

Collection of Papers
from the International Academic Online Conference
22nd – 23rd of April 2021

CURRENT CHALLENGES FOR FINANCIAL LAW

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej online konferencie
22. – 23. apríla 2021

AKTUÁLNE VÝZVY PRE FINANČNÉ PRÁVO

**SYMPOSIA, COLLOQUIA, CONFERENCES
SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE**

**CURRENT CHALLENGES FOR FINANCIAL LAW
BRATISLAVA LEGAL FORUM 2021**

**AKTUÁLNE VÝZVY PRE FINANČNÉ PRÁVO
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2021**

Collection of Papers from the International Academic Online Conference
Bratislava Legal Forum 2021
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 22nd – 23rd of April 2021
under the auspices of the Alumni Club of Comenius University in Bratislava,
Faculty of Law.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie
Bratislavské právnické fórum 2021
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 22. – 23. apríla 2021
pod záštitou
Alumni Klubu Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2021

*Zborník je venovaný pamiatke Petra Rakovského,
nášho drahého kolegu, kamaráta a skvelého akademika.*

Reviewers of Papers / Recenzenti:

- doc. JUDr. Ing. Matej Kačaljak, PhD.
- Mgr. Ing. Maroš Katkovčín, PhD.

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Andrea Szakács, PhD.
- Mgr. Tibor Hlinka, PhD.
- Ing. Magdaléna Mydliarová
- Mgr. Silvia Senková
- Mgr. Michaela Durec Kahounová

Scientific committee / Vedecká komisia:

doc. JUDr. Eduard **Burda**, PhD. – head of the committee / predseda komisie

prof. Mgr. Ľubomír **Batka**, Dr. theol.

prof. PaedDr. JCDr. Róbert **Brtko**, CSc.

prof. ThDr. PaedDr. Ján **Duda**, PhD.

prof. JUDr. Svetlana **Ficová**, CSc.

prof. JUDr. Mojmír **Mamojka**, PhD.

prof. JUDr. Matúš **Nemec**, PhD.

prof. JUDr. Margita **Prokeinová**, PhD.

prof. JUDr. PhDr. Miroslav **Slašťan**, PhD.

prof. JUDr. Tomáš **Strémy**, PhD.

prof. JUDr. Ján **Svák**, DrSc.

prof. JUDr. Juraj **Vačok**, PhD.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech **Vladár**, PhD.

prof. JUDr. Marián **Vrabko**, CSc.

Priv. Doz. DDr. Antonio **Merlino**, Dr. Habil

doc. JUDr. Ing. Ondrej **Blažo**, PhD.

doc. JUDr. Marek **Domin**, PhD.

doc. Mgr. Lenka **Dufalová**, PhD.

doc. JUDr. Juraj **Hamuľák**, PhD.

doc. JUDr. Ing. Matej **Kačaljak**, PhD.

doc. Mgr. Marek **Káčer**, PhD.

doc. JUDr. Ondrej **Laciak**, PhD.

doc. JUDr. Peter **Lukáčka**, PhD.

doc. Mgr. Miroslav **Lysý**, PhD.

doc. JUDr. Ján **Matlák**, CSc.

doc. JUDr. Zuzana **Mikvá Illýová**, PhD.

doc. Mgr. Matej **Mikvý**, PhD., LL.M.

doc. PhDr. JUDr. Lucia **Mokrá**, PhD.

doc. JUDr. Mgr. Martin **Turčan**, PhD.

JUDr. Jozef **Andraško**, PhD.

JUDr. Mária **Havelková**, PhD.

JUDr. Matúš **Mesarčík**, PhD., LL.M.

JUDr. Lucia **Plaváková**, PhD.

Mgr. Martin **Dufala**, PhD.

Mgr. Andrea **Szakács**, PhD.

Mgr. Irena **Bihariová**

ISBN 978-80-7160-606-2
EAN 9788071606062

CONTENT / OBSAH

TAX INSTRUMENTS TO MITIGATE THE NEGATIVE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE ECONOMY – THE CASE OF POLAND	8
Grzegorz Keler	8
SELECTED ISSUES RELATING TO TAX SCHEMES IN THE CONTEXT OF COUNCIL	17
Jeremiasz Kalus	17
DAŇOVOPRÁVNE ASPEKTY PATENT BOXU V SR	23
Branislav Kováč	23
AKTUÁLNE VÝZVY PRE DAŇ Z PRIDANEJ HODNOTY V KONTEXTE BOJA PROTI DAŇOVÝM PODVODOM	30
Peter Rakovský.....	30
VÝZVY A PERSPEKTÍVA ZDAŇOVANIA V PROSTREDÍ ZDIELANEJ EKONOMIKY	37
Karin Čakoci, Karolína Červená.....	37
ZDAŇOVANIE KRYPTOAKTÍV V EÚ A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE – METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SYSTÉMU ZDAŇOVANIA	44
Adrián Popovič, Jozef Sábo.....	44
VÝMENA INFORMÁCIÍ V SÚVISLOSTI SO ZDAŇOVANÍM DIGITÁLNYCH PLATFORIEM	53
Andrea Szakács.....	53
NOVÁ POVINNOSŤ INFORMOVAŤ SPRÁVCU DANE O CEZHRANIČNÝCH OPATRENIACH	60
Andrej Choma.....	60
VIRTUÁLNA MENA AKO NOVODOBÝ INŠTITÚT V OBLASTI LEGALIZÁCIE PRÍJMOV Z TRESTNEJ ČINNOSTI A FINANCOVANIA TERORIZMU	66
Yana Daudrikh	66
DIGITÁLNE MENY CENTRÁLNYCH BÁNK	75
Maroš Katkovčín	75
SKONČILA DOBA „CASHU“?	81
Martin Daňko	81

FINANČNO-PRÁVNE OTÁZKY ZÁNIKU SPOLOČNOSTÍ	
POSKYTUJÚCICH ÚVERY	90
Simona Heseková.....	90
POLITIKY NA PODPORU STARTUPOV	97
Ján Mazúr	97
MENIACA SA POVAHA FINANČNEJ A HOSPODÁRSKEJ ÚSTAVY	
SLOVENSKEJ REPUBLIKY	105
Ján Mazúr, Tibor Hlinka	105

TAX INSTRUMENTS TO MITIGATE THE NEGATIVE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE ECONOMY – THE CASE OF POLAND

Grzegorz Keler

University of Sannio, Department of Law, Economics, Management and Quantitative Methods (DEMM)

Abstract: The COVID-19 pandemic was unpredictable and sudden phenomenon. It had a significant impact on the global economy. The activity of enterprises from some sectors of the economy has been suspended for a long time. The negative effects of the pandemic, related to, among others, the disruption of supply chains or reduced mobility of people, also affected entities from many other sectors of the economy. In most countries, this resulted in a crisis or at least reduction in economic growth. The consequence of the above was also an increase in unemployment. The governments faced the challenge of countering the harmful effects of COVID-19 on the economy. Among the solutions introduced by the Polish government were tax measures. Some of them were aimed at reducing the financial burden on entrepreneurs and citizens, while others were aimed at temporarily reducing the administrative burden on taxpayers and remitters. The short time to implement legislative solutions, limitations resulting from the provisions of state aid law, and the risk related to the expected reduction of budget revenues constituted a major challenge for the Polish authorities. The aim of the publication is to present the most important tax measures implemented by Poland to reduce the negative economic consequences of COVID-19 and to indicate selected legal aspects related to their implementation.

Key words: tax COVID-19 state aid value added corporate income real estate mandatory disclosure rules reliefs

1 INTRODUCTION

The outbreak of the Covid-19 pandemic was a sudden, unforeseen event. These types of events, which are also characterized by rarity, variability, and instability, are defined by N. N. Taleb as “black swans”¹. The Covid-19 pandemic is a typical example of such an event².

The pandemic significantly affected economic development. The first negative economic effects of the pandemic were the result of restrictions on the movement of people (the so-called lockdown) and a temporary ban on certain types of activity (e.g. shopping malls). As K. Czech, A. Karpio, M. Wielechowski, T. Woźniakowski and D. Żebrowska-Suchodolska point out, “*unprecedented global bans concerning travel, the implementation of stay at home policy and assembly bans affected approx. 90% of the world's population, consequently contributing to the general limitation of mobility on an unprecedented scale*”³.

As a consequence a reduction in production and trade occurred, as well as a breakdown of supply chains, which further exacerbated the difficulties in many sectors of the economy. A significant factor was also the uncertainty that influenced the moods of households in USA and Poland⁴, which in turn resulted in a decrease in consumption.

¹ TALEB, N. N., Czarny Łabędź. O skutkach nieprzewidywalnych zdarzeń, p. 12.

² YAROVAYA, L., MATKOVSKYY, R., JALAN, A., The COVID-19 Black Swan Crisis: Reaction and Recovery of Various Financial Markets (May 27, 2020)

³ CZECH K., KARPIO A., WIELECHOWSKI M., WOŹNIAKOWSKI T., ŻEBROWSKA-SUCHODOLSKA D., Polska gospodarka w początkowym okresie pandemii Covid-19, p. 15.

⁴ *Kwartalny raport makroekonomiczny*, Biuro Badań i Analiz BGK, p. 5, 15

The above factors caused the "snowball effect" negatively affecting the macroeconomic indicators. As a result, in 2020 the GDP of the European Union countries decreased by 6.3%⁵. The unemployment rate in December 2020 in the European Union was 7.5% and was higher by 1.2 pps. than in February 2020. State authorities were faced with the need to counteract the economic crisis in the ongoing pandemic.

2 MEASURES TAKEN BY THE POLISH AUTHORITIES TO MITIGATE THE NEGATIVE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE ECONOMY

The Polish authorities have taken several measures to reduce the negative impact of the pandemic on the economy. The scope of activities undertaken in this regard was wide and heterogeneous. The main measures taken by the Polish authorities include:

- a) grants and subsidies – intended primarily for entrepreneurs, including subsidies to employee salaries;
- b) investments – new public infrastructure investments and support for private investments;
- c) protection of critical assets – protection against takeovers of companies and technologies, in particular by the entities from outside the European Union;
- d) tax instruments – i.a. tax exemptions, remission and deferrals, as well as administrative facilitations.

At the same time, especially in the first stage of the pandemic, entrepreneurs tried to use the previously existing support instruments.

3 TAX INSTRUMENTS IMPLEMENTED IN POLAND TO MITIGATE THE NEGATIVE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE ECONOMY

3.1 Solutions introduced during a pandemic

Tax instruments were one of the essential elements of the policy implemented by the Polish authorities to mitigate the negative impact of the Covid-19 on the economy. They can be divided into measures of purely financial nature and administrative facilitation. The first group included solutions aimed at reducing the tax burden or deferring the date of tax payment. This was primarily aimed at maintaining the financial liquidity of taxpayers and avoiding redundancies. The second group included solutions aimed at temporarily exempting taxpayers from fulfilling administrative obligations, which was particularly important in a situation where the current functioning of enterprises was disturbed due to the introduced lockdown⁶.

Even before the adoption of legislative solutions in the tax area, the Ministry of Finance published on its website information that entrepreneurs who, due to the occurrence of the coronavirus, have problems with timely payment of tax debts, may apply for a tax relief or remission of arrears, and in the event in which the taxpayer has suffered negative consequences resulting from the Covid-19 epidemic, tax offices will take these special circumstances into account when considering applications for tax reliefs (deferral of payment deadlines, payment in installments, cancellation of tax arrears, etc.). According to the information provided by the Ministry, such applications were to be prioritized.

Then the regulation of the Minister of Finance of March 27, 2020 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax⁷ was adopted. On its basis, the deadline for submitting a CIT return on the amount of income obtained (loss) in the tax year that began after December 31, 2018 and ended before April 1, 2020 was postponed. Similarly, the deadline for paying the output tax shown in this tax return or the difference between the tax due and the sum of advances due was postponed.

⁵ *European Economic Forecast. Winter 2021 (Interim)*, Institutional Paper 144, February 2021, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, p. 117

⁶ A similar division was presented in: JANKOWSKA E., KRYSIAK C., MIŚKIEWICZ M., OLEWIŃSKA M., SZYMAŃSKI T., *Podatki. Komentarz do zmian wynikających z regulacji COVID-19*

⁷ Regulation of the Minister of Finance of March 27, 2020 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax

The first legal act which introduced complex solutions aimed at counteracting both the spread of Covid-19 and its negative effects was the Act of March 2, 2020 on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other infectious diseases and the crisis situations caused by them (ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych; hereinafter: "Anti-Covid Act")⁸, with the most important tax solutions introduced by its amendment, based on the Act of March 31, 2020 amending the act on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other infectious diseases and the crisis situations caused by them and certain other acts (ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw)⁹. This legal act introduces, among others, the following solutions in the area of taxes:

- a) acceptance that the submission of a personal income tax return to the tax authority and payment of the tax due after the deadline for its submission (which was April 30, 2020), but no later than by May 31, 2020, is tantamount to an active grievance was filed by the taxpayer, as a consequence of which, in such a case, tax authority should not initiate proceedings in the case of a tax crime or tax offense, and discontinue the initiated proceedings (Article 15z of the Anti-Covid Act);
- b) enabling entrepreneurs who will suffer a tax loss in 2020 to deduct it from the income earned in 2019, provided that the revenues generated in 2020 will be at least half lower than those generated in 2019 (Article 52k paragraph 1 of the Personal Income Tax Act of July 26, 1991¹⁰ added by Article 4 of the Anti-Covid Act and Article 38f paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act of February 15, 1992¹¹ added by Article 6 of the Anti-Covid Act);
- c) postponing the date of advances for personal income tax collected by the remitter in March and April 2020, provided that the remitter has suffered negative economic consequences due to Covid-19 (Article 52o paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act);
- d) extension of the deadline for the payment of income tax on income from a fixed asset being a building, provided that the taxpayer suffered negative economic consequences in a given month due to Covid-19 and the income from business activity obtained by the taxpayer in a given month is lower by at least 50% compared to the same month of the previous tax year, and in the case of a taxpayer who started running a business in 2019 - in relation to the average income from business activity obtained in that year (Article 52 paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act and Article 38h paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act added by Article 6 of the Anti-Covid Act);
- e) exemption from the obligation to increase income under the provisions on the so-called bad debts, provided that the taxpayer suffered negative economic consequences due to COVID-19 in a given tax period, and the income from business activity obtained by the taxpayer in a given tax period is at least 50% lower than in the corresponding period of the previous tax year, and in the case of a taxpayer who started running a business in 2019 - in relation to the average income from business activity obtained this year (Article 52q paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act, Article 38b paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act added by Article 6 of the Anti-Covid Act and Article 57c paragraph 1 of the Act of November 20, 1998 on flat-rate income tax on certain revenues earned by natural persons¹²);

⁸ Act of March 2, 2020 on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other diseases infectious and the resulting emergencies

⁹ Act of March 31, 2020 amending the act on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other infectious diseases and the crisis situations caused by them and certain other acts

¹⁰ Personal Income Tax Act of July 26, 1991

¹¹ Corporate Income Tax Act of February 15, 1992

¹² Act of November 20, 1998 on flat-rate income tax on certain revenues earned by natural persons

- f) enabling small taxpayers who have chosen a simplified form of paying advances on income tax to resign from this form of paying advances for the months of March-December 2020, if they suffer negative economic consequences due to Covid-19 (Article 52r paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act and Article 38j paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act added by Article 6 of the Anti-Covid Act);
- g) allowing the commune council to introduce an exemption from real estate tax for part of 2020 for land, buildings and constructions related to running a business, to indicated groups of entrepreneurs whose financial liquidity has deteriorated due to negative economic consequences due to COVID-19 (Article 15p of the Anti-Covid Act);
- h) allowing the possibility of extension by the commune council to the indicated groups of entrepreneurs whose financial liquidity has deteriorated due to negative economic consequences due to COVID-19, real estate tax payment deadlines, payable in April, May and June 2020, no longer than by on September 30, 2020 (Article 15q of the Anti-Covid Act);
- i) exclusion of the collection of the prolongation fee in connection with deferral of payment deadline or allowing payment in installments of tax or tax arrears (Article 15za paragraph 1 of the Anti-Covid Act);
- j) allowing VAT taxpayers who keep sales records using cash registers for issuing and to the buyer a fiscal receipt or invoice for each sale, with the consent of the buyer, in electronic form, by sending this document in a manner agreed with him (Article 111 paragraph 3a point 1 of the Value Added Tax Act of March 11, 2004¹³ changed by Article 32 point 1 of the Anti-Covid Act);
- k) enabling one-off depreciation write-offs from the initial value of fixed assets that were acquired in order to produce goods related to counteracting Covid-19 (Article 52s paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act and Article 38k paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act added by Article 6 of the Anti-Covid Act);
- l) allowing the deduction from taxable income of certain donations to counteract Covid-19 (Article 52n paragraph 1 of the Personal Income Tax Act added by Article 4 of the Anti-Covid Act, Article 38g paragraph 1 of the Corporate Income Tax Act added by Article 6 of the Anti-Covid Act and Article 57b paragraph 1 of the Act on flat-rate income tax on certain revenues earned by natural persons added by Article 23 of the Anti-Covid Act);
- m) suspension of the deadlines related to the tax schemes until the date of revocation of the state of epidemic threat and state of the epidemic announced in connection with COVID-19, but no longer than by June 30, 2020 (Article 31y paragraph 1 of the Anti-Covid Act);
- n) postponement of the implementation of the single audit file by large taxpayers (Article 28 paragraph 6 of the Act of August 9, 2019 amending the act on tax on goods and services and certain other acts¹⁴, changed by Article 58 point 4 of the Anti-Covid Act);
- o) postponement of the entry into force of the so-called a new matrix of VAT rates, with some exceptions (Article 7 paragraph 1 of the Act of 9 August 2019 amending the act on tax on goods and services and certain other acts, changed by Article 63 point 1 of the Anti-Covid Act).

Moreover, most of the procedural and court time limits were suspended. It included in particular time limits in proceedings and audits conducted pursuant to the Act of August 29, 1997 - Tax Ordinance¹⁵ (Article 15zsz paragraph 1 point 7 of the Anti-Covid Act).

A large part of the solutions described above aimed to reduce the tax burden on taxpayers (points a-h). In turn, the solution provided for in point i) was aimed at reducing the financial burden for taxpayers benefiting from tax reliefs. The solution indicated in point j) was aimed at reducing the need for direct interpersonal contacts, which would pose a risk of spreading the SARS-CoV-2 virus. The solutions indicated in points k) and l) were aimed at creating incentives to support activities aimed at counteracting the Covid-19 epidemic (Anti-Covid Act also included tax measures to encourage research to combat the epidemic). The solutions presented in points m) and n) allowed for the reduction of administrative obligations of taxpayers. The solution indicated in point o) was to extend the time for taxpayers to adapt to changes in the matrix of VAT rates.

¹³ Value Added Tax Act of March 11, 2004

¹⁴ Act of August 9, 2019 amending the act on tax on goods and services and certain other acts

¹⁵ Act of August 29, 1997 - Tax Ordinance

At the same time, the Regulation of the Minister of Finance of March 31, 2020 on the extension of deadlines for the preparation and sending of certain tax information was adopted¹⁶, which extended the deadlines related to the performance of certain disclosure obligations related to the payment of payments subject to withholding tax.

The measures taken by the Polish legislator and the Minister of Finance later were more focused on reducing taxpayers' administrative obligations. They included, among others, further extension of the deadline for performing reporting duties related to tax scheme, pursuant to the Regulation of the Minister of Finance of June 30, 2020 on the extension of certain deadlines related to the provision of information on tax schemes and the exchange of tax information with other countries¹⁷. Another example of a similar solution was the extension of the validity period of residence certificates used to apply the withholding tax exemption and the possibility to use a copy of the certificate of residence (Article 31ya of the Anti-Covid Act added by Article 77 point 61 of the Act of June 19, 2020 on interest subsidies for bank loans granted to entrepreneurs affected by the effects of COVID-19 and on simplified proceedings for approval of an arrangement in connection with the occurrence of COVID-19¹⁸).

Among the tax measures of a financial nature, applied at a later date, it should be indicated a postponement of the deadline for submitting the annual CIT-8 tax return for 2020 and the payment of the tax due shown in this tax return or the difference between the tax due on the income shown in this tax return and the sum of advance payments due for the period from the beginning of the year by June 30, 2021 (the standard deadline would be March 31, 2021), based on the Regulation of the Minister of Finance, Funds and Regional Policy of March 25, 2021 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax¹⁹.

However, in general, in the period from April 2020, the Polish authorities focused on other forms of financial support for entrepreneurs, mainly through subsidies.

It should also be mentioned that Polish authorities are taking steps to create incentives for investment. In 2020, the Act of November 28, 2020 amending the act on corporate income tax and some other acts²⁰ was adopted, on the basis of which the so-called Estonian CIT was introduced. It is a solution consisting in deferring the tax settlement on the company's income when it does not pay dividends but invests its profits. However, this solution turned out to be unattractive, which may be due to its complexity and strict conditions for its application as well as the fact that it does not provide for a full tax exemption, but a deferred tax payment and a certain reduction in the total amount of tax due on the company's income and dividends paid by it after the end of the use this solution by the company. As a consequence, in the first three months of the Estonian CIT being in force, this method of taxation was chosen by 337 companies out of approximately 40,000 that had such an option²¹.

Currently, the government is working on a package of solutions included in the so-called Polish Deal. Some of them are presented in the draft of the Act amending the Act on personal income tax and the act on corporate income tax²². They include, among others relief for the prototype, relief for the employment of innovative employees, extension of preferences resulting from the research and development relief.

¹⁶ Regulation of the Minister of Finance of March 31, 2020 on the extension of deadlines for the preparation and sending of certain tax information was adopted

¹⁷ Regulation of the Minister of Finance of June 30, 2020 on the extension of certain deadlines related to the provision of information on tax schemes and the exchange of tax information with other countries

¹⁸ Act of June 19, 2020 on interest subsidies for bank loans granted to entrepreneurs affected by the effects of COVID-19 and on simplified proceedings for approval of an arrangement in connection with the occurrence of COVID-19

¹⁹ Regulation of the Minister of Finance, Funds and Regional Policy of March 25, 2021 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax

²⁰ Act of November 28, 2020 amending the act on corporate income tax and some other acts

²¹ DUDEK P., ZALEWSKI Ł., Estoński CIT wybrało raptem 337 firm. Ministerstwo zapowiada zmiany, Dziennik Gazeta Prawna (April 1, 2020)

²² Draft of the Act amending the Act on personal income tax and the act on corporate income tax

3.2 Selected aspects of introduced instruments

The introduction of the discussed solutions was associated with significant difficulties, which resulted from the non-standard situation in which they were implemented.

It should be emphasized that the procedure for adopting the Act of March 31, 2020 amending the act on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other infectious diseases and the crisis situations caused by them and certain other acts was extremely short, as on the same day (March, 31 2020) the act was adopted by the lower house of parliament (the Sejm), approved by the upper house of parliament (the Senate), signed by the President of the Republic of Poland and published in the Journal of Laws, which was a condition for its entry into force. It was of great importance at the initial stage of the epidemic, when, due to the introduced restrictions, the existence of many entrepreneurs was threatened.

However, the rush to pass the regulations resulted in numerous legislative errors. Among the irregularities of anti-covid legislation, H. Izdebski mentions: the blurring of the constitutional system of sources of law, the abuse of general and undefined phrases opening the way for the discretionary power of the executive, chaotic and punctual regulations, excessive variability of regulations, technical and legislative flaws, and the inclusion of non-pandemic provisions in anti-covid regulations²³. With regard to tax regulations, an example of a provision that raised interpretation doubts was Article 31y paragraph 1 of the Anti-Covid Act. In accordance with it, the deadlines referred to in section III chapter 11a of the Tax Ordinance Act (i.e., related to tax schemes), with regard to tax schemes within the meaning of Article 86a paragraph 1 point 10 of that legal act, were suspended. Interpretation problem resulted from the fact that cross-border schemes were defined in Article 86a paragraph 1 point 12 of the Tax Ordinance Act. It was therefore unclear whether the suspension of the time limits also applied to cross-border schemes. These doubts were partially dispelled by explanations published on the website of the Ministry of Finance, which confirmed that the suspension of the time limits also applied to cross-border schemes²⁴.

Another aspect was to reconcile the support provided to taxpayers with the regulations on state aid. Some of the measures taken, which were to go beyond the scope of *de minimis* aid, required the consent of the European Commission. The legal basis for this consent was the Communication from the Commission - Temporary framework for State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak as adopted on 19 March 2020²⁵, which was issued on the basis of Article 107 paragraph 3 letter b) of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union²⁶.

The solutions approved by the European Commission included:

- real estate tax exemption;
- extension of payment of real estate tax installments;
- deferral and allowing payment in installments of tax granted on the basis of the Tax Ordinance.

The application of the solutions listed in the last of the above indents was already permissible under the provisions in force before the outbreak of the pandemic, but under them they constituted *de minimis* aid, which was lower than in the case of aid granted on the basis of the Commission Communication. However, it should be noted that obtaining the consent of the Commission was a process lasting several weeks, which was a significant inconvenience in the difficult economic situation. Nevertheless, as the Ministry of Finance informed, from the beginning of the pandemic to April 9, 2021, tax authorities granted tax breaks in the total amount of approximately PLN 6.8 billion²⁷.

²³ IZDEBSKI H. [in:] GARDOCKA T., JAGIEŁŁO D. (eds), *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*

²⁴ *Nowe terminy przekazywania informacji MDR*, website of the Ministry of Finance

²⁵ Communication from the Commission - Temporary framework for State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak as adopted on 19 March 2020

²⁶ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01

²⁷ *Wspieramy podatników w czasie pandemii Covid-19*, press communicate of the Ministry of Finance

Moreover, relatively low limits of state aid resulted in their rapid exceeding by some entrepreneurs, especially large ones, whose financial needs were significant in the initial period of the pandemic.

In addition, the use of certain types of aid limited the possibility of applying other measures. For example, the condition for using the subsidy for employee wages was the statutory payment of the wage tax, while the deferred payment of personal income tax advances was due to the provisions of the Anti-Covid Act. Therefore, some authorities questioned the right to benefit from co-financing for employee wages by employers who take advantage of the extension of the deadline for paying advances on personal income tax.

A significant consequence of the introduced solutions was the reduction of communes' incomes. It should be emphasized that real estate tax constitutes the commune's income; moreover, the budgets of communes are supplied with a part of the income from corporate income tax and personal income tax. Therefore, the introduction of various types of tax reliefs had a negative impact on the incomes of communes. The revenue of communes from personal income tax in the first half of 2020, compared to the same period of the previous year, decreased by almost 8%, and from corporate income tax - by approx. 1.5%²⁸.

4 SUMMARY

Tax instruments introduced in Poland, aimed at counteracting the economic effects of the Covid-19 pandemic, were aimed at reducing the financial burden on taxpayers (mainly entrepreneurs), as well as at easing their administrative obligations. However, tax measures of a financial nature were used on a larger scale only in the first period of the pandemic and were then replaced by other forms of support, especially subsidies.

The role of the tax measures adopted by Poland was therefore important, but mainly in the first weeks of the pandemic. Later their role decreased. It seems that the main reason for this state of affairs was the necessity to ensure revenues to the state budget in order to finance other forms of support for entrepreneurs, which the legislator found more effective.

Regardless of the above, it should be emphasized that Polish state showed efficiency in introducing tax solutions aimed at reducing the negative effects of Covid-19 in the first period of the pandemic. The adopted solutions allowed taxpayers to survive this period, before significant funds in the form of subsidies and co-financing for employee remunerations were released.

Currently, work is underway on tax solutions aimed at stimulating investment, in particular of an innovative nature.

Bibliography:

- CZECH K., KARPIO A., WIELECHOWSKI M., WOŹNIAKOWSKI T., ŻEBROWSKA-SUCHODOLSKA D., *Polska gospodarka w początkowym okresie pandemii Covid-19*, Warszawa, 2020, Wydawnictwo SGGW
- DUDEK P., ZALEWSKI Ł., *Estoński CIT wybrało raptem 337 firm. Ministerstwo zapowiada zmiany*, *Dziennik Gazeta Prawna* (April 1, 2020), access: [https://podatki.gazetaprawna.pl/cit/artykuly/8132996,estonski-cit-ryczalt-od-dochodow-splek-kapitalowych-komandytowe.html](https://podatki.gazetaprawna.pl/cit/artykuly/8132996,estonski-cit-ryczalt-od-dochodow-spolek-kapitalowych-komandytowe.html) (access date: 15.06.2021)
- GARDOCKA T., JAGIEŁŁO D. (eds), *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, Warszawa, 2020, Legalis
- JANKOWSKA E., KRYSIAK C., MIŚKIEWICZ M., OLEWIŃSKA M., SZYMAŃSKI T., *Podatki. Komentarz do zmian wynikających z regulacji COVID-19*, Warszawa 2020, Legalis
- NOCUŃ K., *Miasta powoli odbijają się od dna po koronawirusie*, *Dziennik Gazeta Prawna* (July 22, 2020), access: <https://serwisy.gazetaprawna.pl/samorzad/artykuly/1486686,miasta-koronakryzys-lockdown-dochody-pit-cit.html> (access date: 31.05.2021)
- TALEB, N. N., *Czarny Łabędź. O skutkach nieprzewidywalnych zdarzeń*, Warszawa, 2014, Kurchous

²⁸ NOCUŃ K., *Miasta powoli odbijają się od dna po koronawirusie*, *Dziennik Gazeta Prawna* (July 22, 2020)

YAROVAYA, L., MATKOVSKYY, R., JALAN, A., The COVID-19 Black Swan Crisis: Reaction and Recovery of Various Financial Markets (May 27, 2020), access: <https://ssrn.com/abstract=3611587> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3611587> (access date: 03.05.2021)

European Economic Forecast. Winter 2021 (Interim), Institutional Paper 144, February 2021, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021

Kwartalny raport makroekonomiczny, Biuro Badań i Analiz BGK, wrzesień 2020, access: https://www.bgk.pl/files/public/Pliki/Analizy_ekonomiczne/Kwartalnikwrzesien2020.pdf (access date: 16.05.2021)

Nowe terminy przekazywania informacji MDR, website of the Ministry of Finance, access: <https://www.gov.pl/web/finanse/nowe-terminy-przekazywania-informacji-mdr> (access date: 07.06.2021)

Wspieramy podatników w czasie pandemii Covid-19, press communicate of the Ministry of Finance, access: https://www.kis.gov.pl/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/JSs9/content/wspieramy-podatnikow-w-czasie-pandemii-covid-19?redirect=https%3A%2F%2Fwww.kis.gov.pl%2Fstart%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_Xc7c%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D118_INSTANCE_Jjb0_column-1%26p_p_col_count%3D1 (access date: 31.05.2021)

Personal Income Tax Act of July 26, 1991 (consolidated text, Journal of Laws of 2020, item 1426)

Corporate Income Tax Act of February, 15 1992 (consolidated text, Journal of Laws 2020, item 1406)

Act of August 29, 1997 - Tax Ordinance (consolidated text, Journal of Laws of 2020, item 1325)

Act of November 20, 1998 on flat-rate income tax on certain revenues earned by natural persons (consolidated text, Journal of Laws of 2020, item 1905)

Value Added Tax Act of March 11, 2004 (consolidated text, Journal of Laws of 2021, item 685)

Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01, OJ C 326 , 26.10.2012, p. 1-390

Act of August 9, 2019 amending the act on tax on goods and services and certain other acts (Journal of Laws of 2019, items 1751 and 2200)

Act of March 2, 2020 on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other diseases infectious and the resulting emergencies (consolidated text, Journal of Laws of 2020, item 1842)

Act of March 31, 2020 amending the act on special solutions related to the prevention, counteracting and combating of COVID-19, other infectious diseases and the crisis situations caused by them and certain other acts (Journal of Laws of 2020, item 568)

Act of June 19, 2020 on interest subsidies for bank loans granted to entrepreneurs affected by the effects of COVID-19 and on simplified proceedings for approval of an arrangement in connection with the occurrence of COVID-19 (Journal of Laws of 2020, item 1086)

Act of November 28, 2020 amending the act on corporate income tax and some other acts (Journal of Laws of 2020, item 2122)

Regulation of the Minister of Finance of March 27, 2020 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax (Journal of Laws of 2020, item 542)

Regulation of the Minister of Finance of March 31, 2020 on the extension of deadlines for the preparation and sending of certain tax information was adopted (Journal of Laws of 2020, item 563)

Regulation of the Minister of Finance of June 30, 2020 on the extension of certain deadlines related to the provision of information on tax schemes and the exchange of tax information with other countries (Journal of Laws of 2020, item 1162)

Regulation of the Minister of Finance, Funds and Regional Policy of March 25, 2021 on the extension of the deadline for submitting a return on the amount of income earned (loss incurred) and payment of the tax due by taxpayers of corporate income tax (Journal of Laws of 2021, item 571)

Communication from the Commission - Temporary framework for State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak as adopted on 19 March 2020 (C(2020) 1863), OJ C 911, 20.3.2020, p. 1-9, as amended on 3 April 2020, OJ C112 I, 4.4.2020, p.1-9 and on 8 May 2020, OJ C 164, 13.5.2020, p. 3–15

Draft of the Act amending the Act on personal income tax and the act on corporate income tax, access: <https://www.gov.pl/attachment/a36c27b6-36fd-4251-a213-335574d5e5e4> (access date: 15.06.2021)

Contact information:

dr Grzegorz Keler
grzegorz.keler@gmail.com
Warsaw
Poland

SELECTED ISSUES RELATING TO TAX SCHEMES IN THE CONTEXT OF COUNCIL

Jeremiasz Kalus

Doctoral School at the University of Silesia in Katowice

Abstract: The subject of this article is selected issues concerning Directive (EU) 2018/822 of 25 May 2018. The genesis of this legislation and the problems that lay behind its creation will be addressed first and the shortcomings of previous documents treating the described issue. The role of other international organizations that took an active part in creating this act (e.g., OECD) will also be indicated. The paper will address both the problems existing in the Directive itself and its implementation into Polish law. In particular, the following issues will be described: secrecy of professional representatives, the severity of the sanctions, and local authorities issues. In conclusion, conclusions and recommendations made by the author concerning the described issues will be presented.

Keywords: DAC6, EU legislation, tax havens, tax evasion, tax optimization, income tax, tax savings, tax circumvention, tax avoidance, tax planning.

1. EU LEGISLATION ON MANDATORY EXCHANGE OF INFORMATION AND THE ROLE OF OECD

The exchange of tax information is inextricably linked to tax avoidance and any irregularities occurring in this field in legal transactions. Tax avoidance is a phenomenon dating back to the early days of the common internal market, when facilitations in the exchange of goods and money between the Member States opened the way for cross-border investments of capital. Thus, for entrepreneurs to use the tax jurisdictions of individual European Community countries conveniently. The problem of irregularities in the settlement of cross-border tax liabilities started to become apparent to the Community authorities in the middle of the second half of the 20th century, particularly after establishing the EEC, which resulted in the extension of economic exchange to goods other than coal and steel. The opportunities for tax competition¹ that arose at that time were mainly due to the EU's tax policy-making. Member States were free to set their national tax rates, while the only requirement was to respect the harmonization of indirect taxes (e.g., excise duties and VAT²). While it is true that the EC authorities at the time called for tax legislation to be neutral and to prevent harmful tax competition, these intentions were not reflected in legislation. As an international organization with a short history of existence, the community was founded as a so-called "Europe of homelands³," so any integration, including taxation, had to take place using harmonization tools on the voluntary implementation of the introduced regulations. Harmonization here as opposed to the unification process, which at the time would have been too "invasive." This tendency was evident in the area of issued legal acts, as the primary tool for harmonization is the Directive, while the main tool for harmonization is the regulation⁴. The 1970s were a watershed in regulating tax avoidance when the first voices were raised to regulate the matter under European Community law.

The first EU-level document dealing with this phenomenon was Directive 77/799/EEC of 19 December 1977⁵. This act emphasized for the first time the cross-border nature of the problem and

¹ A. Krajewska, *Podatki w Unii Europejskiej. Harmonizacja czy konkurencja podatkowa?*, Radom 2007, s. 255.

² Eng. value-added tax.

³ The conception of the functioning of the EU as developed and promoted by General Charles de Gaulle

⁴ A. Szumański, *Prawo spółek*, Warszawa 2014, s. 630 – 632.

⁵ Council Directive 77/799/EEC of 19 December 1977 concerning mutual assistance by the competent authorities of the Member States in the field of direct taxation (Official Journal of the EU L 64 of 11.3.2011).

the need to develop methods of combating tax evasion at a supranational level. A new issue that has not been addressed to date is the fact that even international cooperation based solely on bilateral agreements is insufficient, so the need for multilateral agreements involving a large group of Member States has been announced. This act gave tangible expression to the increased foreign cooperation of individual Member States and provided the basis for further and more effective cooperation.

The Directive was amended in 2004. Directive 2004/56/EC⁶ amended Directive 77/799/EEC by streamlining, extending, and modernizing the principles contained therein. The document in question acknowledges the shortcomings of the previous Directive, with particular reference to its long period of adoption and the obsolescence of its solutions, which did not facilitate but hindered cooperation between the Member States in combating tax avoidance. The galloping rise in crime relating to tax evasion and cross-border tax fraud was also highlighted, resulting in significant revenue losses for the Member States. However, the intention of this legislation was above all to further international cooperation in the exchange of tax information and put an end to harmful practices applied by states as a result of being given a wide range of powers to refuse to provide information to the requesting state.

The 2011 amendment further amended the Directive. In the justification for the draft of Directive 2011/16/EU, Directive 77/799/EEC, despite many efforts and amendments, no longer constitutes an appropriate instrument for combating tax evasion. Insufficient use of the mechanisms established by this legal act was indicated as the main reason for this state of affairs. It was also argued that practical cooperation requires implementing more effective measures, utilizing the existing regulations in indirect taxes. The solution to these problems was to be, first and foremost, the political involvement of Member States in combating illicit practices and base the new legislation on measurable indicators that make it possible to ensure that each Member State provides practical assistance to other members. The amended act decided to make use of support and operational cooperation structures at the Community level, in particular, that of the European Anti-Fraud Office (OLAF⁷), which acts as a base of operations (operational assistance and 'intelligence') for the operational and administrative authorities of the EU Member States.

In 2011, the OECD issued a report⁸ with the theme of transparency and disclosure initiatives. Following the publication of the identified reports in September 2013, OECD member countries and G20 countries adopted a 15-point plan to address BEPS⁹. This plan identified 15 actions under three key pillars: introducing consistency in national laws that affect cross-border activities, strengthening substantive requirements in existing international standards, and improving transparency and certainty in taxation. At the same time, the OECD has campaigned intensively towards the EU since 2013, constantly pointing out the need for closer scrutiny and examination of the role of professional intermediaries in the tax optimization process. The European Parliament, accepting the need outlined by the OECD, has called on the EU to analyze these aspects more broadly. The G20 has endorsed the actions in the BEPS recommended by the OECD, and most EU Member States have committed themselves, as OECD members, to implement them. The issues indicated became the direct reasons for the amendment of Directive 2011/16/EU and the direct implementation of BEPS 12 as Directive 2018/822¹⁰.

⁶ Council directive 2004/106/ec of 16 november 2004 amending directives 77/799/eec concerning mutual assistance by the competent authorities of the member states in the field of direct taxation, certain excise duties and taxation of insurance premiums and 92/12/eec on the general arrangements for products subject to excise duty and on the holding, movement and monitoring of such products (Official Journal of the European Union L 127 of 29.4.2004)

⁷ OLAF, fr.: „*L'Office européen de lutte antifraude*”.

⁸ Tackling Aggressive Tax Planning through Improved Transparency and Disclosure (OECD, 2011)

⁹ BEPS, eng.: „*Base Erosion and Profit Shifting*”.

¹⁰ Council directive (eu) 2018/822 of 25 may 2018 amending directive 2011/16/eu as regards mandatory automatic exchange of information in the field of taxation in relation to reportable cross-border arrangements (Official Journal of the EU L 39 of 5.06.2018)

2. THE IDEA OF REPORTING TAX SCHEMES

The overriding aim of regulating the mandatory disclosure of information on tax schemes is the early detection of potentially aggressive actions by taxpayers on the grounds of tax optimization¹¹. Early detection resulting from obtaining relevant information increases the efficiency of tax authorities in their compliance activities. As a result, some of the resources that would otherwise be devoted to detecting tax avoidance through audits can be shifted to reviewing and responding to disclosures about schemes. Another function of the provisions described is to deter aggressive optimization practices. Reducing the promotion and use of tax avoidance can be achieved by changing the economics of tax avoidance. The intention is that taxpayers think twice about embarking on an optimization strategy if they are forced to disclose it, bearing in mind that the tax authorities may take a different view on the tax. Mandatory disclosure rules also pressure the market for tax services as promoters and users have only limited opportunities to implement schemes before they are closed down. In order to increase the effectiveness of the disclosure regime, it is therefore essential that tax administrations and national legislative systems can react quickly to close off avoidance opportunities.

3. METHOD OF OPERATION OF TAX SCHEMES

A proper understanding of the institution of tax schemes requires an explanation of the key concepts used in this work. The first of them is the definition of a tax scheme. Thus, under both Polish law and Directive 2018/822, a tax scheme is an arrangement, defined as an act or a set of related acts, also of a planned nature, where at least one of the parties is a taxpayer, which has or may have an effect on the emergence or non-emergence of tax liability. In addition, the scheme must meet the requirement of principal benefit, which, within the meaning of Annex IV, Part I of Directive 2018/822, is an act that has as its principal objective the attainment of a tax advantage where other means of achieving the objective arising from the nature of the activities are possible. The tax scheme must also have a general identifiable feature. It must be characterized by an action indicated in the catalog in Annex IV, Part II (A) of Directive 2018/822. The general identifiable feature can take 11 variants, while they mainly concern: arrangements between the promoter and the beneficiary that make the amount of remuneration depend on the optimization strategy's effectiveness or artificial creation of costs in various forms reducing the value of tax receivables. The main benefit criterion does not have to be met if there is a so-called "special distinguishing feature" indicated in Annex IV, Part II (B) of Directive 2018/822.

4. PROBLEMS ARISING FROM THE MDR¹² LEGISLATION

Despite being based on very sound assumptions and objectives, the provisions on reporting tax schemata have caused many problems, especially in terms of implementation in the individual Member States¹³. The author of the article identified three main problems which will be analyzed in this publication. The identified problems are the professional secrecy of professional attorneys, the severity of sanctions, and the necessity to report by local government bodies. The indicated problems will be referred to the Polish legal order.

4a. Professional secrecy

According to the view expressed by Polish professional attorneys (mainly tax advisors¹⁴). The provisions of Directive 2018/822 on the provision of information on tax schemes (MDR), having a tremendous impact on the practice and operation of the tax advisory profession. According to the professions, the MDR regulations may conflict with the secrecy obligation under the Tax Advisory Act¹⁵, which is also subject to a criminal sanction. Moreover, it is necessary to stress the fact that professional secrecy is the foundation of the relationship between the adviser and the client based on

¹¹ Ministerstwo Finansów, Raportowanie schematów podatkowych (MDR) - objaśnienia Ministerstwa Finansów, LEX/el. 2019.

¹² eng. – MDR – „Mandatory disclosure rules”.

¹³ A. Ladziński, D. Wasiluk, O nieprawidłowej implementacji dyrektywy 2018/822 (MDR) i jej konsekwencjach, PP 2019, nr 5, s. 9-16.

¹⁴ Stanowisko Krajowej Rady Doradców Podatkowych z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie Objasnień z dnia 31 stycznia 2019 r. – Informacje o schematach podatkowych (MDR)

¹⁵ Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 130 z późn. zm.).

trust and a sense of security and the solution providing for the possibility of release of a promoter (professional representative) by his client from the obligation to maintain professional secrecy remains in conflict with the absolute obligation to maintain secrecy arising from the Tax Advisers Act. Thus, it should be noted that the concept of exemption from professional secrecy for MDR reporting may carry risks for professionals who, by not obtaining complete information from the client, may expose themselves to penal and fiscal sanctions.

It should be emphasized that "in Poland's jurisprudence and science of tax law," it is undisputed that the profession of public trust is closely related to the obligation to maintain professional secrecy. This is because it constitutes an essential guarantee for the exercise of professions of public trust and thus for the maintenance of public order. In its case law, the Constitutional Tribunal has indicated that maintaining professional secrecy is an element of the proper functioning of the administration of justice and - more broadly - of the entire system of legal protection in a democratic state. Therefore, any legislative solution under which professional secrecy would be abrogated only based on general clauses and vague concepts - and such solutions are proposed in the draft under discussion - cannot be accepted. Such actions cannot be accepted, as they constitute a clear threat to the cohesion of the legal system".

The concerns and irregularities identified gave rise to a request by the National Chamber of Tax Advisers in December 2019 to examine the constitutionality of the provisions indicated. In addition to the indicated shortcomings of the new legislation, the opposition of the self-government of tax advisors was also aroused by the manner and form of the obligation to report tax schemes introduced last year. These regulations were introduced in Poland much earlier than in other EU countries and much broader than the EU directive¹⁶. In the Chamber's opinion, Polish regulations are imprecise and ambiguous, which causes problems in interpreting and applying the new law, even in such fundamental issues as determining which arrangements are schemas and require reporting. At the same time, there is no case law of the Court of Justice or national jurisprudence that would clarify interpretative doubts. The practice of tax authorities and analogous foreign institutions is also unknown at the moment.

4b. The severity of the sanction

Another issue addressed in this paper is the severity of the sanctions arising from failure to meet the rigors of tax scheme reporting. Bearing in mind that the Directive stipulates in a general manner the method of selecting sanctions, defining them as: effective, proportionate, and dissuasive. Therefore, it is first necessary to indicate the amounts at risk of non-compliance with the rigors mentioned above in the Polish legal system. The highest possible financial penalty (in 2021) is EUR 6,000,000 (PLN 27,000,000¹⁷). This amount is envisaged only for non-reporting or failure to meet the deadline for reporting tax schemes (with significant tax benefits).

Entities obliged to introduce and apply the so-called "internal procedure," which is to define the correct manner of proceeding in the field of reporting tax schemes concerning entities with which the reporting obligation occurs most frequently (prominent corporations dealing as promoters with reporting of tax schemes) should also take into account the possibility of imposing a severe penalty. Failure to comply with these obligations may expose the entity to a financial penalty (imposed by a tax authority decision, i.e., without a court ruling) of up to EUR 500,000 (PLN 2,000,000).

The number of penalties and far-reaching interpretational ambiguities creates massive doubts in the scope of application of regulations by taxpayers and professional representatives. Such a construction of the institution contradicts legal certainty and citizens' trust in state authorities. Therefore, the difference in legal solutions in MDR regulations' scope consists of arbitrary recognition of a given solution as a tax scheme by tax authorities. In this respect, one has to wonder whether any interpretation of the said regulations is possible at all since the definition of "tax scheme" is so broad and capacious that it allows considering almost any behavior of a taxpayer as "aggressive tax optimization," which, in turn, will result in the possibility of imposing the indicated penalties of a high degree of severity. Such a formulation of the provisions is undoubtedly contrary to the principles raised

¹⁶ Uzasadnienie wniosku KIDP do TK z dnia 19 grudnia 2019 roku

¹⁷ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 408 z późn. zm.).

and cannot be accepted. In the Polish Constitutional Tribunal jurisprudence¹⁸, the "degree of severity of financial sanctions" has been examined repeatedly. The established line of the jurisprudence of this body thus indicates that: "(...) from among the available means of influence, it would be necessary to choose the means effective for the attainment of the objectives pursued and, at the same time, the least burdensome for the subjects to whom they are to be applied or the degree of annoyance not greater than is necessary for the attainment of the objective pursued". In this context, the degree of the inconvenience of the penalties indicated may raise clear doubts, especially that the legislator did not specify the possibility of applying the highest amounts for offenses with the highest tax benefits.

4c. Reporting by local authorities

As already mentioned, one of the problematic issues is the obligation of local authorities to report tax schemes. The indicated problem has its source because local governments are granted legal personality and equal treatment of entrepreneurs in Polish law. Local government units, just like all other entities on the market, are therefore obliged to report tax schemes. The problematic issue in this respect is the number of financial resources held by these entities and their role as promoters. The first problem is, of course, inseparably connected with the management of public funds and execution of tasks of a communal nature, which, as a rule, take on considerable dimensions (e.g., construction of roads, sports facilities). Because of the turnover of these funds, local government units qualify for more rigorous legal regulations. The legislator associates more significant amounts of money with greater threats in the correctness of tax settlements (hence, the obligation to have an internal procedure). However, the second problem is the presence of tax advisors within the structure of local government units, who are often obliged to report potential tax schemes, which they do in a preventive manner. Another issue, however, is the fact that local entities make only small transactions with foreign entrepreneurs. It is also worth noting that local and regional authorities, as public entities, should not be treated on the market as ordinary entrepreneurs. It results from the fact that their activity is not only focused on making a profit but also, to a large extent, on satisfying the needs of the local community. These activities are most often covered by funds transferred for these purposes from the state budget. The obligation to report MDR tax schemes affects local government units to the greatest extent through the possibility of applying the so-called "VAT pre-factors" in settlements with contractors. The administrative practice does not explain whether these actions should be referred to as tax optimization. The second area most frequently affected by the obligation to report MDR tax schemes are legal transactions involving transfers of assets between entities financed from the funds of local government units. These operations repeatedly present the nature necessary to maintain proper financial management of individual units, and yet, they have been repeatedly qualified as tax optimization.

5. CONCLUSION

Therefore, it must be recognized that there is no doubt that the phenomenon of international aggressive tax optimization and tax base erosion is a severe problem for many EU countries. Given the above caveat, regulation at the international level of limiting the scope for harmful optimization activities has a sound axiological justification. However, it should be pointed out that although the reasons behind the described legislation are correct, the solutions adopted in Directive 2018/822 and implementations in the Member States require far-reaching changes. First of all, the nomenclature used in individual provisions needs to be standardized so that its interpretation does not leave any doubts. Another issue that requires reorganization is the professional secrecy of professional attorneys, which is undoubtedly violated by the shape of the current provisions. Perhaps the solution to this issue is the incidental exemption from professional secrecy by the Court in the scope of issues that raise significant doubts (as is the case in other cases). The next issue that should be analyzed is the ailment of sanctions provided for in the described provisions. A solution that could constitute an instrument of a sufficiently onerous degree and fair from the taxpayer's point of view could be, e.g., setting the amount of the sanction based on the potential profit resulting from an activity constituting a tax scheme. The last issue concerning the subject matter of this paper is the question of reporting of tax schemes by local government units. In the author's opinion, this obligation should be abolished concerning everyday transactions (e.g., VAT settlements by these units) and limited only to high-risk and international transactions. The indicated problems indeed constitute a wide field of discourse for

¹⁸ np. Wyrok TK z 21.10.2015 r., P 32/12, OTK-A 2015, nr 9, poz. 148.

representatives of doctrine and science of tax law, as a result of which a compromise will be worked out, which will be accepted by all entities which may be affected by it.

Bibliography

1. KRAJEWSKA A., Podatki w Unii Europejskiej. Harmonizacja czy konkurencja podatkowa?, Radom 2007.
2. SZUMAŃSKI A., Prawo spółek, Warszawa 2014.
3. LADZIŃSKI A., WASILUK D., O nieprawidłowej implementacji dyrektywy 2018/822 (MDR) i jej konsekwencjach, „Przegląd Podatkowy” 2019, nr 5.
4. Tackling Aggressive Tax Planning through Improved Transparency and Disclosure (OECD, 2011).
5. Ministerstwo Finansów, Raportowanie schematów podatkowych (MDR) - objaśnienia Ministerstwa Finansów, LEX/el. 2019.
6. Stanowisko Krajowej Rady Doradców Podatkowych z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie Objasnień z dnia 31 stycznia 2019 r. – Informacje o schematach podatkowych (MDR).
7. Uzasadnienie wniosku KIDP do TK z dnia 19 grudnia 2019 roku.

Contact information:

Jeremiasz Kalus
jeremiasz.kalus@wp.pl
Doctoral School of University of Silesia
42-244 Jaskrów
Ul. Słoneczna 3
POLAND

DAŇOVOPRÁVNE ASPEKTY PATENT BOXU V SR

Branislav Kováč

VGD Slovakia s. r. o. a FPM EUBA

Abstract: Patent box introduced in Slovakia in 2018 gives the businesses opportunities to reduce their corporate income tax by half of the statutory rate. This applies in cases if the firms have revenues from license fees arising from patents, utility models of software or sales from selling products when using patents or utility models.

Abstrakt: Patent box zavedený v SR v roku 2018 dáva podnikom možnosť znížiť ich daň z príjmov na polovicu zákonnej daňovej sadzby. Uvedené sa aplikuje v prípadoch, keď majú podniky príjmy z licenčných poplatkov za patenty, úžitkové vzory alebo softvér alebo tržby z predaja výrobkov, na výrobu ktorých boli použité patenty alebo úžitkové vzory.

Key words: patent box, patent, utility design, software, corporate income tax

Kľúčové slová: patent box, patent, úžitkový vzor, softvér, daň z príjmov právnických osôb

1 ÚVOD

Na Slovensku výskum a vývoj nie je až tak rozvinutý ako v porovnaní s inými krajinami. Investície do výskumu a vývoja častokrát odpudzujú podnikateľov z dôvodu časového zaťaženia a zaťaženia firemného rozpočtu. Ale na druhej strane predstavujú predpoklad úspechu v konkurenčnom boji na trhu.

Ak chce podnikateľ vykonávať výskum a vývoj, jeho výsledky činnosti musia spĺňať zákonom stanovené podmienky pre výskumno-vývojové činnosti. Obsah pojmov „výskum“ a „vývoj“ je vymedzený v ustanoveniach uvedených v Opatrení MF SR zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov (ďalej len „postupy účtovania“).

Výskumom je pôvodné a plánované zisťovanie vykonávané s cieľom získať nové vedecké poznatky alebo technické poznatky (§ 37 ods. 5 postupov účtovania).

Za **vývoj** sa považuje aplikácia zistení výskumu a vývoja alebo iných znalostí na plánovanie alebo návrh výroby nových alebo významne zlepšených materiálov, zariadení, výrobkov, procesov, systémov a pod. (§ 37 ods. 2 postupov účtovania).

Okrem uvedených ustanovení je možné pri posudzovaní výskumno-vývojových činností podporné vychádzať aj z definícií uvedených v **OECD Frascati manuáli**, ktorý je celosvetovo uznávaným štandardom pre štúdie v oblasti výskumu a vývoja.

Podľa **OECD Frascati manuálu** na to, aby činnosť bola posúdená ako výskum a vývoj, musí súčasne splniť päť kľúčových kritérií:

- **obsahovať prvok novosti** – zameranie na získanie nových poznatkov,
- **byť kreatívna/tvorivá** – jej základom musia byť pôvodné (originálne), koncepty a hypotézy,
- **obsahovať prvok neistoty** – neistota ohľadom konečných výsledkov,
- **byť systematická** – plánovaná na základe rozpočtu a
- **byť prevoditeľná a/alebo reprodukovateľná** – zameraná na vytvorenie výsledkov, ktoré by mohli byť voľne prevoditeľné alebo obchodovateľné na trhu.

Cieľom výskumu a vývoja sú vždy nové poznatky založené na pôvodných (originálnych) koncepciách (a ich interpretácii) alebo hypotézach.

Ako sme uviedli vyššie, výskum a vývoj umožňuje posilniť postavenie podnikateľov na trhu. Ďalšou výhodou investovania do výskumu a vývoja je získať viaceré daňové zvýhodnenia. Jednou formou daňového zvýhodnenia, ktorá sa môže uplatniť pri výskumno-vývojových činnostiach, je **Patent box**.

2 PATENT BOX

2.1 Aplikácia patent boxu

Patent box je upravený v § 13a a § 13b zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZDP“).

Patent box slúži na podporu už vyvinutých riešení, ktorými sú patent, úžitkový vzor alebo softvér. Hlavnou podmienkou pre uplatnenie patent boxu je, že vyvinuté riešenia musia byť výsledkom výskumu a vývoja vykonávaného daňovníkom.

Takáto forma úľavy sa nevzťahuje na všetky daňové subjekty. Môžu ju využiť iba právnické osoby, ktoré sú zdaňované v Slovenskej republike, t. j.:

- právnické osoby so sídlom alebo miestom skutočného vedenia na území Slovenskej republiky (napr. spoločnosť s ručením obmedzeným, ktorá má sídlo v Bratislave),
- zahraničné právnické osoby, ktoré majú stálu prevádzkareň na území SR, ak je patent, úžitkový vzor, či počítačový program (softvér) funkčne spojený s touto stálou prevádzkarňou.

Patent box môžu uplatniť len tie daňové subjekty, ktoré vyvinuli vyššie uvedený nehmotný majetok.

Časový interval uplatnenia patent boxu je eliminovaný na dobu daňového odpisovania aktivovaných nákladov na vývoj vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo softvéru, počas ktorej sú odpisy zahrňované do daňových výdavkov.

Zákon o dani z príjmov rozlišuje 2 nasledujúce formy úľav, ktoré je možné uplatniť pri vyvinutom nehmotnom majetku:

- oslobodenie časti príjmov (výnosov) plynúcich z odplát za poskytnutie práva na použitie alebo za použitie vynálezu chráneného patentu alebo úžitkového vzoru a softvéru (§13a ZDP),
- oslobodenie časti príjmov (výnosov) z predaja výrobkov, pri ktorých výrobe sa úplne alebo sčasti využil patent alebo úžitkový vzor (§ 13b ZDP).

Najskôr sa budeme venovať pravidlám a podmienkam, ktoré je potrebné dodržať pri uplatnení oslobodenia licenčných príjmov (príjmy podľa prvého bodu) a následne prejdeme daňový režim pri predaji výrobkov (t. j. príjmy podľa druhého bodu).

2.2 Oslobodenie licenčných príjmov z patentov, úžitkových vzorov a softvéru

Prvú formu úľavy upravuje § 13a ZDP, ktorý ustanovuje, že od dane sú oslobodené príjmy (výnosy) z odplát za poskytnutie práva na použitie alebo za použitie:

- vynálezu chráneného patentom alebo ktorý je predmetom patentovej prihlášky, a to vo výške 50 % z týchto odplát,
- technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo ktoré je predmetom prihlášky úžitkového vzoru, a to vo výške 50 % z týchto odplát,
- softvéru, ktorý je výsledkom vývoja a podlieha autorskému právu, a to vo výške 50 % z týchto odplát.

Oslobodenie 50 % príjmov (výnosov) z týchto odplát predstavuje faktické zníženie miery zdanenia z 21 % na 10,5 %. Veľmi dôležitou podmienkou pre uplatnenie tohto daňového zvýhodnenia je, že musí ísť o výsledky vlastného vývoja.

Ako sme spomínali vyššie, patent box sa uplatňuje len počas doby daňového odpisovania aktivovaných nákladov na vývoj vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo softvéru. V prípade, že daňovníkovi budú plynúť príjmy spojené s týmto nehmotným majetkom po jeho úplnom odpísaní, budú tieto príjmy zdaňované v plnej výške.

Ak súčasťou celkových nákladov na vývoj patentu, úžitkového vzoru alebo softvéru sú aj náklady na nehmotné výsledky výskumu a vývoja obstarané od iných osôb, v takomto prípade daňovník nemá nárok na uplatnenie oslobodenia v plnej výške, ale uplatní si oslobodenie len na časť príjmu, ktorá sa zistí ako násobok príjmov z licencií a koeficientu (k), kde

$k = (\text{celkové náklady na vývoj} - \text{náklady na nakúpené nehmotné výsledky}) / \text{celkové náklady na vývoj}$.

Z uvedeného vyplýva, že oslobodenie je možné uplatňovať tým vo vyššej miere, čím vyššie boli vývojové aktivity vykonávané samotným daňovníkom; alebo inak povedané, oslobodenie nebude možné uplatňovať na tú časť príjmu, ktorá prináleží k nakúpeným nákladom na vývoj.

Nárok na oslobodenie zaniká, ak daňovník, ktorý uplatňoval takéto oslobodenie, zanikol v dôsledku zrušenia bez likvidácie. Jeho právny nástupca nemôže pokračovať v oslobodení. V prípade nepeňažného vkladu, ktorého predmetom je patent, úžitkový vzor alebo softvér, prijímateľ nepeňažného vkladu nemôže pokračovať v uplatňovaní oslobodenia.

Zámerom tohto obmedzenia je obmedziť uplatňovanie oslobodenia len na toho daňovníka, ktorý skutočne vykonal vývojové aktivity, ktorých výsledkom je práve patent, úžitkový vzor alebo softvér.

Ďalej nárok na uplatnenie patent boxu zaniká, ak bol daný patent zrušený, odňatý alebo prepísaný na iného majiteľa alebo bola patentová prihláška zamietnutá. V prípade úžitkového vzoru daňovník stráca nárok na patent box, ak bol vymazaný alebo prepísaný na iného majiteľa alebo prihláška úžitkového vzoru bola zamietnutá.

Následne daňovník je povinný podať dodatočné daňové priznanie za všetky zdaňovacie obdobia, za ktoré si daňovník uplatnil patent box.

Ak by niekoho z Vás zaujímalo, koľko daňových subjektov uplatňuje oslobodenie podľa § 13a ZDP, tak Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky zverejňuje na svojej webovej stránke zoznam daňových subjektov uplatňujúcich takéto daňové zvýhodnenie. O daňových subjektoch zverejňuje nasledujúce údaje:

- obchodné meno daňového subjektu, jeho sídlo,
- DIČ,
- výšku oslobodenia a za aké zdaňovacie obdobie si uplatňuje toto oslobodenie,
- číslo patentu, úžitkového vzoru alebo názov softvéru.

Každý daňovník uplatňujúci oslobodenie podľa § 13a ZDP je povinný viesť evidenciu a predložiť ju správcovi dane do 8 dní odo dňa doručenia výzvy. ZDP nestanovuje presnú formu evidencie, iba vymedzuje jej rozsah. Daňovník musí viesť evidenciu o:

- nákladoch v druhovom členení, o aktivovaných nákladoch v druhovom členení na vývoj vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu (softvér),
- nákladoch v druhovom členení na nehmotné výsledky výskumu a vývoja obstarané od inej osoby, ktoré boli vynaložené v súvislosti s vývojom vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu (softvér).

Môže nastať situácia, kedy daňovníkovi plynú príjmy z licencií a nemá tieto nehmotné aktíva aktivované v nehmotnom majetku. V takomto prípade má daňovník si právo dodatočne uplatniť toto oslobodenie, ak podmienku aktivácie splní neskôr. V skutočnosti nemá nárok na oslobodenie v plnej výške, ale oslobodenie bude možné uplatniť len na časť príjmu, ktorá sa zistí ako násobok príjmu z licencií a koeficientu (k), kde:

$k = \text{dodatočne aktivované nákladov na vývoj} / (\text{náklady na vývoj vynaložené najviac za päť zdaňovacích období predchádzajúcich zdaňovaciemu obdobiu dodatočnej aktivácie} + \text{dodatočne aktivované náklady na vývoj})$

Ďalej môže nastať situácia, že sa na vývoji vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu spolupodieľali viacerí daňovníci. V takomto prípade si oslobodenie od dane uplatní každý daňovník v pomernej časti, t. j. v pomere, v akom sa podieľali na výskume a vývoji.

2.3 Oslobodenie príjmov z predaja výrobkov, pri ktorých výrobe sa využívajú nehmotné výsledky

Druhú formu úľavy upravuje § 13b ZDP, ktorý ustanovuje, že od dane sú oslobodené príjmy (výnosy) z predaja výrobkov, pri ktorých výrobe sa úplne alebo čiastočne využili presne vymedzené druhy nehmotných aktív:

vynálezu chráneného registrovaným patentom (vrátane prihlášky), alebo
technické riešenie chránené registrovaným úžitkovým vzorom (vrátane prihlášky).

Ide o výrobky, ktoré daňovník obstaral nákupom od iných osôb, pričom daňovník umožnil pri ich výrobe využívať patent alebo úžitkový vzor alebo daňovník ich vytvoril vlastnou činnosťou.

Takéto oslobodenie je možné využiť počas celej doby daňového odpisovania aktivovaných nákladov na vývoj vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo softvéru, počas ktorej sú odpisy zahrňované do daňových výdavkov.

Oslobodenie podľa § 13b ZDP sa uplatní vo výške 50 % z časti príjmov (výnosov), ktorá sa zistí ako:

Predajná cena výrobku

minus skutočné priame náklady

minus skutočné nepriame náklady spojené s funkciami výroby, správy a odbytu vrátane k nim prislúchajúcich réží

minus ziskové marže, ktoré by dodávateľ uplatnil vo vzťahu k nezávislým osobám

= časť skutočnej predajnej ceny výrobku, na ktorú možno uplatniť oslobodenie vo výške 50 %

V súvislosti s vyššie uvedeným vzorcom, funkciami odbytu sa okrem činností predaja rozumejú aj činnosti propagácie, sprostredkovania predaja a marketingu predávaných výrobkov. Súčasťou ziskovej marže spojenej s funkciou odbytu je aj zisková marža spojená s obchodným menom daňovníka, s ochrannou známkou alebo inými nehmotnými aktívami spojenými s týmito funkciami odbytu. Predajnú cenu výrobku je potrebné očistiť na účely zistenia výšky výnosu, na ktorý možno uplatniť oslobodenie, aj o túto časť ziskovej prirážky, ktorá je spojená s marketingovými nehmotnými aktívami.

Daňovníkovi nevzniká nárok na uplatnenie tohto oslobodenia v plnej výške, ak súčasťou celkových nákladov na vývoj patentu, úžitkového vzoru alebo softvéru sú aj náklady na nehmotné výsledky výskumu a vývoja obstarané od iných osôb. V takomto prípade sa uplatní oslobodenie len na časť príjmu, ktorá sa zistí ako násobok počtu výrobkov a predajnej ceny výrobku po znížení o skutočné priame a skutočné nepriame náklady spojené s funkciami výroby, správy a odbytu vrátane k nim prislúchajúcich režijných nákladov a ziskových marží, ktoré by dodávateľ uplatnil vo vzťahu k nezávislým osobám z hľadiska vykonávaných funkcií a trhových podmienok a koeficientu (k), kde

$$k = (\text{celkové náklady na vývoj} - \text{náklady na nakúpené nehmotné výsledky}) / \text{celkové náklady na vývoj}.$$

Z uvedeného vyplýva, že oslobodenie je možné uplatňovať tým vo vyššej miere, čím vyššie boli vývojové aktivity vykonávané samotným daňovníkom; alebo inak povedané, oslobodenie nebude možné uplatňovať na tú časť príjmu, ktorá prináleží k nakúpeným nákladom na vývoj.

Oslobodenie zaniká v takých istých prípadoch ako v prípade oslobodenia podľa § 13a ZDP.

Podobne ako v prípade oslobodenia podľa § 13a ZDP vybrané údaje o daňovníkoch uplatňujúcich oslobodenie podľa § 13b ZDP zverejňuje Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky na svojej webovej stránke. Za zdaňovacie obdobie 2019 si oslobodenie podľa § 13b ZDP uplatňoval iba jeden daňový subjekt.

Každý daňovník uplatňujúci oslobodenie podľa § 13b ZDP je povinný viesť evidenciu a predložiť ju správcovi dane do 8 dní odo dňa doručenia výzvy. Daňovník musí viesť evidenciu o:

- kalkulácií ceny výrobkov,
- nákladoch v druhovom členení, o aktivovaných nákladoch v druhovom členení na vývoj vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu (softvér) a ich odpisový plán,
- nákladoch v druhovom členení na nehmotné výsledky výskumu a vývoja obstarané od inej osoby, ktoré boli vynaložené v súvislosti s vývojom vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu (softvér),
- počte výrobkov, na ktorých príjmy (výnosy) z predaja je oslobodenie uplatňované,
- technickom riešení s popisom využitia vynálezu chráneného patentom alebo technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom pri výrobe výrobkov.

Môže nastať situácia, kedy daňovníkovi plynú príjmy z licencií a nemá tieto nehmotné aktíva aktivované v nehmotnom majetku. V takomto prípade má daňovník si právo dodatočne uplatniť toto oslobodenie, ak podmienku aktivácie splní neskôr. V skutočnosti nemá nárok na oslobodenie v plnej

výške, ale oslobodenie bude možné uplatniť len na časť príjmu, ktorá sa zistí ako násobok časti výnosov z predaja výrobkov a koeficientu (k), kde:

$k = \text{dodatočne aktivované nákladov na vývoj} / (\text{náklady na vývoj vynaložené najviac za päť zdaňovacích období predchádzajúcich zdaňovaciemu obdobiu dodatočnej aktivácie} + \text{dodatočne aktivované náklady na vývoj})$

Ďalej môže nastať situácia, že sa na vývoji vynálezu chráneného patentom, technického riešenia chráneného úžitkovým vzorom alebo počítačového programu spolupodieľali viacerí daňovníci. V takomto prípade si oslobodenie od dane uplatní každý daňovník v pomernej časti, t. j. v pomere, v akom sa podieľali na výskume a vývoji.

Ako sme uviedli vyššie, za zdaňovacie obdobie 2019 si oslobodenie podľa § 13b ZDP uplatňoval iba jeden daňový subjekt. Z uvedeného vyplýva, že toto daňové zvýhodnenie je veľmi náročné na aplikáciu z viacerých dôvodov, ktoré sme uviedli nižšie. Zároveň Vám môžu vzniknúť otázky, pri ktorých ťažko nájsť odpoveď v zákone o dani z príjmov.

2.4 Problematické oblasti patent boxu a návrhy de lege ferenda

Praktická aplikácia patent boxu priniesla mnohé výzvy, ktoré je podľa nášho názoru potrebné opraviť, resp. urobiť tento nástroj daňovej politiky prítlačivejší pre podnikateľov. Existujú problematické oblasti, ktoré sa dajú opraviť, resp. vyložiť (interpretovať) usmernením finančnej správy. Na druhej strane je ale veľa nejasných ustanovení, resp. ustanovení, ktoré predstavujú „mŕtve právo“, lebo sa nedajú aplikovať v praxi.

Zásadné legislatívne vylepšenie a zjednodušenie by si zaslužil patent box v zmysle § 13b ZDP. Platná úprava je prakticky nepoužiteľná a administratívne veľmi náročná. Taktiež zmenu v zákone by si vyžadovalo vypustenie podmienky, že sa oslobodenie pri patent boxe dá využiť iba pri fakturácii licenčných poplatkov. Dnes veľmi bežné sú aj biznis modely typu in-app purchase alebo „software as a service (SaaS)“.

Podmienkou, ktorá výrazne znižuje mieru aplikovateľnosti, resp. konkurencieschopnosti voči iným krajinám, je nutná kapitalizácia nehmotného aktíva. V mnohých krajinách takáto podmienka neexistuje, napriek tomu je možnosť aplikácie nejakej formy oslobodenia od dane z príjmov. To isté platí pri veľmi striktnej podmienke vlastného vývoja. Je pravda, že táto podmienka je stanovená aj organizáciou OECD, aby patent box nepredstavoval škodlivú daňovú súťaž a preto sa jej musia prispôbiť všetky krajiny, ktoré chcú patent box ponúkať. Slovenský ekvivalent tejto podmienky je ale neproporcionálne prísny, keď zakazuje (obmedzuje) akékoľvek formy outsourcingu (resp. je povinnosť krátiť oslobodenie pri akejkoľvek forme outsourcingu). V IT sektore je ale veľmi časté, že vývojármi sú tzv. freelanceri, ktorí nemajú s IT spoločnosťou pracovno-právny vzťah, ale iný napr. obchodno-právny vzťah. V takomto prípade ale dochádza k nutnému kráteniu možnosti oslobodenia.

Formou usmernenia finančnej správy by podľa nášho názoru bolo potrebné interpretovať/vysvetliť definíciu pojmu „náklady na nehmotné výsledky výskumu a vývoja obstarané od inej osoby“, aby sa oslobodenie nekrátilo pri akomkoľvek nákupe od tretej osoby (napr. aj pri marginálnych nákupoch). Usmernenie by určite uľahčilo interpretáciu aj pri zadaní originality počítačového programu, čo je jednou z podmienok uplatnenia patent boxu.

V praxi vidíme najväčší dopyt po jasnom usmernení zo strany finančnej správy v oblasti možnosti podania dodatočného daňového priznania v prípadoch, ak má daňovník snahu o uplatnenie patent boxu aj späťne za predchádzajúce zdaňovacie obdobia. Takáto situácia sa v praxi môže veľmi často vyskytovať (napr. nový manažment podniku, ktorý má inú daňovú stratégiu alebo neznalosť o možnosti uplatnenia patent boxu v minulosti) a daňovník by mal mať istotu, že je to opcia akceptovaná aj finančnou správou.

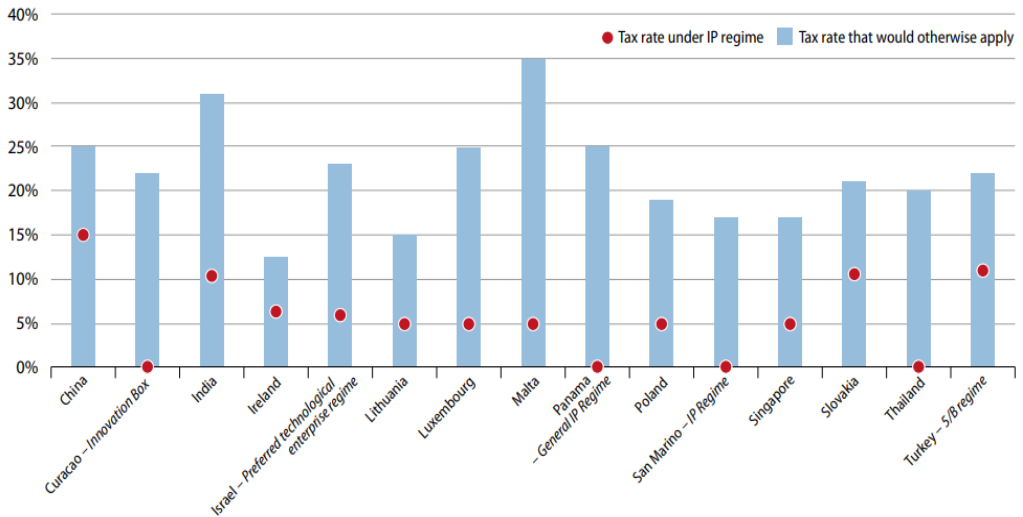
Zaujímavou oblasťou môže byť aj usmernenie, či je možné nehmotné aktívum zaradiť do majetku daňovníka v decembri daného zdaňovacieho obdobia a už za toto celé zdaňovacie obdobie (1 rok) uplatniť oslobodenie od dane z príjmov zo všetkých licenčných poplatkov.

Jasnejšiu metodiku zo strany finančnej správy by si zaslužila aj oblasť nepriamych nákladov, ktoré sa vzťahujú na aktivované náklady na vývoj. Zaujímavou témou je aj otázka, či môžeme dodatočne aktivovať náklady na vývoj softvéru a uplatniť patent box odteraz, pokiaľ podnik dosiahol príjmy z licenčných poplatkov už v minulých zdaňovacích obdobiach.

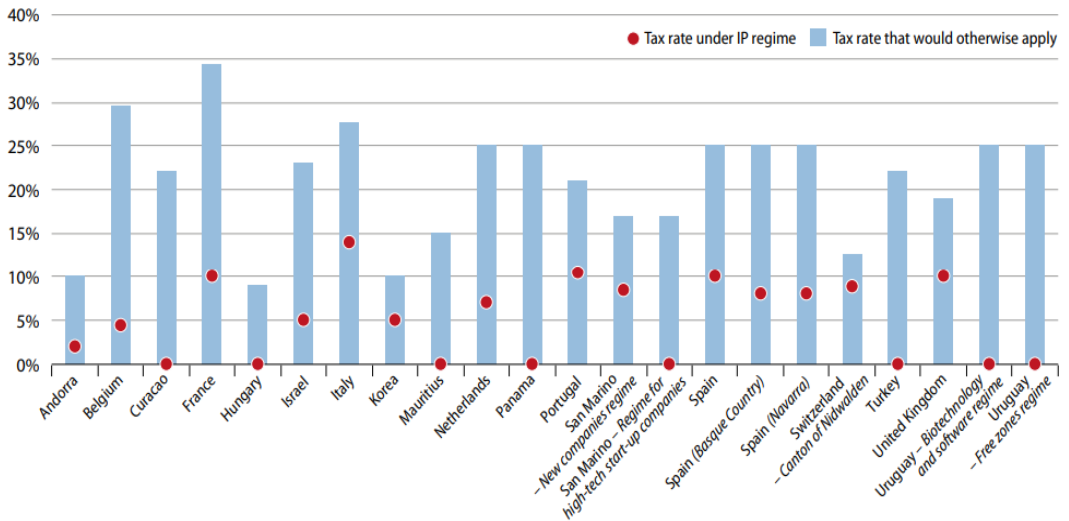
Je nutné samozrejme zdôrazniť, že v SR momentálne nemáme žiadnu judikatúru, ktorá by sa viazala k tejto téme a aj prípadné budúce rozhodnutia súdov budú zásadným spôsobom ovplyvňovať túto oblasť daňového práva.

2.5 IP režimy a patent boxy vo svete

Preferenčné IP daňové režimy a patent boxy ako jedna z foriem daňového zvýhodnenia sa uplatňujú nielen na území Slovenskej republiky, ale sú rozvinuté vo viacerých krajinách sveta. Prinášame Vám krátky prehľad IP režimov a patent boxov uplatňujúcich v rôznych krajinách, resp. prehľad znížených sadzieb daní, ktoré sa aplikujú pri uplatnení IP režimov a patent boxov.

Graf 1: Znížené sadzby dane v rámci neškodných režimov duševného vlastníctva, Zdroj: OECD: Corporate Tax Statistics, 2nd Edition

Graf 2: Znížené sadzby dane v rámci neškodných (zmenených a doplnených) režimov duševného vlastníctva, Zdroj: OECD: Corporate Tax Statistics, 2nd Edition

3 ZÁVER

Tematika patent boxu je v SR nová. Je pozitívne, že sa SR snaží daňovým zvýhodnením motivovať technologické a digitálne spoločnosti, aby zdaňovali svoje príjmy na Slovensku. Vzhľadom k tomu, že nejaká forma preferenčného zdaňovania nehmotných aktív je v mnohých krajinách sveta, bolo okrem zavedenia superodpočtu nákladov na výskum a vývoj potrebné podporiť a znížiť daňovú sadzbu aj na tržby, ktoré majú priamy súvis s predajom výsledkov výskumu a vývoja. Takáto forma daňovej politiky je v dnešnej dobe určite viac ako prospešná.

Použitá literatúra:

BALCO, T.: Patentový box – výzva pre Slovensko. In: Dane a účtovníctvo v praxi. Ročník 2016. Vydanie 1/2016. Bratislava: Wolters Kluwer.

OECD: Corporate Tax Statistics, 2nd Edition, Paris: OECD, 2020. <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/corporate-tax-statistics-second-edition.pdf>

STRAPEC, T.: Počítačový program (softvér) a uplatnenie výhod patent boxu. <https://www.epravo.sk/top/clanky/pocitacovy-program-softver-a-uplatnenie-vyhod-patent-boxu-4505.html>

AmCham SLOVAKIA: Pripomienka k legislatívnemu procesu k novele zákona č. 595/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňajú a menia niektoré zákony. 6.8.2020. <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2020/285/pripomienky/COO-2145-1000-3-3960436>

Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

Opatrenie MF SR zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

Mag. rer. soc. oec. et Mgr. Branislav Kováč

branislav.kovac@vgd.eu

VGD Slovakia s.r.o. a FPM EUBA

Moskovská 13

811 08 Bratislava

SR

AKTUÁLNE VÝZVY PRE DAŇ Z PRIDANEJ HODNOTY V KONTEXTE BOJA PROTI DAŇOVÝM PODVODOM¹

Peter Rakovský

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The subject of the author's contribution is to point out the recent legislative proposals in the field of VAT, by which the Slovak Republic seeks to combat tax fraud and reduce the administrative burden on taxable persons. The Slovak Republic has presented several such legislative proposals, and the author's effort will bring them closer and evaluate their positive or negative impact on the legal regulation *de lege lata*. Moreover, it also points to several legislative proposals *de lege ferenda*. In addition, the author's contribution focuses on the recent CJEU case-law, referring to the fight against tax frauds as well. Author points out the most relevant connections between the judgement analysed and the presented measures seeking to combat tax frauds mainly in Slovak republic.

Abstrakt: Predmetom autorovho príspevku je poukázať na nedávne legislatívne návrhy v oblasti DPH, ktorými sa Slovenská republika snaží bojovať proti daňovým podvodom a znížiť administratívnu záťaž daňových subjektov. Slovenská republika predstavila niekoľko legislatívnych návrhov, pričom snahou autora ich bude priblížiť a vyhodnotiť ich pozitívny alebo negatívny impakt na právnu úpravu *de lege lata*, pričom poukazuje aj na viaceré legislatívne návrhy *de lege ferenda*. V nadväznosti na uvedené sa príspevok autora zameriava aj na nedávne rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie, ktoré sa taktiež týka boja proti daňovým podvodom. Autor poukazuje na najrelevantnejšie súvislosti analyzovaného rozhodnutia a predstavených opatrení zameraných na boj proti daňovým podvodom, najmä v podmienkach Slovenskej republiky.

Key words: value added tax, electronic invoice, fraud, bank account

Kľúčové slová: daň z pridanej hodnoty, elektronická faktúra, podvod, bankový účet

1 ÚVOD

Vzhľadom na tému sekcie konferencie s názvom „Aktuálne výzvy pre finančné právo“ sa príspevok zameriava na legislatívne akty *de lege ferenda*, z ktorých mnohé ešte nenadobudli legislatívne znenie, avšak vzhľadom na súčasný stav, možno predpokladať ich prijatie. Aj z tohto dôvodu sme čerpali skôr z legislatívnych návrhov a predbežných informácií, pričom sme ich komparatívnou analýzou porovnávali so stavom *de lege lata*.

Oblasť dani z pridanej hodnoty, rovnako ako iné dane, v recentnom období čakajú viaceré legislatívne zmeny. Jedným z hlavných deklarovaných dôvodov takejto zmeny je boj proti daňovým podvodom. Ako parciálny cieľ si zákonodarca dáva za úlohu vypomôcť poctivým daňovým subjektom, a to buď formou extenzívnejšieho využívania stanovísk, prípadne ich odmeňovania za riadne plnenie si daňových povinností. Je tomu tak aj z dôvodu, že Slovenská republika dlhodobo obsadzuje posledné priečky v rebríčku tzv. daňovej medzery. Ako najefektívnejšie nástroje boja proti daňovým podvodom v oblasti DPH zaraďujeme tzv. e-faktúry, ktorým v texte príspevku venujeme značný priestor. Rovnako analyzujeme aj uznesenie Súdneho dvora vo veci Vikingo,² ktoré podľa nás predstavuje zásadné rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie („Súdny dvor“) vo vzťahu ku dokazovaniu účasti alebo vedomosti daňového subjektu o podvode.

¹ Tento článok predstavuje výstup v rámci riešeného projektu APVV-16-0499 „Zabezpečenie efektívneho výberu daní v kontexte informatizácie.“

² C-610/19, ECLI:EU:C:2020:673.

2 VÝZVY V OBLASTI DPH

2.1 Predbežná informácia k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov – tzv. e-faktúra

Ako uvádza predbežná informácia, „zámerom návrhu zákona je zaviesť všetkým podnikateľským subjektom povinnosť vyhotovovať v stanovenej lehote faktúru z každej obchodnej transakcie, pri ktorej neplatí povinnosť evidovať tržbu pokladnicou e-kasa klient.“ Súčasne návrh zákona predpokladá zavedenie povinnosti zaslať pred vyhotovením konečnej verzie faktúry vybrané fakturačné údaje finančnej správe. Podľa predbežnej informácie si podnikateľ túto povinnosť bude môcť splniť buď prostredníctvom ním používaného účtovného softvéru, ktorého súčasťou bude aj komunikačný komponent certifikovanej finančnou správou, alebo bezplatnou štátnou online aplikáciou. Aj na strane podnikateľa v pozícii odberateľa bude zavedená povinnosť zaslania zaevidovaných došlých fakturačných údajov jedným z uvedených spôsobov. Tým sa zabezpečí na jednej strane akceptácia zmluvnej dohody obchodných partnerov a zároveň odberateľ Finančnej správe potvrdí obchodovanie s dodávateľom.

Cieľom tohto opatrenia je podľa predbežnej informácie „zabezpečiť pre finančnú správu získanie informácií o deklarovaných plneniach, ku ktorým sa vyhotovuje faktúra, v reálnom čase. Tieto údaje finančná správa podrobí dôkladnej analýze rizík, na základe čoho získa efektívny nástroj na potlačenie nelegálneho konania daňových subjektov už v počiatocnom štádiu, a to nielen v oblasti dane z pridanej hodnoty, ale rovnako aj v oblasti dane z príjmov, či iných druhov daní.“³ Predmetný návrh jasne potvrdzuje legislatívnu líniu v oblasti daní, ktorej predmetom je skutočnosť, že výmena informácií predstavuje najefektívnejší nástroj boja proti daňovým podvodom a daňovým únikom.⁴

Ako reflexia na zavedenie týchto (nových) povinností by sa mali prehodnotiť v súčasnosti uplatňované opatrenia s ohľadom na zníženie administratívneho zaťaženia podnikateľov. Z prvého pohľadu sa javí ako dôležité, aby postupne zanikla vykazovacia povinnosť vo forme kontrolného výkazu.

Vlády Slovenskej republiky sa kontinuálne zaväzujú účinne bojovať proti daňovým podvodom a únikom. Jedným zo stanovených cieľov v tejto oblasti je zníženie medzery vo výbere DPH na priemer Európskej únie („EÚ“). Pre rok 2018 bol Európskou komisiou odhadnutý výpadok príjmov z DPH na Slovensku na úrovni 20,4 % z jej teoretického výnosu. Ide o regresný trend v porovnaní s doterajším znižovaním tohto ukazovateľa za predchádzajúce roky, ktoré bolo spôsobené vo významnej miere zavedením kontrolného výkazu.⁵

„Ukazuje sa tak, že tento nástroj (kontrolný výkaz) už v dostatočnej miere nereflektuje nové trendy vývoja daňových únikov. Za jeho slabinu je možné označiť časovo oneskorené získavanie relevantných údajov z vyhotovených faktúr platiteľmi dane, čo neumožňuje finančnej správe reagovať operatívne na identifikované podozrenia z nekalých praktík daňových subjektov.“⁶ V prípade, že sa tieto návrhy schvália, naďalej však ostanú problematické finančné toky, ktoré nebudú v štátnych systémoch evidované – napríklad obchodované kryptomeny. Tie sa do značnej miery odlišujú od štátom garantovaných a uznaných platidiel, pričom v súčasnosti prebieha intenzívna regulácia aj tejto

³ Predbežná informácia k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2021/6>

⁴ SZAKÁCS, A.: Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov [elektronický dokument]. č. 1/2021, s. 16.

⁵ Inštitút Finančnej politiky: Daňový report Slovenskej republiky 2018. [elektronický dokument]. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/19959/52/Danovy_report_2018_final.pdf

⁶ Predbežná informácia k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2021/6>

oblasti.⁷ Očakávame, že v budúcnosti bude nutné tie aktivity prepájať a štát bude mať záujem na tom, aby mal čo najviac informácií aj o takýchto transakciách, vzhľadom na ich riziká.

„Je pritom logické predpokladať, že negatívny trend vo výbere DPH má významnú súvislosť s riadnym výberom dane z príjmov, pričom kontrolný výkaz neumožňuje odhaliť daňové úniky na tejto dani v prípade, ak daňové subjekty nie sú platiteľmi DPH. Finančná správa nedisponuje v priebehu zdaňovacieho obdobia pre daň z príjmov žiadnymi informáciami o fakturovaných dodávkach tovarov a služieb zo strany podnikateľských subjektov, ktoré nie sú platiteľmi DPH.“⁸ Aj z týchto dôvodov hodnotíme predložený návrh veľmi pozitívne, pričom jeho pozitívny vplyv bude nielen v oblasti DPH, ale aj pre oblasť daní z príjmov. Tieto kroky môžu postupne smerovať aj ku vzniku tzv. predvyplnených daňových priznaní, ktoré tiež nie sú v súčasnosti novou témou.⁹ Jedným z hlavných pozitívnych vplyvov ich vzniku by bolo odstránenie administratívnej záťaže daňových subjektov, pričom veríme, že by kumulatívne priniesli vyšší výnos daní do štátneho rozpočtu. Navrhujeme, aby navrhovaný koncept pracoval s: (i) princípom jedenkrát a dosť - kde už zaslaná predbežná faktúra bola automaticky preposielaná / evidovaná na strane odberateľa cez systém spravovaný štátom a tým by sa šetrila administratívna záťaž spojená s plnením tejto povinnosti, (ii) systémom včasných varovaní pre odberateľov - kde by súčasne s doručou predbežnou faktúrou systém odberateľa informoval o možných rizikách na strane dodávateľa (napríklad jeho nespoľahlivosti, dlhoch na daniach, neplnení si daňových povinností a podobne), (iii) funkciou predvyplňania údajov z predbežných faktúr do formulárov daňových priznaní.¹⁰ Celkový presun *compliance* do online priestoru má navyše aj iné výhody. Daňo a Žarská skúmali digitalizáciu daňového systému vo svetle ochrany osobných údajov a zistili, že v prípade jeho majoritnej digitalizácie, systém je lepšie vybavený na vykonávanie povinností vyplývajúcich z nových právnych predpisov, pretože tento systém dokáže spracovať enormný rozsah potreby osobných údajov v oblasti daní pomocou automatizovaného spracovania osobných údajov a online vyplňanie týchto formulárov môže urýchliť proces minimálneho zneužitia osobných údajov.¹¹

2.2 Uznesenie Súdneho dvora C 610/19 – zásadná zmena v procese boja proti daňovým podvodom ?

Boj proti daňovým podvodom si okrem hmotnoprávnej stránky (kvalitu hmotnoprávnych predpisov) vyžaduje aj ich efektívny výkon, ktorý sa v oblasti daní vykonáva najmä prostredníctvom ich primárneho zamedzenia a sekundárne, prostredníctvom efektivity daňových kontrol. Jedným z takýchto procesných nástrojov je nedávno vydané uznesenie Súdneho dvora vo veci Vikingo.¹²

⁷ K tomu pozri: DAUDRIKH, Y.: Oficiálna mena verzus kryptomena. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov 12.4. – 14.4.2018 Mílniky práva v stredoeurópskom priestore. 2018. s. 54. a DAUDRIKH, Y.: Kryptomena ako novodobý právny inštitút. In: Právni Rozpravy 2018 mezinárodní vědecká konference oblasti práva a právních věd – právní rozpravy 2018 s podtitulem “nové jevy a právo“. Recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. 2018 s. 108.

⁸ Predbežná informácia k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2021/6>

⁹ KAČALJAK, M.: Pri zdaňovaní robotov a gigantov sa neradno ponáhľať. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/02/10/pri-zdanovani-robotov-a-gigantov-sa-neradno-ponahlat/> a KORONCZIOVÁ, A. – CIBUĽA, T. – HLINKA, T.: Výmena informácií v oblasti daní v kontexte právneho poriadku SR. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie III. Slovensko-české dni daňového práva: Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania, ktorá sa konala v dňoch 15. až 17. októbra 2019 v Košiciach. s. 2018.

¹⁰ Viac pozri: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta: Vyjadrenie k predbežnej informácii k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2021/6>

¹¹ DAŇKO, M., ŽÁRSKÁ, P.: The Digital tax system in the light of GDPR. Bratislava Law Review, 2(2), 2018, s. 189.

¹² C-610/19, ECLI:EU:C:2020:673.

Súdny dvor zopakoval, že „ak daňový orgán na základe existencie daňového podvodu alebo nezrovnalostí spáchaných osobou, ktorá vyhotovila faktúru, alebo inými subjektmi dodávateľského reťazca dospeje k záveru, že sa fakturované plnenia zakladajúce právo na odpočítanie naozaj neuskutočnili, tak na účely zamietnutia práva na odpočítanie a bez toho, aby príjemca faktúry musel vykonať kontroly, ktoré mu neprináležia, musí preukázať, že na základe objektívnych dôkazov tento príjemca vedel alebo mal vedieť, že toto plnenie bolo súčasťou podvodu týkajúceho sa DPH, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.“¹³ V diskutovanom uznesení Súdny dvor uviedol, že „z toho vyplýva, ak sa preukáže, že vo veci samej došlo k dodaniu tovaru, nemožno považovať skutočnosť, že sa reťazec transakcií vedúcich k týmto dodaniam z ekonomického hľadiska nejaví ako racionálny alebo primerane odôvodnený, alebo skutočnosť, že si niektorý z účastníkov tohto reťazca nesplnil svoje daňové povinnosti, za také, že sú samy osebe daňovým podvodom.“ Dodal, že „v druhom rade nežim dokazovania, na základe ktorého je zdaniteľnej osobe zamietnuté právo na odpočítanie najmä vtedy, ak neuvedie skutočnosť preukazujúce všetky transakcie uskutočnené všetkými účastníkmi tohto reťazca, ako aj ekonomickú činnosť týchto účastníkov, tým, že sa jej prípadne prisudzuje, že tieto skutočnosti nie je možné overiť, je v rozpore s judikatúrou spomenutou v tomto uznesení, z ktorej vyplýva, že daňový orgán má z právneho hľadiska v každom konkrétnom prípade na základe objektívnych okolností dostatočne preukázať, že zdaniteľná osoba sa dopustila daňového podvodu alebo že vedela alebo mala vedieť, že predmetná transakcia je súčasťou daňového podvodu, ktorého sa dopustila osoba, ktorá vyhotovila faktúru alebo iný subjekt zapojený do dodávateľského reťazca tovarov alebo služieb.“

Výrok predmetného uznesenia teda znie nasledovne: „bráni vnútroštátnej praxi, na základe ktorej daňový orgán zamietne zdaniteľnej osobe právo na odpočítanie dane z pridanej hodnoty zaplatenej za nadobudnutie tovaru, ktorý jej bol dodaný, z dôvodu, že faktúry týkajúce sa týchto nákupov nemožno považovať za hodnoverné, pretože po prvé osoba, ktorá vyhotovila faktúru, uvedený tovar nemohla z dôvodu nedostatku potrebných materiálnych a ľudských zdrojov vyrobiť ani dodať, čiže tento tovar bol v skutočnosti nadobudnutý od inej osoby, ktorej totožnosť nebola určená, po druhé neboli dodržané vnútroštátne právne predpisy v oblasti účtovníctva, po tretie dodávateľský reťazec, ktorý viedol k uvedeným nákupom, nebol ekonomicky opodstatnený a po štvrté v prípade niektorých predchádzajúcich transakcií, ktoré boli súčasťou tohto dodávateľského reťazca, sa vyskytli nezrovnalosti. Takéto zamietnutie je možné len vtedy, ak je právne dostatočným spôsobom preukázané, že sa zdaniteľná osoba aktívne podieľala na daňovom podvode alebo vedela, alebo mala vedieť, že sú uvedené transakcie súčasťou daňového podvodu, ktorého sa dopustila osoba, ktorá vyhotovila faktúru alebo akýkoľvek iný subjekt vystupujúci na predchádzajúcom stupni uvedeného dodávateľského reťazca, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.“¹⁴ Predmetné uznesenie podľa nášho názoru predstavuje vo vzťahu k dokazovaniu a procesnej stránke boja proti podvodom prelomové rozhodnutie. Procesná stratégia správcu dane a línia „deklarovaný dodávateľ“ už podľa nášho názoru nebude samá o sebe možná a uplatniteľná, ako jediný dôvod na odopretie uplatneného práva (najmä práva na odpočítanie dane). Ďalej ostáva otvorená otázka, ako viesť dokazovanie v obdobných veciach a teda ustrážiť mantinely štandardov dokazovania v prípade pochybností v dodávateľských reťazcoch.

2.3 Závazné stanoviská k daňovej legislatíve

Závazné stanoviská k daňovej legislatíve predstavujú nástroj štátu, ktorý prostredníctvom žiadosti umožní a uľahčí daňovým subjektom výklad daňových noriem. S úmyslom ich riadneho dodržiavania a plnenia si daňových povinností, Slovenská republika má v úmysle tento nástroj upraviť flexibilnejšie, čím ho priblíži daňovým subjektom a očakáva, že bude častejšie využívaný. Finančné riaditeľstvo vydá v súčasnosti záväzné stanovisko na základe písomnej žiadosti daňového subjektu a zaplatenej úhrady. Žiadosť o záväzné stanovisko daňového subjektu musí obsahovať podrobný popis skutočností, ktoré nastanú alebo sú očakávané a ktoré budú podkladom na vydanie záväzného stanoviska. V žiadosti daňový subjekt uvedie aj i) návrh na uplatnenie postupu podľa príslušných daňových predpisov, ii) právne posúdenie prípadu a iii) sumu predpokladaného obchodného

¹³ C-446/15, ECLI: EU:C:2016:869. Bod 39.

¹⁴ C-610/19, ECLI:EU:C:2020:673.

prípadu.¹⁵ V súčasnosti určuje rozsah záväzných stanovísk Vyhláška č. 229/2014 Z. z. ktorou sa ustanovuje rozsah daňových predpisov, ku ktorých uplatneniu možno vydať záväzné stanovisko („Vyhláška“). Vzhľadom na jej rozsah možno konštatovať, že rozsah oblastí a samotných daní, ku ktorým možno žiadať stanovisko, je veľmi úzky. Domnievame sa, že ak hovoríme o téme aktuálnych výziev pre finančné právo, záväzná stanoviská podľa nás predstavujú pozitívnu činnosť Finančnej správy smerujúcej k právnej istote daňových subjektov. Zvýšenie ich využívania môže napomôcť najmä „slušným“ daňovým subjektom, ktorých plnenie si daňových povinností po odsúhlasení Finančnou správou môže taktiež priniesť zníženie administratívnej záťaže daňovým subjektom. Na druhej strane budú môcť štátne orgány venovať svoj priestor viac rizikovým a podozrivým transakciám a daňovým subjektom.

2.4 Inštitút registrovaného bankového účtu

Ďalším z deklarovaných nástrojov boja proti daňovým podvodom a ich efektívnej eliminácii má byť tzv. registrovaný bankový účet. Každý odberateľ sa za určitých okolností môže stať ručiteľom za neodvedenú DPH svojho dodávateľa,¹⁶ no o jeho účtoch nemôže získať informácie. Na základe deklarovaných informácií, chce finančná správa platbami na registrované bankové účty znížiť riziko tohto potenciálneho ručenia. „Zaviesť sa má možnosť rozdelenia platby, ktorá umožní, aby odberateľ rozdelil fakturovanú čiastku a zaplatil príslušnú výšku DPH na osobný účet daňovníka (registrovaný už dnes na portáli finančnej správy), v prípade, že má nejaké pochybnosti o dodávateľovi. Čiastka DPH zaplatená dodávateľovi na osobný účet daňovníka sa následne štandardne zúčtuje so zaplatenou a splatnou výškou DPH. Takýto bankový účet nahlási dodávateľ finančnej správe.“ Následne sa zverejní na stránke finančnej správy a odberateľ si tak môže overiť, že platí za tovar alebo službu na účet, ktorý patrí naozaj dodávateľovi. V praxi sa často stáva, že podnikatelia musia niesť riziko spojené s ručením za neodvedenú DPH, pričom nemajú k dispozícii takmer žiadne informácie o dodávateľovi.¹⁷ Zavedením inštitútu registrovaného bankového účtu budú môcť podnikatelia znížiť riziko potenciálneho ručenia.¹⁸ V podmienkach Slovenskej republiky je v rámci komparácie bankových systémov vybraných štátov najlepšie viditeľný vplyv členstva v EÚ. Vzhľadom na tzv. princíp jednotného bankového povolenia v podmienkach Slovenskej republiky neexistujú výraznejšie obmedzenia pre vstup zahraničného kapitálu do národného bankového systému z krajín EÚ. Zároveň slovenská legislatíva takéto obmedzenia po splnení zákonom stanovených podmienok nestanovuje ani pre zahraničný kapitál mimo krajín EÚ.¹⁹ Problematickým sa však aj za týchto okolností javí možnosť založenia bankového účtu v inej krajine EÚ. Takéto informácie sú premetom bankového tajomstva aj v rámci EÚ a pre finančnú správu nie je jednoduché takéto informácie (čo i len o existencii samotného účtu) získať. Zároveň nevidíme garanciu v tom, že aj v prípade existencie a využívania tohto inštrumentu, bude takto využívaný platobný styk v prípadnom dokazovaní v prospech daňového subjektu.

¹⁵ Finančná správa: Záväzné stanovisko. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://podpora.financnasprava.sk/440539-Z%C3%A1v%C3%A1zn%C3%A4zn%C3%A9-stanovisko>

¹⁶ Ustanovenie § 69b zákona o dani z pridanej hodnoty.

¹⁷ Registrovaný daňový (bankový) účet a „split payment“ [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.emineopartners.sk/registrovany-danovy-bankovy-ucet-a-split-payment/>

¹⁸ Len pre vylúčenie pochybností uvádzame, že tento inštitút by sa mal týkať len podnikateľských subjektov (t.j. spotrebiteľské vzťahy by do tejto regulácie spadať nemali). K tomu pozri aj: HESEKOVÁ - BOJMÍROVÁ, S.: Finančno-právne aspekty legislatívnych zmien upravujúcich vzťah spotrebiteľ – banka. In: Olomoucké debaty mladých právnikov 2016: Právo v proměnách času: 10 let debatování mladých právniků : mezinárodní vědecká konference. s. 192.

¹⁹ HESEKOVÁ, S.: Recentné zmeny v bankovej oblasti v snahe o jej optimálne fungovanie. In: Aktuálne otázky finančného práva a trendy v jeho výučbe. Zborník príspevkov zo spoločného stretnutia katedier finančného práva Právnických fakúlt univerzít Slovenskej republiky a Českej republiky, Bratislava, 21. - 22.4.2016. 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2016, s. 14.

3 ZÁVER

Predmetom tohto článku bolo poukázať na výzvy v oblasti DPH, zameraných na boj proti daňovým podvodom a ich odhaľovanie, pričom viaceré z nich majú aj pozitívny vplyv na zníženie administratívnej záťaže daňových subjektov. Predmetné výzvy vychádzajú z deklarovaných návrhov zmien v oblasti daní, ako aj k súčasných nástrojom bojujúcim proti podvodom na DPH. Na základe doposiaľ dostupných informácií konštatujeme, že zaverenie tzv. e-faktúry bude podľa nášho názoru efektívnym nástrojom na zamedzenie daňovým podvodom, pričom zároveň otvorí priestor pre priamejšie zameranie daňových kontrol na podozrivejšie transakcie a daňové subjekty. Navyše môže predstavovať významný míľnik pri zavedení predvyplnených daňových priznaní. Zároveň však je nutné, aby tento nástroj bol zavedený efektívne, a to jednak pre finančnú správu, avšak na strane druhej aj pre daňový subjekt, a jeho administratívne (ne)zaťaženie. Rovnako pozitívne hodnotíme aj zmenu rozsahu záväzných stanovísk k daňovým predpisom. Analyzované uznesenie Súdneho dvora predstavuje zásadnú zmenu procesu boja proti daňovým podvodom, ktoré po jeho uvedení do praxe správcov dane zmení procesnú stránku ich dokazovania. S určitou dávkou zdržanlivosti hodnotíme zavedenie registrovaného bankového účtu z dôvodu, že nie je zaručené, že bude spĺňať želaný účel, čím by mohlo dôjsť len ku nadmernej administratívnej záťaži daňových subjektov. Vyhodnotenie efektivity týchto opatrení preukáže až čas.

Použitá literatúra:

BEDNÁR, V. – RAKOVSKÝ, P.: Otázky zdaňovania v digitalizovaných obchodných modeloch.

In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. - Roč. 38, č. 1 (2019), s. 3-12.

DAUDRIKH, Y.: Oficiálna mena verzus kryptomena. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov 12.4. – 14.4.2018 Míľniky práva v stredoeurópskom priestore. 2018.

DAUDRIKH, Y.: Kryptomena ako novodobý právny inštitút. In: Právni Rozpravy 2018 mezinárodní vědecká konference oblasti práva a právních věd – právní rozpravy 2018 s podtitulem "nové jevy a právo". Recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. 2018.

DAŇKO, M., ŽÁRSKÁ, P.: The Digital tax system in the light of GDPR. Bratislava Law Review, 2(2), 2018, 183–190.

HESEKOVÁ – BOJMÍROVÁ, S.: Finančno-právne aspekty legislatívnych zmien upravujúcich vzťah spotrebiteľ – banka. In: Olomoucké debaty mladých právniků 2016: Právo v proměnách času: 10 let debatování mladých právniků : mezinárodní vědecká konference.

HESEKOVÁ, S.: Recentné zmeny v bankovej oblasti v snahe o jej optimálne fungovanie. In: Aktuálne otázky finančného práva a trendy v jeho výučbe. Zborník príspevkov zo spoločného stretnutia katedier finančného práva Právnických fakúlt univerzít Slovenskej republiky a Českej republiky, Bratislava, 21. - 22.4.2016. 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2016.

KORONCZIOVÁ, A. – CIBUĽA, T. – HLINKA, T.: Výmena informácií v oblasti daní v kontexte právneho poriadku SR. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie III. Slovensko-české dni daňového práva: Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania, ktorá sa konala v dňoch 15. až 17. októbra 2019 v Košiciach.

RAKOVSKÝ, P.: Daňové výzvy a regulácia obchodných spoločností v štátoch Európskej únie. In: Právo v podnikání vybraných členských států Evropské unie. Sborník příspěvků k XII. ročníku mezinárodní vědecké konference. Praha: TROAS, s.r.o., 2020. s. 111 a nasl.

SZAKÁCS, A.: Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov [elektronický dokument]. č. 1/2021.

Judikatúra a právne predpisy:

C-610/19, ECLI:EU:C:2020:673

C-446/15, ECLI: EU:C:2016:869

Vyhláška č. 229/2014 Z. z. ktorou sa ustanovuje rozsah daňových predpisov, ku ktorých uplatneniu možno vydať záväznú stanovisku

Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona

Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty

Internetové zdroje:

Finančná správa: Záväzné stanovisko. [elektronický dokument]. Dostupné na: [https://podpora.financnasprava.sk/440539-Z%C3%A1v%C3%A4zn%C3%A9-stanovisko](https://podpora.financnasprava.sk/440539-Z%C3%A1v%C3%A4zn%C3%A4zn%C3%A9-stanovisko)
Inštitút Finančnej politiky: Daňový report Slovenskej republiky 2018. [elektronický dokument].

Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/19959/52/Danovy_report_2018_final.pdf

KAČALJAK, M.: Pri zdaňovaní robotov a gigantov sa neradno ponáhľať. [elektronický dokument].

Dostupné na: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/02/10/pri-zdanovani-robotov-a-gigantov-sa-neradno-ponahlat/>

Predbežná informácia k návrhu zákona o zasielaní údajov finančnej správe z faktúr daňových subjektov. [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2021/6>

Registovaný daňový (bankový) účet a „split payment“ [elektronický dokument]. Dostupné na: <https://www.emineopartners.sk/registrovany-danovy-bankovy-ucet-a-split-payment/>

Kontaktné údaje:

Mgr. Peter Rakovský, PhD.

peter.rakovsky@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

VÝZVY A PERSPEKTÍVA ZDAŇOVANIA V PROSTREDÍ ZDIEĽANEJ EKONOMIKY¹

Karin Cakoci, Karolína Červená

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Abstract: The ongoing process of digitization contributes to the development of business in the environment of a shared economy, which is subsequently related to taxation. The authors address the issue of tax transparency in order to critically assess the need and possibilities of creating a quality legislative framework to ensure cooperation between EU countries with an emphasis on eliminating tax evasion, while their partial goal is to identify the positives / negatives of providing services through digital platforms.

Abstrakt: Permanentne prebiehajúci proces digitalizácie prispieva k rozvoju podnikania v priestore zdieľanej ekonomiky, s čím následne súvisí aj zdaňovanie. Autorky sa v príspevku venujú problematike daňovej transparentnosti, s cieľom kriticky posúdiť potrebu a možnosti vytvorenia kvalitného legislatívneho rámca zabezpečujúceho spoluprácu medzi jednotlivými štátmi EÚ s akcentom na elimináciu daňových únikov, pričom ich čiastkovým cieľom je aj identifikovať pozitíva/negatíva poskytovania služieb prostredníctvom digitálnych platforiem v prostredí zdieľanej ekonomiky.

Key words: Shared economy, digitálne platformy, taxation, tax transparency.

Kľúčové slová: Zdieľaná ekonomika, zdaňovanie, daňová transparentnosť.

1 ÚVOD

Neustále prebiehajúci proces digitalizácie (ozn. aj ako digitálna revolúcia) ovplyvňuje, okrem iných oblastí, aj podnikanie v prostredí zdieľanej ekonomiky a teda sa dotýka taktiež oblasti zdaňovania, čo zároveň prináša nové výzvy a to nie len pre podnikateľov, ale aj pre legislatívcoov v rámci Európskej únie ako aj v jednotlivých členských štátoch. Rozmach zdieľanej ekonomiky spôsobil výraznú zmenu („revolúciu“) v poskytovaní statkov. Prostredie zdieľanej ekonomiky umožňuje oživenie nevyužívaného kapitálu/statkov, taktiež vytvára tlak na zlepšovanie kvality služieb a poskytuje nové, resp. alternatívne možnosti ponuky a dopytu. Podľa názoru Hrabčáka a Popoviča v uvedenej súvislosti s prebiehajúcimi zmenami dochádza k prehodnocovaniu tradičných modelov nákupu a predaja a zdieľaná ekonomika v tomto smere zohráva čoraz významnejšiu úlohu,² z čoho vplyva, že existuje reálna potreba spolupráce jednotlivých členských štátov Európskej únie v otázkach vytvorenia kvalitného legislatívneho rámca vo vzťahu k daňovej transparentnosti, ale aj v oblasti predchádzania daňovým únikom.

2 ZDIEĽANÁ EKONOMIKA (PODSTATA A FUNGOVANIE)

Zdieľaná ekonomika je označovaná aj ako kolaboratívna ekonomika alebo aj ekonomika dostupnosti, pričom ale podľa nášho názoru nemá striktnú a ucelenú definíciu. Napríklad OECD charakterizuje zdieľanú ekonomiku ako ekonomický model založený na peer-to-peer (P2P) získavaní, poskytovaní alebo zdieľaní prístupov k tovarom/službám, čo uľahčuje vytvorená komunitná on-line platforma.³ Európska komisia v prípade zdieľanej ekonomiky hovorí o biznis modeloch, ktorých aktivity sú realizované prostredníctvom kolaboratívnych platforiem, ktoré vytvárajú otvorený trh pre

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.

² HRABČÁK, L., POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes, s. 52-69.

³ OECD Tourism Trends and Policies, 2016.

dočasné použitie tovarov a služieb poskytovaných súkromnými osobami.⁴ Pri charakterizovaní zdieľanej ekonomiky je dôležité spojenie s prvkom inovácií prenikajúcich aj do tradičných oblastí a sektorov ekonomiky. Ďalším prístupom ku charakteristike zdieľanej ekonomiky môže byť porovnanie s "tradičnou" ekonomikou. Napríklad Derojeda a kol. vysvetľujú, že spotrebiteľia na tradičných trhoch nakupujú produkty (ktoré potom vlastní) a služby, zatiaľ čo v prípade zdieľanej ekonomiky dodávatelia dočasne zdieľajú ich tovary a služby so zákazníkmi buď zadarmo, alebo za finančnú alebo nefinančnú odmenu.⁵ Podstatu fungovania zdieľanej ekonomiky je možné označiť ako snahu o zefektívnenie procesov výmeny tovarov a služieb ako aj uspokojovanie potrieb jednotlivcov.

Podľa údajov Európskej komisie, v roku 2016 cca 400 000 ľudí v krajinách EÚ poskytlo tovar alebo služby cez platformy zdieľanej ekonomiky. Z tejto činnosti vznikli celkové príjmy v objeme 26,5 miliárd eur. Aj keď sa uvedená hodnota môže javiť ako vysoká, predstavuje iba 0,17%-ný podiel celkovej hodnoty HDP Európskej únie. Najväčší počet platforiem vzniká v oblastiach dopravy, ubytovania, finančných služieb a online zručností. Konkrétne 651 platforiem pre zdieľanú ekonomiku bolo identifikovaných v krajinách EÚ v roku 2016. Trh zdieľanej ekonomiky je v rámci krajín EÚ najväčší vo Francúzsku, Veľkej Británii, Poľsku a Španielsku. Zdieľanej ekonomike sa však darí aj na Slovensku. V roku 2016 jej trh tvoril 122 miliónov eur (0,13% HDP) a zamestnal 3 575 ľudí. Podľa údajov databázy Eurostatu, 16% Slovákov si v roku 2017 objednalo ubytovanie cez zdieľanú platformu, čo je najvyššie percento z krajín V4.⁶

Reálnym predpokladom je, že potenciál zdieľanej ekonomiky sa bude zvyšovať. Zatiaľ čo hodnota celosvetovej zdieľanej ekonomiky bola v roku 2014 cca \$14 miliárd, odhad do roku 2025 predstavuje hodnotu cca \$335 miliárd – čo by znamenalo takmer 24-násobný rast za obdobie 11 rokov. Pre Slovensko by to mohlo znamenať, že v roku 2025 bude trh zdieľanej ekonomiky tvoriť takmer 3 miliardy eur.⁷

Zdieľaná ekonomika prináša určité pozitíva/výhody ale aj potenciálne negatíva/nevýhody. Za jednu z výhod možno považovať vznik **nového priestoru pre podnikanie. Podporuje ekonomický rast, vytvára nové pracovné miesta, zvyšuje súťaživosť medzi podnikateľmi**, ale zároveň aj narúša tradičné modely podnikateľskej činnosti, taktiež podporuje alternatívu uprednostnenia „sprístupnenia vecí“ pred vlastníctvom, čím prispieva k **racionálnej spotrebe a využitiu zdrojov** a napomáha udržateľnému rozvoju spoločnosti ako takej.⁸ Podľa Hrabčáka a Stojákovej vďaka digitálnej platforme predávajúci môže osloviť zákazníkov v rôznych mestách a krajinách pričom nepotrebuje masívne investovať do marketingu. Zákazník má jednoduchší prístup k širšiemu spektru a množstvu tovarov a služieb, z ktorých si môže vyberať, čo môže byť impulzom pre rozvoj konkurenčného prostredia. Konkurencia v zdieľanej ekonomike obohacuje celú spoločnosť, keďže väčší výber pre spotrebiteľa znamená väčšiu snahu o odlišnosť, intenzívnejšiu špecializáciu a vyššiu efektivitu na strane dodávateľa.⁹ Konkurencia vytvára podnety vedúce k inováciám a racionalizácii, čo je predpokladom dosiahnutia trvalo udržateľného ekonomického rastu. Každá technologická zmena prináša so sebou aj možný negatívny dopad. Je preto dôležité na nárast zdieľanej ekonomiky proaktívne reagovať a vytvoriť potrebné systémové opatrenia na podporu pozitívnych a zníženie možných negatívnych dopadov. Zdieľaná ekonomika nepozná hranice. Aj preto absenciu pravidiel a regulácií novodobej ekonomiky začala riešiť Európska komisia. Za cieľ si kladie najmä podporu spotrebiteľov, firiem a verejných inštitúcií tak, aby zdieľanej ekonomike dôverovali. Európska komisia chce týmto prístupom naplno využiť potenciál rozvoja zdieľanej ekonomiky.

V roku 2015 spustila Európska komisia stratégiu Jednotného digitálneho trhu (Digital Single Market – DSM). Ide o ucelený trh, v ktorom môžu ľudia a podniky obchodovať, inovovať a

⁴ European Commission. European and agenda for the Collaborative economy – supporting analysis, 2016.

⁵ DERVOJEDA et al. The Sharing Economy: Accessibility Based Business Models for Peer-to-Peer Markets, 2013.

⁶ European Commission. European and agenda for the Collaborative economy – supporting analysis 2016.

⁷ <https://dennikn.sk/blog/1378387/digitalna-ekonomika-cast-druha-zdieľana-ekonomika-rastie-aj-na-slovensku/>.

⁸ GRILICA, I. How The Sharing Economy is Challenging the EU VAT System, 2017.

⁹ HRABČÁK, L., STOJÁKOVÁ, M. Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov?, s. 16.

spolupracovať legálne, bezpečne a za „primeranú“ cenu. Tento sektor zahŕňa oblasti ako digitálny marketing, elektronický obchod a telekomunikácie. Jednotný digitálny trh sa snaží zachovať pravidlá spravodlivej hospodárskej súťaže, ochrany spotrebiteľa a odstrániť problémy súvisiace s geografickými a autorskými právami. V prípade DSM ide o trh, ktorý zabezpečuje voľný pohyb osôb, služieb a kapitálu, kde jednotlivci a podniky môžu bezproblémovo pristupovať a vykonávať online činnosti za podmienok spravodlivej hospodárskej súťaže s vysokým stupňom ochrany spotrebiteľských a osobných údajov bez ohľadu na štátnu príslušnosť či miesto bydliska.

DSM je postavený na troch pilieroch:

- 1) lepší prístup subjektov (spotrebiteľov, podnikov) k online tovarom/službám – premena digitálneho sveta EÚ na jednotný trh s rovnakými podmienkami na predaj a nákup,
- 2) prostredie, v ktorom sa môžu úspešne rozvíjať digitálne siete a služby – navrhovanie pravidiel, ktoré zodpovedajú tempu rozvoja technológií a podporujú rozvoj infraštruktúry,
- 3) digitalizáciu je možné považovať za hnaciu silu rastu – zabezpečiť, aby európske hospodárstvo, priemysel a pracovné miesta naplno využívali výhody digitalizácie.

Európska komisia vidí potenciál v oblasti zdieľanej/kolaboratívnej ekonomiky, ktorá poskytuje väčší výber tovarov a služieb pre zákazníkov, a zároveň vytvára priestor pre vznik nových inovatívnych startupov a nových príležitostí pre existujúce spoločnosti a zároveň konštatuje, že v súčasnosti neexistuje celoeurópska regulácia týkajúca sa oblasti zdieľanej ekonomiky ako celku.¹⁰ Súčasný krok z úrovne Európskej únie sú zamerané na monitorovanie a analyzovanie trendov v oblasti zdieľanej ekonomiky so zreteľom na jej vplyv na ceny a kvalitu služieb poskytovaných prostredníctvom platforiem prevádzkových jednotlivými spoločnosťami. V júni 2016 predstavila Európska komisia *Európsku agendu* pre zdieľanú ekonomiku, v ktorej okrem vyslovenej podpory rozvoju tohto segmentu zároveň poskytla usmernenia aplikovateľných pravidiel a politických odporúčaní, ktoré by mali pomôcť všetkým zúčastneným stranám naplno využiť nové obchodné modely a podporiť tak vyvážený rozvoj hospodárstva založeného na zdieľanej ekonomike.¹¹ Odporúčanie obsahuje kľúčové body, ktorým čelia trhové subjekty a verejné orgány v súvislosti s požiadavkami prístupu na trh, uplatniteľnými daňovými pravidlami, režimom zodpovednosti pre prevádzkovateľov platforiem, ochranou spotrebiteľa či pracovnými vzťahmi. Európska komisia v súčasnosti naďalej monitoruje regulačné prostredie hospodársky a obchodný vývoj, pričom zabezpečuje dohľad nad správnu implementáciu existujúcich právnych predpisov EÚ a ich dôsledné uplatňovanie na jednotnom trhu.

2.1 Zdieľaná ekonomika a digitálne platformy

Oblasť zdieľanej ekonomiky sa vyznačuje využívaním moderných technológií, ktoré uľahčujú proces zdieľania tovarov a služieb, no najmä možnosťou úspory nákladov zo strany spotrebiteľov. Prostredníctvom zdieľanej ekonomiky je možné dosiahnuť efektívnejšie využívanie tovarov či služieb, čo môže ovplyvniť spotrebiteľské správanie jednotlivcov. Oblasť zdieľanej ekonomiky rozširuje konkurenčné prostredie doposiaľ tvorené subjektami tradičnej ekonomiky,¹² čo vytvára podmienky vedúce k znižovaniu nákladov, čo je predpokladom poklesu cien poskytovaných služieb a zdieľaných tovarov. Možnosť zapojenia veľkého počtu subjektov do procesu zdieľania ponúkaním vlastných schopností vo forme služieb alebo prenájmu vlastných tovarov cez platformy zdieľanej ekonomiky dokáže výrazne zvýšiť konkurenciu.

Zdieľaná ekonomika oslovuje najmä ľudí mladšej a strednej generácie. Dôvodov je viacero: napríklad si čoraz viac uvedomujú, že nevyužívané veci strácajú svoju hodnotu, taktiež zmena životného štýlu, kedy vlastníctvo hmotných vecí sa stáva menej atraktívnym - mladšie generácie preferujú svoje financie zhodnotiť cestovaním, investíciou do vzdelávania, či zdravého životného štýlu a zrejme aj preto považujú umožnenie prístupu k statkom širokému spektru subjektov za lepšiu ako ich vlastníctvo. Vďaka ľahkému prístupu k službám či tovarom cez digitálne platformy často šetria nielen finančné výdavky ale aj čas. Rozmach zdieľanej ekonomiky je podmienený aj vzájomnou dôverou subjektov. Vďaka popularite sociálnych sietí a ich technologickým prepojeniam sa dôvera ľudí opiera o virtuálnu reputáciu predávajúceho a zákazníka, bez ktorej by ich vzájomná spolupráca nebola

¹⁰ European Commission. Digital Skills & Jobs 2018.

¹¹ INESS. Pozícia INESS a LFMI k agende Európskej komisii pre zdieľanú ekonomiku, 2016.

¹² HRABČÁK, L., POPOVIČ, A., ŠTIEBEROVÁ, I. Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien, s. 303–310.

možná. Ďalším podnetom pre rozmach zdieľanej ekonomiky je aj rastúca snaha ľudí žiť ekologicky a tak znížiť spotrebu zdrojov našej planéty.

Základom pre fungovanie zdieľanej ekonomiky sú internetové platformy, ktorých rozmach nastal vplyvom moderných technológií. Takzvané peer-to-peer platformy priamo prepájajú ľudí s ponukou a dopytom prostredníctvom web stránky alebo aplikácie. Medzi najväčšie platformy patrí Airbnb (zdieľanie ubytovania) a Uber (zdieľanie jász). Zdieľaná ekonomika sa na Slovensku realizuje napríklad prostredníctvom: Taxify (poskytuje odvoz na pracovné stretnutie), Jaspravím (napr. objednanie služieb elektrikára), ZltyMelon (vybavenie pôžičky), platforma BlaBlaCar (preprava osôb). Zdieľanie začínajú využívať už aj podnikateľské subjekty. Napríklad slovenský startup Carrivederci umožňuje firmám jednoduché zdieľanie áut vo svojom vozovom parku medzi zamestnancami.

Pozitíva	Negatíva
podpora ekonomického rastu	priestor pre daňové úniky, daňové podvody
rozvoj konkurenčného prostredia	absencia pravidiel regulácie
tvorba nových pracovných miest	nedostatok systémových opatrení
jednoduchšia dostupnosť ku statkom, využiteľnosť internetových platforiem	vyhýbanie sa daňovým povinnosťami

Tabuľka 1: Pozitíva/negatíva zdieľanej ekonomiky

2.2 Zdieľaná ekonomika - zdaňovanie

Pozornosť venovaná oblasti zdaňovania príjmov, v rámci zdieľanej ekonomiky, sa v EÚ ako aj v jednotlivých členských štátoch zintenzívňuje. Cezhraničný rozmer statkov ponúkaných prostredníctvom využívania prevádzkovateľov digitálnych platforiem, prostredníctvom ktorých funguje aj zdieľaná ekonomika, vytvoril zložité prostredie, v ktorom môže byť problematické presadzovať daňové predpisy a zabezpečiť ich dodržiavanie, čo vedie k rastúcemu počtu zložitých situácií spojených s daňovými podvodmi, daňovými únikmi a vyhýbaniu sa daňovým povinnosťami. Je možné predpokladať, že Finančné správy členských štátov majú nepostačujúce, resp. neúplné informácie na to, aby mohli správne posúdiť a kontrolovať príjem, ktorý sa v ich krajine dosahuje z činnosti vykonávanej prostredníctvom digitálnych platforiem, v rámci zdieľanej ekonomiky.

Rozdiely/modifikácie v spôsoboch zdaňovania boli Európskou komisiou označené ako jeden z najväčších problémov spoločností, ktoré predávajú svoje tovary a služby v celej EÚ. Je potrebné si uvedomiť aj to, že rozdiely v spôsoboch zdaňovania môžu pôsobiť ako stimul pre podnikanie. Dane tvoria určitú časť nákladov poskytovateľov služieb, ale aj celých platforiem. A je to práve daňová diverzita, ktorá podnecuje subjekty k presúvaniu a úprave aktivít tak, aby spoločnosti minimalizovali náklady, čo spätne vytvára tlak na konkurenciu existujúcich daňových systémov v zmysle ich optimalizácie, pričom sa ale nedá očakávať, že jeden spôsob zdaňovania bude optimálny pre všetky krajiny. Ako uvádza Babčák oblasť zdaňovania sa zatiaľ s týmto novým fenoménom nevysporiadala, keďže jednotlivé členské štáty EÚ sú stále v procese hľadania systému, ktorý by zabezpečil efektívne a spravodlivé zdaňovanie.¹³

Problém, ktorý sa objavuje v kontexte zdieľanej ekonomiky v súvislosti so zdaňovaním je potreba vytvorenia konkrétneho legislatívneho modelu, ktorý by bol vhodný a optimálny vo vzťahu k zabezpečeniu primeranej daňovo-právnej regulácie. Ako uvádza Hrabčák a Stojáková vytvorenie nového modelu zdaňovania len pre potreby zdieľanej ekonomiky by ju určitým spôsobom „odtrhlo od reality“ pritom zdieľaná ekonomika nebude existovať inak, ako popri tradičných modeloch poskytovania tovarov a služieb.¹⁴ Dotváraním legislatívnych úprav na existujúci súčasný model zdaňovania príjmov, vzniká riziko, že právne úpravy nezvládnu pokryť pestrosť každodenného života zdieľanej ekonomiky a dôjde tak k vytváraniu disproporcií, ktoré budú určitú oblasť služieb prípadne určité subjekty pôsobiace v rámci zdieľanej ekonomiky favorizovať pred inými. V súvislosti s

¹³ BABČÁK, V. Daňové právo na Slovensku a v EÚ, s. 51.

¹⁴ BONK, F. O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky, s. 1342-1356.

uvedenými skutočnosťami sa vynárajú aj ďalšie otázky ako napríklad: či na zdaňovanie digitálnych platforiem používaných v rámci zdieľanej ekonomiky sú postačujú existujúce nástroje zdaňovania alebo je potrebné zaviesť nové a zároveň je potrebné vyriešiť aj otázku toho, či zdaňovanie je potrebné ponechať na daňovú suverenitu jednotlivých členských štátov alebo najst spoločný európsky, či medzinárodný rozmer.¹⁵ V príprave daňovej legislatívy a formulovaní postupov pre boj proti daňovým únikom je nevyhnutné poznať a pochopiť ako jednotlivé motivačné faktory vstupujú do rozhodovacieho procesu daňových subjektov a formujú ich konanie vo vzťahu k uloženým zákonným povinnostiam.¹⁶

Pri tvorbe daňových opatrení, ktoré majú byť účinné v boji proti daňovým únikom, sa zohľadňuje spektrum faktorov, ktoré majú vplyv na efektívnosť fungovania určitého daňového inštitútu (prípadne viacerých daňových inštitútov) v spoločenskej praxi. Samozrejme v prvom rade je potrebné eliminovať potenciálne právne medzery a nedostatky právnej regulácie a pri preverovaní skutočností, ktoré sú rozhodujúce pre správne určenie dane a odhaľovaní daňových podvodov.

K dosiahnutiu uvedeného cieľa by mala slúžiť aj smernica Rady 2011/16/EÚ¹⁷, ktorá bola v posledných rokoch predmetom série zmien, ktorých cieľom bolo zohľadniť nové iniciatívy EÚ v oblasti daňovej transparentnosti. Dôvodom zmien v uvedenej smernici je reakcia na rozmach cezhraničných služieb ponúkaných prostredníctvom využívania prevádzkovateľov digitálnych platforiem, a s tým rastúca suma neoznámených príjmov. Digitalizácia sa v ostatných rokoch zintenzívnila, čoho následkom môže byť aj rastúci počet daňových podvodov a vyhýbanie sa daňovým povinnostiam. Orgány finančnej správy jednotlivých členských štátov majú nedostatočné informácie, na to, aby mohli správne posúdiť a kontrolovať príjem, ktorý sa v ich krajine dosahuje z činnosti vykonávanej prostredníctvom digitálnych platforiem.

Automatická výmena informácií medzi orgánmi finančnej správy je kľúčová, najmä preto, že týmto orgánom by to uľahčilo primeraným spôsobom vyrubiť daň z príjmov a daň z pridanej hodnoty. Návrh týchto nových pravidiel oznamovania, so sebou prináša aj smernica Rady (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. V dôsledku tejto novely by sa malo zefektívniť, ale zároveň aj zabezpečiť riadne fungovanie vnútorného trhu.

Vzhľadom na ťažkosti pri odhaľovaní zdaniteľných plnení, ktoré vznikajú pri vykonávaní činností sprostredkovaných digitálnymi platformami, aj vzhľadom na administratívnu záťaž, ktorej by museli orgány finančnej správy čeliť, je nevyhnutné uložiť v zmysle uvedenej novely prevádzkovateľom platforiem oznamovaciu povinnosť. Prevádzkovatelia platforiem majú možnosť evidencie a overovania informácií o všetkých predávajúcich, ktorí realizujú svoju činnosť prostredníctvom konkrétnej platformy.

V zmysle rešpektovania zásady nediskriminácie by sa mala vzťahovať oznamovacia povinnosť na cezhraničné činnosti, ako aj činnosti, ktoré nemajú cezhraničný rozmer. Zároveň oznamovacia povinnosť by sa týkala aj prevádzkovateľov digitálnych platforiem, ktorí sice vykonávajú svoju činnosť v EÚ, ale nie sú rezidentmi na daňové účely, nie sú registrovaní a nemajú vedenie ani stálu prevádzkareň v členskom štáte. Zabezpečili by sa tak rovnaké podmienky pre všetky platformy a zabránilo by sa nekalej súťaži. Na uľahčenie splnenia tohto cieľa by sa malo od zahraničných prevádzkovateľov platforiem vyžadovať, aby sa na účely vykonávania činnosti na vnútornom trhu zaregistrovali a vykonávali oznamovanie v jedinom členskom štáte. Po zrušení registrácie zahraničného prevádzkovateľa platformy by členské štáty mali zabezpečiť, aby prevádzkovatelia platforiem pri opätovnej registrácii v EÚ boli povinní poskytnúť dotknutému členskému štátu primerané záruky.

Je možné, že v budúcnosti, vzhľadom na prevahu cezhraničných činností, ktoré sa vykonávajú cez digitálne platformy, ako aj predávajúcich, ktorí na nich pôsobia možno očakávať, že aj nečlenské štáty EÚ zavedú zber a vzájomnú automatickú výmenu takýchto informácií. Keďže primárnym cieľom novely, ako aj samotnej smernice 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní je zabrániť

¹⁵ HRABČÁK, L., STOJÁKOVÁ, M. Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov? s. 17.

¹⁶ ČAKOCI, K., POPOVIČ, A. Dôkazy získané v rámci miestneho zisťovania a limity ich využitia v daňovej kontrole, s. 87.

¹⁷ Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC.

daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam informácie o príjmoch prevádzkovateľov by sa mali oznamovať ešte pred samotným vyrubení dane príslušnými vnútroštátnymi orgánmi. Z hľadiska zabezpečenia efektívnosti a rýchlosti by sa výmena informácií mala uskutočňovať elektronickým spôsobom. Cieľom poslednej novely je aj zlepšenie spolupráce medzi orgánmi finančnej správy, čo si vyžaduje jednotné pravidlá, týkajúce sa cezhraničných situácií medzi jednotlivými členskými štátmi. Komisia by mala do 31. decembra 2022 zriadiť centrálny register v ktorom by sa zaznamenávali všetky potrebné informácie týkajúce sa cezhraničných transakcií prostredníctvom digitálnych platforiem. Zároveň jednotlivé členské štáty by mali do 31. decembra 2022 prijať potrebné právne predpisy, ktoré by boli v súlade s touto novelou smernice 2011/16/EÚ.

3 ZÁVER

Rozmach zdieľanej ekonomiky v ostatných rokoch si vynútil globálnu pozornosť, takže výnimkou nie je ani Európska únia a jej členské krajiny, ktoré v tomto novom modeli vidia nielen nové príležitosti k rozvoju podnikania, ale aj výzvy súvisiace so zdaňovaním. Tak ako uvádza aj Popovič právna úprava by mala reflektovať na vývoj moderných technológií, ktoré súvisia s modernizáciou niektorých oblastí daňového práva, v tomto smere je nutné neustále posilňovať vzájomnú medzinárodnú spoluprácu a to aj s ohľadom na existenciu jednotného vnútorného trhu a s tým súvisiacu problematiku eliminácie daňových únikov a odhaľovania daňových podvodov¹⁸ a práve preto by jednotlivé štáty mali citlivo reagovať na modely, ktoré zdieľaná ekonomika priniesla a sústrediť by sa mali na vytvorenie kvalitného legislatívneho rámca. Je potrebné si uvedomiť, že aj napriek tomu, že otázky zdaňovania príjmov dosahovaných na území konkrétneho štátu predstavujú výraz jeho národnej suverenity, oblasť zdaňovania príjmov dosahovaných v rámci zdieľanej ekonomiky je čoraz viac v centre pozornosti daňových zákonodarstiev a vyžaduje si koordinovaný prístup medzi členskými štátmi EÚ a tomuto účelu by mala slúžiť aj smernica 2011/16/EÚ.

Použitá literatúra:

BABČÁK, V.: Daňové právo na Slovensku a v EÚ. Bratislava: EPOS, 2019. 750 s. ISBN 978-80-562-0091-9.

BONK, F.: O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky. In: Justičná revue, 2018, č. 12, s. 1342-1356.

ČAKOČI, K., POPOVIČ, A.: Dôkazy získané v rámci miestneho zisťovania a limity ich využitia v daňovej kontrole. In: I. slovensko-české dni daňového práva: daňové úniky a vyhýbanie sa daňovým povinnostiam: recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017. s. 87-100. ISBN 9788081525841.

Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC.

DERVOJEDA, K. et al.: The Sharing Economy: Accessibility Based Business Models for Peer-to-Peer Markets 2013. Available at: https://ec.europa.eu/growth/content/accessibility-based-business-models-peer-peer-markets_nn.

European Commission: European and agenda for the Collaborative economy – supporting analysis 2016. Available at: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0184>.

European Commission: Digital Skills & Jobs 2018. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/digital-skills>.

European Commission: Shaping the Digital Single Market 2018. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market>.

GRLICA, I.: How The Sharing Economy is Challenging the EU VAT System. Available at: https://online.ibfd.org/kbase/#topic=doc&url=/collections/ivm/html/ivm_2017_02_e2_3.html&hash=ivm_2017_02_e2_3.

HRABČÁK, L., STOJÁKOVÁ, M.: Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov? In: STUDIA IURIDICA Cassoviensia, 2020, č.1, s. 15-28.

HRABČÁK, L., POPOVIČ, A.: On certain issues of digital services taxes. In: Financial Law Review, 2020, č. 1, s. 52–69.

¹⁸ POPOVIČ, A. Digitalizácia v oblasti daňového práva a vybrané aspekty jej realizácie v Slovenskej republike, s. 220.

HRABČÁK, L., POPOVIČ, A., ŠTIEBEROVA, I.: Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020: zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 303–310. ISBN 9788071605768.

INESS: Pozícia INESS a LFMI k agende Európskej komisii pre zdieľanú ekonomiku. Available at: <https://iness.sk/sk/stranka/11886-Pozicia-INESS-a-LFMI-k-agende-Europskej-komisii-pre-zdielanu-ekonomiku>.

POPOVIČ, A.: Digitalizácia v oblasti daňového práva a vybrané aspekty jej realizácie v Slovenskej republike. In: Vplyv moderných technológií na právo : recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019, s. 209-220. ISBN 9788081527289.

OECD: OECD Tourism Trends and Policies 2016. Available at: www.oecd.org/cfe/tourism/oecd-tourism-trends-and-policies-20767773.htm.

Kontaktné údaje:

Doc. JUDr. Karin Čakoci, PhD.

Ing. Karolína Červená, PhD.

karin.cakoci@upjs.sk

karolina.cervena@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

P.O.BOX A-45

Slovenská republika

ZDAŇOVANIE KRYPTOAKTÍV V EÚ A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE – METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SYSTÉMU ZDAŇOVANIA¹

Adrián Popovič, Jozef Sábó

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Abstract: In this paper, the authors aimed to point out the identification of various metamorphoses of crypto-assets, to define their essence and to determine their basic legal regulation, especially with regard to the EU legal order. Subsequently, the authors focused on the synthesis of the basic methodological basis of the system of taxation of crypto-assets through a comparative optics aimed at determining the methodological basis of the common system of value added tax. The basic hypothesis of the research is to answer the question whether the currently valid and effective legal order in the Slovak Republic and in the EU is at a level sufficient for the comprehensive introduction of taxation of crypto-assets within the EU.

Abstrakt: Autori si v tomto príspevku dali za cieľ v prvom rade poukázať na identifikáciu rôznych metamorfóz kryptoaktív, vymedziť ich podstatu a určiť ich základnú právnu reguláciu najmä s ohľadom na právny poriadok EÚ. Následne sa autori zamerali na syntetizovanie základných metodologických východísk systému zdaňovania kryptoaktív prostredníctvom komparatívnej optiky zameranej na určenie metodologických východísk spoločného systému dane z pridanej hodnoty. Základnú hypotézu výskumu tvorí zodpovedanie otázky, či je v súčasnosti platný a účinný právny poriadok v Slovenskej republike a v EÚ na úrovni postačujúcej pre komplexné zavedenie zdaňovania kryptoaktív v rámci EÚ.

Key words: crypto-assets, taxation, taxes, VAT, Slovak Republic, EU

Kľúčové slová: kryptoaktíva, zdaňovanie, dane, DPH, Slovenská republika, EÚ

1 ÚVOD

Kryptoaktíva vo svojej podstate už nie sú úplne novým javom v reálnych spoločenských vzťahoch. Ich blesková popularita a masívny rozmach súvisia s presunom značne vysokých hodnôt do systému kryptoaktív, s neustálym zvyšovaním ich trhovej kapitalizácie a vkladáním čoraz väčšej dôvery v tento systém. Tieto (a mnohé iné) faktory sú príčinou, že sa vytvoril významný a neprehliadnuteľný systém hodnôt prezentovaný rôznymi kryptoaktívami, ktoré do značnej miery nie sú regulované, prípadne regulácia s takýmto systémom nepočítala a len *ex post* a roztrieštene reaguje na stav, ktorý sa celosvetovo vytvoril relatívne prirodzene mimo vôle a úmyslu zákonodarcov.

Na podstatu kryptoaktív nie je možné nazerať optikou súčasných tradičných pravidiel realizácie spoločenských vzťahov – ich základ výrazne poznamenaný implementáciou kryptografie významne svojím eróznym účinkom narúša relatívne ustálené právne procesy a vnímanie objektov vystupujúcich ako súčasť právnych vzťahov. Je preto potrebné pri nastolení správnej regulácie prispôsobiť týmto faktorom aj jej nástroje a zohľadniť podstatu a základy novej sféry právnych vzťahov, ktoré sa nepochybne vytvárajú vo svete kryptoaktív.

Tento úvod nie je samoučelný a predurčuje na ďalšie zameranie príspevku – skúmanie systému kryptoaktív za účelom identifikácie základných a fundamentálnych pravidiel, ktoré je nevyhnutné zobrať do úvahy pri ďalšej regulácii kryptoaktív. Tieto pravidlá je nevyhnutné zohľadniť aj z dôvodu tvorby účelnej, relatívne jednoduchej a zrozumiteľnej a jasnej právnej úpravy, ktorá má zo

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124 a vznikla ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)“.

svojej podstaty slúžiť na uľahčenie života v spoločnosti a má so sebou prinášať právnu istotu počas realizácie spoločenských vzťahov (čoho však nielen v oblasti zdaňovania, bohužiaľ, nie je vo všetkých prípadoch nositeľom).

Za týmto účelom budú bližšie predstavené jednotlivé typy kryptoaktív, súčasný stav ich právnej regulácie a budú prezentované metodologické východiská realizujúceho sa spoločného systému DPH v rámci EÚ, ktorými si bude možné uvedomiť pravidlá pre ďalší postup v oblasti právnej regulácie zdaňovania kryptoaktív. Hypotézou, ktorá bude potvrdená alebo vyvrátená, je to, že v súčasnosti platný a účinný právny poriadok v Slovenskej republike a v EÚ je na úrovni postačujúcej pre komplexné zavedenie zdaňovania kryptoaktív v rámci EÚ.

Cieľom tohto príspevku je okrem uvedeného za použitia vedeckých metód analýzy, syntézy, indukcie a dedukcie, abstrakcie a komparácie poukázať na rôzne metamorfózy kryptoaktív, vymedziť ich podstatu a stanoviť nevyhnutné základné východiská systematického regulovania uvedených kryptoaktív.

2 KRYPTOAKTÍVA – PODSTATA, ZÁKLADNÁ KLASIFIKÁCIA A PRÁVNA REGULÁCIA V EÚ

Kryptoaktívum predstavuje nóvm v oblasti spoločenských vzťahov a z viacerých dôvodov narúša právnu istotu spojenú s jej implementáciou v rámci realizácie spoločenských vzťahov, nevynímajúc oblasť zdaňovania rôznych dispozícií s nimi. Pre ďalší postup je preto nevyhnutné poukázať na základné klasifikačné zoskupenia, ktoré bližšie vymedzujú povahu a podstatu kryptoaktív a ktorých pochopenie poslúži na formulovanie záverov a základných zjednocujúcich pravidiel týkajúcich sa základov systému zdaňovania kryptoaktív v EÚ a v Slovenskej republike, vrátane poukazu na možnú reguláciu:

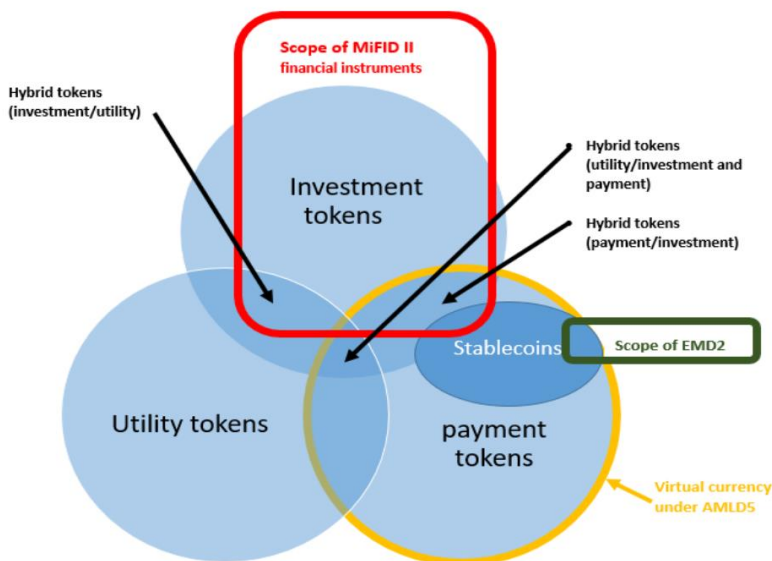
- **platobné tokeny (*payment tokens*)** – táto rovina vnímania a disponovania s kryptoaktívami je charakterizovaná tým, že platobné tokeny vstupujú svojim účelom do sveta tradičných mien a peňazí a ich užívatelia v rámci viacstranných právnych vzťahov využívajú platobné tokeny ako *platidlo*. Platobné tokeny sa preto zvyknú označovať ako virtuálne platidlá, digitálne platidlá, kryptoplatidlá alebo nesprávne aj kryptomeny (alebo virtuálne meny) – posledné menované napriek nesúladu s právnou teóriou zľudoveli a pojem kryptomena (resp. virtuálna mena) sú využívané najčastejšie. V právnej teórii možno poukázať na definíciu virtuálneho platidla autorov A. Popovič, J. Sábó a M. Štrkolec, ktorí ich charakterizujú nasledovne: „*Virtuálne, resp. digitálne platidlá možno vymedziť ako druh právnymi predpismi neupravených a neregulovaných digitálnych platidiel, ktoré sú realizované (vydávané, používané a kontrolované) na základe vopred všeobecne známych a dostupných pravidiel spoločne jednotlivými používateľmi za zachovania vopred daného konsenzu pri vzniku, realizácii a zániku vzťahov v tomto systéme, pričom sú akceptované vopred neurčeným a všeobecne dostačujúcim počtom používateľov virtuálneho spoločenstva bez priestorového určenia.*“. V rámci svojho výskumu sa zaoberali bližšie aj komparáciou jednotlivých znakov peňazí, mien a virtuálnych platidiel a vymedzili, prečo sú platobné tokeny novotou a unikátnym druhom platidiel *sui generis*.² Osobitnú úlohu v rámci tohto typu kryptoaktív budú zohrávať tzv. *stablecoiny*, ktoré sú kryptoaktívami s mechanizmami na stabilizovanie hodnoty. Čo sa týka právnej úpravy systému platobných tokenov, zjednocujúca systematická úprava v rámci EÚ a Slovenskej republiky absentuje. Na tomto mieste možno poukázať na právnú úpravu *virtuálnych mien* obsiahnutú v § 9 písm. l) zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v zmysle ktorého zákon definuje virtuálnu menu ako: „*(...) digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky*

² Bližšie pozri: POPOVIČ, A. – SÁBÓ, J. – ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská, s. 217-228.

obchodovať.“. Tento zákon však výslovne upravuje práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri predchádzaní a odhaľovaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu, preto je využiteľnosť takejto definície bez systematickej úpravy v oblasti zdaňovania diskutabilná a túto oblasť systémovo nerieši (zatiaľ) ani legislatíva EÚ.

- **úžitkové tokeny (*utility tokens*)** – úžitkový token možno v zmysle *Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937, COM(2020) 593 final zo dňa 24.09.2020* (ďalej len „**návrh nariadenia MiCA**“) charakterizovať ako typ kryptoaktíva, ktoré je určené na poskytovanie digitálneho prístupu k tovaru alebo službe a je zároveň dostupné v rámci technológie distribuovanej databázy transakcií (technológia DLT – *Distributed Ledger Technology*), pričom ho akceptuje len emitent daného tokenu. Takéto kryptoaktíva majú podľa návrhu nariadenia MiCA nefinančné účely súvisiace s prevádzkovaním digitálnej platformy a digitálnymi službami a mali by sa považovať za osobitný typ kryptoaktív. Napriek návrhom na reguláciu v rámci EÚ v intenciách návrhu nariadenia MiCA absentuje právna regulácia úžitkových tokenov.
- **investičné tokeny (*investment tokens*)** – kryptoaktíva ponímané ako investičný nástroj možno obsahovo charakterizovať tak, že sú typom kryptoaktív, ku ktorým sa viažu určité konkrétne práva (napr. právo na výplatu dividendy alebo inej formy príjmu), no okrem uvedeného medzi investičné tokeny radíme finančné nástroje, ktoré sú uchované prostredníctvom technológie DLT. S ohľadom na existenciu právnej úpravy v tejto oblasti je nevyhnutné uviesť, že podľa dokumentu vypracovaného Národnou bankou Slovenska v rámci účelovo vytvorenej skupiny výskumu – FinTech zo dňa 21.04.2021 platí, že pokiaľ budú investičné tokeny spĺňať definíciu finančného nástroja, nebude sa na nich vzťahovať návrh nariadenia MiCA, ale režim uplatňovaný v rámci smernice MiFID II (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ – prepracované znenie).³
- **hybridné tokeny (*hybrid tokens*)** – v rámci tejto kategórie kryptoaktív sú rôzne hybridné tokeny, ktoré majú zmiešanú povahu investičných tokenov a úžitkových tokenov, investičných tokenov a platobných tokenov a platobných tokenov a úžitkových tokenov.
- za účelom lepšieho pochopenia uvádzaných metamorfóz kryptoaktív možno poukázať na nasledovný graf prezentovaný v návrhu nariadenia MiCA, ktorý je vypracovaný so zohľadnením existujúcej právnej regulácie vybraných oblastí kryptoaktív v EÚ:

³ Dokument vypracovaný Národnou bankou Slovenska v rámci účelovo vytvorenej skupiny výskumu – FinTech zo dňa 21.04.2021, s. 3.

Graf 1:

Interakcie medzi právnymi predpismi EÚ o finančných službách a rôznymi typmi tokenov
 Zdroj: Commission Staff Working Document Impact Assessment – Accompanying the document – Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937, SWD(2020) 380 final, s. 9
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2020:0380:FIN:EN:PDF>

3 SYSTÉM ZDAŇOVANIA KRYPTOAKTÍV A JEHO METODOLOGICKÉ ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ NA PRÍKLADE SPOLOČNÉHO SYSTÉMU DPH

Je nepochybné, že oblasť kryptoaktív (a jej správne pochopenie) je oblasťou mimoriadne náročnou. Táto náročnosť je podtrhnutá kryptografickým aspektom a nutnosťou uvažovať o jednotlivých formách kryptoaktív cez novú optiku, doposiaľ nepoznanú. Pri skúmaní týchto javov je konečným zistením, že aplikovanie tradičného nazerania na tieto javy akosi neprináša uspokojivé výsledky. Preto je aplikácia nových prístupov a vymedzenia systému zdaňovania nevyhnutnou požiadavkou.

Samotné kryptoaktíva možno skúmať a deliť podľa viacerých kritérií a podstata jednotlivých typov kryptoaktív sa vnútorne diametrálne odlišuje. Vytvára sa preto systém právnych vzťahov s mnohorakými vlastnosťami, ktorého právna regulácia si bude vyžadovať okrem značnej dávky nadhľadu aj obsiahle vedomosti o právnej povahe, podstate, účele a význame jednotlivých typov kryptoaktív.

Za účelom nastolenia správnej právnej regulácie je rozhodujúce pristupovať k tejto problematike systematicky. Až po vymedzení základných východísk systému realizácie právnych vzťahov v oblasti kryptoaktív bude možné uvažovať o zdaňovaní kryptoaktív (s ohľadom na konkrétnosti a jednotlivosti).

Pri uvažovaní v metarvine systematizovania kryptoaktív je nevyhnutné ustáliť metodologické východiská, ktorých využitím bude možné identifikovať systém právnych vzťahov v oblasti kryptoaktív, ktoré sa prejavujú v realite a ktoré sú viditeľné bežnému pozorovateľovi a sú ním vnímateľné. Určujúcim pojmom pri vymedzení metodologických východísk bude pojem „systém“⁴. Napriek tomu,

⁴ V rámci rôznych prístupov k definovaniu pojmu *systém* možno odkazom poukázať na rôzne Millerove metakoncepcie termínu *systém*, v rámci ktorých tento autor vymedzil klasifikačné kategórie pre definície *systému* vzťahujúce sa pre všetky systémy, *konceptné systémy*, *konkrétne systémy* a *abstraktné systémy*. Bližšie pozri: SILLITTO, H. et al. Defining “System”: a Comprehensive Approach.

že neexistuje jediná a jednotná definícia tohto pojmu, možno poukázať na nasledovné vymedzenie: „*Systém je integrovaný súbor prvkov, subsystémov a zoskupení, pomocou ktorých možno vymedziť definovaný účel/cieľ. Medzi tieto prvky možno zaradiť produkty (hardvér, softvér, firmvér), procesy, ľudí, informácie, techniky, zariadenia, a iné podporné prvky.*“⁵, resp. na ďalšie vymedzenie: „*Systém je súbor interaktívnych jednotiek vytvárajúcich medzi sebou vzájomné vzťahy.*“⁶.

Z doposiaľ prezentovaného výskumu možno ustáliť, že pokrok v oblasti systematizovania kryptoaktív na úrovni EÚ nepochybne nastal. Inštitúcie EÚ svojou sústavnou činnosťou v tejto sfére identifikovali rôzne roviny realizácie kryptoaktív, ktoré sa vo všeobecnosti a za určitého stupňa zjednodušenia prejavujú ako platobné tokeny, úžitkové tokeny a investičné tokeny, pričom v hraničných situáciách realizácie vzťahov medzi nimi vznikajú hybridné tokeny vyznačujúce sa zmiešanou povahou a jedinečnými vlastnosťami.

Definovanie a správne obsahové vymedzenie systému a subsystémov kryptoaktív je, a aj v budúcnosti bude, určujúcim krokom ku kroku ďalšiemu – stanoveniu pravidiel a zákonitostí zdaňovania systému, jeho subsystémov a vzťahov vytvárajúcich sa v rámci neho/nich. Pre korektné uchopenie problematiky v rámci zdaňovania kryptoaktív je nevyhnutné zohľadňovať a uvažovať o nasledovných metodologických východiskách, ktoré možno aplikovať pri hľadaní a ustálení správnych systematických riešení:

- zdaňovanie systému ako celku,
- zdaňovanie pri interakciách medzi rôznymi systémami,
- zdaňovanie v rámci systému pri interakciách medzi rôznymi subsystémami,
- zdaňovanie pri interakciách v rámci subsystému.

Zmysel týchto úvah možno poukázať na príklade systému dane z pridanej hodnoty, ktorý sa realizuje v rámci EÚ na jednotnom vnútornom trhu na základe Smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty. Na základe viacerých predpokladov (napr. riadne vymedzená podstata dane z pridanej hodnoty a jej zmyslu a účelu, platné členstvo v EÚ, odovzdanie daňovej suverenity členských štátov EÚ na úroveň EÚ, prijatie príslušnej právnej úpravy na vnútroštátnej úrovni, realizácia vzťahov v rámci jednotného vnútorného trhu EÚ) je umožnené, aby sa v rámci EÚ uplatňovala harmonizovaná právna úprava pre oblasť zdaňovania daňou z pridanej hodnoty. Pre účinné úniové uplatňovanie tohto systému musela byť známa podstata dane z pridanej hodnoty, no museli byť splnené ďalšie (mnohé) predpoklady pre systémovú úpravu takéhoto zdaňovania. Keďže sa však podarilo zosúladiť tieto predpoklady v jednotlivých členských štátoch EÚ a keďže boli riadne identifikované, prichádzalo do úvahy zavedenie jednotného systému zdaňovania daňou z pridanej hodnoty. Pre správnu voľbu konkrétneho metodologického východiska sa javí dôležitým kritériom identifikovanie toho oprávneného subjektu, ktorému bude v rámci systému prislúchať nárok na splnenie vlastnej daňovej povinnosti povinného subjektu (ako oprávnený subjekt možno vnímať rozpočet EÚ, štátny rozpočet jednotlivého členského štátu alebo iný rozpočet).

V tomto ohľade možno poukázať na rôzne prejavy prezentovaných metodologických východísk pri realizácii vzťahov v rámci systému DPH:

- **zdaňovanie systému ako celku** – pre uvažovanie o zdaňovaní v tejto rovine by bolo nevyhnutné, aby bol systém DPH zo svojej podstaty prejavom nadnárodného postavenia EÚ ako celku s priznanými absolútnymi daňovými oprávneniami a suverenitou. V tomto zmysle by bol výťažok získaný v rámci systému DPH príjmom rozpočtu EÚ. Uvedené však neodráža realitu a systém DPH je funkčne vystavaný na iných predpokladoch – na čo najvyššej miere harmonizácie, kde jednotlivé členské štáty sú povinné vystavať svoje subsystémy DPH s rovnakými základnými rysmi, pričom však výťažok DPH je príjmom štátneho rozpočtu toho-ktorého členského štátu. Uvedené sa v podstate odráža aj v tom, že oblasť DPH nie je upravená formou nariadenia, ale prostredníctvom smernice;
- **zdaňovanie pri interakciách medzi rôznymi systémami** – manifestácia zdaňovania sa v tomto prípade odzrkadlí v rámci stretu zdaniiteľných interakcií napr. v oblasti pohybu tovaru

⁵ Bližšie pozri: SILLITTO, H. et al. Defining “System”: a Comprehensive Approach.

⁶ Bližšie pozri: BERTALANFFY, L. General Systems Theory - Foundation, Development, Applications - Revised Edition.

a jeho prepustenia do konkrétneho colného režimu reprezentujúcich situácií, kedy spolu interagujú spoločný systém DPH ako celok a druhý celistvý systém (reprezentovaný tretím štátom – štátom odlišným od členského štátu EÚ, inak aj extrakomunitárny obchod⁷);

- **zdaňovanie v rámci systému pri interakciách medzi rôznymi subsystémami** – stanovením zákonitostí a pravidiel systému DPH v rámci harmonizačných aktivít EÚ bolo umožnené, aby sa v rámci systému DPH napriek existencii 27 rôznych subsystémov (odrážajúcich právnú úpravu DPH v tom-ktorom členskom štáte EÚ) zachovali presné a jasné pravidlá zdaňovania pri strete zdaniteľných interakcií medzi dvoma a viacerými subsystémami. Ide napríklad o nadobudnutie tovaru z iného členského štátu EÚ (intrakomunitárny obchod);
- **zdaňovanie pri interakciách v rámci subsystému** – toto metodologické východisko možno jednoducho vymedziť ako východisko, ktorého základom je zdaňovanie, ktoré sa realizuje v rámci subsystému nezávisle od iného subsystému, resp. iných subsystémov, pričom interakcia realizovaná v rámci subsystému neovplyvní interakcie v inom subsystéme. Pri aplikovaní tohto metodologického východiska na DPH sa bude jednať o vnútroštátne realizovanie zdaniteľnej činnosti, ktorá nemá akýkoľvek vplyv na iné subsystémy a k zdaňovaniu dochádza bezpodmienečne iba na úrovni tohto subsystému.

Na uvedených príkladoch vzťahujúcich sa na spoločný systém DPH bolo možné prezentovať uplatnenie rôznych metodologických východísk, ktoré primerane možno aplikovať aj pri príprave právnej regulácie zdaňovania kryptoaktív. V tomto ohľade možno vydedukovať nasledovné čiastkové závery pri stanovení základných východísk pre zdaňovanie kryptoaktív s ohľadom na minimálne požiadavky na právnú reguláciu a územné určenie zdaňovania:

- pred nastolením právnej regulácie zdaňovania je nevyhnutné správne definovať a právne vymedziť systém kryptoaktív ako celok a jeho jednotlivé zložky, a to najmä so zameraním na podstatu, zmysel a účel jednotlivých typov kryptoaktív a na určenie ich právnej povahy. Správne identifikovaný systém kryptoaktív je následne potrebné korektne pretaviť do právnej regulácie. Ak je nesprávne právne zachytený systém kryptoaktív, logicky nemožno správne definovať oblasti a pravidlá zdaňovania právnych vzťahov realizujúcich sa v tomto systéme;
- bez jednoznačného vymedzenia podstaty a zmyslu systému kryptoaktív sa potom v praktickej rovine realizácie právnych vzťahov môžu prejavíť nedostatky takéhoto systému, ktoré so sebou môžu priniesť určitú mieru právnej neistoty a zvýšený výskyt kolídovania súkromných a verejných záujmov. Nejednoznačná právna úprava a nejasnosti v definovanej podstate a zmysle zdaňovaného objektu môžu v konečnom dôsledku viesť k zmareniu dosiahnutia daňového príjmu pre oprávnený subjekt (štát, EÚ a pod.)⁸;

⁷ K tomu bližšie pozri: ŠTRKOLEC, M. Intrakomunitárne a „extrakomunitárne“ obchody a daň z pridanej hodnoty, s. 398-409.

⁸ V kontexte neurčitej a nejasnej právnej úpravy spôsobujúcej zmarenie úhrady vlastnej daňovej povinnosti a právo daňového subjektu daň neplatiť možno analogicky poukázať na nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I. ÚS 22/99 zo dňa 02.02.2000: „*Se zřetelem k danému konkrétnímu případu tedy Ústavní soud nemůže přisvědčit argumentaci krajského soudu a finančních orgánů. Obsah poznámky pod čarou nemůže odůvodnit rozšiřující výklad § 20 odst. 6 písm. g) zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění zákona č. 72/1994 Sb., jelikož zákonodárce v cit. ustanovení odkázal pouze obecně na zvláštní právní předpis, nikoli na poznámku pod čarou. Poznámka by byla součástí právního předpisu pouze pokud by to bylo výslovně vyjádřeno, jako je tomu např. v případě příloh zákonů. V aplikovaném ustanovení není stanoveno, že osvobození od daně z převodu nemovitostí se týká pouze bytů v budovách ve vlastnictví bytových družstev. Úmysl zákonodárce upraviť osvobození od daně z nemovitostí jen na určitou skupinu případů proto nebyl vyjádřen způsobem, který odpovídá požadavkům na určitost a jasnost právních*

- kryptoaktíva sa prejavujú rôzne – majú rôznu právnu povahu, zmysel, podstatu a účel. Využívajú sa ako platobný prostriedok, používajú sa na dosiahnutie určitého účelu nesúvisiaceho s platobným stykom (napríklad využitie technológie Blockchain pre zabezpečenie transparentnosti určitého produktu), prejavujú sa ako investičný nástroj a pod. Jednotlivé formy kryptoaktív rôzne interagujú s tradičnými inštitútnymi práva a vo vzťahu k týmto rôznym inštitútom majú odlišné prejavy. Z uvedeného vyplýva, že si je možné len ťažko predstaviť jednoduchú právnu reguláciu zdaňovania kryptoaktív, ktorá by rôzne podstaty jej jednotlivých typov nereflektovala;
- len po správnej právnej identifikácii jednotlivých typov kryptoaktív (ich právnej povahy, zmyslu, účelu a podstaty), systému právnych vzťahov a interakcií bude zrejmé, ako a na akej úrovni bude možné realizovať zdaňovanie, a teda či ho bude možné realizovať v oblasti priameho zdaňovania alebo nepriameho zdaňovania, a či ho bude možné realizovať len na úrovni jednotlivých členských štátov alebo aj na úrovni EÚ.

4 ZÁVER

Právnu reguláciu kryptoaktív rôznymi subjektmi po celom svete sa začína otvárať a zväčšovať portál medzi tradičným svetom práva a relatívne samostatným, oddeleným a regulačne neprebádaným svetom kryptoaktív. Právna regulácia tohto nového sveta umožní pôsobenie a „plavenie“ po mori nových právnych vzťahov s relatívne stabilnou právnou istotou a možnosťou predpokladania racionálneho postupu, resp. umožní predpokladať po vyvolanej akcii konkrétnu reakciu, alebo určiť príčinu a identifikovať následok.

S ohľadom na realizovaný výskum možno vyvrátiť v úvode nastolenú hypotézu, zmyslom ktorej bolo konštatovanie toho, že v súčasnosti platný a účinný právny poriadok v Slovenskej republike a v EÚ je na úrovni postačujúcej pre komplexné zavedenie zdaňovania kryptoaktív v rámci EÚ.

Právna regulácia kryptoaktív je v súčasnosti naopak vo veľkej miere len v rovine návrhov inštitúcií EÚ, pričom ešte vôbec nie je zrejmé, či, ako a vôbec na akej úrovni budú realizované právne vzťahy v oblasti zdaňovania kryptoaktív. Pozitívne sa však treba vyjadriť k snahe inštitúcií EÚ správne vymedziť právnu povahu, podstatu, zmysel a účel jednotlivých súčastí vo sfére kryptoaktív, čo jednoznačne nie je ľahká úloha.

Je potrebné uviesť, že určitá miera zdaňovania oddelených častí kryptoaktív sa prejavuje v rôznych členských štátoch EÚ rôzne, vrátane Slovenskej republiky. Je však nevyhnutné skonštatovať, že tieto právne úpravy sa vyznačujú značnou mierou nejednoznačnosti a nezrozumiteľnosti spojené s výraznou absenciou právnej istoty.⁹ Nemožno tvrdiť, že by právny poriadok v prípade právnej regulácie zavedenej v Slovenskej republike komplexne reguloval a reflektoval rôzne typy kryptoaktív, nie to ešte že by bez pochybností vymedzil ich postavenie v daňovo-právnych vzťahoch (s ohľadom na daňové prvky jednotlivých daní).

Metodologickými východiskami použitými v príspevku sa nám v príspevku podarilo pomerne jednoznačne identifikovať nevyhnutné predpoklady na komplexnú právnu úpravu jednotlivých typov kryptoaktív, ktoré bude nevyhnutné zachovať a dodržiavať pri formovaní základov zdaňovania vzťahov, v ktorých kryptoaktíva vystupujú (bez ohľadu na formu ich manifestácie).

Úloha inštitúcií EÚ je s ohľadom na prepojenosť jednotlivých ekonomík v rámci EÚ, ale i s ohľadom na celkovú globalizáciu, veľmi dôležitá a tieto svojim postupom urobili povestný prvý krok

předpisů v podmínkách právního státu (čl. 1 Ústavy ČR). Toto pochybení proto musí jít k tíži zákonodárce, který jej může napravit jedině tím, že konkrétní osvobozený druh převodu nemovitostí (zde bytu) uvede přímo v textu příslušného ustanovení (zde § 20 odst. 6 písm. g) zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí) nebo na něj odkáže přímo v samotném textu právního předpisu jednoznačným způsobem, tak, jak to učinil v jiných ustanoveních (např. § 20 odst. 6 písm. h) téhož zákona. To, že osvobození převodu pouze určitého druhu bytů by mohlo být věcně odůvodněné, je irrelevantní s ohledem na jednoznačnou formulaci aplikovaného ustanovení, neboť v něm pojem "byty v budovách bytových družstev" obsažen není."

⁹ Pozri napr. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. – ŠTIEBEROVÁ, I. Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien, s. 303-310.; HRABČÁK, L. "Virtuálna mena" a právo, s. 99-110.

naproti konečnému cieľu, ktorým je okrem iného aj správne stanovenie zdaňovania kryptoaktív, ktoré bude vo svojej podstate spravodlivé, efektívne, neutrálne, vylučujúce dvojité zdanenie, jednoduché a jednoznačné, a to všetko v súlade so všeobecne akceptovanými princípmi zdaňovania.¹⁰

Použitá literatúra:

BABČÁK, V. Daňové právo na Slovensku a v EÚ. Bratislava: EPOS, 2019, 910 s. ISBN 978-80-5620-247-0.

BERTALANFFY, L. General Systems Theory - Foundation, Development, Applications - Revised Edition. Baziller Press: 1968.

Dokument vypracovaný Národnou bankou Slovenska v rámci účelovo vytvorenej skupiny výskumu – FinTech zo dňa 21.04.2021

HRABČÁK, L. "Virtuálna mena" a právo. In: Vplyv moderných technológií na právo: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019, s. 99-110. ISBN 978-80-8152-728-9.

HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. – ŠTIEBEROVÁ, I. Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien. In: Míľniky práva v stredo európskom priestore 2020: zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 303-310. ISBN 978-80-7160-576-8.

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937, COM(2020) 593 final zo dňa 24.09.2020

POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: Právo obchodu ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 217-228. ISBN 978-80-8152-930-6.

Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937, SWD(2020) 380 final

SILLITTO, H. et al. Defining "System": a Comprehensive Approach. In: 27th Annual INCOSE International Symposium (IS 2017), Adelaide, Australia, July 15-20, 2017.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ – prepracované znenie – MiFID II

Smernica Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty
Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
ŠTRKOLEC, M. Intrakomunitárne a „extrakomunitárne“ obchody a daň z pridanej hodnoty. In: Právo, obchod, ekonomika III: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013, s. 398-409. ISBN 978-80-8152-056-3.

¹⁰ K princípom zdaňovania bližšie pozri: BABČÁK, V. Daňové právo na Slovensku a v EÚ, s. 53-55.

Kontaktné údaje:

JUDr. Adrián Popovič, PhD.
adrian.popovic@upjs.sk
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta
Katedra finančného práva, daňového práva a ekonómie
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

JUDr. Jozef Sábó, PhD.
jozef.sabo@upjs.sk
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta
Katedra finančného práva, daňového práva a ekonómie
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

VÝMENA INFORMÁCIÍ V SÚVISLOSTI SO ZDAŇOVANÍM DIGITÁLNYCH PLATFORMIEM¹

Andrea Szakács

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: On 15 July 2020, the European Commission presented a proposal of a Directive DAC 7. The proposed Directive aims, in addition to strengthening existing rules, to ensure the automatic exchange of information on the revenues of sellers providing their goods and services via digital platforms. On a practical level, digital platform operators will obtain and verify information on the revenues of digital platform users (sellers) in accordance with due diligence procedures and report it to the competent authority of the Member State. Subsequently, information on the income generated by sellers through digital platforms will be exchanged between the competent authorities of the EU Member States via the secure CCN network.

Abstrakt: Dňa 15. júla 2020 Európska komisia predstavila návrh smernice tzv. DAC 7. Navrhovanou smernicou sa má okrem posilnenia existujúcich pravidiel zabezpečiť automatická výmena informácií o príjmoch predávajúcich poskytujúcich svoje tovary a služby cez digitálne platformy. V praktickej rovine budú prevádzkovatelia/operátori digitálnych platformiem získavať a overovať informácie o príjmoch používateľov digitálnych platformiem (predávajúcich) v súlade s postupmi hĺbkového overovania a oznamovať ich príslušnému orgánu členského štátu. Následne dôjde k výmene informácií o príjme, ktorý predávajúci dosahujú prostredníctvom digitálnych platformiem, medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ prostredníctvom zabezpečenej siete CCN.

Key words: digital platform, DAC7, exchange of information

Kľúčové slová: digitálna platforma, DAC7, výmena informácií

1 ÚVOD

Smernica, tzv. DAC 7² je už v poradí šiesta obsahová novelizácia smernice DAC³. Bola prijatá v marci roku 2021. V roku 2020 sa prijala tzv. DAC COVID⁴, je v podstate šiestou novelizáciou smernice, ktorá však obsahovo nemenila smernicu DAC⁵, nezavádzala nový druh výmeny informácií a preto nie je ani nazvaná ako DAC 7. Bola prijatá len s cieľom riešiť naliehavú potrebu odkladu určitých lehôt na podávanie a výmenu informácií v oblasti daní v dôsledku nepriaznivej pandemickej situácie ochorenia COVID-19. EÚ smernicou DAC 7 reaguje na problém vyhýbania sa daňovým povinnostiam subjektov využívajúcich digitálne platformy operujúce vo viacerých štátoch bez vytvorenia stálej prevádzkarne. Digitálne platformy poskytujú pre fyzické aj právnické osoby zázemie pre poskytovanie svojich služieb a tovarov. Fyzické aj právnické osoby dosahujú príjem prostredníctvom využívania týchto platformiem, ktoré fungujú online/digitálne vo viacerých štátoch. Digitálna platforma v súčasnosti nemá (v niektorých štátoch existuje táto povinnosť) povinnosť oznamovať príjem týchto osôb žiadnej inštitúcii a teda priznanie príjmov dosiahnutých prostredníctvom digitálnych platformiem je ponechané na samotné fyzické a právnické osoby. Tieto osoby však často predmetné príjmy nepriznávajú, nezahnú do svojho daňového priznania a koniec

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu APVV-16-0499 „Zabezpečenie efektívneho výberu daní v kontexte informatizácie“.

² DAC7 - SMERNICA RADY (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní

³ DAC – SMERNICA RADY 2011/16/EÚ z 15. februára 2011 o administratívnej spolupráci v oblasti daní a zrušení smernice 77/799/EHS

⁴ DAC COVID - SMERNICA RADY (EÚ) 2020/876 z 24. júna 2020. Ide o skratku zavedenú autorom článku.

⁵ Pozri bližšie k téme automatickej výmene informácií napr: OBERSON, X. *International Exchange of information in Tax Matters, Towards Global Transparency*. Elgar Tax Law and Practice, Second Edition, 2018. Pozri bližšie aj: GÜNTHER, O.CH., TÜCHLER, N. *Exchange of Information for Tax Purposes*, Linde Verlag Wien, 2013

koncov ani nezdaná. V tomto prípade štáty prichádzajú o nemalú čiastku finančných prostriedkov, ktoré by za normálnych okolností smerovali v podobe vybratých daní do verejného rozpočtu. Dane predstavujú hlavný príjem do štátneho rozpočtu a preto pre každý štát je ich efektívny, dôsledný výber podstatný a rozhodujúci pre fungovanie, modernizovanie samotného štátu. Preto je viac ako dôležité, aby štáty mali vedomosť o príjmoch predávajúcich, resp. poskytovateľov služieb, ktoré dosahujú cez tieto digitálne platformy. Štáty následne majú možnosť na základe získaných informácií preveriť, či osoba tieto príjmy priznala v daňovom priznaní a príslušnú čiastku dane zaplatila. V prípade zistenia, že to osoba neurobila, by existovala možnosť dodania tejto osoby. Smernica DAC 7 rieši vyššie uvedený problém a zavádza postup, ako sa informácie o príjmoch týchto osôb získané cez digitálne platformy dostanú k príslušným orgánom určitého členského štátu EÚ a ako sa následne tieto informácie vymenia medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ. Cieľom je, aby sa informácie dostali k príslušnému orgánu toho členského štátu EÚ, v ktorom má predávajúci, resp. poskytovateľ služieb cez digitálne platformy daňovú rezidenciu, resp. v ktorom predávajúci poskytuje služby prenájmu nehnuteľnosti a v každom prípade, v ktorom sa nehnuteľnosť nachádza.

Súčasný trend digitalizácie podnikateľských činností si vyžaduje neustály vývoj daňovej legislatívy. Niekoľko členských štátov EÚ už má zavedené vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch ustanovenia, v zmysle ktorých sú digitálne platformy, resp. ich prevádzkovatelia, povinní oznamovať informácie o ich používateľoch príslušným daňovým správam. Prax však ukázala, že **jednostranné, národné pravidlá sú nedostatočné a málo efektívne na boj proti daňovým únikom**. Na zabezpečenie daňovej transparentnosti, dodržiavania daňových predpisov (compliance), spravodlivého a jednoduchšieho zdaňovania bol na úrovni EÚ prijatý nový daňový balík. Daňový balíček EÚ bol prijatý 15. júla 2020 s cieľom zabezpečenie spravodlivejšieho, jednoduchšieho a efektívnejšieho zdaňovania prispôbeného modernému digitálnemu svetu. Súčasťou balíčka sú: 1. Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie podporujúce stratégiu obnovy – obsahuje 25 iniciatív na roky 2021 – 2024, ktoré okrem iného majú napomôcť členským štátom EÚ k získaniu spravodlivého podielu daní; 2. Dobrá správa v daňových záležitostiach v EÚ a mimo nej – má obsahovať reformu Kódexu správania zakotvujúceho parametre pre spravodlivú súťaž v oblasti daní v EÚ a vylepšenie EÚ zoznamu nespupracujúcich štátov; 3. Zlepšenie administratívnej spolupráce – v podobe návrhu smernice DAC 7.

Pri tvorbe návrhu smernice DAC7 EÚ postupovala podľa „Princípov dobre regulácie“⁶ a v súvislosti s tvorbou návrhu textu smernice sa rozhodla začať verejnú konzultáciu 7. februára 2020, ktorá bola zameraná na zber a výmenu údajov od prevádzkovateľov digitálnych platforiem. DAC7 nadväzuje na Akciu 1 OECD BEPS plánu, ale hlavne na dokument OECD z júla 2020 - *Model Rules for Reporting by Platform Operators with respect to Sellers in the Sharing and Gig Economy*, avšak smernica má širší rozsah. Smernica Rady (EÚ) 2021/514, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, tzv. DAC7, bola prijatá 22. marca 2021⁷. V zmysle smernice majú členské štáty implementovať DAC7 do svojho vnútroštátneho právneho poriadku do 31.12.2022, jej ustanovenia sa majú začať uplatňovať od 1.1.2023 a prvá výmena informácií sa má uskutočniť 31.3.2024. V prípade ustanovení týkajúcich sa spoločných kontrol majú členské štáty prijať národnú legislatívu v zmysle DAC7 do 31.12.2023, ktoré sa začnú uplatňovať od 1.1.2024

Medzi dva hlavné ciele smernice DAC 7 patrí:

⁶ European Commission, Better regulation guidelines, dostupné: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

⁷ V súčasnosti EÚ pracuje na návrhu smernice DAC8, ktorá sa týka výmeny informácií o krypto menách a virtuálnych menách. EÚ v oblasti kryptoaktív, elektronických peňazí uskutočnilo už niekoľko krokov a prijalo/navrhlo niekoľko právnych aktov. Legislatíva zakotvujúca boj proti praniu špinavých peňazí, tzv. Anti Money Laundering (AML) legislatíva sa zaoberá tzv. virtuálnou menou, elektronickými peniazmi a predstavuje snahu o monitorovanie transakcií s použitím týchto inštitútov. Smernica AML 5 sa však nezaobera virtuálnymi aktívami, kryptoaktívami ako celkom, a tým má zúžený záber problematiky. Z uvedeného dôvodu sa tiež predpokladá ďalšia novelizácia AML smernice. Problematike AML legislatívy bližšie pozri: DAUDRIKH, Y. *Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic*. In Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration. Scientific monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020

- posilnenie existujúcich pravidiel: zavedenie automatickej výmeny informácií aj o licenčných poplatkoch⁸, zavedenie spoločných kontrol⁹;
- zabezpečenie automatickej výmeny informácií o príjmoch predávajúcich dosiahnutých prostredníctvom digitálnych platforiem prostredníctvom predaja svojich tovarov a služieb cez tieto digitálne platformy. V rámci príspevku sa budeme venovať len druhému spomínanému cieľu.

Prostredníctvom DAC7 dôjde k získaniu kompletných informácií o predávajúcich poskytujúcich svoje tovary a služby cez digitálnu platformu prostredníctvom výmeny týchto informácií, čím sa členským štátom dopomôže k efektívnemu zdaňovaniu svojich rezidentov. Jednotná harmonizovaná legislatíva v celej EÚ poskytne aj pre prevádzkovateľov digitálnych platforiem právnu istotu a jasné pravidlá zdaňovania. Aktuálne môžu byť subjektom pravidiel oznamovania odlišných v každom členskom štáte EÚ. Smernica sa týka aj prevádzkovateľov digitálnych platforiem mimo EÚ, cez ktoré poskytujú svoje tovary a služby predávajúcí z EÚ, smernica má teda akoby celosvetový dosah.

Finálne znenie DAC7 obsahuje pár zmien oproti návrhu –

- z rozsahu smernice sa vylúčili crowdfundingové aktivity¹⁰
- smernica sa začne uplatňovať od 1.1.2023, a v prípade spoločných kontrol od 1.1.2024, v návrhu bolo od roku 2022
- Mimo EÚ platformy nebudú musieť oznamovať informácie príslušnému orgánu EÚ, (t.j. oznámia to príslušnému orgánu v štáte, v ktorom sídli a z ktorého poskytujú služby), ak je medzi tretím štátom a členským štátom EÚ zabezpečená výmena informácií

2 SMERNICA DAC7 A ZÁKLADNÉ OTÁZKY: KTO; ČO; AKO; KEDY

Z hľadiska prehľadnosti príspevok budeme štruktúrovať do 4 základných otázok: kto?, čo? ako? a kedy?

2.1 KTO

Subjekt, ktorý oznamuje príslušným orgánom členského štátu informácie vyžadujúce smernicou DAC7 sa nazýva ako **oznamujúci prevádzkovateľ platformy**¹¹. Ide o subjekt, ktorý uzatvára zmluvy s predávajúcimi, ktorým sprístupní platformu na poskytovanie tovarov a služieb používateľom a ktorý má súčasne prepojenie na členský štát EÚ (daňový rezident členského štátu, alebo je v členskom štáte zaregistrovaný, založený, má tu miesto vedenia, stálu prevádzkareň. Za oznamujúceho prevádzkovateľa platformy sa považuje aj taký prevádzkovateľ platformy, ktorý tu vyššie uvedené prepojenie na členský štát EÚ nemá, ale sprostredkúva vykonávanie príslušnej činnosti zo strany predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu a nie je kvalifikovaným prevádzkovateľom platformy mimo EÚ. Od uvedeného prevádzkovateľa platformy sa vyžaduje registrácia v členskom štáte EÚ a môže sa rozhodnúť na príslušnom orgáne jediného členského štátu EÚ¹². **Kvalifikovaným prevádzkovateľom platformy mimo EÚ** je prevádzkovateľ platformy, ktorý

⁸ V rámci DAC1 bola zavedená automatická výmena informácií o 5 druhoch príjmov – príjmy zo závislej činnosti; tantiémy, príjmy z poisťovního plnenia; dôchodky; vlastníctvo nehnuteľného majetku a príjmy z nehnuteľného majetku. Uvedené bolo v podmienkach SR implementované do zákona č. 442/2012 Z.z., konkrétne do § 7 ods. 1.

⁹ Podľa smernice DAC7 čl. 1 ods. 1 písm. d) bod 26 sa spoločnou kontrolou rozumie: „*administratívne zisťovanie, ktoré spoločne vykonávajú príslušné orgány dvoch alebo viacerých členských štátov, pričom je spojené s jednou alebo viacerými osobami, o ktoré majú príslušné orgány týchto členských štátov spoločný alebo doplňujúci sa záujem.*“

¹⁰ Pozri viac o crowdfundingu a o peer to peer lendingu napr. HESEKOVÁ, S. *Peer to peer lending ako inovatívna forma financovania*. Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky. - : 1. vyd. Praha : Nakladateľství Leges, 2019.

¹¹ DAC7 v Prílohe V oddiele I časť A bod 1 definuje aj pojem platforma ako „*každý softvér vrátane webového sídla alebo jeho časti a aplikácií, okrem iného aj mobilných aplikácií, ktorý je prístupný používateľom a ktorý predávajúcim umožňuje spojiť sa s inými používateľmi s cieľom vykonať, priamo alebo nepriamo, príslušnú činnosť v prospech týchto používateľov. Zahŕňa aj všetky postupy na výber a zaplatenie odplaty v súvislosti s príslušnou činnosťou.*“

¹² Článok 8ca ods. 4 smernice DAC v znení DAC7

sprostredkúva len príslušné činnosti (definované v bode 2 „ČO“) a je rezidentom kvalifikovanej jurisdikcie mimo EÚ, alebo je tam zaregistrovaný alebo tam má miesto vedenia. Kvalifikovanou jurisdikciou mimo Únie je jurisdikcia mimo EÚ, ktorá má uzavretú dohodu s príslušnými orgánmi členského štátu o automatickej výmene informácií. Pričom tieto informácie musia byť rovnocenné s informáciami, ktoré vyžaduje smernica DAC7. Ak pôjde o kvalifikovaného prevádzkovateľa platformy mimo EÚ, ten je povinný oznámiť informácie o predávajúcom podliehajúcim oznamovaniu príslušnému orgánu svojej jurisdikcie mimo EÚ a následne dôjde k výmene informácií medzi príslušnými orgánmi. Ak by prevádzkovateľ platformy vopred uspokojivo preukázal, že v rámci svojej platformy nemá predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu, tak by sa považoval za **vylúčeného prevádzkovateľa platformy** z oznamovania.

Ak je **oznamujúcim prevádzkovateľom platformy viac**, ktorýkoľvek z nich je oslobodený od povinnosti podať informácie príslušnému orgánu ak predloží dôkaz, že tie isté informácie o aktívnom predávajúcom, ktorý podlieha oznamovaniu už oznámil iný oznamujúci prevádzkovateľ platformy.

Ak **oznamujúci prevádzkovateľ platformy pôsobí vo viacerých štátoch** vyberie si jeden z týchto členských štátov, v ktorom si splní svoju oznamovaciu povinnosť a ostatné členské štáty, v ktorých pôsobí, informuje o svojej voľbe¹³.

2.2 ČO

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy oznamuje príslušnému orgánu informácie o **aktívnom predávajúcom, ktorý podlieha oznamovaniu**. Ide o každého predávajúceho (či už fyzickú osobu alebo subjekt), ktorý je zaregistrovaný na platforme, počas oznamovacieho obdobia poskytuje príslušnú činnosť alebo sa mu v súvislosti s príslušnou činnosťou počas oznamovacieho obdobia vypláca alebo pripisuje odplata a **súčasne** je rezidentom členského štátu EÚ, alebo prenajal nehnuteľnosť, ktorá sa nachádza v členskom štáte EÚ. Smernica definuje aj **vylúčeného predávajúceho**, ktorým je vládny subjekt; subjekt, s ktorého akciami sa obchoduje na trhu s cennými papiermi alebo je s takým subjektom prepojený; ďalej subjekt, ktorému prevádzkovateľ platformy počas oznamovacieho obdobia sprostredkoval viac ako 2000 príslušných činností spočívajúcich v prenájme nehnuteľnosti; alebo subjekt, ktorému prevádzkovateľ platformy počas oznamovacieho obdobia sprostredkoval menej ako 30 príslušných činností spočívajúcich v predaji tovaru, pri ktorých sumy odplaty neprekročila 2000 eur.

Príslušnou činnosťou sa rozumie činnosť vykonávaná za odplatu, pričom môže ísť o ktorúkoľvek z týchto činností:

- a) prenájom nehnuteľného majetku
- b) osobné služby - poskytovanie služby prepravy, doručovania
- c) predaj tovaru;
- d) požíčovanie akýchkoľvek dopravných prostriedkov.

2.3 AKO

Hĺbkové preverenie informácií

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy uplatňuje postupy hĺbkového preverovania s cieľom identifikácie predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu. Na určenie toho, či ide o vylúčeného predávajúceho oznamujúci prevádzkovateľ platformy môže použiť verejne dostupné zdroje, potvrdenie od samotného predávajúceho; svoje vlastné záznamy, ktoré má k dispozícii. Smernica stanovuje, ktoré informácie o každom predávajúcom (ktorý je fyzickej osobou, subjektom a nie je vylúčeným predávajúcim) zbiera oznamujúci prevádzkovateľ platformy (napr. meno a priezvisko, obchodné meno, adresu, sídlo, DIČ, IČ DPH, dátum narodenia a pod.)¹⁴. Ak predávajúci poskytuje príslušnú činnosť, ktorá zahŕňa prenájom nehnuteľnosti, tak prevádzkovateľ platformy zbiera aj iné informácie – ako napr. adresu nehnuteľnosti, ich katastrálne číslo a pod. Oznamujúci prevádzkovateľ platformy overí spoľahlivosť zozbieraných informácií na základe všetkých jemu dostupných podkladov, ako aj pomocou akéhokoľvek elektronického systému, ktorý sprístupňuje členský štát na overenie DIČ, IČ DPH a pod.

¹³ Príloha V oddiel IV ods. E smernice DAC v znení DAC7

¹⁴ Príloha V oddiel II ods. B body 2 a 3 smernice DAC v znení DAC7

V rámci postupov hĺbkového preverenia informácií oznamujúci prevádzkovateľ platformy má záujem na čo najpresnejšom určení členského štátu alebo členských štátov rezidencie predávajúceho. Oznamujúci prevádzkovateľ platformy preto považuje predávajúceho za rezidenta v členskom štáte, v ktorom má predávajúci primárnu adresu (je možné prezumovať, že pod tým sa bude chápať v podmienkach SR trvalý pobyt). Ak DIČ predávajúcemu prideliť členský štát, ktorý sa líši od členského štátu, v ktorom má predávajúci primárnu adresu, tak sa považuje aj za rezidenta členského štátu, ktorý mu prideliť DIČ. A ak predávajúci poskytol informáciu aj o existencii stálej prevádzkarne, tak sa považuje aj za rezidenta toho štátu, v ktorom má stále prevádzkareň.

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy sa môže rozhodnúť, že svoje povinnosti týkajúce sa hĺbkového preverovania uskutoční treťou stranou. V tomto prípade však nestráca zodpovednosť a za vykonanie hĺbkového preverovania je naďalej zodpovedný oznamujúci prevádzkovateľ platformy.

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy je povinný viesť záznamy o podniknutých krokoch a o všetkých informáciách, na základe ktorých vykonal postupy hĺbkového preverovania, a to najmenej 5 rokov, ale nie dlhšie ako 10 rokov po skončení oznamovacieho obdobia, ktorého sa týkajú.

Ak predávajúci v rámci vyžiadanej súčinnosti od prevádzkovateľa platformy na overenie zozbieraných informácií o príslušnom predávajúcom neposkytne požadované informácie (napr. meno, priezvisko, obchodný názov, adresu a pod.) po dvoch výzvach nasledujúcich po prvej žiadosti oznamujúceho prevádzkovateľa platformy, nie však skôr ako uplynie 60 dní, oznamujúci prevádzkovateľ platformy

- zruší účet predávajúceho a
- zabráni mu, aby sa opätovne zaregistroval na platforme, alebo
- zdrží vyplatenie odplaty predávajúcemu, kým predávajúci neposkytne požadované informácie.

Informácie o aktívnych predávajúcich oznámi oznamujúci prevádzkovateľ platformy príslušnému orgánu členského štátu (v ktorom je rezidentom, alebo ak nemá rezidenciu v členskom štáte, tak štátu, v ktorom je zaregistrovaný; alebo má miesto vedenia alebo má stálu prevádzkareň). Je možné predpokladať, že Slovenská republika bude implementovať dané ustanovenie smernice DAC7 do vnútroštátneho právneho poriadku rovnakým spôsobom ako to bolo pri DAC6, t.j. zameria sa (logicky) iba na situáciu, kedy sa informácie oznamujú slovenskému príslušnému orgánu SR.¹⁵ Automatická výmena týchto informácií medzi príslušnými orgánmi členských štátov sa uskutoční prostredníctvom **štandardného elektronického formuláru**, ktorý prijíma Komisia za účelom zabezpečenia jednotného postupu a zjednodušenia výmeny informácií.

2.4 KEDY

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy oznamuje **príslušnému orgánu členského štátu EÚ** informácie požadované DAC 7¹⁶ **do 31. januára** roku nasledujúceho po kalendárnom roku, v ktorom bol predávajúci identifikovaný ako predávajúci podliehajúci oznamovaniu.¹⁷ Oznamujúci prevádzkovateľ platformy poskytne zozbierané informácie aj **predávajúcemu podliehajúceho oznamovaniu**, ktorého sa týkajú, a to rovnako **do 31. januára** roku nasledujúceho po kalendárnom roku, v ktorom bol predávajúci identifikovaný ako predávajúci podliehajúci oznamovaniu.

Automatická výmena informácií¹⁸ medzi príslušnými orgánmi členských štátov sa uskutoční **do 31.3.**, t.j. do dvoch mesiacov po skončení oznamovacieho obdobia.¹⁹

3 ZÁVER

Digitalizácia hospodárstva je na vzostupe a spolu s ňou aj rast potenciálnych daňových únikov, podvodov a situácií vyhýbania sa daňovým povinnostiam. Poskytovanie tovarov a služieb cez digitálne platformy nepozná hraníc a tento cezhraničný rozmer vytvára zložité daňové prostredie,

¹⁵ Napr. § 8c ods. 2 zákona č. 442/2012 Z.z.

¹⁶ Informácie, ktoré každý prevádzkovateľ platformy oznamuje príslušnému orgánu členského štátu EÚ sú stanovené v Prílohe V oddiele III ods. B smernice DAC v znení DAC7

¹⁷ Príloha V oddiel III ods. A bod 1 smernice DAC v znení DAC7

¹⁸ Medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ sa automaticky vymenia informácie stanovené v čl. 8ac ods. 2 smernice DAC v znení DAC7.

¹⁹ Čl. 8ac ods. 3 smernica DAC v znení DAC7

v ktorom pre štáty vzniká výzva zabezpečovania ich daňových predpisov. Výška príjmov dosiahnutých prostredníctvom digitálnych platforiem zriadených v iných štátoch často krát zostáva neoznámená daňovým orgánom a tým štáty prichádzajú o nemalú hodnotu daňových príjmov do svojho štátneho rozpočtu. Pre štáty je problematické a administratívne, časovo náročné zisťovať a kontrolovať príjem svojich rezidentov dosiahnutý z určitej činnosti cez digitálne platformy v zahraničí. Štáty nedisponujú dostatkom informácií. EÚ si uvedomuje dôležitosť informácií v daňovej oblasti a preto pokračuje a neustále rozširuje obsah a rozsah smernice DAC. Tento príspevok pojednával o smernici DAC7 cez základné otázky: kto, čo, ako, kedy. Podstatou smernice je zabezpečiť automatickú výmenu informácií o príjmoch predávajúcich dosiahnutých poskytovaním služieb a tovarov cez digitálne platformy, a to medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ, prípadne aj so štátmi mimo EÚ, s ktorými majú členské štáty existujúce a platné dohody o výmene informácií. K prvej výmene týchto informácií dôjde do 31.3.2024. Na záver je potrebné poznamenať, že príspevok sa zamerlal len na časť rozsahu DAC7 venovanú automatickej výmene vyššie uvedených informácií. DAC7 zavádza aj inštitúty spoločných kontrol, rozširuje aj výmenu o informácií o licenčných poplatkoch a viac špecifikuje vzťah na nariadenie GDPR a upravuje aj problematiku ochrany osobných údajov v súvislosti s automatickou výmenou informácií.²⁰

Použitá literatúra:

1. DAUDRIKH, Y. *Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic*. In Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration. Scientific monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020
2. GÜNTHER, O.CH., TÜCHLER, N. *Exchange of Information for Tax Purposes*, Linde Verlag Wien, 2013
3. HESEKOVÁ, S. *Peer to peer lending ako inovatívna forma financovania*. Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky. - : 1. vyd. Praha : Nakladateľství Leges, 2019.
4. OBERSON, X. *International Exchange of information in Tax Matters, Towards Global Transparency*. Elgar Tax Law and Practice, Second Edition, 2018
5. WÖHRER, Viktoria. *Data Protection and Taxpayers' Rights: Challenges Created by Automatic Exchange of Information*, IBFD, 2018

Právne predpisy Slovenskej republiky a právne akty Európskej únie

1. Zákon č. 442/2012 Z.z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní
2. SMERNICA RADY 2011/16/EÚ z 15. februára 2011 o administratívnej spolupráci v oblasti daní a zrušení smernice 77/799/EHS
3. SMERNICA RADY (EÚ) 2020/876 z 24. júna 2020. Ide o skratku zavedenú autorom článku
4. SMERNICA RADY (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní

Internetové zdroje

1. European Commission, Better regulation guidelines, dostupné: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

²⁰ V nadväznosti na problematiku vzťahu Ochrany osobných údajov a automatickej výmeny informácií (DAC, FATCA a pod.) pozri bližšie: WÖHRER, Viktoria. *Data Protection and Taxpayers' Rights: Challenges Created by Automatic Exchange of Information*, IBFD, 2018

Kontaktné údaje:

Mgr. Andrea Szakács, PhD.

andrea.szakacs@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra finančného práva

Šafárikovo nám. č. 6

818 05 Bratislava

Slovenská republika

NOVÁ POVINNOSŤ INFORMOVAŤ SPRÁVCU DANE O CEZHraniČNÝCH OPATRENIACH

Andrej Choma

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Effectively as of 1 July 2020, the amendment to Act no. 442/2012 Coll. on International Assistance and Cooperation in Tax Administration implements the European Directive DAC6 into the Slovak legislation, introducing a new reporting obligation towards tax administrators for entities using. The author will present in the article reportable cross-border arrangements, hallmarks of this arrangements, when is taxpayer obliged to report, what are the obligations towards tax administrator.

Abstrakt: Novelou zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní bola, s účinnosťou od 1.7.2020, do slovenskej legislatívy implementovaná európska smernica DAC6, ktorá pre subjekty využívajúce cezhraničné opatrenia zavádza novú oznamovaciu povinnosť voči správcovi dane. Autor príspevku predstaví opatrenia podliehajúce oznamovaniu, charakteristické znaky týchto opatrení, kedy je daňovník povinnou osobou a aké sú povinnosti voči správcovi dane.

Key words: reportable arrangements, hallmarks, cross-border arrangements, person liable to report.

Kľúčové slová: opatrenia podliehajúce oznamovaniu, charakteristické znaky, cezhraničné opatrenie, povinná osoba.

1 ÚVOD

Novelou zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní (ďalej len „zákon“) bola s účinnosťou od 1.7.2020 do slovenskej legislatívy implementovaná európska smernica DAC6, ktorá pre subjekty využívajúce cezhraničné opatrenia zavádza novú oznamovaciu povinnosť voči správcovi dane. Prijatím smernice pokračuje boj proti vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam a daňovým únikom, ktorý patrí medzi politické priority v Európskej únii s cieľom vytvoriť hlbší a spravodlivejší jednotný trh.

Zvýšenie informovanosti daňových správ a transparentnosti je jedným z hlavných pilierov stratégie Komisie v boji proti vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam a daňovým únikom. To, že rôzni sprostredkovatelia napomáhali daňovým únikom a vytvárali schémy, kedy mohli daňovníci agresívne optimalizovať dane bol známy fakt a prijatiu tejto smernice do určitej miery napomohol aj únik tajných dokumentov z panamskej spoločnosti Mossack Fonseca. Tak ako sa uvádza v dôvodovej správe k návrhu smernice „Nedávno uniknuté informácie vrátane tzv. panamských dokumentov („Panama Papers“) upozornili na to, ako určití sprostredkovatelia zrejme aktívne pomáhali svojim klientom využívať opatrenia agresívneho daňového plánovania s cieľom znížiť daňové zaťaženie a skryť peniaze v krajinách, ktoré sú daňovými rajmi.“¹

Bez ohľadu na odhalenie v spoločnosti Mossack Fonseca je známe, že poradenské spoločnosti vytvárajú rôzne štruktúry, ktoré môžu mať úplne legitímny účel avšak mnoho hlavne offshore štruktúr plní jediný účel a to obchádzanie daňovej povinnosti. Tieto štruktúry často zahŕňajú spoločnosť v jurisdikcii s nízkym daňovým zaťažením, ktorá navyše neposkytuje informácie v rámci medzinárodne výmeny informácií.

2. NOVELA ZÁKONA

Novela zákona o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní pokračuje v trende v oblasti automatickej výmeny informácií, kedy ide už o implementáciu v poradí šiestej smernice

¹ Návrh SMERNICA RADY, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní v súvislosti s cezhraničnými opatreniami podliehajúcimi oznamovaniu dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:638f0a5d-568f-11e7-a5ca-01aa75ed71a1.0013.02/DOC_1&format=PDF

týkajúcej sa výmeny informácií a zavádza automatickú výmenu informácií o cezhraničných opatreniach podliehajúcich oznamovaniu medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ. Ako sa uvádza v dôvodovej správe k návrhu zákona „na zabezpečenie tejto automatickej výmeny informácií sa zaviedla povinnosť tzv. povinných osôb sprostredkovateľa alebo príslušného daňovníka, t. j. používateľa podať informácie o cezhraničných opatreniach, ktoré spĺňajú aspoň jeden charakteristický znak uvedený v prílohe č. 1a návrhu zákona.“²

Aj keď zákon nadobudol účinnosť od 1.7.2020 povinné osoby, získali odklad pol roka na oznamovanie cezhraničných schém potenciálne agresívneho daňového plánovania v dôsledku pandémie koronavírusu, kedy nastala dohoda členských štátov na umožnenie takéhoto odkladu.

2.1 OBSAH OPATRENÍ

Podmienkou na to, aby dané opatrenie podliehalo oznamovacej povinnosti musia byť splnené dve nasledujúce podmienky. Prvou podmienkou je, že opatrenie musí byť cezhraničné t. j. do opatrenia musia byť zapojené aspoň 2 štáty a druhou podmienkou je, že súčasne musí byť naplnený aspoň jeden charakteristický znak definovaný v prílohe č. 1a zákona.

Cezhraničným opatrením je teda každé opatrenie, ktoré má zahraničný prvok, t. j. osoba alebo subjekt je rezidentom pre daňové účely iného štátu (členský/nečlenský štát EÚ), prípadne osoba alebo subjekt je daňovým rezidentom vo viacerých štátoch. Za zahraničný prvok sa považuje aj podnikanie prostredníctvom stálej prevádzkarne umiestnenej v zahraničí.

Charakteristické znaky uvedené v prílohe č. 1a Zákona definujú vlastnosti cezhraničných opatrení, ktoré predstavujú riziko vyhýbania sa daňovým povinnostiam. Tieto znaky sú rozčlenené na všeobecné a osobitné a detailne rozdelené až do piatich kategórií, pričom viaceré z nich sú naviazané aj na splnenie testu hlavného účelu. Ten je splnený ak hlavným alebo jedným z hlavných účelov opatrenia je získanie daňovej výhody pre daňovníka. Čo si štát predstavuje pod pojmom daňová výhoda vysvetlilo Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky v dokumente FAQs - často kladené otázky k DAC6³

2.1.1 POVINNÁ OSOBA

Povinnou osobou je sprostredkovateľ alebo daňovník. Sprostredkovateľom môže byť fyzická osoba alebo subjekt (napr. právnická osoba, fond, trust), ak spĺňa aspoň jednu z nasledujúcich podmienok⁴:

- je rezidentom na daňové účely v členskom štáte;
- má stálu prevádzkareň v členskom štáte, prostredníctvom ktorej poskytuje služby v súvislosti s cezhraničným opatrením;
- je založený alebo zriadený podľa právneho poriadku členského štátu, alebo sa riadi právnym poriadkom členského štátu, alebo
- je zaregistrovaný v profesijnej organizácii pre právne, daňové, alebo obdobné poradenské služby v členskom štáte.

V tejto súvislosti musí ísť o osobu, ktorá toto opatrenie navrhuje, ponúka na trh, organizuje, sprístupňuje na zavedenie alebo riadi jeho zavedenie, alebo na základe svojich odborných vedomostí vie, alebo mohla vedieť, že poskytla priamo, alebo prostredníctvom inej osoby pomoc, podporu, alebo poradenstvo v súvislosti s navrhovaním, ponúkaním na trh, organizovaním, sprístupňovaním na

² Dôvodová správa všeobecná časť, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=467438>

³ V zmysle Odporúčania EK z roku 2012 týkajúceho sa agresívneho daňového plánovania sa na objektívne určenie toho, či opatrenie, alebo sled opatrení viedli k daňovej výhode odporúča porovnať výšku splatnej dane, ktorú má daňovník zaplatiť s ohľadom na túto úpravu či tieto úpravy s výškou dane, ktorú by mal zaplatiť za totožných okolností pri neexistencii danej úpravy či úprav. V tejto súvislosti je užitočné zvážiť, či nastane jedna, alebo viacero týchto situácií:

- a) do daňového základu nie je zahrnutá suma;
- b) daňovník uplatňuje odpočet;
- c) došlo k daňovej strate;
- d) nie je splatná žiadna zrážková daň;
- e) zahraničná daň je vykompenzovaná, prípadne iné daňové zvýhodnenie.

⁴ §8a písm. d) zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní

zavedenie, alebo s riadením zavedenia oznamovaného opatrenia. Aby sprostredkovateľ nesplnil uvedenú podmienku musí sám preukázať, že nevedel, alebo nemohol vedieť, že bol zapojený do oznamovaného opatrenia.

Práve sprostredkovateľ je prioritne povinný informovať správcu dane o oznamovacej povinnosti daňovníka.

Sprostredkovateľa, ktorý je viazaný mlčanlivosťou nie je možné považovať za povinnú osobu. Ide napríklad o advokátov alebo daňových poradcov. Preukázaním je uvedený sprostredkovateľ viazaný mlčanlivosťou, neoslobodzuje daňovníka od oznamovacej povinnosti, keďže uvedený sprostredkovateľ je povinný informovať ostatných zapojených sprostredkovateľov resp. daňovníkov, že povinnosť informovať správcu dane prechádza na nich.

Ak je viac sprostredkovateľov zapojených do oznamovanej transakcie, tak oznamovaciú povinnosť majú všetci títo sprostredkovatelia. Pre zníženie administratívneho bremena a zabráneniu viacnásobnému oznámeniu rovnakého opatrenia sa môžu jednotliví zapojení sprostredkovatelia dohodnúť, kto bude opatrenie oznamovať správcovi dane. Ostatní sprostredkovatelia sú potom povinní podať vyhlásenie, v ktorom oznámia, kto bude cezhraničné opatrenie oznamovať.

Samotný daňovník je povinný informovať správcu dane o cezhraničnom opatrení ak do cezhraničného opatrenia nie je zapojený žiadny sprostredkovateľ alebo ak všetci sprostredkovatelia zapojení do oznamovaného opatrenia sú viazaní mlčanlivosťou. Pri viacnásobnom zapojení daňovníkov platia pre oznamovanie rovnaké pravidlá ako pri sprostredkovateľoch.

2.1.2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY

Aby cezhraničné opatrenie podliehalo oznamovaniu, okrem kritéria cezhraničnosti, musí splniť niektorý z charakteristických znakov uvedených v prílohe zákona. Jednou z výčítiek k týmto znakom je, že smernica neustanovila nejakú hranicu (threshold), od ktorej by sa skúmalo, či cezhraničné opatrenie spĺňa niektorý z charakteristických znakov. Pri úplne absurdnej situácii je daňovník nútený skúmať aj napr. nákup akéhokoľvek spotrebného tovaru v zahraničí v minimálnej hodnote, a to bez ohľadu na to, či tento tovar bol nakúpený od závislej osoby, alebo od nezávislej osoby.

Charakteristické znaky je možné rozdeliť podľa toho, či sa pre ich naplnenie vyžaduje test hlavného účelu, alebo sa tento test nevyžaduje. Ďalším možným rozdelením charakteristických znakov je, či sa pri nich vyžaduje, aby transakcia prebehla medzi závislými osobami (osobami personálne, ekonomicky alebo inak prepojenými) alebo nie.

2.1.2.1 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY PODLIEHAJÚCE TESTU HLAVNÉHO ÚČELU

Testu hlavného účelu podliehajú charakteristické znaky dôvernosti, odmeny, štandardizovanosti, využitia strát, zmeny charakteru príjmu, kruhových transakcií, odpočítania výdavku bez zahrnutia do príjmu.

Charakteristický znak dôvernosti je naplnený, ak sa používateľ cezhraničného opatrenia (daňovník) zmluvne zaviazal, že bude zachovávať dôvernosť o tom, že cezhraničným opatrením je možné získať daňovú výhodu.

Charakteristický znak odmeny je naplnený, ak je jednou z dohodnutých podmienok, že sprostredkovateľ má nárok na odmenu za navrhnutie, organizovanie, implementáciu opatrenia, pri ktorom bola skutočne dosiahnutá daňová výhoda, alebo sa odmena odvíja od výšky dosiahnutej daňovej výhody.

Charakteristický znak štandardizovanosti je naplnený, ak cezhraničné opatrenie obsahuje štandardizovanú dokumentáciu, ktorá je určená pre viac ako len jedného používateľa.

Charakteristický znak využitia strát je naplnený aj daňovník nadobudne spoločnosť, ktorá vykazuje stratu, ukončí jej hlavnú činnosť a využije jej straty na zníženie vlastnej daňovej povinnosti.

Cezhraničné opatrenie napĺňa charakteristický znak zmeny charakteru príjmu, ak účinkom cezhraničného opatrenia je zmena charakteru príjmu tak, aby bol tento príjem zdanený nižšou sadzbou dane, nebol predmetom dane, alebo bol od dane oslobodený.⁵ Štandardným príkladom je zmena príjmu z úrokov na dividendu.

⁵ Príloha č. 1a k zákonu č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní, Časť B. Osobitné charakteristické znaky

Pri kruhových transakciách transakcie je výsledkom tzv. „round-tripping“⁶ t.j. spätný obeh majetku v kruhu, prostredníctvom zapojenia sprostredkovateľov bez inej hlavnej ekonomickej funkcie alebo prostredníctvom navzájom kompenzujúcich, rušiacich započítavajúcich transakcií, resp. transakcií s podobnými vlastnosťami, tak uvedené cezhraničné opatrenie naplňa charakteristický znak kruhových transakcií. Okrem transakcií, kde vznikne neprehľadný tok majetku a nakladania s majetkom cez sieť fiktívnych subjektov je kruhovou transakciou aj napr. predaj tovaru a spätné odkúpenie toho tovaru daňovníkom.

Charakteristický znak odpočítania výdavku bez zahrnutia do príjmu sa vzťahuje na transakcie so závislými osobami. Podmienkou uplatnenia tohto charakteristického znaku je, že príjemca platby:

- nie je rezidentom na daňové účely v žiadnom štáte,
- je rezidentom na daňové účely v štáte, ktorý nemá zavedenú žiadnu daň z príjmov právnických osôb alebo má zavedenú daň z príjmov právnických osôb s nulovou sadzbou alebo takmer nulovou sadzbou, alebo sa uvádza v zoznamoch nespolupracujúcich štátov na daňové účely vydaných Európskou úniou alebo Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj,
- je daňovým rezidentom v štáte, ktorý uplatňuje takmer nulové sadzby dane alebo oslobodenia od dane

2.1.2.2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY, KDE SA NEVYŽADUJE TESTU HLAVNÉHO ÚČELU

Pri nasledujúcich charakteristických znakoch sa nevyžaduje splnenie testu hlavného účelu, to znamená, že uvedené znaky je potrebné skúmať a oznamovať ak sú naplnené, aj keď ich účelom nebolo získanie daňovej výhody. Ide o nasledujúce znaky viacnásobného odpisovania, viacnásobného zamedzenia dvojitého zdanenia, významného rozdielu pri ocenení protiplnenia, obchádzania automatickej výmeny informácií o finančných účtoch, netransparentného skutočného vlastníctva, bezpečného prístavu, ťažko oceníteľného majetku, vnútrogrupinových cezhraničných presunov.

Charakteristický znak viacnásobného odpisovania majetku je naplnený, ak sa odpisy toho istého majetku, uplatňujú vo viac ako jednej jurisdikcii. Najčastejšie sa môže vyskytnúť pri situáciách cezhraničného prenájmu majetku.

Charakteristický znak viacnásobného zamedzenia dvojitého zdanenia je naplnený ak v rámci transakcie vznikne situácia, že pri určitom prijme alebo majetku sa na základe zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia zamedzí zdaneniu toho istého príjmu v oboch štátoch.

Pri charakteristickom znaku významného rozdielu pri ocenení protiplnenia sa uskutočňuje prevod majetku medzi štátmi a pri týchto prevodoch vzniká významný rozdiel v ocenení protiplnenia za tento majetok.

Cezhraničné opatrenie obchádzania automatickej výmeny informácií o finančných účtoch zahŕňa použitie finančného účtu, finančného produktu, investícií, ktoré nie sú alebo vytvárajú dojem, že nie sú finančným účtom, ale v skutočnosti majú všetky prvky charakteristické pre finančný účet.⁷ Pod obchádzaním automatickej výmeny informácií o finančných účtoch dochádza aj pri prevode finančných účtov alebo majetku, kedy sa využívajú štáty, ktoré neuplatňujú ani nepristúpili k dohodám o automatickej výmene informácií o finančných účtoch.

Cezhraničné opatrenie naplňa charakteristický znak netransparentného skutočného vlastníctva, ak zahŕňa netransparentný reťazec právneho alebo skutočného vlastníctva z bielych koní, firiem bez ekonomickeho opodstatnenia, schránkových firiem bez personálu, ktoré nevykonávajú podstatné funkcie a nedisponujú potrebným personálnym materiálom vybavením potrebným na výkon týchto funkcií a sú založené, riadené, alebo kontrolované v inom štáte ako v tom, v ktorom má sídlo jeden, alebo viacerí koneční užívatelia výhod v súvislosti s majetkom týchto subjektov, alebo v ktorých nie je možné určiť konečného užívateľa výhod.

Charakteristický znak bezpečného prístavu je naplnený aj v rámci transakcie medzi závislými osobami je transakcia ovplyvneným určením transferových cien na základe osobitných pravidiel.

⁶ Dôvodová správa k novele zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní

⁷ tamtiež

Môže ísť o unilaterálne určenie ceny⁸ pre konkrétneho daňovníka alebo tiež ide o prípad, kedy štát špecificky unilaterálne upraví nastavenie transferových cien pre určitý typ transakcií. Tento charakteristický znak však nezahŕňa bezpečný prístav pri vnútrokupinových službách s nízkou pridanou hodnotou, tak ako sú tieto služby upravené v kapitole VII smernice o transferovom oceňovaní.⁹

Charakteristickým znakom prevodu ťažko oceníteľného majetku sa rozumie prevod nehmotného majetku¹⁰ alebo práva na nehmotný majetok, v súvislosti s ktorým v čase ich prevodu medzi závislými osobami neexistujú žiadne spoľahlivé porovnateľné údaje a v čase, keď sa transakcia uzavrela, sú odhady budúcich peňažných tokov alebo očakávané príjmy, ktoré sa majú získať z prevádzaného nehmotného majetku, alebo predpoklady použité pri ohodnocovaní nehmotného majetku veľmi neisté.

Posledným charakteristickým znakom, ktorý je potrebné skúmať je charakteristický znak vnútrokupinových cezhraničných presunov. Tento znak je naplnený ak dochádza k cezhraničnému presunu funkcií, rizík, alebo prevod majetku medzi závislými osobami a zároveň je splnená podmienka, že ročné zisky používateľa cezhraničného opatrenia pred započítaním úrokov a daní počas trojročného obdobia po takomto presune, alebo prevode predstavujú menej ako 50 % odhadovaných ročných ziskov pred započítaním úrokov a daní takého používateľa cezhraničného opatrenia, ak by sa takýto presun alebo prevod neuskutočnil.¹¹ Ide o situáciu, kedy jedna spoločnosť presunie funkcie, riziká alebo prevedie majetok na inú závislú osobu a už prestane vykonávať všetky činnosti, ktoré súviseli s danou činnosťou pred presunom funkcií, rizík alebo prevodom majetku. Následne spoločnosť nedosiahne taký zisk, aký by dosahovala pred presunom funkcií, rizík alebo prevodom majetku a spoločnosť si po presune zníži zisk o viac ako 50 % odhadovaného zisku pred zdanením a úrokmi (EBIT).

2.2 TERMÍNY

Termíny na podanie oznámenia vo formulári pripravenom finančnou správou formulárov možno rozdeliť nasledovne:

- do 1.2.2021 v prípade opatrení súvisiacich s obdobím od 01.07.2020 - 31.12.2020, ktoré:
 - boli sprístupnené na zavedenie;
 - pripravené na zavedenie;
 - pri ktorých bol uskutočnený prvý krok v zavedení, podľa toho, ktorý deň nastane skôr
- do 1.3.2021 v prípade opatrení, pri ktorých prvý krok v zavedení sa uskutočnil od 25.06.2018 do 30.06.2020,
- do 30 dní odo dňa, kedy oznamovaná transakcia bola:
 - sprístupnená na zavedenie;
 - pripravená na zavedenie;
 - bol uskutočnený prvý krok v zavedení, podľa toho, ktorý deň nastane skôr.

Uvedené platí pre oznamované opatrenia zavedené po 1.1.2021

Zároveň je potrebné každé tri mesiace predkladať príslušnému orgánu Slovenskej republiky správy o opatreniach určených pre trh, ak sprostredkovateľ má od predloženia poslednej správy k dispozícii nové informácie podliehajúce oznamovaniu v lehote do 30 dní.

⁸ V zmysle §18 ods. 4 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov môže daňovník písomne požiadať správcu dane, ktorého zverejní na svojom webovom sídle finančné riaditeľstvo o vydanie rozhodnutia o odsúhlasení použitia konkrétnej metódy spôsobu určenia ceny. Toto rozhodnutie môže byť unilaterálne (rozhodnutie správcu dane) alebo bilaterálne (rozhodnutie odsúhlasené príslušnými orgánmi dvoch zmluvných štátov alebo viacerých zmluvných štátov).

⁹ Pozri bližšie OECD usmernenie k transferovanému oceňovaniu

¹⁰ Pojem „ťažko oceníteľný nehmotný majetok“ je potrebné interpretovať v súlade s aktuálnou verziou OECD usmernenia k transferovanému oceňovaniu a OECD usmernením pre daňové správy k uplatňovaniu prístupu k ťažko oceníteľnému nehmotnému majetku.

¹¹ zákon

2.3 SANKCIE

V prípade nesplnenia oznamovacích povinností zo strany povinnej osoby môže správca dane uložiť pokutu až do výšky 30 000 EUR, a to aj opakovane.

3 ZÁVER

Na rozdiel od niektorých iných štátov ako napr. Poľsko, Slovenská republika implementovala smernicu v nevyhnutnom rozsahu a špeciálnymi úpravami novely zákona nezvýšila administratívne bremeno nad nevyhnutnú mieru. Avšak je potrebné podotknúť, že v rámci daňovej transparentnosti a boja proti daňovým únikom implementácia tejto smernice do slovenskej legislatívy v oblasti automatickej výmeny informácií zasiahne „bežných daňovníkov“ najviac¹². Ako nedostatok autor vidí nestanovenie tzv. thresholdu od ktorého by sa transakcie mali posudzovať. Je teda úlohou každého daňovníka, ktorý uskutočňuje transakcie s medzinárodným prvkom, aby vyčlenil kapacity a prostriedky na analyzovanie týchto transakcií či spĺňajú niektorý z charakteristických znakov. Zároveň je pre daňovníkov bez pomoci profesionálov, či už daňových poradcov alebo advokátov problematické správne porozumieť niektorým charakteristickým znakom a správne ich vyhodnotiť. Podľa doterajších skúseností drvivá väčšina slovenských daňovníkov neevduje túto novú povinnosť, za ktorej nesplnenie hrozí sankcia do 30 000 EUR. Bude dôležité, akým spôsobom pristúpi k tejto novej povinnosti správca dane a či bude v rámci daňovej kontroly okrem iného vyžadovať aj analýzu, či transakcie daňovníka nenapĺňajú niektorý charakteristický znak a ak áno, akú sankciu uloží. Do budúcnosti bude tiež nutné analyzovať prínos tejto smernice v celoeurópskom meradle, lebo podľa názoru autora, administratívna záťaž tejto smernice, prenesená na daňovníkov, bude prevyšovať nad pozitívnym efektom v boji proti daňovým únikom.

Použitá literatúra:

Návrh SMERNICA RADY, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní v súvislosti s cezhraničnými opatreniami podliehajúcimi oznamovaniu, dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:638f0a5d-568f-11e7-a5ca-01aa75ed71a1.0013.02/DOC_1&format=PDF

Finančná správa, Tlačová správa, Odklad oznamovacej povinnosti DAC6, dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/infoservis/avi>

FAQs - často kladené otázky k DAC6, Všeobecné otázky k domácemu oznamovaniu, dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/infoservis/avi>

Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, Dôvodová správa dostupné na:

<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=467438>

OECD: OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2017. Paris: OECD Publishing, 2017, ISBN 9789264262737. Dostupné z: <https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-20769717.htm>

Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov

Zákon č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní

Kontaktné údaje:

Mgr. Andrej Choma

choma.andrej27@gmail.com

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, katedra finančného práva

Šafárikovo námestie č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

¹² Napr. výmena informácií podľa jednotlivých štátov, zasahujeme nadnárodné skupiny nad 750 mil. eur, výmena informácií o vydaných záväzných stanoviskách je skôr administratívne náročná pre správcu dane.

VIRTUÁLNA MENA AKO NOVODOBÝ INŠTITÚT V OBLASTI LEGALIZÁCIE PRÍJMOV Z TRESTNEJ ČINNOSTI A FINANCOVANIA TERORIZMU

Yana Daudrikh

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The paper deals in more detail with the position of virtual currencies in the field of money laundering. The V. AML Directive extended the scope of obliged entities to include entities providing services in the field of virtual currency trading. Despite the efforts, the definition of virtual currency does not include all potential entities providing services with virtual currencies. The aim of the paper is to approach the various types of virtual currencies and to point out the inadequacy of the legal regulation of the definition of the term virtual currency in terms of money laundering.

Abstrakt: Príspevok sa bližšie venuje postaveniu virtuálnych mien v oblasti legalizácie príjmov z trestnej činnosti. V. AML smernica rozšírila okruh povinných osôb o subjekty poskytujúce služby v oblasti obchodovania s virtuálnymi menami. Napriek snahe, definícia pojmu virtuálna mena nezahŕňa všetky potenciálne subjekty poskytujúce služby s virtuálnymi menami. Cieľom príspevku je priblížiť jednotlivé druhy virtuálnych mien a poukázať na nedostatočnosť právnej úpravy definície pojmu virtuálna mena z hľadiska legalizácie príjmov z trestnej činnosti.

Key words: virtual currency, cryptocurrency, V. AML Directive.

Kľúčové slová: virtuálny mena, kryptomena, V. AML smernica.

1 ÚVOD

Nové technológie môžeme považovať za hnaciu silu zásadných zmien v globálnej ekonomike. Sú podporované pokrokom v oblasti IT technológií a možnosťou šifrovania transakcií. V súčasnosti za atraktívny míľnik považujeme vznik virtuálnych mien. Virtuálne meny ponúkajú viacero potenciálnych výhod, vrátane rýchlosti transakcií, efektívnosti realizácie prevodov a platieb a nakoniec majú potenciál podporiť aj finančné začlenenie chudobných občanov štátu.

Nedá sa však v tejto súvislosti nespomenúť aj potenciálne riziká spojené s použitím virtuálnych mien. Virtuálne meny predstavujú značné riziká v súvislosti s ich použitím ako potenciálnych prostriedkov na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu. Zároveň virtuálne meny môžu byť použité na účely podvodov a na daňové úniky. V dôsledku čoraz väčšieho využívania nových technológií je možné do budúcnosti očakávať aj vznik rizika spojeného s finančnou stabilitou a menovou politikou. Nateraz sa však v dôsledku malého objemu rizikového kapitálu hrozba vzniku rizika v oblasti menovej politiky javí byť menej pravdepodobná.

2 VIRTUÁLNE MENY A SÚVISIACE TECHNOLOGIE

2.1 Technológia blockchain

Myšlienka používania a získavania virtuálnych mien je predovšetkým založená na fungovaní technológie **blockchain**. Technológia blockchain má množstvo tváří.

Vo všeobecnosti ide o konkrétny typ technológie **distribuuovanej účtovnej knihy** (distributed ledger technology – DLT). Pomocou DLT sa zaznamenávajú údaje o realizovaných transakciách, ktoré sa následne ukladajú do viacerých úložísk. Záznamy sú kolektívne udržiavané sieťou počítačových serverov, ktoré sa nazývajú uzly.¹

Blockchain využíva šifrovaciu metódu, známu ako **kryptografia**. Ide o súbor jednotlivých matematických algoritmov, pomocou ktorých sa vytvárajú a overujú získané údaje respektíve dáta,

¹ Bližšie k tomu viď: WORLD BANK GROUP: Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain”, FinTech note, no. 1. Washington, D.C., 2017, p. 1.

priebežne pribúdajúce do celkovej dátovej štruktúry. Špecifickosť metódy kryptografie spočíva v jednosmernom pridávaní údajov, teda je možné údaje pridávať, ale nie je možné už pridané údaje odstrániť. Pridávaním nových údajov sa vytvárajú jednotlivé reťazce, inak nazývané **transakčné bloky** (transaction blocks), na podklade ktorých funguje DLT.² Technológia blockchain prevzala svoj názov práve od názvu transakčných blokov.

Najznámejšími mechanizmami fungovania blockchain sú: Proof of Work mechanism (PoW) a Proof of Stake mechanism (PoS). Hlavným rozdielom je spôsob získavania mincí. PoW je založený na princípe riešenia „kryptografických hlavolamov“ (cryptographic puzzles), inak nazývanej ťažba mincí (minning coins). PoS je založený na princípe preukázania vlastníctva podielu mincí, inak nazvanej kovanie mincí (forging coins).³

Technológia blockchain má množstvo spôsobov využitia. V súčasnosti existujú dve základné technológie blockchain: blockchain bez povolenia a s povolením.

Blockchain bez povolenia predstavuje otvorenú virtuálnu sieť, do ktorej subjekt môže ľubovoľne vstúpiť a vystúpiť, bez potreby predchádzajúceho udelenia povolenia zo strany administrátora. Hlavným problémom spojeným s reguláciou blockchain bez povolenia je možnosť voľného vstupu pre účastníkov platformy, čo znamená, že potenciálnym zločincovi nič nebráni v realizácii ich transakcií. V korelácii s vyššie uvedeným, uplatnenie zásady „poznaj svojho klienta“ nie je možné plnohodnotne uplatniť, práve v dôsledku voľného pohybu účastníkov platformy. Je zrejmé, že ak niektorý ťažiar podporuje nelegálne aktivity, formou schválenia nelegálnych transakcií, ide o neidentifikovateľnú osobu nespádajúcu do zoznamu povinných osôb podľa V. AML smernice.⁴

Blockchain s povolením je opakom vyššie uvedenej technológie. Každému účastníkovi sa udeľuje špeciálne povolenie za účelom vykonania jednotlivých funkcií.⁵ Z toho vyplýva, že v tomto prípade existuje centrálny správca sietí, čoho dôsledkom je aj možnosť overenia totožnosti účastníkov sietí.

V nadväznosti na vyššie uvedené je blockchain s povolením ďalej možno členiť na ďalšie dve pod-kategórie: verejne povolené blockchainya a zatvorené, respektíve súkromné blockchainya. Rozdiel spočíva v obmedzenosti prístupu do siete, ktorú reguluje správca sietí.⁶

Realizácia transakcií sa v systéme blockchain vykonáva pomocou **klúčov**, ktoré vlastní každý účastník siete. **Súkromný kľúč** sa používa na zadanie transakcie a zabezpečenie digitálneho podpisu. **Verejný kľúč** sa používa na identifikáciu odosielateľa a príjemcu virtuálnej meny. Verejný a súkromný kľúč sú uložené v **elektronickej peňaženke**, ktorá môže mať podobu hot storage (ide o on-line úložisko, ktoré je pripojené k internetu) a cold storage (ide o off-line úložisko, ktoré nie je pripojené k internetu).⁷

Výhoda technológie blockchain spočíva v jednoduchosti a rýchlosti vykonávania jednotlivých transakcií. Keďže ide o decentralizovaný systém, transakcie nie sú regulované centrálnym orgánom respektíve inštitúciou, čo umožňuje vykonávať transakcie bez potrebnosti akéhokoľvek sprostredkovateľa.

² RAKOVSKÝ, P., POLÁKOVÁ, Z.: Blockchain technológie – regulačné výzvy a príležitosti. In: Bratislavské právnické fórum 2018: ústavnoprávne východiská finančného práva. Bratislava, Právnická fakulta UK, 2018, s. 82-83.

³ Bližšie k tomu vid': EUROPEAN PARLIAMENT. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, pp. 18 -19.

⁴ Bližšie k tomu vid': BLOOMBERG, J.: Other Cryptocurrencies Down. Here's Why. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/03/10/we-need-to-shut-bitcoin-and-all-other-cryptocurrencies-down-heres-why/?sh=3308e8cc1bca> [29-04-2021].

⁵ Bližšie k tomu vid': SHOBHIT, T.: Public, Private, Permissioned Blockchains Compared. <https://www.investopedia.com/news/public-private-permissioned-blockchains-compared/> [29-04-2021].

⁶ Bližšie k tomu vid': EUROPEAN PARLIAMENT. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 16.

⁷ Bližšie k tomu vid': POCHER, N., VENERIS, A.: Privacy and Transparency in CBDCs: A Regulation-by-Design AML/CFT Scheme, 2021, pp. 1-2. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3759144> [29-04-2021].

Zo širšieho hľadiska je technológiu blockchain možné používať okrem spomínaného obchodovania s virtuálnymi menami aj v iných oblastiach. Napríklad v oblasti správy cenných papierov, správe vecí verejných, atď. V tejto súvislosti Európsky parlament zdôraznil, že technológiu blockchain nie je možné stotožňovať výlučne s nelegálnym obchodovaním s virtuálnymi menami a z tohto dôvodu nie je správne ju úplne zakazovať.⁸ Zároveň úplným zákazom použitia, respektíve zavedením prísnej regulácie technológie blockchain, môže dôjsť k jej presunu a použitiu na „čiernom trhu,“ čoho následkom zrejme bude nemožnosť zabezpečenia všeobecnej kontroly jej používania do budúcnosti.⁹

2.2 Tokeny verzus virtuálna mena

Virtuálne meny sú dosť často vnímané ako tokeny. Odborníci však upozorňujú na nesprávnosť zámeny pojmu token s pojmom kryptomena.¹⁰

Virtuálna mena ako napríklad **bitcoin** technicky predstavuje počítačový kód, ktorý je licencovaný tzv. MIT licenciou. Teda bitcoin má licenciou, ale nemá oficiálneho autora.¹¹ Z ekonomického hľadiska má bitcoin dvojakú podstatu. Z jednej strany napĺňa (v niektorých prípadoch aj len čiastočne) znaky peňazí a zároveň aj znaky platidiel.¹² Najbežnejšou kategorizáciou virtuálnych mien sú: alternatívne kryptomenové mince (Altcoins) a žetóny.¹³

Altcoins sú kryptomenové mince iné ako Bitcoin. Bitcoin ako najznámejšia virtuálna mena navrhla a priblížila spôsob obchodovania s mincami. Inšpirácia Bitcoinom spustila vlnu tvorby ďalších virtuálnych mien (napr. Ripple, Litecoin, Stellar), ktoré dostali spoločný názov altcoin. Altcoins sú založené na princípe open-source protokolu, ktorý sa rovnako používa aj v prípade bitcoinov.

Žetóny sa vydávajú v rámci prvotnej ponuky **tokenov**, inak nazývanej aj Initial Coin Offerings (ICOs).

V korelácii s vyššie uvedeným je **token** potrebné vnímať ako technológiu absorbujúcu aj ďalšie funkcie, a to nad rámec funkcií virtuálnej meny. Tokeny rovnako používajú technológiu blockchain, pričom ide o ďalší druh kryptoaktív.

Ponuka tokenov je spojená so získaním finančných prostriedkov pre konkrétny projekt, respektíve spoločnosť. Získaním tokenov ich majiteľ získava pohľadávku voči konkrétnemu subjektu, ktorý ako protihodnotu garantuje získanie konkrétneho tovaru, aktíva alebo služby do budúcnosti.

Tokeny môžeme rozdeliť na investičné a úžitkové tokeny. **Investičné tokeny** môžeme porovnať s tradičnými finančnými nástrojmi, ako sú napríklad akcie alebo dlhopisy. **Úžitkové tokeny** poskytujú majiteľovi právo na získanie konkrétneho tovaru alebo služby v budúcnosti.

2.3 Základná charakteristika účastníkov obchodujúcich s virtuálnymi menami

Používateľ virtuálnej meny. Ide o fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá získava mince za účelom realizácie transakcie formou peer to peer, na nákup tovaru alebo služby, alebo za účelom držania aktíva ako formy investície. Úlohou používateľa je získať potrebné množstvo mincí za účelom

⁸ EUROPEAN PARLIAMENT. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 16.

⁹ Bližšie k tomu viď: POSKRIAKOV, F., CHIRIAEVA, M., CAVIN, CH.: Cryptocurrency compliance and risks: A European KYC/AML perspective. In: Blockchain & Cryptocurrency Regulation 2021, Global Legal Insight, 3rd edition, 2020, pp. 111-125.

¹⁰ ZAINUDDIN, A.: Differences Between Cryptocurrency Coins and Tokens. <https://masterthecrypto.com/differences-between-cryptocurrency-coins-and-tokens/> [29-04-2021].

¹¹ ČUNDERLÍK, Ľ., KATKOVCIN, M., RAKOVSKÝ, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018. Peníze, měna a právo. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 33.

¹² POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M.: Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R.: Právo, obchod, ekonomika. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020, s. 223 -225.

¹³ ZAINUDDIN, A.: Differences Between Cryptocurrency Coins and Tokens. <https://masterthecrypto.com/differences-between-cryptocurrency-coins-and-tokens/> [29-04-2021].

dosiahnutia vyššie uvedených cieľov. Získavanie mincí môže prebiehať niekoľkými spôsobmi, v závislosti od podmienok fungovania jednotlivých platforiem:

- nákup mincí za fiat menu, prostredníctvom fiat meny
- nákup mincí priamo od iného používateľa virtuálnej meny
- ťažba mincí
- získanie mincí priamo od „emitenta“ mincí, ako úvodná ponuka mincí
- získanie mincí ako odplata za predaj tovaru alebo služby
- získanie mincí ako používateľ platformy „bitcoin cash“¹⁴
- darovanie mincí iným používateľom virtuálnej meny.¹⁵

Vo všeobecnosti môžeme **schémy virtuálnych mien** rozdeliť na nasledujúce:

- **Uzavreté schémy virtuálnych mien** - nemajú vplyv na reálnu ekonomiku. Používajú sa výlučne v rámci platformy. Takéto virtuálne meny je možné použiť na nákup virtuálneho tovaru a služieb vo virtuálnej komunite.
- **Schémy virtuálnych mien s jednosmerným tokom** - umožňujú záujemcovi nákup konkrétnych mincí za fiat menu, zároveň však nie je možné získať fiat menu predajom mincí. Používa sa na nákup virtuálneho, ale aj reálneho tovaru a služieb.
- **Schémy virtuálnych mien s obojsmerným tokom** - umožňujú záujemcovi kupovať a predávať virtuálnu menu za fiat menu, podľa stanoveného výmenného kurzu. Táto schéma umožňuje nákup virtuálneho aj reálneho tovaru a služieb.

V mnohých schémach virtuálnych mien je najrýchlejším spôsobom získania virtuálnej meny jej nákup za fiat menu, na základe stanoveného výmenného kurzu. Vo svojej podstate virtuálna mena nemá žiadnu hodnotu, ktorú môžeme vyjadriť v iných aktívach. Ďalšou možnosťou získania virtuálnej meny je zapojenie sa do propagačných a reklamných činností, v rámci ktorých sa záujemcom môžu ponúkať konkrétne mince.¹⁶

Burza virtuálnych mien. Poskytuje zmenárenské služby používateľom virtuálnej meny za určitú províziu za svoje služby. Burzy virtuálnych mien sa delia na jednej strane na burzy poskytujúce výmenu virtuálnych mien za fiat menu a na druhej strane na burzy obchodujúce výlučne s virtuálnymi menami (výmena jednej virtuálnej meny za inú).

Obchodné platformy. Obchodné burzy združujú rôznych používateľov virtuálnych mien, ktorí majú záujem o kúpu/predaj mincí. Ide o platformu, na ktorej sa obchoduje formou peer to peer. V porovnaní s burzami virtuálnych mien, poskytujú obchodné platformy priestor na stretnutie ponuky a dopytu po konkrétnych minciach. Obchodné platformy sú decentralizované, teda neexistuje žiadny subjekt dohliadajúci na spracovanie transakcií, všetko sa riadi výlučne softvérom.

Ťažiarci (miners). Ťažiarci sa podieľajú na overovaní transakcií, a tak vytvárajú transakčné bloky. Ako odmenu dostávajú stanovený počet mincí.

Poskytovatelia virtuálnej meny. Ide o jednotlivcov respektíve spoločnosti, ktoré ponúkajú mince oproti platbe, respektíve zdarma v rámci „naštartovania platformy.“

Poskytovatelia peňaženiek. Zabezpečujú správu elektronických peňaženiek, ktoré sa používajú na úschovu a prevod mincí. V súčasnosti rozlišujeme poskytovateľov tzv. hardvérovej aj softvérovej peňaženky.

Vynálezcovia virtuálnej meny. Ide o jednotlivcov respektíve spoločnosti, ktoré vyvinuli konkrétnu virtuálnu menu a stanovili základné pravidlá jej fungovania.

¹⁴ Bližšie k tomu vid' EUROPEAN PARLIAMENT. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, pp. 36 -37.

¹⁵ Bližšie k tomu vid' EUROPEAN PARLIAMENT. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 25.

¹⁶ EUROPEAN CENTRAL BANK.: Virtual currency schemes, 2012, pp. 13 – 14.

3 DEFINÍCIA POJMU VIRTUÁLNA MENA

Legálna definícia pojmu virtuálna mena je upravená v V. AML smernici nasledovne: „*virtuálna mena je digitálny nositeľ hodnoty, ktorá nie je vydávaná ani zaručená centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nutne naviazaná na menu etablované v súlade so zákonom a ktorá nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaná fyzickými alebo právnickými osobami ako výmenný prostriedok, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať a elektronicky s ním obchodovať.*”¹⁷

V súlade s vyššie uvedeným má virtuálna mena niekoľko špecifických znakov, ide o nasledovné:¹⁸

- **Konvertibilita/nekonvertibilita virtuálnych mien.** Virtuálna mena je konvertibilná iba za predpokladu, že existujú zájemcovia o jej kúpu respektíve predaj za fiat menu. Niektoré platformy v súlade so stanovenými podmienkami neumožňujú účastníkom zameniť mince za fiat menu. V súvislosti s tým začal vznikať „čierny trh,“ poskytujúci možnosť vymeniť nekonvertibilnú virtuálnu menu za inú virtuálnu menu respektíve za fiat menu. Je zrejmé, že v takom prípade administrátor platformy bude môcť uplatňovať sankcie za nedodržanie podmienok, čo v konečnom dôsledku môže vyústiť do vylúčenia z platformy. V kontexte daných zistení je zrejmé, že konvertibilita virtuálnej meny nie je statickým znakom meny.
- **Centralizované/decentralizované virtuálne meny.** Nekonzertibilné meny sa považujú za centralizované virtuálne meny, zatiaľ čo konvertibilné virtuálne meny môžu byť aj decentralizované. Pre centralizované meny je charakteristické to, že majú jedného administrátora, ktorý zabezpečuje kontrolu fungovania systému, teda určuje podmienky fungovania platformy, vedie účtovnú knihu transakcií, atď. V prípade konvertibilných virtuálnych mien sa výmenný kurz stanovuje dvoma spôsobmi: (i) viazaný kurz - index stanovený administrátorom platformy vo vzťahu k fiat mene respektíve inej hodnote a (ii) pohyblivý kurz – určený trhovou ponukou a dopytom k virtuálnej mene. Oproti tomu decentralizovaná virtuálna mena funguje na princípe peer to peer a nemá centrálnu administrátora platformy.
- **Anonymita/pseudoanonymita virtuálnych mien.**¹⁹ História uskutočnených transakcií sa uschováva v blockchain, čo umožňuje pomocou použitia sofistikovaných IT systémov identifikovať používateľa a konečného užívateľa výhod. Verejný kľúč používateľa a prevedená suma sú trvalo uložené v účtovnej knihe, čo umožňuje zistiť adresátov transakcie. V tomto prípade môžeme hovoriť o virtuálnych menách ako o pseudoanonymných.²⁰ Hlavným problémom zostáva identifikácia používateľov podľa zistených verejných kľúčov. Je veľmi zložitá spojiť IP adresu používateľa so skutočnými osobami respektíve organizáciami. Z tohto dôvodu platiteľ môže byť uvedený do omylu o skutočnom príjemcovi platby. Zároveň existuje riziko nesplnenia záväzku protistrany ako aj neodvolateľnosť transakcie. Anonymita virtuálnych mien spôsobuje problémy v oblasti identifikácie používateľov virtuálnych mien na daňové účely. Na účely boja proti daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam sa pripravuje smernica DAC 8, cieľom ktorej je zabezpečenie automatickej výmeny informácií týkajúcich sa digitálnych platforiem a ich používateľov.²¹

¹⁷ Čl. 3 ods. 18 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.

¹⁸ Bližšie k tomu vid': FATF REPORT: Virtual Currencies. Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014, pp. 4-5.

¹⁹ Bližšie k možnostiam zabezpečenia anonymity vid': FATF REPORT: Virtual Currencies. Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014, p. 6.

²⁰ POCHER, N.: The open legal challenges of pursuing AML/CFT accountability within privacy-enhanced IoM ecosystems. CEUR WORKSHOP PROCEEDINGS, vol. 2580, 2020.

²¹ SZAKÁCS, A.: Legal professional privilege and DAC 6. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 6. –7. februára 2020 pod záštitou prezidenta Slovenskej advokátskej komory JUDr. Tomáša Boreca, 2020, s. 7-8.

- **Absencia centrálného orgánu dohľadu.** Vo všeobecnosti absentuje akákoľvek forma dohľadu zo strany vnútroštátnych orgánov členských štátov Európskej únie. Rovnako absentuje softvér na sledovanie a identifikáciu podozrivých transakcií. Problémom je aj prístup orgánov činných v trestnom konaní k potrebným informáciám na účely vedenia vyšetrovania respektíve zaistenia majetku.

4 APLIKAČNÉ PROBLÉMY SPOJENÉ S DEFINÍCIOU VIRTUÁLNEJ MENY Z POHĽADU LEGALIZÁCIE PRÍJMOV Z TRESTNEJ ČINNOSTI A FINANCOVANIA TERORIZMU

Napriek snahe príslušných orgánov Európskej únie vytvoriť jednotnú a jasnú definíciu pojmu virtuálna mena, stretávame sa v praxi s radom problémov v rámci jej aplikácie.

Po prvé definícia upravuje požiadavku možnosti prevádzania, obchodovania a uchovávania virtuálnej meny, avšak existujú také meny, ktoré nemožno trvalo prevádzať (uzavreté schémy virtuálnych mien), ktoré zrejme nebudú spadať do vyššie uvedenej definície.

Po druhé virtuálna mena je „výmenný prostriedok.“ V tomto prípade môže ísť o široký okruh možných prostriedkov výmeny. Teda tento pojem nemá podstatne obmedzujúce hranice. Zároveň prostriedok výmeny predstavuje iba jednu z viacerých foriem možného použitia virtuálnej meny upravených v V. AML smernici. Pod pojem prostriedok výmeny spadajú podľa vyššie uvedenej definície iba menové tokeny, zatiaľ čo investičné a úžitkové tokeny zostávajú mimo nej.²²

Za hlavný problém považujeme absenciu definície jednotlivých účastníkov platformy. Definícia pojmu virtuálna mena tak pôsobí všeobecným dojmom, bez akejkoľvek bližšej špecifikácie hlavných účastníkov platformy. V zmysle smernice sa za **povinné osoby** považujú poskytovatelia zmenárenských služieb medzi virtuálnymi menami a nekrytými menami (fiat menami) a poskytovatelia služieb peňaženky.²³ Pojem poskytovateľ zmenárenských služieb nie je priamo upravený v IV. AML smernici, jediná definícia sa vzťahuje na poskytovateľov služby peňaženky.²⁴

Považujeme za problematické, že do zoznamu povinných osôb boli doplnené iba subjekty poskytujúce **zmenárenské služby s virtuálnymi menami výmenou za platné meny**, čo stavia mimo tohto zoznamu subjekty zaoberajúce sa výmenou jednej virtuálnej meny za druhú.

V prípade definície pojmu **poskytovateľ služby peňaženky** vyvoláva problém pojmový znak „ochrana súkromných kryptografických kľúčov“. Dané ustanovenie je možné totiž jednoducho obísť napríklad zavedením povinnosti individuálneho zadávania súkromného kľúča používateľom peňaženky pri každom vstupe. V tomto prípade je zjavné, že poskytovateľ služby peňaženky nebude spĺňať základný definičný znak a z tohto dôvodu nebude spadať do zoznamu povinných osôb.²⁵

Európsky parlament rovnako poukázal na nedostatočnosť zahrnutia iba zmenárenských služieb s virtuálnymi menami a poskytovateľov služieb peňaženky do zoznamu povinných osôb práve z dôvodu toho, že veľká časť prostredia virtuálnej meny stále zostáva anonymná. Teoreticky je možné

²² Bližšie k tomu vid': HAFFKE, L., FROMBERGER, M., ZIMMERMANN, P.: Virtual currencies and anti-money laundering – the shortcomings of the 5th AML Directive (EU) and how to address them. In: Journal of Banking Regulation, Vol. 21, Issue 2, 2020, pp. 125-138.

²³ Čl. 2 ods. 1 písm. g) a h) Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES (v znení V. AML smernice).

²⁴ Čl. 3 ods. 19 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES (v znení V. AML smernice): „...poskytovateľ služieb peňaženky“ je subjekt, ktorý poskytuje služby na ochranu súkromných kryptografických kľúčov v mene jeho klientov, na držbu, uchovávanie a prevod virtuálnych mien.“

²⁵ Bližšie k tomu vid': HAFFKE, L., FROMBERGER, M., ZIMMERMANN, P.: Virtual currencies and anti-money laundering – the shortcomings of the 5th AML Directive (EU) and how to address them. In: Journal of Banking Regulation, Vol. 21, Issue 2, 2020, pp. 125-138.

zabezpečiť obchodovanie používateľov bez potreby zmenárenských služieb a poskytovateľov služieb peňaženky.²⁶

Z uvedeného dôvodu v rámci boja proti rizikám spojeným s anonymitou by mali byť vnútroštátne finančné spravodajské jednotky (Financial Intelligence Units – FIU) schopné získavať informácie, ktoré im umožnia priradiť k príslušným adresám virtuálnej meny totožnosť jej vlastníka.²⁷ Naplnenie tejto požiadavky rovnako považujeme za problematické.

Základným **problémom je neexistencia jednotného registra** pre osoby obchodujúce s virtuálnou menou. IV. AML smernica upravuje povinnosť pre členské štáty zabezpečiť, aby poskytovatelia zmenárenských služieb medzi virtuálnymi menami a nekrytými menami a poskytovatelia služieb peňaženky boli registrovaní.²⁸ Ďalší postup ale nie je bližšie upravený, a preto zostáva táto úloha výlučne v kompetencii členských štátov. V súčasnosti zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov neupravuje doplňujúce informácie ohľadom spôsobu registrácie vyššie uvedených povinných osôb. Vo všeobecnosti tak platí princíp dobrovoľnej registrácie, teda povinné osoby majú právo a nie povinnosť sa dobrovoľne prihlásiť do zoznamu určitých orgánov.²⁹

5 ZÁVER

Podkladom pre vznik virtuálnych mien je technológia blockchain, ktorá plní úlohu distribuovanej účtovnej knihy a vytvárajúc transakčné bloky umožňuje realizáciu transakcií medzi jednotlivými používateľmi virtuálnej meny. Príťažlivou oblasťou je tzv. blockchain bez povolenia, ktorý umožňuje vstup a výstup používateľov bez potreby získania povolenia od administrátora platformy. Aj v nadväznosti na vyššie uvedené aplikačné problémy, je v konečnom dôsledku možné predpokladať, že práve vyššie uvedená technológia sa používa na legalizáciu príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu.

Platforma virtuálnych mien ponúka používateľom virtuálnych mien nielen možnosť realizácie platieb a prevodov, ale aj možnosť obchodovania s virtuálnymi menami na burze virtuálnych mien a obchodných platformách. Platforma virtuálnych mien tak združuje viacerých „hráčov.“ Okrem používateľov môžeme spomenúť aj ťažiarov, poskytovateľov virtuálnych mien a poskytovateľov správy elektronických peňaženiek.

Definícia pojmu virtuálna mena uvedená v V. AML smernici sa predovšetkým zameriava na schémy virtuálnych mien s obojsmerným tokom. Z tohto pohľadu môžeme hovoriť o definícii ako o „úzkoprofilovej,“ keďže zabúda aj na existujúce schémy s jednosmerným tokom, virtuálne meny ktorých môžu byť predmetom obchodovania na čiernom trhu. Okrem toho by bolo potrebné upraviť definície jednotlivých účastníkov platformy, a keďže ide o oblasť IT, tak na účely lepšej právnej regulácie by bolo vhodné poznať a vymedziť spôsob fungovania jednotlivých účastníkov v rámci platformy.

Problém nastáva aj v oblasti dostatočnosti úpravy okruhu povinných osôb. Podľa nášho názoru poskytovateľ služieb peňaženky a subjekty poskytujúce zmenárenské služby s virtuálnymi menami

²⁶ Draft European Parliament legislative resolution on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (COM(2016)0450 – C8 0265/2016 – 2016/0208(COD)), 9.03.2017.

²⁷ Recitál. 9 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.

²⁸ Čl. 47 ods. 1 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES (v znení V. AML smernice).

²⁹ Draft European parliament legislative resolution on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (COM(2016)0450 – C8 0265/2016 – 2016/0208(COD)), 9.03.2017.

výmennou za platné meny nemôžu obmedziť existujúcu anonymitu obchodovania s virtuálnymi menami, keďže ostatní „hráči“ nepatria do okruhu povinných osôb a zostávajú tak „v tieni“. Do budúcnosti bude preto potrebné doplniť zoznam povinných osôb o ďalšie subjekty vrátane ich bližšej špecifikácie.

Použitá literatúra:

1. Draft European parliament legislative resolution on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (COM(2016)0450 – C8 0265/2016 – 2016/0208(COD)), 9.03.2017.
2. European Central Bank.: Virtual currency schemes, 2012, pp. 13 – 14.
3. European parliament. HOUBEN, R., SNYERS, A.: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 16.
4. FATF REPORT: Virtual Currencies. Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014, p. 6.
5. World Bank Group: Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain”, FinTech note, no. 1. Washington, D.C., 2017, p. 1.
6. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES (v znení V. AML smernice).
7. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.
8. Häffke, L., Fromberger, M., Zimmermann, P.: Virtual currencies and anti-money laundering – the shortcomings of the 5th AML Directive (EU) and how to address them. Journal of Banking Regulation, Vol. 21, Issue 2, 2020, pp. 125 - 138.
9. Pocher, N., Veneris, A.: Privacy and Transparency in CBDCs: A Regulation-by-Design AML/CFT Scheme, 2021, pp. 1-2. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3759144> [29-04-2021].
10. Pocher, N.: The open legal challenges of pursuing AML/CFT accountability within privacy-enhanced IoM ecosystems. CEUR WORKSHOP PROCEEDINGS, vol. 2580, 2020.
11. Poskriakov, F., CHIRIAEVA, M., CAVIN, CH.: Cryptocurrency compliance and risks: A European KYC/AML perspective. In: Blockchain & Cryptocurrency Regulation 2021, Global Legal Insight, 3rd edition, 2020, pp. 111 – 125.
12. Čunderlík, Ľ., Katkovčin, M., Rakovský, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018. Peníze, měna a právo. Brno : Masarykova univerzita, 2018, s. 19 – 36.
13. POPOVIČ, A., SÁBO, J., Štrkolec, M.: Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R.: Právo, obchod, ekonomika. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020, s. 217 – 228.
14. RAKOVSKÝ, P., POLÁKOVÁ, Z.: Blockchain technológie – regulačné výzvy a príležitosti. In: Bratislavské právnické fórum 2018: ústavnoprávne východiská finančného práva. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2018, s. 82 – 89.
15. SZAKÁCS, A.: Legal professional privilege and DAC 6. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 6. –7. februára 2020 pod záštitou prezidenta Slovenskej advokátskej komory JUDr. Tomáša Boreca, 2020, s. 7- 12.
16. Bloomberg, J.: Other Cryptocurrencies Down. Here's Why. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/03/10/we-need-to-shut-bitcoin-and-all-other-cryptocurrencies-down-heres-why/?sh=3308e8cc1bca> [29-04-2021].
17. SHOBHIT, T.: Public, Private, Permissioned Blockchains Compared. <https://www.investopedia.com/news/public-private-permissioned-blockchains-compared/> [29-04-2021].

18. ZAINUDDIN, A.: Differences Between Cryptocurrency Coins and Tokens. <https://masterthecrypto.com/differences-between-cryptocurrency-coins-and-tokens/> [29-04-2021].

Kontaktné údaje:

JUDr. Yana Daudrikh, PhD.
yana.daudrikh@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo námestie č. 6
810 00 Bratislava 1
Slovenská republika

DIGITÁLNE MENY CENTRÁLNYCH BÁNK

Maroš Katkovčín

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The aim of the contribution is to analyze the possible forms of digital currencies issued by central banks, particularly in the context of current monetary systems and a potential impact of the existence of digital currencies on crypto-assets. In the context of the abovementioned, the author pays special attention to the concept of the digital euro presented by the European Central Bank.

Abstrakt: Cieľom príspevku je analyzovať možné podoby a formy digitálnych mien vydávaných centrálnymi bankami, a to predovšetkým v kontexte súčasných menových systémov a potenciálneho vplyvu existencie digitálnych mien na kryptoaktíva. Autor sa v kontexte vyššie uvedeného v príspevku osobitne venuje konceptu digitálneho eura predstaveného Európskou centrálnou bankou.

Key words: digital currency, digital euro, crypto-assets, central bank, currency

Kľúčové slová: digitálna mena, digitálne euro, kryptoaktíva, centrálna banka, mena

1 ÚVOD

Trend využívania virtuálnych platidiel (nazývaných aj virtuálne (digitálne) meny¹ či „kryptomeny“)² v oblasti platobného styku je daný digitalizáciou a globalizáciou svetovej ekonomiky, keďže efektívny pohyb a výmena tovarov a služieb si vyžaduje efektívne výmenné nástroje (prostriedky). Tento trend a potrebu si jednoznačne uvedomujú aj centrálné banky, ktoré majú v jednotlivých štátoch (resp. nadnárodných zväzkoch)³ suverenitu vo vzťahu k legálnemu platidlu, oficiálnej sústave peňazí na území príslušného štátu – mene. Najvýznamnejším vyjadrením predmetného uvedomenia sa zo strany centrálnych bánk ako menových autorít je záujem prakticky

¹ V právnom poriadku Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) nachádzame zhodnú legálnu definíciu termínu „virtuálna mena“ v § 9 písm. l) zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „AML zákon“), a v § 131 ods. 7 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), a to pre účely problematiky ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti (vrátane trestného postihu využívania virtuálnych mien pri páchaní trestnej činnosti alebo ako výnosu z trestnej činnosti), ktorá virtuálne meny kategoricky diferencuje od zákonného platidla a právneho statusu meny či peňazí, keďže pod virtuálnou menou rozumie „digitálneho nositeľa hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať“.

² K odbornej rozprave o právnej a ekonomickej povahe virtuálnych mien ďalej bližšie odkazujeme napr. na: ČUNDERLÍK, Ľ.; KATKOVČÍN, M.; RAKOVSKÝ, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018 [elektronický dokument] : Časť 2. - Peníze, měna a právo. 2018. s. 19 – 38.; DAUDRIKH, Y.: Oficiálna mena verzus kryptomena. In: Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2018 [elektronický dokument] : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. s. 54 – 57.; BEŇO, M.; HLADKÝ, V.; AMBRA, T.: Kryptoaktíva a ich možná budúca regulácia. In: Biatic, roč. 27, 2019, č. 4. s. 2 – 6.

³ Pre účely tohto príspevku máme pod nadnárodným zväzkom na mysli predovšetkým Európsku úniu (ďalej len „EÚ“) a menovú suverenitu meny euro v členských štátoch EÚ, ktoré prijali menu euro za svoju oficiálnu menu a uznali právomoci Európskej centrálnej banky (ďalej len „ECB“) v menovej oblasti (t. j. Eurosystem).

absolútnej väčšiny centrálnych bánk o rozvíjanie konceptu digitálnej meny (angl. *central bank digital currency* alebo aj len ďalej skrátene ako „**CBDC**“) a jej zavedenie do hospodárskej reality.⁴

Účelom tohto príspevku je analyzovať koncept digitálnej meny centrálnej banky vo všeobecnosti, ako aj poukázať na potenciálne implikácie zavedenia digitálnych mien centrálnych bánk do hospodárskej reality z pohľadu výkonu menovej politiky (resp. uplatňovaných nástrojov menovej politiky), ako aj z pohľadu existujúcej sústavy kryptoaktív. Osobitne sa v tomto príspevku z pohľadu iniciatív centrálnych bánk v oblasti CBDC venujeme konceptu ECB v podobe tzv. digitálneho eura.

V tomto príspevku, bez ohľadu na skutočnosť, že sme presvedčení o zaveru, že digitálne meny centrálnych bánk konceptuálne nie sú virtuálnymi menami (resp. kryptoaktívami vo všeobecnejšej rovine),⁵ pre účely tohto príspevku formulujeme nasledujúcu vedeckú hypotézu potenciálneho vplyvu rozvoja a eventuálneho zavedenia digitálnych mien centrálnych bánk na virtuálne meny (resp. kryptoaktíva vo všeobecnejšej rovine), ku ktorej verifikácii budeme v tomto príspevku smerovať:

„Aktívne angažovanie sa centrálnych bánk v oblasti digitálnych mien (CBCD) s cieľom ich zavedenia do hospodárskej reality má reálny potenciál pozitívne vplyvať na stabilitu a kredibilitu (vierohodnosť) virtuálnych mien (resp. kryptoaktív vo všeobecnosti).“

2 KONCEPT DIGITÁLNEJ MENY CENTRÁLNEJ BANKY

V prvom rade je nevyhnutné konceptuálne CBDC vymedziť vo vzťahu k sústavám existujúcich oficiálnych mien pod menovou suverenitou centrálnych bánk, a následne taktiež vo vzťahu k skupine virtuálnych mien resp. kryptoaktív vo všeobecnosti.

Úvodom je nutné podotknúť, že **digitálne meny centrálnych bánk majú určité charakteristické znaky spoločné s oboma týmito okruhmi platobných prostriedkov, no jednoznačne sa zasadzujeme za základný záver, že momentálne prezentovaný rozšírený koncept digitálnych mien centrálnych bánk nepočíta s ich odčlenením od menovej autority (centrálnej banky) či zákonnej sústavy platidiel (meny), čím digitálne meny centrálnych bánk v žiadnom prípade nemôžeme zaradiť do skupiny virtuálnych mien resp. „kryptomien“.** V právnych podmienkach SR uvedené umocňuje aj skutočnosť, že na CBDC nie je možné vzťahovať definíciu virtuálnej meny, ktorá je zhodne explicitne vyjadrená v AML zákone a Trestnom zákone.

Vo všeobecnosti sa v odbornej literatúre uvádzajú dva základné motívy centrálnych bánk v angažovaní sa v koncepte digitálnych mien:

1. **strach**, a to predovšetkým strach z rozšírenia kryptoaktív do tej miery, žeby mali reálny potenciál ohroziť pozíciu peňazí (oficiálnej meny) ako všeobecne uznávaného a rozšíreného platobného prostriedku;⁶ a/alebo
2. **zniženie využívania hotovosti** v súvislosti s digitalizáciou a globalizáciou ekonomiky, čo prirodzene núti centrálnu banku hľadať potenciálne alternatívy k „*hotovosti v digitálnej podobe*“.⁷

Širšie prijatá definícia digitálnej meny centrálnej banky nebola ustálená, no vo všeobecnosti si dovoľujeme v rámci predstavenia konceptu digitálnej meny centrálnych bánk konštatovať, že digitálne

⁴ Zo štúdie Banky pre medzinárodné zúčtovanie (ďalej len „**BIS**“) patriacej do skupiny Svetovej banky, reflektujúcej prieskum BIS medzi menovými autoritami realizovaný v roku 2020, vyplýva, že 80 % centrálnych bánk pracuje na vlastnom koncepte digitálnej meny. Zdroj: BOAR, C.; HOLDEN, H.; WADSWORTH, A.: *Impending arrival - a sequel to the survey on central bank digital currency*. [online]. Report 107, BIS, Basel, 2020. 19 s.

⁵ K zdôvodneniu tohto nášho základného záveru bez ďalšieho ďalej odkazujeme na kapitolu 2 tohto príspevku.

⁶ BAER, G.: *Central Bank Digital Currencies: Costs, Benefits and Major Implications for the U.S. Economic System*. [online]. BANK POLICY INSTITUTE, Staff Working Paper, 7. 4. 2021. s. 20.

⁷ CHORZEMPA, M.: *China, the United States, and Central Bank Digital Currencies: How Important Is It to Be First?* [online]. In: *China Economic Journal*, January 13, 2021. DOI: 10.1080/17538963.2020.1870278. s. 2.

meny centrálnych bánk nie sú jednoduchou elektronickou podobou hotovosti,⁸ no predstavujú špecifický druh elektronických, centrálnou bankou vydaných a všeobecne akceptovaných peňazí.⁹ Práve v možnostiach distribúcie CBDC možno nájsť základné paralely s kryptoaktívami (v prípade konceptov budovaných na základe technológie distribuovaných záznamov tzv. *distributed ledger technology*, ďalej len „DLT“), no na druhej strane významné naviazanie CBDC na centrálnu emisiu zo strany centrálnej banky a absolútnu kontrolu digitálnych mien centrálnych bánk zo strany centrálnych bánk koncept digitálnych mien od kryptoaktív jednoznačne filozoficky vzdialuje.

2.1 Klasifikácia digitálnych mien centrálnych bánk

Základná klasifikácia podôb a foriem konceptu CBDC je založená na **kritériu infraštruktúry digitálnej meny centrálnej banky, a teda, či digitálna mena centrálnej banky má byť budovaná na technológii DLT** (t. j. v tomto prípade sa CBDC viac konceptuálne ponáša a pripodobňuje kryptoaktívam) alebo **nie** (v danom prípade je digitálna mena centrálnej banky centralizovaná do systému distribuovaná priamo centrálnou bankou).¹⁰ Vo všeobecnosti sú digitálne meny budované na DLT rozvíjané centrálnymi bankami v rozvojových štátoch a ázijských krajinách, pričom koncept CBDC bez DLT (t. j. konzervatívnejší prístup) je skôr príznačný pre rozvinuté štáty.

Druhé základné kritérium delenia digitálnych mien centrálnych bánk je spojené s ich **infraštruktúrou**, pričom z tohto hľadiska rozoznávame **tzv. priamy a nepriamy model** digitálnych mien centrálnych bánk. V prípade priameho modelu výlučne centrálna banka vedie účty v CBDC a poskytuje služby spojené s platbami digitálnymi menami centrálnych bánk, pričom na druhej strane v prípade nepriameho modelu sa do tohto procesu zapájajú ďalšie subjekty, sprostredkovatelia, ktorí vedú účty v CBDC pre svojich klientov a poskytujú im služby v súvislosti s držbou a platbami v digitálnych menách centrálnych bánk.¹¹

Tretím najrozšírenejším kritériom klasifikácie systémov CBDC, ktorý rozoznáva BIS,¹² je skutočnosť, **akým spôsobom budú tí, ktorí budú držať a využívať digitálne meny centrálnych bánk, vstupovať do tohto systému resp. autentifikovať sa ako držiteľ CBDC**, pričom v tomto zmysle je možné modely CBDC rozdeliť na tie, ktoré sú **založené na tokenoch** (v tomto modeli je možné uvažovať o digitálnej hotovosti v pravom zmysle slova, nakoľko umožňuje presuny CBDC anonymne), a na tie, ktoré sú **založené na účtoch** (prakticky identický systém ako súčasný systém komerčného bankovníctva založený na vedení účtov pre klientov, pričom tieto účty by boli dominované v príslušnej CBDC).

2.2 Koncept digitálnej meny ECB – digitálne euro

Jedným z najvýznamnejších a z pohľadu SR ako člena EÚ a Eurozóny najrelevantnejším uvažovaným konceptom digitálnej meny centrálnej banky je tzv. digitálne euro ECB. ECB v októbri 2020 vydala oficiálnu komplexnú správu ku konceptu digitálneho eura,¹³ z ktorej jednoznačne vyplýva, že **primárne právo EÚ nevyklučuje emisiu digitálneho eura ako súčasť sústavy oficiálnych peňazí Euro systému**, pričom samotný zvolený model digitálneho eura bude následne determinovať konkrétnu právnu úpravu tohto konceptu a jeho následnú implementáciu na úrovni Euro systému.

Digitálne euro by za každých okolností malo byť výlučne doplnkom hotovostného eura, pričom v súčasnosti sa očakáva spustenie približne dva roky dlhej testovacej fázy, ktorá má determinovať konkrétny konceptuálny návrh digitálneho eura, ktorý bude implementovaný, pričom z legislatívneho a technického hľadiska neboli v súčasnom stave identifikované významné prekážky k eventúalnemu zavedeniu digitálneho eura.

⁸ YAO, Q.: A systematic framework to understand central bank digital currency. [online]. In: Sci. China Inf. Sci. 61, 033101 (2018). 8 s.

⁹ BJERG, O.: Designing new money-the policy trilemma of central bank digital currency. [online]. CBS Working Paper, June 2017. 57 s.

¹⁰ SHIRAI, S.: Money and Central Bank Digital Currency. [online]. ADBI Working Paper 922. Tokyo: Asian Development Bank Institute. 2019. 26 s.

¹¹ BAER, G.: Central Bank Digital Currencies: Costs, Benefits and Major Implications for the U.S. Economic System. [online]. BANK POLICY INSTITUTE, Staff Working Paper, 7. 4. 2021. s. 4 – 5.

¹² AUER, R.; BÖHME, R.: The technology of retail central bank digital currency, [online]. BIS, Basel, Quarterly Review (March 2020). 16 s.

¹³ ECB: Report on a digital euro. [online]. October 2020. 55 s.

3 POTENCIÁLNE IMPLIKÁCIE KONCEPTU DIGITÁLNEJ MENY CENTRÁLNEJ BANKY

Potenciálne implikácie digitálnych mien centrálnych bánk ako také vychádzajú zo základných výhod resp. príležitostí a nevýhod resp. rizík zavedenia digitálnych mien centrálnych bánk do hospodárskej a ekonomickej reality, a to bez ohľadu na skutočnosť, na akom základe, resp. v akom konkrétnom modeli je konkrétna CBDC zavedená.

Medzi základné výhody digitálnych mien centrálnych bánk je možné zaradiť predovšetkým:¹⁴

- **efektivita**, a to predovšetkým v oblasti rýchlosti zúčtovania platieb v CBDC,
- **daňové výhody**, ktoré môžu potenciálne spočívať vo zvýšení daňových základov daňovníkov v dôsledku akcelerácie vykonávania transakcií, ako aj eliminácii resp. lepšej možnosti odhalenia daňových únikov,
- **flexibilnejšia menová politika**, a to v dôsledku zjednodušenia uvádzania a sťahovania peňazí z obehu,
- **finančná inklúzia** pre jednotlivcov bez prístupu k elektronickým platbám a službám poskytovaným tradičnými poskytovateľmi služieb na finančnom trhu.

Na druhej strane, medzi základné pertraktované nevýhody digitálnych mien centrálnych bánk sa v odbornej literatúre zaradzujú predovšetkým:

- **finančné rizika v dôsledku nedostatku regulačných skúseností s CBDC a kapacít na strane regulačných autorít**, t. j. nepripravenosť orgánov regulácie a dohľadu (predovšetkým centrálnych bánk) kontrolovať a dohliadať aktivity realizované s digitálnymi menami centrálnych bánk,
- **technologické nedostatky a koncepčné chyby**, čo vyplýva z povahy CBDC ako technologického a technického experimentu na úrovni digitalizácie oficiálnej meny.

Z hľadiska potenciálnych vplyvov CBDC sa nad rámec vyššie uvedených za účelom demonštrácie verifikácie v úvode formulovanej vedeckej hypotézy bližšie zaoberáme vplyvu digitálnych mien centrálnych bánk na podobu výkonu menovej politiky a na virtuálne meny (resp. kryptoaktíva vo všeobecnosti).

3.1 Vplyv digitálnych mien centrálnych bánk na podobu výkonu menovej politiky a na virtuálne meny (resp. kryptoaktíva)

Vo všeobecnosti **predpokladáme pozitívny vplyv zavedenia CBDC** (bez ohľadu na zvolený koncept a model) **na výkon menovej politiky centrálnych bánk**, nakoľko digitálne meny centrálnych bánk, zvlášť keď budú distribuované priamo jednotlivcom centrálnou bankou, sa môžu stať efektívnym nástrojom ku kontrole a zvýšeniu adresnosti implementácie menovej politiky v tzv. nekonvenčnom režime (t. j. v stave veľmi nízkych či až nulových kľúčových úrokových sadzieb vyhlasovaných centrálnou bankou), kedy by sa digitálne meny mohli využívať ako efektívny prostriedok k realizácii priamej podpory agregátneho dopytu centrálnou bankou cez **tzv. helikoptérové peniaze**.¹⁵

Zároveň predpokladáme, že zavedenie konceptu digitálnej meny centrálnou bankou môže mať priamy, predovšetkým psychologický, efekt na všeobecné zvýšenie kredibility a stability „virtuálnych mien“ resp. kryptoaktív, a to bez ohľadu na to, či CBDC budú alebo nebudú založené na technológii DLT, a to z dôvodu všeobecného vnímania konceptu digitálnych mien centrálnych bánk v spojitosti s kryptoaktívami. Uvedený záver vyslovujeme bez ohľadu na skutočnosť prezentovanú vyššie, a teda, že CBDC nie sú (a podľa nášho názoru ani nebudú) kryptoaktívami, keďže predpokladáme, že aj v prípade zavedenia konkrétneho modelu CBDC budú centrálné banky voliť predovšetkým v rozvinutých krajinách konzervatívny model (t. j. bez

¹⁴ Výhody a nevýhody CBDC sú primerane spracované podľa: ALLEN, S.; CAPKUN, S.; EYAL, I. et al. Design choices for Central Bank Digital Currency. Policy and technical considerations. [online]. GLOBAL ECONOMY & DEVELOPMENT WORKING PAPER 140, July 2020. s. 6 – 7.

¹⁵ WALTER, E.; FUNG, B.S.C.: Central Bank Digital Currency: Motivations and Implications. [online]. Bank of Canada Staff Discussion Paper, No. 2017-16. s. 6

DLT a so silno centralizovanou pozíciou centrálnej banky za účelom maximalizácie prípadných pozitívnych efektov plynúcich z výkonu menovej politiky prostredníctvom využitia DLT).

4 ZÁVER

Cieľom tohto vedeckého príspevku bolo analyzovať možné podoby a formy digitálnych mien vydávaných centrálnymi bankami, a to predovšetkým v kontexte súčasných menových systémov a potenciálneho vplyvu existencie digitálnych mien na kryptoaktíva a výkon menovej politiky. Vo všeobecnosti je nutné záverom konštatovať, že napriek skutočnosti, že koncept digitálnej meny centrálnej banky je veľmi aktuálny a z pohľadu centrálnych bánk aj do určitej miery nevyhnutný, nepredpokladáme, predovšetkým v právnych podmienkach SR a EÚ, rozšírené zavádzanie digitálnych mien centrálnych bánk do hospodárskej reality.

Uvedené konštatovanie zakladáme na pomerne významných rizikách tohto empiricky neverifikovaného konceptu, ako aj potenciálne ťažko odhadnuteľných výhodách zavedenia CBDC. **Zároveň máme za to, že rozvoj a eventuálne zavedenie CBDC môže mať pozitívny vplyv na stabilitu a kredibilitu (vierohodnosť) virtuálnych mien (resp. kryptoaktív vo všeobecnosti), a to predovšetkým z dôvodu pôsobenia psychologického efektu, čo môže rovnako odradiť centrálnu banku od implementácie konceptov CBDC, keďže by tým (nechcene) dodali aj do značnej miery špekulačnú dôveryhodnosť trhu kryptoaktív.**

Použitá literatúra:

ALLEN, S.; CAPKUN, S.; EYAL, I. et al. Design choices for Central Bank Digital Currency. Policy and technical considerations. [online]. GLOBAL ECONOMY & DEVELOPMENT WORKING PAPER 140, July 2020. Dostupné na internete: [<https://www.iza.org/publications/dp/13535/design-choices-for-central-bank-digital-currency-policy-and-technical-considerations>].

AUER, R.; BÖHME, R.: The technology of retail central bank digital currency, [online]. BIS, Basel, Quarterly Review (March 2020). 16 s. Dostupné na internete: [https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2003j.pdf].

BAER, G.: Central Bank Digital Currencies: Costs, Benefits and Major Implications for the U.S. Economic System. [online]. BANK POLICY INSTITUTE, Staff Working Paper, 7. 4. 2021. 22 s. Dostupné na internete: [<https://bpi.com/central-bank-digital-currencies-costs-benefits-and-major-implications-for-the-u-s-economic-system/>].

BEŇO, M.; HLADKÝ, V.; AMBRA, T.: Kryptoaktíva a ich možná budúca regulácia. In: Biatec, roč. 27, 2019, č. 4. s. 2 – 6. Dostupné na internete: [https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2019/04-2019/01_04Aug_Beno.pdf].

BJERG, O.: Designing new money-the policy trilemma of central bank digital currency. [online]. CBS Working Paper, June 2017. 57 s. Dostupné na internete: [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2985381].

BOAR, C.; HOLDEN, H.; WADSWORTH, A.: Impending arrival - a sequel to the survey on central bank digital currency. [online]. Report 107, BIS, Basel, 2020. 19 s. Dostupné na internete: [<https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap107.pdf>].

CHORZEMPA, M.: China, the United States, and Central Bank Digital Currencies: How Important Is It to Be First? [online]. In: China Economic Journal, January 13, 2021. DOI: 10.1080/17538963.2020.1870278. 22 s. Dostupné na internete: [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3765709].

ČUNDERLÍK, Ľ.; KATKOVČIN, M.; RAKOVSKÝ, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018 [elektronický dokument] : Část 2. - Peníze, měna a právo. 2018. s. 19 – 38. Dostupné na internete: [<https://www.law.muni.cz/dokumenty/45654>].

DAUDRIKH, Y.: Oficiálna mena verzus kryptomena. In: Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2018 [elektronický dokument] : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. s. 54 – 57. Dostupné na internete: [https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/milniky_zborniky_2011_2018/Zbornik_Milniky_2018.pdf].

ECB: Report on a digital euro. [online]. October 2020. 55 s. Dostupné na internete: [https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf].

SHIRAI, S.: Money and Central Bank Digital Currency. [online]. ADBI Working Paper 922. Tokyo: Asian Development Bank Institute. 2019. 26 s. Dostupné na internete: [<https://www.adb.org/publications/money-and-central-bank-digital-currency>].

WALTER, E.; FUNG, B.S.C.: Central Bank Digital Currency: Motivations and Implications. [online]. Bank of Canada Staff Discussion Paper, No. 2017-16. 31 s. Dostupné na internete: [<https://www.cbdcinsider.com/wp-content/uploads/2021/01/sdp2017-16.pdf>].

YAO, Q.: A systematic framework to understand central bank digital currency. [online]. In: Sci. China Inf. Sci. 61, 033101 (2018). 8 s. Dostupné na internete: [<http://scis.scichina.com/en/2018/033101.pdf>].

Legislatíva:

zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

Mgr. Ing. Maroš Katkovič, PhD.
maros.katkovic@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva
Šafárikovo nám. č. 6
818 05 Bratislava
Slovenská republika

SKONČILA DOBA „CASHU“?

Martin Daňko

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: In his contribution, the author considers the future of non-cash means of payment in COVID and the possibilities of using cryptocurrencies, stablecoin, or sovereign digital currencies in payment systems. It analyzes the use of information and communication technologies in terms of their use in the financial sector, especially in the field of electronic payments.

Abstrakt: Autor sa vo svojom príspevku zamýšľa nad budúcnosťou bezhotovostných platobných prostriedkov v COVID dobe a nad možnosťami využitia kryptomien, stablecoin, či suverénnych digitálnych mien v platobných systémoch. Analyzuje využitie informačných a komunikačných technológií z pohľadu ich využitia vo finančnom sektore, a to predovšetkým v oblasti elektronických platobných prostriedkov.

Key words: Electronic Payments, Cryptocurrency, Stablecion, Central Bank Digital Currencies.

Kľúčové slová: elektronický platobný prostriedok, Kryptomeny, Stablecoin, digitálne meny centrálnej banky.

1 ÚVOD

Platobné systémy, spôsoby realizovania platieb, subjekty zapojené do realizácie platieb či samotní platitelia, tzn. osoby realizujúce platby dostali v poslednom období, období poznačených pandémiou koronavírusu COVID 19, nový priestor pre možno nevyhnutné no rozhodne rýchle a dynamické zmeny. Ak pripustíme známe hovorové klišé „peniaze sa musia točiť“ zistíme, že ich obeh je fakticky nezastaviteľný a jeho realizácia prináša s vývojom informačnej spoločnosti, v oblasti financií možno použiť pojem fintech¹, presun ich obehu do digitálnej formy a s ňou spojeného kyberpriestoru. V podstate za nóvum nemožno považovať ani tak presun finančných transakcií do kyberpriestoru, nakoľko kyberpriestor vo financiách je plne aktívny už niekoľko desaťročí, ale nové formy realizácie platobných transakcií v kyberpriestore. Elektronické peniaze nie sú novinkou a náš právny poriadok ich aj definuje v zákone č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a zmene a doplnení niektorých zákonov.² Nové sú technológie, ktoré realizujú platobné transakcie s elektronickými peniazmi. Je potrebné sa zamerať na následky revolúcie, ktorou sa zmenil svet platobných operácií, revolúcií, ktorú priniesla technológia blockchain.

¹ FinTech je skrátaná verzia termínu „Financial Technology“, teda pojmu „finančné technológie“, a vo všeobecnosti reprezentuje oblasť technologických inovácií aplikovaných v praxi vo vzťahu k poskytovaniu rôznorodých finančných služieb, ako sú napríklad platobné služby, bankovníctvo, investičné služby alebo poisťovníctvo. Tieto technológie umožňujú vytváranie nových obchodných modelov, aplikácií, procesov alebo produktov, ako aj skvalitnenie už poskytovaných produktov, resp. služieb a zvyšovanie ich dostupnosti, individualizáciu a zníženie súvisiacich nákladov. Internetový zdroj: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech>

² Podľa § 80 ods. 1 zákona č. 494/2009 Z. z. elektronické peniaze sú peňažnou hodnotou uchovávanou elektronicky, vrátane magnetického záznamu, ktoré predstavujú peňažný záväzok vydavateľa elektronických peňazí vzniknutý pri prijatí finančných prostriedkov na účely vykonávania platobných operácií a ktoré sú na základe zmluvy prijímané aj u inej osoby ako u vydavateľa elektronických peňazí.

2 BLOCKCHAIN A KRYPTOAKTÍVA

2.1 Kryptomeny

Keď som písal svoj prvý článok venujúci sa právnemu vymedzeniu kryptomenám slovenská právna literatúra obsahovala veľmi málo príspevkov na túto tému.³ Chápal som to najmä tým, že problematiku kryptomien je potrebné riešiť cez technológiu na základe ktorej je založená.⁴ Bez širšieho dokazovania, je nutné povedať, že informačné a komunikačné technológie nie sú o jeden, ale častokrát viac krokov pred ich legálnym zachytením a vymedzením. Spoločenské vzťahy, ktoré sa realizujú prostredníctvom informačných a komunikačných technológií sa v prvom štádiu ich vzniku a naberania na užívateľskej intenzite stávajú predmetom pozorovania orgánov verejnej moci z rôznych oblastí právnej reglementácie. Až keď začínajú vznikať de facto problémové skutočnosti, ako prípady zneužívania týchto nových technológií alebo ich využívania na činnosti, ktoré sú protiprávne, štát alebo medzinárodné organizácie pristupujú k ich právnej regulácii. V sekundárnom práve Európskej Únie je nevyhnutnosť ich regulácie spojená s bojom proti organizovanému zločinu, predovšetkým v otázkach financovania terorizmu a celkovo v oblasti prevencie v boji proti praniu špinavých peňazí.⁵

Ďalšie významné otázky boli a stále sú venované zdaňovaniu Kryptomien, respektíve príjmov, ktoré pri obchodovaní s nimi vznikajú.⁶ Mám za to, že aj v tomto smere sa už naša právna veda začala intenzívnejšie zaoberať, aký právny nástroj bude z pohľadu záujmov a potrieb finančnej správy ten najefektívnejší.⁷ Je na mieste otázka, aká bude budúcnosť sveta platobných operácií. Jedna skutočnosť je istá už teraz, že právo musí reflektovať nové skutočnosti, v ktorých realita sveta

³ Okrem prác autora príspevku sa problematike kryptomien venovali autori v nasledovných dielach: RAKOVSKÝ, P.: Právne a daňové aspekty kryptomien In: MMK 2018 [elektronický dokument] : recenzovaný zborník príspevků . - Hradec Králové : Magnanimitas, 2018 ; S. 338, ČUNDERLÍK, L., KATKOVCIN, M., RAKOVSKÝ, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018 [elektronický dokument] : Časť 2. - Peníze, měna a právo. - : 1. vyd.. - Brno : Masarykova univerzita, 2018. - S. 19-38, HRON, I.: Kryptomeny a ich implikácie vo vzťahu k vecným právam. - In: Historia et theoria iuris [elektronický dokument], roč. 12, č. 3, 2020 ; s. 75

⁴ Bližšie pozri: POLÁKOVÁ Z. a RAKOVSKÝ P.: Blockchain technológie – regulačné výzvy a príležitosti. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018, str. 82 a nasl., ŠTEFANOVÁ, R.: Potenciál technológie Blockchain v podmienkach SR s dôrazom na finančnú a daňovú právo. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020, 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 s. 311-318

⁵ „Nedávne teroristické útoky odhalili vznikajúce nové trendy, predovšetkým čo sa týka spôsobu, akým teroristické skupiny financujú a vykonávajú svoje operácie. Niektoré služby moderných technológií sa stávajú čím ďalej tým populárnejšie ako alternatívne finančné systémy, pričom zostávajú mimo rámca práva Únie alebo sa na ne uplatňujú výnimky z právnych požiadaviek, ktorých existencia už ďalej nemôže byť odôvodnená. Aby sa udržal krok s objavujúcimi sa trendmi, mali by sa prijať ďalšie opatrenia s cieľom zaručiť zvýšenie transparentnosti finančných transakcií, podnikateľských subjektov a iných právnych subjektov, ako aj správy zvereného majetku (trust) a právnych štruktúr so štruktúrou alebo funkciami podobnými správe zvereného majetku (ďalej len „podobné právne štruktúry“), s cieľom zlepšiť existujúci preventívny rámec a účinnejšie bojovať proti financovaniu terorizmu. Je dôležité poznamenať, že prijaté opatrenia by mali byť primerané rizikám.“ Recitál 2 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ

⁶ Bližšie pozri: HRABČÁK, L., POPOVIČ, A., ŠTIEBEROVÁ, I.: Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020, 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 s. 303-311

⁷ Bližšie pozri: KATKOVCIN, M.: Inovatívne technológie v dohľade nad finančným trhom (SupTech). In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020 [elektronický dokument] : zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. - : 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2020. - S. 297-302

platobných operácií dáva prednosť elektronickým peniazom a čo raz viac využíva výlučne prostriedky informačných a komunikačných technológií.

Na potvrdenie vyššie uvedených tvrdení použijem dáta z Európskej centrálnej banky, ktorá vo svojej správe k platobným štatistikám (Payments statistics) z apríla 2020⁸ uviedla informácie prezentujúce nárast platieb vykonávaných prostredníctvom kreditných kariet a POS portálov v krajinách EU (ešte vrátane Veľkej Británie).

15.2 Increase/decrease in the real value of payments at terminals
POS transactions at terminals provided by resident PSPs
(annual percentage changes; HICP-adjusted)

	With cards issued by non-resident PSPs				With cards issued by resident PSPs			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
BE	-4.7	3.7	3.8	7.0	-0.2	30.9	-10.6	-3.5
BG	52.1	43.4	4.6	29.9	7.3	81.0	-15.9	16.1
CZ	10.0	13.3	13.2	12.2	8.8	11.8	5.7	9.1
DK	-15.9	4.8	10.2	0.4	-17.7	2.2	1.1	2.8
DE	2.8	10.4	36.1	9.6	7.6	-1.7	16.3	2.0
EE	-20.9	31.9	0.0	4.0	5.4	5.6	3.9	5.5
IE	16.6	14.6	23.5	71.1	18.4	5.9	14.6	46.4
GR	23.1	20.4	18.3	7.0	80.9	21.4	45.7	10.2
ES	19.7	11.1	3.9	62.9	8.0	7.1	5.8	4.6
FR	-34.8	53.8	16.9	-5.5	-9.6	16.2	1.3	-0.8
HR	-12.6	19.1	14.7	9.6	3.9	8.1	9.7	9.6
IT	-17.8	20.0	15.2	16.7	10.1	2.0	9.2	6.7
CY	-	-	13.0	10.6	-	16.0	12.2	1.8
LV	-0.3	28.9	19.3	6.2	11.1	5.2	4.2	9.7
LT	9.7	47.6	47.8	6.3	21.6	4.3	11.7	13.3
LU	26.8	13.7	24.5	25.7	1.5	2.3	7.5	0.6
HU	14.9	17.3	11.3	14.9	18.4	24.3	29.8	15.6
MT	-	-	22.8	13.8	-	-	49.7	-7.4
NL	11.7	-4.7	35.7	2.1	3.3	2.3	-0.4	-1.5
AT	-2.3	11.3	19.7	12.0	0.8	3.4	4.5	5.5
PL	-2.5	17.9	22.5	16.2	19.2	15.7	17.5	14.5
PT	11.7	20.1	11.0	100.4	6.5	7.9	8.1	-4.9
RO	40.0	12.2	15.1	28.1	22.0	26.3	17.9	19.1
SI	-15.6	20.1	19.3	-1.4	4.6	7.5	9.1	7.7
SK	38.4	-2.7	14.5	40.0	-1.0	30.9	25.5	10.3
FI	-13.7	34.2	0.1	30.9	-9.1	-1.0	0.8	0.6
SE	29.9	-6.1	31.2	3.1	31.4	-13.7	-5.8	3.2
UK	-68.8	-	-	-	5.8	7.3	1.3	3.1
Euro area	-3.9	18.8	19.7	28.3	1.2	-	5.5	2.1
EU	-14.9	10.5	19.4	28.1	-0.5	-	3.6	3.0

Tabuľka č. 1 Nárast reálnej hodnoty platieb realizovaných cez POS terminál.

15.2 Increase/decrease in the real value of payments at terminals (cont'd)
With cards issued by resident PSPs
(annual percentage changes; HICP-adjusted)

	POS transactions at terminals provided by non-resident PSPs				E-money payments with cards on which e-money can be stored directly ¹⁾			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
BE	14.46	95.51	-14.64	10.90	254.20	29.78	-28.58	7.92
BG	18.62	16.32	29.31	19.66	-	-	-	-
CZ	11.39	22.65	212.10	21.97	-	-	-	-
DK	-58.74	31.70	6.69	-1.75	-	-	-	-
DE	-21.99	22.73	9.19	13.66	2.33	-11.45	-6.68	-12.17
EE	13.18	15.08	12.19	14.98	-	-	-	-
IE	19.49	21.52	18.85	4.96	-	-	-	-
GR	13.87	10.06	24.95	13.40	-5.53	113.37	12.49	-9.31
ES	25.03	47.83	11.53	15.97	-	-	-	-
FR	14.66	20.57	9.18	2.38	665.28	42.72	-97.98	-66.10
HR	-	-	-	-	64.44	3.94	16.84	7.58
IT	12.11	7.67	295.28	-41.18	-	-	-	-
CY	9.82	-59.52	230.13	32.25	-	-	-14.94	-13.27
LV	-5.38	8.52	6.21	3.52	-	-	-	-
LT	16.12	25.05	24.75	25.35	-	-	-	-
LU	-2.24	14.57	7.84	18.55	-	-	-	-
HU	19.23	17.69	-38.94	3.12	-	-	-	-
MT	7.71	-43.78	32.35	8.00	-	-	101.98	-61.64
NL	10.80	-10.18	102.68	92.11	-	-	-	-
AT	13.72	9.79	10.39	4.74	-	-	-	-
PL	20.24	23.89	30.68	26.61	-	-	-	-
PT	14.44	10.50	16.03	4.62	-	-	-	-
RO	26.82	12.96	14.64	15.40	-	-	-	-
SI	8.20	14.04	17.65	17.56	-	-	-	-
SK	25.08	11.57	20.90	9.20	-	-	67.47	1,009.91
FI	11.55	0.83	2.49	-5.71	-	-	-	-
SE	14.27	22.87	-45.01	34.14	71.50	-34.45	-	-
UK	4.34	-8.45	4.60	-4.17	-	-	-	-
Euro area	6.50	20.74	28.85	17.38	88.15	30.84	-48.27	-6.51
EU	-0.16	8.78	19.28	12.27	87.00	29.25	-45.99	-5.69

¹⁾ Includes also remote payments with cards on which e-money can be stored directly.

Tabuľka č. 2: Nárast reálnej hodnoty platieb realizovaných platobnými kartami.

Z predmetných štatistík možno vidieť, že percentuálne ide o nárast celkovej hodnoty platieb v meranom období rokov 2015-2019 v priestore EÚ. Predmetné štatistiky nedávajú odpoveď ako tomu je v čase krízy, kde je nutné uviesť predpoklad, že aj z pandemických dôvodov bezhotovostné platobné prostriedky mohli zaznamenať ďalší nárast. K tejto predpovedi nás vedie skutočnosť, že

⁸ Bližšie pozri: <https://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000005713>

počas zatvorenia kamenných prevádzok mnoho nákupov sa najmä v spotrebiteľskom meradle muselo realizovať prostredníctvom online obchodov.⁹ Tento fakt je zvýraznený aj mediálnymi aktivitami Národnej banky Slovenska, ktorá počas pandémie aktívne presadzovala zvýšenie bezpečnosti klientov bánk. Táto aktivita sa pretavila aj v legislatívnej rovine, a to prijatím zákona č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-1, kde v § 30n¹⁰ boli stanovené nové limity pri bezkontaktných platbách platobnou kartou, resp. došlo k zvýšeniu transakčného limitu na bezkontaktnú platbu kartou zadanú bez PIN-u na POS-termináli u obchodníkov v kamenných obchodoch zo súčasnej sumy 20 eur na 50 eur.¹¹

Napriek uvedenému som presvedčený, že budúcnosť je v digitálnej mene, ktorá bude regulovaná národnou alebo dokonca medzinárodnou autoritou. Dôvod mojej predikcie je fakt, že prvá fáza digitalizácie platobných operácií bola v schopnosti jednotlivých platiteľov platobných služieb osvojiť si bezhotovostné platobné operácie, ktoré sa realizujú prostredníctvom využitia informačných a komunikačných technológií. Elektronizácia platobných služieb je v portfóliu inovácií každej banky alebo iných poskytovateľov platobných služieb samozrejmosťou, no dynamika vývoja týchto služieb nás posúva ďalej, kde právo premieňa pravidlá regulácie týchto služieb zameraných na ochranu platiteľov a konkurencie poskytovaných služieb. Recitál 5 a 7 Smernice Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2366 z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 2002/65/ES, 2009/110/ES a 2013/36/EÚ a nariadenie (EÚ) č. 1093/2010 a ktorou sa zrušuje smernica 2007/64/E (ďalej len „Smernice 2015/2366“) dôvodí potrebu rozvoja vnútorného trhu bezpečných elektronických platieb ich podstatným významom pre podporu rastu hospodárstva v Únii a zabezpečenie toho, aby spotrebiteľia, obchodníci a podniky využívali výhody plynúce z konkurencie ale zároveň transparentnosti platobných služieb. Netreba zabúdať aj na riziká, ktoré v posledných rokoch vzrástli a sú neodmysliteľne spojené s elektronickými platbami. Podľa recitálu 7 Smernice 2015/2366 „je to dôsledok rastúcej technickej zložitosti elektronických platieb, neustále narastajúceho objemu elektronických platieb v celosvetovom meradle a novovznikajúcich druhov platobných služieb. Spoľahlivé a bezpečné platobné služby predstavujú základnú podmienku pre riadne fungujúci trh s platobnými službami. Používatelia platobných služieb by preto mali byť primerane chránení pred takýmito rizikami.“ Predmetná ochrana platiteľov je z časti vyriešená aj v samotnej technológii

⁹ „Nakupovanie online vlni vystrelilo, ľudia v e-shopoch minuli skoro o tretinu viac peňazí ako pred rokom. Cez internet podľa portálu Heureka utratili 1,75 miliardy eur. Internetovému obchodu sa v čase lockdownu začalo venovať viac firiem. Pandémia vyhnala Slovákov, ktorí potrebovali nakúpiť aj v čase zatvorených obchodov, do online priestoru. Podľa šéfa Heureka Tomáša Bravermana sa dostavil akýsi efekt hokejky, vývoj kopíroval sprísňovanie epidemiologických opatrení. V marci nákupy online stúpili až o 54 %, v apríli to bolo 49 % a v máji 30 %. Záujem o nákupy na internete potom znova vzrástol v novembri a decembri. Podľa šéfa Heureka to však nesúviselo len s vrcholiacimi vianočnými nákupmi, ale najmä s nákupmi základných tovarov počas lockdownu.“

Denník N: Na webe sme vlni nakupovali o tretinu viac ako rok predtým. Zverejnené 03.02.2021, Dostupné online: <https://e.dennikn.sk/minuta/2254743>

¹⁰ V § 30n zákona č. 67/2020 Z. z. je definovaný POS termína ako zariadenie na predajnom mieste, ktoré umožňuje použitie platobnej karty na hmotnom, nie virtuálnom predajnom mieste, okrem samoobslužného zariadenia. Rovnako je v tomto paragrafe ustanovenie, ktoré stanovuje v zmysle čl. 11 písm. a) delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) č. 2018/389 z 27. novembra 2017, ktorým sa dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2366, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy pre silnú autentifikáciu zákazníka a spoločné a bezpečné otvorené komunikačné normy limit pre jednotlivé bezkontaktné elektronickej platobnej transakcie, ktorý nesmie presiahnuť sumu 50 EUR.

¹¹ „Slovensko patrí medzi prvé európske krajiny, ktoré zaviedli bezkontaktné platobné karty. V súčasnosti v SR takmer všetky karty a tiež POS-terminály používajú bezkontaktnú technológiu. Obyvatelia Slovenska si ju obľúbili. Väčšina transakcií u obchodníkov je bezkontaktná. V roku 2019 tvorili bezkontaktné platby 64 % (63,57%) v počtoch a 29% (28,64%) v objeme zo všetkých transakcií platobnými kartami.“ Bližšie pozri: BEHÚŇOVÁ, I.: Bezpečným platbám počas pandémie pomôže aj vyšší limit na bezkontaktné platby. In. Blogy a podcasty NBS. Zverejnené 21.4.2020, Dostupné online: <https://www.nbs.sk/sk/blog/iveta-behunova/bezpecnym-platbam-pocas-pandemie-pomoze-aj-vysssi-limit-na-bezkontaktno-platby>

Blockchain. Bez relevantnej ochrany platobných operácií by nikdy táto technológia a jej využívanie pri transakciách, ktorých platobným prostriedkom sú kryptomeny, nedosiahla svojej používateľskej obľúbenosti. Na druhej strane kryptomeny priniesli cenovú volatilitu a nestabilitu, čo sú vlastnosti, ktoré možno považovať za nežiaduce. Katkovčín prezentuje myšlienku, že kompetentnosť a odborná kvalifikovanosť orgánu regulácie a dohľadu nad finančným trhom priamo prispieva k atraktivite finančného trhu z hľadiska vstupu a pôsobenia trhových subjektov na tento trh a je presvedčený, že už v súčasnosti je schopnosť orgánu regulácie a dohľadu aplikovať a flexibilne sa prispôbiť aktuálnym potrebám trhových subjektov (vrátane riešenia prípadných regulačných otázok v súvislosti s využívaním FinTech riešení pri poskytovaní služieb na finančnom trhu.¹² Z predmetného tvrdenia si vyberám záver, že v prípade, ak technológie ako Blockchain sa dostanú do rúk orgánom dohľadu nad finančnom trhom, môžu priniesť stabilitu. Stabilitu, ktorá je pre finančný trh uholným kameňom držiacim reguláciu finančných transakcií v rámci pravidiel aj právom normovaného finančného trhu. Slovo stabilitu som si nevybral náhodou, nakoľko ide o pojem, ktorý môže okrem iného byť vysvetlený vo viacerých súvislostiach. Stabilita kryptomeny je zrejme vlastnosť, ktorá bráni jej nežiadúcej volatilitě. Ak je to možné docieľiť, musí stabilitu niekto alebo niečo zabezpečovať, tzn. pôsobenie právnych a alebo finančných nástrojov na dosiahnutie tohto želaného stavu. Tu ale nastáva ďalšia otázka - možno niekto by ju pomenoval pojmom problém, je možné pri využívaní nových technológií ako je Blockchain dosiahnuť stabilitu, bez toho, aby existoval orgán dohľadu, ktorý by technológiu reguloval? Blockchain je založený na kryptografických procesoch, ktoré spolu s aktivitami jeho užívateľov spôsobuje, že dokáže byť relatívne samoregulačný. No otázne je, do akej miery samoregulácia dokáže zabezpečiť aj cenovú stabilitu. Lebo žiadna technológia z kategóriu fintechu, nie je na toľko samoregulovateľná, aby nemusela podliehať trhovým vplyvom viaznucích v správaní sa jej užívateľov. Samoregulácia je v tomto smere nevhodná pre dosiahnutie požadovanej stability. Stabilita nie je absolútny pojem, ale vykazuje zo svojho obsahu prvky, ktoré sú dostatočným ubezpečením pre tých, ktorí sa ju snažia dosiahnuť. Keď sa vrátim k platiteľom ako spotrebiteľom, ktorí využívajú platobné systémy na realizáciu platobných operácií, je na mieste otázka ich užívateľských preferencií. Platobný systém bez ohľadu na technológiu je pre spotrebiteľa zaujímavý v otázkach ním vynaložených nákladov, rýchlosti ním realizovanej transakcií a dôvery, ktorou spotrebiteľia zverujú svoje peňažné prostriedky do rúk poskytovateľa platobných služieb. Kryptomeny majú v sebe ešte aj anonymitu, ktorá je zaujímavá len pre tých užívateľov, ktorí nechcú, aby ich transakcií boli zmapovateľné, bez ohľadu na to, či tieto dôvody sú v súlade alebo v rozpore s právom. No štandardný užívateľ platobných služieb nemá preferenciu v anonymite, preto je možno predpokladať, že na vykonávanie štandardných platobných operácií, je preferencia v istote ich realizácie s minimalizovaním rizík narušenia ich bezpečnosti. Istota dáva priestor pre realizáciu stability, ktorú v priestore platobných operácií vyhľadáva každý platiteľ. Preto som presvedčený, že kryptomeny, kryptoaktíva¹³ majú potenciál pre široké využitie za predpokladu, že ich existenciu a fungovanie zastreší príslušný orgán dohľadu a zároveň možnosťou využitia prostriedkov, ktoré zabezpečia efektívnu finančnú stabilitu. Preto je možné očakávať používanie regulovaných kryptomien.

2.2 Stabilita kryptoplatobných prostriedkov

Základom kryptomien alebo kryptoaktív sú kryptografické procesy pri vytváraní distribuovaných záznamov¹⁴, ktorými sa zabezpečuje nezmeniteľnosť vytvorenej transakcie. Taktiež možnosť kontrolovať jednotlivé transakcie každým, kto je súčasťou distribuovanej databázy záznamov, stavia technológiu blockchain do záujmu aj orgánov verejnej moci, predovšetkým orgánov finančného

¹² KATKOVČÍN, M.: Inovatívne technológie v dohľade nad finančným trhom (SupTech). In: Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2020 [elektronický dokument] : zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. - : 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2020. - S. 298

¹³ „Typ súkromného aktíva, ktoré súvisí predovšetkým s kryptografiou a technológiou distribuovaných záznamov (DLT) alebo podobnou technológiou ako súčasťou svojej vnímanej alebo vnútornej hodnoty.“ Internetový zdroj: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech>

¹⁴ „Technológia distribuovaných záznamov (DLT) je spôsob ukladania informácií prostredníctvom DLT, t.j. opakovanej digitálnej kópie dát dostupnej na viacerých miestach (príkladom je blockchain).“ Internetový zdroj: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech>

dohľadu. Nebudem prvý, kto by prezentoval záujem verejnej moci využívať kryptoaktíva, no zároveň by som rád odprezentoval pohľad, akým je možné verejnou mocou riadiť a kontrolovať kryptoaktíva za účelom ich všeobecného využitia pri platobných operáciách. Bank of England vo svojom výstupe s názvom: "Payments after the COVID Crisis – Emerging Issues and Challenges" prezentuje kryptomeny v troch formách v závislosti od ich mocenského riadenia a finančného krytia. Prvá skupina sú klasické kryptomeny, tzn. neregulované. Ďalšie dve skupiny sú už regulované, tzn. v druhej skupine klasické kryptomeny, ktoré sa prostredníctvom regulácie stávajú tzv. stablecoinmi a v tretej skupine kryptomeny regulované centrálnymi bankami sú nazývané suverenné digitálne meny. Stablecoins sú podľa ECB „digitálne jednotky hodnoty, ktoré nie sú formou žiadnej konkrétnej meny (alebo ich koša), ale na ktoré sa spoliehajú súbor stabilizačných nástrojov, ktoré majú minimalizovať výkyvy ich ceny“¹⁵. V prípade suverenných digitálnych mien je rozdiel v tom, že ich možno považovať za oficiálnu digitálnu menu regulovanú centrálnou bankou krajiny alebo skupiny krajín; takéto meny môžeme nazývať aj Central Bank Digital Currencies (CBDC), tzn. digitálne meny centrálnej banky¹⁶. Ale vráťme sa k záverom, ktoré prezentovala Bank of England. Prvé kritérium delenia je v otázke naviazanosti na fiat menu alebo skupinu fiat mien. Klasické kryptomeny nie sú naviazané na žiadne fiat meny, čo môže byť aj príčinou ich cenovej nestability. V prípade Stablecoins existuje naviazanosť na jednu alebo na viaceré fiat meny, v prípade viacerých mien hovoríme o tzv. koši mien. Pri CBDC je naviazanosť výlučne na jednu menu, a to menu krajiny, ktorá CBDC reguluje. Ďalšou otázkou je právo na odkúpenie, kde podľa Bank of England jedine CBDC garantuje spätnú kúpu digitálnej meny za ekvivalent príslušnej fiat meny. Ani stablecoins ani klasické kryptomeny negarantujú právo a s ním spojenú zodpovednú osobu, ktorá by bola povinná na požiadanie odkúpiť digitálnu menu. Tu je potrebné povedať, že toto je vlastnosť kryptomien, ktorá nemusí pre ich držiteľa hrať veľkú rolu, ale nepochybne môžeme sa baviť o akej si fiat likvidite digitálnych mien. Rovnako predmetné súvisí s treťou porovnanou vlastnosťou, ktorou je inštitucionálna podpora digitálnej meny. Aj v tomto smere je CBDC so svojou viazanosťou na konkrétnu fiat menu inštitucionálne podporovaná príslušnou centrálnou bankou, čo ani pri klasických kryptomenách a ani pri stablecoinoch nemožno hovoriť.¹⁷ Napriek tomu, správa o vzniku stablecoin Libra¹⁸ vyvolala veľký rozruch a to najmä v EÚ. Na jednej strane existovali vyhlásenia, podľa ktorých dôsledky stablecoinov na hospodársky vývoj a menovú politiku sú zanedbateľné, no na druhej strane sa Libre a podobným iniciatívam môže pripísať potenciál ako zaujímavým platobným prostriedkom a prostriedkom, ktoré sú schopné uchovávať hodnotu. Nemožno vylúčiť ich trhový potenciál a treba brať do úvahy možnosti, že by sa stali obľúbeným finančným nástrojom pre spotrebiteľov a podniky v EÚ. Ako platobné prostriedky alebo uchovávateľ hodnoty môžu stablecoiny mať konkrétne dôsledky pre menovú politiku, finančnú stabilitu a trh v EÚ.¹⁹

¹⁵ BULLMANN, D., KLEMM, J., PINNA, A.: In search for stability in crypto-assets: are stablecoins the solution? In: ECB Occasional Paper Series No 230 / August 2019. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2019, s. 3

online dostupné: <https://www.ecb.europa.eu/pub/research/occasional-papers/html/index.en.html>

¹⁶ Bank of England používa tiež pojem Reserve-Backed Stablecoin – RBDC alebo Synthetic CBDC.

¹⁷ SEGAL, CH.: Payments after the COVID Crisis – Emerging Issues and Challenges In. Bank of England, Webinar: London School of Economics and Centre for Economic Policy Research 11 June 2020 Financial Market Infrastructure Directorate,

online dostupné: <https://www.bis.org/review/r200616a.htm>

¹⁸ „V júni 2019 Facebook odhalil plány na uvedenie vlastnej globálnej kryptomeny - stablecoin s názvom Libra. Po štruktúrálnej stránke sú Libra v zásade schémou mobilných peňazí tohto druhu preslávila spoločnosť M-Pesa v Keni - strany kupujú „mince“ Libre za fiat menu, čo je zase naopak uložené v „rezerve Libry“ tak, že každá minca Libry je podporená uloženým veľkým množstvom fiat meny alebo krátkodobých štátnych cenných papierov denominovaných v týchto menách. Libry by zasa mala poskytnúť peňažné nástroje v celej škále platobných systémov (najmä v Facebook: Facebook, WhatsApp a Instagram Pay), prepojené prostredníctvom systémov digitálnej identifikácie spoločnosti Facebook a ďalšie.“ ZETZSCHE, D.A., BUCKLEY, R. P., ARNER D. W., DIDENKO A. N., ROMBURG L.V.: Sovereign Digital Currencies: The Future of Money and Payments? In. Legal Studies Research Paper Series, No. 2020/053 University of Hong Kong Faculty of Law, 2020. s. 2

¹⁹ ECB CRYPTO ASSETS TASK FORCE: Stablecoins: Implications for monetary policy, financial stability, market infrastructure and payments, and banking supervision in the euro area. In. ECB

Konkrétne Fabio Pannety, člen Výkonnej rady ECB vidí v stablecoinoch problém pre menovú politiku. Vo svojej reči s názvom: Dve strany stabilnej mince, zo dňa 4. novembra vo Frankfurte nad Mohanom uviedol, že práve „veľké investície emitentov stablecoinov do bezpečných aktív by mohli mať dopad na menovú politiku. Ovplyvnením dostupnosti bezpečných aktív by títo emitenti mohli ovplyvniť úroveň a volatilitu reálnych úrokových sadzieb, čo z hľadiska menovej politiky môže mať nežiaduce dôsledky pre finančné podmienky. Negatívne môže byť ovplyvnené aj fungovanie trhu. Ďalej, pokiaľ sa stablecoiny používajú na uchovávanie hodnôt, môže veľký presun bankových vkladov do stablecoinov ovplyvniť operácie bánk a transmisiu menovej politiky. Zdrojom nestability môže byť aj platobná sieť – dohodnutý platobný systém založený na stablecoinoch. Takéto dohody o používaní stablecoinoch sú základom pre platobné systémy, ktoré umožňujú prevod hodnoty medzi držiteľmi stablecoinov. Ak predmetom budú aj dohody o výmene a použití fiat mien v platobnom systéme, môžeme hovoriť o platobnej schéme. Rovnako ako akýkoľvek iný platobný systém alebo schéma, ak nebudú správne riadené riziká v oblasti likvidity, vyrovnania, prevádzky a kybernetickej bezpečnosti, môžu ohroziť fungovanie stabilných mechanizmov a viesť k systémovej nestabilite.“

Na druhej strane sveta máme Čínsku ľudovú republiku (ČĽR) a jej projekt suverénnej digitálnej meny s názvom Digital Currency Electronic Payment (DCEP), na ktorom pracuje od roku 2014. V súčasnosti je DCEP v akejsi skúšobnej dobe a už sa používa na platby za dopravu, vzdelávanie a ďalšie tovary a služby v celej Číne. Predpokladom výhod využitia DCEP pre samotnú ČĽR bude kontrola tejto meny štátnymi inštitúciami, kde sa technológia blockchain a DLT využije v boji proti nelegálnej činnosti, ochranou pred falšovaním a práním špinavých peňazí, no nesporne ešte väčší efekt možno predpokladať v súvislosti riadením menovej politiky a jej nezávislosti od Dolára.²⁰ Nepochybne bude ČĽR chcieť vytvoriť medzinárodnú menu využívanú v medzinárodnom obchode, no rozhodne treba tento počín vnímať ako prvý výrazný krok k faktickej existencii suverénnych digitálnych mien, bez ohľadu na dôvody jeho vzniku. Pokiaľ nový platobný prostriedok DCEP preukáže výhody svojej existencie, bude smerovanie k vzniku obdobných digitálnych mien v krajinách ako Kanada, Švédsko platba suverénnymi digitálnymi menami už tiež realitou²¹.

3 ZÁVER

Kryptomeny, kryptoaktíva či digitálne meny sú pojmy, ktoré za krátku existenciu poskytli dostatok dôkazov, že ich využitie je možné predpokladať aj vo sfére právnym poriadkami regulovaných elektronických platobných prostriedkov. Nie len Stablecoiny ale predovšetkým suverénne digitálne meny dostanú priestor ako platobné prostriedky založené na technológií Blockchain alebo DLT. Dôvodom týchto záverov je dynamika vývoja Fintech. Dynamika nových technológií sa prenáša aj do sféry platobných prostriedkov, otázka je ich správneho legislatívneho zachytenia. Priestor EÚ nie je v oblasti právnej regulácie na tom tak ako napríklad ČĽR, a preto pri zavádzaní suverénnej digitálnej

Occasional Paper Series No 24ý / September 2020. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2020, s. 17.

²⁰ XING, D. A MANTESO, S.: China is on track to unveil a digital currency that it hopes could challenge dollar dominance. In. <https://www.abc.net.au/news/2021-04-24/china-new-cryptocurrency-digital-currency-electronic-payment/100086780>

Uverejnené piatok 23. apríla Apríla 2021 o 21:03 hod,

²¹Bližšie pozri: YANG, M.: Cryptocurrency in China: Light-Touch Regulation in Demand (May 2, 2016). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2792477>

alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2792477>,

NINIA J.: China's e-currency is the world's first sovereign digital currency. In. <https://business.cornell.edu/hub/2021/01/13/chinas-e-currency-worlds-first-sovereign-digital-currency/> zverejnené: 13. Januára 2021,

CHORZEMPA, M.: China, the United States, and Central Bank Digital Currencies: How Important Is It to Be First? (January 13, 2021). China Economic Journal, DOI: 10.1080/17538963.2020.1870278, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3765709>

alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3765709>

meny musí zohľadniť aj problematiku ochrany osobných údajov či otázok menovej politiky. Komplex problémov, ktoré je potrebné vyriešiť v pri zavádzaní digitálneho eura však nesmie byť pre EÚ výhovorkou. Niektoré štáty sveta či dokonca aj obchodné spoločnosti ako napr. Facebook môžu svoj záujem na digitalizácii mien prostredníctvom uvedených technológií dostať na pole reálnych fungujúcich platobných systémov skôr, čo môže ale nemusí byť pre eurozónu problém. Počkáme si ako to dopadne?

Použitá literatúra:

- ANDRAŠKO, J.: Mutual recognition of electronic identification means under the eIDAS Regulation and its application issues. In: AD ALTA: journal of interdisciplinary research [elektronický zdroj]. - Roč. 7, č. 2 (2017), s. 9-13

BEHÚŇOVÁ, I.: Bezpečným platbám počas pandémie pomôže aj vyšší limit na bezkontaktné platby. In. Blogy a podcasty NBS. Zverejnené 21.4.2020. Dostupné online: <https://www.nbs.sk/sk/blog/iveta-behunova/bezpecnym-platbam-pocas-pandemie-pomoze-aj-vyssi-limit-na-bezkontaktné-platby>

BULLMANN, D., KLEMM, J, PINNA, A.: In search for stability in crypto-assets: are stablecoins the solution? In: ECB Occasional Paper Series No 230 / August 2019. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2019, s. 3

ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P.: Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: Cofola 2018 [elektronický dokument] : Časť 2. - Peníze, měna a právo. - 1. vyd.. - Brno : Masarykova univerzita, 2018. - S. 19-38

ECB CRYPTO ASSETS TASK FORCE: Stablecoins: Implications for monetary policy, financial stability, market infrastructure and payments, and banking supervision in the euro area. In. ECB Occasional Paper Series No 247 / September 2020. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2020, s. 17.

HRABČÁK, L., POPOVIČ, A, ŠTIEBEROVÁ, I.: Nové javy v digitálnej ekonomike s dôrazom na zdaňovanie virtuálnych mien. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020, 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 s. 303-311

HRON, I.: Kryptomeny a ich implikácie vo vzťahu k vecným právam. - In: Historia et theoria iuris [elektronický dokument], roč. 12, č. 3, 2020 ; s. 75

CHORZEMPA, M.: China, the United States, and Central Bank Digital Currencies: How Important Is It to Be First? (January 13, 2021). China Economic Journal, DOI: 10.1080/17538963.2020.1870278, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3765709> alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3765709>

KATKOVČIN, M.: Inovatívne technológie v dohľade nad finančným trhom (SupTech). In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020 [elektronický dokument] : zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. - 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2020. - S. 298

NINJA J.: China's e-currency is the world's first sovereign digital currency. In. <https://business.cornell.edu/hub/2021/01/13/chinas-e-currency-worlds-first-sovereign-digital-currency/> zverejnené: 13. Januára 2021,

POLÁKOVÁ Z. a RAKOVSKÝ P.: Blockchain technológie – regulačné výzvy a príležitosti. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018, str. 82 a nasl.,

RAKOVSKÝ, P.: Právne a daňové aspekty kryptomien In: MMK 2018 [elektronický dokument] : recenzovaný zborník príspevků . - Hradec Králové : Magnanimitas, 2018 ; S. 338,

SEGAL, CH.: Payments after the COVID Crisis – Emerging Issues and Challenges In. Bank of England, Webinar: London School of Economics and Centre for Economic Policy Research 11 June 2020 Financial Market Infrastructure Directorate

SIDÁK, M., DURČINSKÁ, M. a kol.: Finančné právo. 2. vydanie. Bratislava : C.H. Beck, 2014. 528 s.

ŠTEFANOVÁ, R.: Potenciál technológie Blockchain v podmienkach SR s dôrazom na finančné a daňové právo. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020, 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 s. 311-318

XING, D. A MANTESO, S.: China is on track to unveil a digital currency that it hopes could challenge dollar dominance. In. <https://www.abc.net.au/news/2021-04-24/china-new-cryptocurrency-digital-currency-electronic-payment/100086780> Uverejnené piatok 23. apríla Apríla 2021 o 21:03 hod,

YANG, M.: Cryptocurrency in China: Light-Touch Regulation in Demand (May 2, 2016). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2792477> alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2792477>, ZETZSCHE, D.A., BUCKLEY. R. P., ARNER D. W., DIDENKO A. N., ROMBURG L.V.: Sovereign Digital Currencies: The Future of Money and Payments? In. Legal Studies Research Paper Series, No. 2020/053 University of Hong Kong Faculty of Law, 2020. s. 2

Kontaktné údaje:

Mgr. Martin Daňko, PhD.

e-mail: martin.danko@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva,

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

FINANČNO-PRÁVNE OTÁZKY ZÁNIKU SPOLOČNOSTÍ POSKYTUJÚCICH ÚVERY

Simona Heseková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The article deals with the issue of financial and legal aspects of the dissolution of subjects providing loans. It deals also with issue of dissolution of subject providing peer to peer lending, which operates on the principle of intermediation of loans between investors and borrowers. The article discusses the issues associated with the demise of companies and outlines the problems associated with it in terms of absent legislation governing peer to peer lending.

Abstrakt: Článok sa zaoberá problematikou finančno-právnych aspektov zániku spoločností poskytujúcich úvery, pričom sa zameriava aj na problematiku čoraz populárnejších peer to peer platforiem, ktoré fungujú na princípe sprostredkovania pôžičiek medzi investormi a dlžníkmi. Článok rozoberá otázky spojené so zánikom spoločností a načrtáva problémy s tým spojené aj z pohľadu absentujúcej legislatívy upravujúcej peer to peer lending.

Key words: peer to peer lending, consumer, loan, debtor, bank

Kľúčové slová: peer to peer lending, spotrebiteľ, veriteľ, banka

1 ÚVOD

Legislatíva upravujúca činnosť poskytovania úverov prešla významnými zmenami, ktoré boli vo veľkej miere podmienené dynamikou finančného trhu, trhového správania sa subjektov v ňom pôsobiacich, ako aj ekonomickými zmenami na finančnom trhu. V kontexte činnosti poskytovania úverov sme svedkami výrazného posunu z dispozičnej roviny zosobnenej v Obchodnom zákonníku¹ do roviny verejnoprávneho záujmu o reguláciu tejto činnosti.² V tomto smere je potrebné hodnotiť danú problematiku z pohľadu

- i) kategórie subjektov poskytujúcich úvery, ktorých sa legislatívne zmeny týkali, ako aj
- ii) subjektov, ktorým sa úvery poskytujú.

Zároveň je pre plné pochopenie legislatívnych zmien zameraných na činnosť poskytovania úverov potrebné vziať do úvahy

- i) problematiku zvyšovania zadlženosti domácností³
- ii) finančnú krízu, ktorá upriamila pozornosť na nové riziká na finančnom trhu v kontexte komplexnosti vzájomných prepojení pri zlyhaní finančnej inštitúcie s dôrazom na možnosť vzniku systémovej krízy.

Tieto aspekty boli spúšťačom pre významné legislatívne zmeny, ktoré sa v dôsledku potreby riešenia odlišných rizík neniesli v duchu komplexných koncepčných zmien, ale skôr parciálne orientovaných legislatívnych aktov, ktoré však priniesli významné zmeny v možnosti výkonu tejto činnosti, ako aj v rozsahu práv a povinností zúčastnených subjektov. Vzhľadom na roztrieštenosť právnej úpravy v podmienkach právneho poriadku SR sa následne rovnako stretávame s rôznymi

¹ Najmä z pohľadu právnej úpravy Zmluvy o úvere, PINTÉROVÁ, D. Identifikácia kogentných a dispozitívnych ustanovení v Obchodnom zákonníku.

² K pojmu regulácia na finančnom trhu ŠIMONOVÁ, J. Základné východiská Európskeho vplyvu na právnú reguláciu finančného trhu v SR, 1-6.

³ Je však potrebné vziať do úvahy aj vplyv finančnej krízy na chápanie problematiky preúverovanosti domácností, nakoľko významný posun v legislatíve iniciovaný finančnou krízou bol charakteristický aj pre oblasť financovania potrieb domácností a s tým súvisiacou problematikou preúverovanosti a zadlženosti domácností.

prístupmi k právnej úprave zániku spoločností poskytujúcich úvery, obsiahnutej vo viacerých právnych aktoch.

V súčasnosti je okrem vyššie spomínaných faktorov, ktoré mali vplyv na tvorbu legislatívy v tejto oblasti, potrebné rovnako vnímať aj význam technologického pokroku na finančnom trhu, ktorý podmienil vznik nových obchodných modelov ako je crowdfunding založený na požičiavaní, známy aj ako peer to peer lending. Peer to peer lending predstavuje nový fenomén v rámci požičiavania peňažných prostriedkov a stáva sa významnou konkurenciou spotrebiteľským úverom alebo úverom na bývanie. V rámci peer to peer lendingu vystupujú tri subjekty a to dlžník, investor a subjekt prevádzkujúci internetovú platformu, prostredníctvom ktorej dochádza k sprostredkovaniu poskytnutia finančných prostriedkov medzi dlžníkom a investorom/mi. Peer to peer lending je založený na základnej myšlienke crowdfundingu, ktorá spočíva v získavaní prostriedkov od veľkej skupiny osôb, z ktorých každá prispieva pomerne malou čiastkou z celkovej hodnoty.⁴ V prípade peer to peer lendingu si dlžník namiesto požičania finančných prostriedkov z jedného zdroja, teda od jedného veriteľa, požičiava finančné prostriedky od väčšieho množstva jednotlivcov - investorov (veriteľov). Nárast popularity peer to peer lendingu podmienil potrebu nových legislatívnych krokov zameraných na reguláciu tejto činnosti. Aj tu sme svedkami diverzifikácie legislatívnej úpravy v závislosti od charakteru subjektu, ktorému sú úvery poskytované. Vzhľadom na samotnú myšlienku peer to peer lendingu a konštrukciu právnych vzťahov zúčastnených subjektov sa význam právnej úpravy zániku subjektu prevádzkujúceho peer to peer lendingovú platformu stáva ešte markantnejší.

2 ZMENY V LEGISLATÍVE UPRAVUJÚCEJ ZÁNİK SPOLOČNOSTÍ POSKYTUJÚCICH ÚVERY

Roztrieštenosť právnej úpravy zániku spoločností poskytujúcich úvery bola a je podmienená potrebou zákonodarcu vysporiadať sa s rizikami identifikovanými na finančnom trhu. Z daného dôvodu je potrebné pristupovať k hodnoteniu legislatívy v kontexte okolností, ktoré viedli k jej prijatiu, či modifikácii. Faktory, ktoré považujeme za najvýznamnejšie spúšťače týchto zmien sme identifikovali v úvodnej časti predkladaného článku. Samotná legislatíva upravujúca činnosť poskytovania úverov prešla rozsiahlymi zmenami pričom za „historicky“ najstaršiu úpravu činnosti poskytovania úverov na finančnom trhu môžeme považovať právnu úpravu vzťahujúcu sa na banky ako úverové inštitúcie. Poskytovanie úverov bankami je podmienené vydaním bankového povolenia, bez ktorého nemôže nikto poskytovať úvery a pôžičky v rámci predmetu svojho podnikania alebo predmetu inej svojej činnosti, z návratných peňažných prostriedkov získaných od iných osôb na základe verejnej výzvy.⁵ Autorizácia vstupu bánk na finančný trh, je tak ako pri iných subjektoch na finančnom trhu, podmienená splnením zákonom stanovených podmienok a kontinuita výkonu ich činností dodržaním zákonom stanovených požiadaviek vrátane požiadaviek na podnikanie bánk.⁶ Význam bánk a ich adekvátneho fungovania sa v plnej miere prejavil v období finančnej krízy, ktorá zdôraznila absenciu vhodných nástrojov, ktoré by mohli byť použité na riešenie situácie zlyhávajúcich úverových inštitúcií a vytvorila podklad pre kreáciu dôveryhodného rámca pre ozdravenie a riešenie krízových situácií s cieľom eliminovať situácie, kedy by štáty museli opätovne pristúpiť k sanácii týchto inštitúcií prostredníctvom použitia peňazí daňových poplatníkov.⁷ Na základe takto identifikovaných rizík bola prijatá Smernica Európskeho Parlamentu a Rady 2014/59/EÚ z 15. mája 2014, ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností (ďalej len „Smernica pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností“), ktorá podmienila prijatie zákona č. 371/2014 Z.z. o riešení krízových situácií na finančnom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o riešení krízových situácií na finančnom trhu“). Podstatným prvkom tohto legislatívneho kroku bolo udržanie finančnej stability

⁴ KUTI, M., MADARÁSZ, G. Crowdfunding, 356.

⁵ § 3 ods.2 zákona č. 483/ 2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶ Bližšie pozri DAUDRIKH, Y. Požiadavky na podnikanie bánk, s.45-54.

⁷ Smernica Európskeho Parlamentu a Rady 2014/59/EÚ z 15. mája 2014, ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností a ktorou sa mení smernica Rady 82/891/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EÚ, 2012/30/EÚ a 2013/36/EÚ a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 648/2012

Slovenskej republiky prostredníctvom úpravy postupu vybraných inštitúcií, medzi ktoré patria aj banky, pri riešení krízových situácií na finančnom trhu v Slovenskej republike. Mimo tohto zákona sa stretávame s právnou úpravou týkajúcou sa ukončenia činnosti banky aj v základnom právnom predpise a to v zákone č. 483/2011 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o bankách“). Zákon o bankách rieši otázky spojené s likvidáciou banky, kde vzhľadom na význam činnosti banky a význam osoby likvidátora je určenie likvidátora zverené výhradne do rúk Národnej banky Slovenska.⁸ Význam regulátora je markantný aj podmienením zlúčenia, splynutia alebo rozdelenia banky alebo vrátenia bankového povolenia či zrušenia banky z iného dôvodu predchádzajúcim súhlasom Národnej banky Slovenska. Zákon o bankách podmieňuje udelenie predchádzajúceho súhlasu splnením zákonom vymedzených podmienok.⁹ Sankciou za nedodržanie ustanovení stanovujúcich potrebu predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska je neplatnosť právneho úkonu. Pre komplexný pohľad na právnú úpravu v prípade ukončenia činnosti banky je potrebné vziať do úvahy aj ustanovenia pre konkurz finančných inštitúcií a záverečné vyrovnanie ziskov a strát, ktoré upravuje zákon č. 7/ 2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ďalším významným faktorom, ktorý akceleroval zmeny v legislatíve zameranej na úpravu činnosti poskytovania úverov bola otázka zvyšovania zadlženosti domácností. Tento faktor však nie je možné chápať oddelene od samotnej finančnej krízy, keďže tá naplno ukázala, že nezodpovedné správanie účastníkov trhu môže podkopať základy finančného systému, čo vedie k nedostatku dôvery medzi všetkými stranami, najmä medzi spotrebiteľmi, a potenciálne môže mať závažné sociálne a ekonomické dôsledky.¹⁰ Novelizáciou zákona č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o spotrebiteľských úveroch“) a prijatím nového zákona č. 90/2016 Z.z. o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o úveroch na bývanie“) sa medzi subjekty, ktoré podliehajú autorizácii vstupu na finančný trh s účinnosťou od 1. apríla 2015 zaradili aj subjekty, ktoré nemajú postavenie úverovej inštitúcie, ale poskytujú spotrebiteľské úvery, úvery na bývanie alebo iné úvery a pôžičky spotrebiteľom. Týmto legislatívnymi zmenami sa vo veľkej miere rozšírilo penzum povinností veriteľov a práv spotrebiteľov, ktorým je úver poskytovaný. Slovenská právna úprava v dôsledku rizík, ktoré sú spojené s dlhodobým rastom zadlženosti domácností aj v rámci normotvornej činnosti Národnej banky Slovenska pristúpila k postupnému sprísňovaniu úverových štandardov za súčasného prijatia opatrení na ochranu spotrebiteľa.¹¹

Zahrnutie subjektov poskytujúcich úvery spotrebiteľom pod dohliadané subjekty na finančnom trhu predstavovalo významný míľnik z pohľadu vzájomného pôsobenia súkromného a verejného práva, kde sa stierajú pôvodne vymedzené hranice dichotómie práva pri zmluve o úvere.¹² V tomto smere je však potrebné poznamenať, že striktnosť právnej úpravy zosobnenej v zákone o spotrebiteľských úveroch a úveroch na bývanie sa nevzťahuje na úvery poskytované podnikateľským subjektom, kde verejnoprávny záujem na ingerencii štátu nie je markantný.¹³ Precizovanie legislatívny sa zákonite odzrkadlilo aj v prijatí ustanovení upravujúcich ukončenie činnosti subjektov poskytujúcich úvery spotrebiteľom. Obdobne ako pri bankách, aj pri subjektoch poskytujúcich úvery spotrebiteľom zákonodarca podmieňuje vrátenie povolenia, alebo zrušenie subjektu, ktorý je právnickou osobou, z iného dôvodu ako pre odobratie povolenia, predchádzajúcim súhlasom Národnej banky Slovenska.¹⁴ Splnenie podmienok na udelenie predchádzajúceho súhlasu na vrátenie

⁸ § 66 zákona č. 483/2011 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁹ § 28 ods.2 zákona č. 483/2011 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁰ SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2014/17/EÚ zo 4. februára 2014 o zmluvách o úvere pre spotrebiteľov týkajúcich sa nehnuteľností určených na bývanie a o zmene smerníc 2008/48/ES a 2013/36/EÚ a nariadenia (EÚ) č. 1093/2010

¹¹ HESEKOVÁ, S. Vplyv ekonomických aspektov na normotvorbu v oblasti poskytovania úverov, 118-124.

¹² ILLIOVÁ, Z. Právo súkromné a verejné.

¹³ A to tak z pohľadu stanovenia práv a povinností zmluvných strán, ako aj z pohľadu autorizácie subjektov poskytujúcich úvery podnikateľom

¹⁴ § 20d zákona č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

povolenia subjekt preukazuje dokladmi o tom, že do dňa vrátenia povolenia splní subjekt všetky svoje záväzky. Dovoľujeme si poukázať najmä na potrebu preukázania nasledovných skutočností, ktoré boli zahrnuté v Metodickom usmernení Útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 20. decembra 2016 č. 6/2016 (ďalej len „Metodické usmernenie“) a to potrebu predložiť:

- harmonogram organizačných, právnych a finančných postupov, ktoré je potrebné vykonať v procese vrátenia povolenia a uspokojovania záväzkov žiadateľa súvisiacich s poskytovaním spotrebiteľských úverov,

- zoznam záväzkov súvisiacich s poskytovaním spotrebiteľských úverov s uvedením ich objemu a termínov alebo lehôt na ich splnenie a sporných záväzkov najmä voči spotrebiteľom alebo spotrebiteľským združeniam s ich stručným opisom,

- písomné vyhlásenie žiadateľa, že do predpokladaného dňa vrátenia povolenia splní všetky záväzky súvisiace s poskytovaním spotrebiteľských úverov,

- prehľadný zoznam pohľadávok zo zmlúv o spotrebiteľských úveroch s uvedením ich výšky, splatnosti, dĺžky omeškania a spôsobu, akým budú tieto pohľadávky ďalej spravované, vrátane postupov pri riešení ich nesplácania.

Osobitnou otázkou je aj postúpenie pohľadávky dlžníka. V tomto prípade nejde o ukončenie činnosti samotného subjektu poskytujúceho úvery, ale o ukončenie výkonu jeho činnosti voči konkrétnemu dlžníkovi. Vzhľadom na striktné podmienky, ktoré musí subjekt spĺňať na to, aby mohol vykonávať činnosť poskytovania úverov, či už ako banka, alebo ako veriteľ v zmysle zákona o spotrebiteľských úveroch alebo úveroch na bývanie, je postúpenie pohľadávky limitované zákonom stanovenými podmienkami. Táto limitácia sa však prejavuje iba voči dlžníkovi, ktorý je spotrebiteľ, čo logicky reflektuje nastavený rámec právnej úpravy a zohľadňuje aj legislatívne vymedzené penzum povinností veriteľa a práv spotrebiteľa pri čerpaní úveru. Osobitne sú upravené pravidlá pre postupovanie pohľadávok zo zmlúv o spotrebiteľskom úvere, zmlúv o úvere na bývanie a pohľadávok banky voči spotrebiteľom. Pre správnu aplikáciu jednotlivých ustanovení dotknutých zákonov je potrebné zdôrazniť subsumovanie úverov poskytovaných bankou spotrebiteľom pod režim zákona o spotrebiteľských úveroch alebo zákona o úveroch na bývanie v závislosti od druhu úveru.¹⁵

3 SLUŽBY HROMADNÉHO FINANCOVANIA ZALOŽENÉ NA POŽIČIAVANÍ A ZÁNİK POSKYTOVATEĽA TÝCHTO SLUŽIEB

Prudký nárast popularity služieb hromadného financovania založeného na požíčianí, peer to peer lendingu, podmienil potrebu legislatívneho zakotvenia tejto činnosti.¹⁶ Aj tu sa stretávame s diverzifikáciou regulácie podľa toho, kto vystupuje na pozícií dlžníka. V prípade ak na pozícií dlžníka nevystupuje fyzická osoba- spotrebiteľ, na služby hromadného financovania založeného na požíčianí sa bude uplatňovať Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937 (ďalej len „Nariadenie“). Nariadenie upravuje iba vzťahy vznikajúce medzi subjektami pri peer to peer lendingu, v rámci ktorých na pozícií dlžníka nevystupuje osoba, ktorá spadá pod definíciu spotrebiteľa podľa článku 3 písm. a) smernice 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (ďalej len „Smernica o zmluvách o spotrebiteľskom úvere“). Poskytovanie pôžičiek peer to peer spôsobom, kde na pozícií i) veriteľa vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ, ii) na pozícií dlžníka fyzická osoba nepodnikateľ a k poskytnutiu pôžičky dochádza prostredníctvom peer to peer platformy zostávajú neregulované a ich prípadná právna úprava spočíva na jednotlivých štátoch. V podmienkach Slovenskej republiky nie je možné subsumovať činnosť týchto poskytovateľov pod legislatívne stanovený rámec činnosti niektorého z regulovaných subjektov na finančnom trhu a teda aj v našich podmienkach táto činnosť aktuálne nie je regulovanou činnosťou. Zásadnú zmenu prináša nový Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30.06.2021 (ďalej len „Návrh smernice“), ktorý rozširuje rozsah pôsobnosti smernice aj o úverové

¹⁵ Napríklad úverom na bývanie je aj hypotekárny úver podľa zákona č. 483/2011 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov a spotrebiteľským úverom je aj mladomanželský úver podľa zákona č. 483/2011 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁶ HAVRYLCHYK, O, MARIOTTO, C. and col.: The Expansion of the Peer-to-Peer Lending, s145-187., ZIEGLER, T. SCHNEOR, R. Lending Crowdfunding: Principles and Market Development, s.46

služby hromadného financovania, teda peer to peer lending.¹⁷ Návrh smernice operuje s pojmom úverové služby hromadného financovania pre spotrebiteľov. Poskytovateľov takýchto služieb subsumuje pod povoľovací proces rovnako ako veriteľov poskytujúcich spotrebiteľské úvery.¹⁸

Z dôvodu dynamiky finančného trhu a existencie odlišných modelov peer to peer lendingu právny režim poskytovateľov úverových služieb hromadného financovania sa v zmysle Návrhu smernice pomyselne delí na tri kategórie, na ktoré vzťahuje odlišne stanovený rámec povinností. Tieto „kategórie“ kopírujú rôzne scenáre možného fungovania peer to peer lendingu:

i) Poskytovateľ úverových služieb hromadného financovania prevádzkuje digitálnu platformu a poskytuje úver priamo spotrebiteľom. V tomto prípade sa na poskytovateľov úverových služieb hromadného financovania priamo aplikujú všetky ustanovenia, ktoré sa aplikujú na veriteľov.

ii) Poskytovateľ úverových služieb hromadného financovania uľahčuje poskytovanie úveru medzi veriteľmi konajúcimi v rámci svojej obchodnej či podnikateľskej činnosti alebo výkonu povolenia a spotrebiteľmi. Povinnosti veriteľov podľa Návrhu smernice sa vzťahujú na veriteľov, ktorí poskytujú úver. Na poskytovateľov úverových služieb hromadného financovania sa vzťahujú povinnosti sprostredkovateľov úverov podľa tejto smernice.

iii) Poskytovateľ úverových služieb hromadného financovania sprostredkuje poskytovanie úveru medzi osobami poskytujúcimi spotrebiteľský úver inak ako v rámci svojej obchodnej či podnikateľskej činnosti alebo výkonu povolenia na jednej strane a spotrebiteľmi na druhej strane. V tomto prípade ide o peer to peer lending, kde na pozícii investora vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ a na pozícii dlžníka fyzická osoba nepodnikateľ. Tým, že takýto investor nie je možné považovať za veriteľov v zmysle Návrhu smernice sa na nich nevzťahujú povinnosti, ktoré Návrh smernice veriteľom ukladá. Na poskytovateľov úverových služieb hromadného financovania sa vzťahujú iba niektoré pravidlá a povinnosti uvedené v Návrhu smernice.

Máme za to, že posledná kombinácia predstavuje jeden z najvýznamnejších typov peer to peer lendingu z pohľadu potreby regulácie a to najmä v kontexte postavenia investora a spotrebiteľa ako fyzickej osoby, nepodnikateľa a nemožnosti subsumovať takýto vzťah pod doteraz nastavené regulačné modely. Zároveň je tento model peer to peer lendingu náročný na citlivú reguláciu práv a povinností z dôvodu špecifického postavenia zúčastnených strán. Z daných dôvodov pozitívne hodnotíme snahu o reguláciu práve takéhoto typu peer to peer lendingu.

Špecifiká činnosti peer to peer lendingu zvyšujú nároky na legislatívu z pohľadu úpravy zániku subjektu poskytujúceho tieto služby. Medzi tieto špecifiká môžeme zaradiť:

i) Pluralitu subjektov. Tým, že je peer to peer lending založený na crowdfundingovej myšlienke, pôžička/úver je poskytovaný dlžníkovi zo zdrojov viacerých investorov a zároveň investor diverzifikuje svoje riziko investovaním do viacerých pôžičiek/úverov.

ii) Utajenú totožnosť zmluvných strán, kedy sa v praxi stretávame s tým, že v mene a na účet investora často koná poskytovateľ peer to peer lendingových služieb.

iii) Skutočnosť, že údaje o dlžníkovi nevstupovali do databáz na účely posúdenia dlžníkovej bonity (tento aspekt rieši Návrh smernice, ktorý rozširuje povinnosti týkajúce sa hodnotenia bonity spotrebiteľa aj na poskytovateľov úverových služieb hromadného financovania, na čo nadväzuje ich právo prístupu k týmto databázam).¹⁹

V prípade ak poskytovateľ peer to peer lendingu neparticipuje na poskytovaní pôžičiek aj ako veriteľ (tu je potrebné poznamenať, že pokým v Návrhu smernice sa s takouto možnosťou ráta, Nariadenie takúto možnosť priamo vylučuje)²⁰ je deklarovanou výhodou peer to peer lendingu práve

¹⁷ Momentálne prebieha aj preskúvanie smernice 2014/17/EÚ o zmluvách o úvere pre spotrebiteľov týkajúcich sa nehnuteľností určených na bývanie, ktorou sa upravujú zmluvy o hypotekárnom úvere, v rámci ktorého sa skúma aj problematika peer to peer lendingu a vplyv tejto činnosti na poskytovanie úverov na bývanie

¹⁸ V zmysle čl.3 Návrhu Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30.06.2021 úverové služby hromadného financovania sú služby poskytované prostredníctvom platformy hromadného financovania na účely uľahčovania poskytovania spotrebiteľského úveru;

¹⁹ KAPITOLA IV Návrhu Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30.06.2021

²⁰ (17) Návrhu Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30.06.2021 ,

skutočnosť, že v prípade zlyhania subjektu poskytujúceho služby peer to peer lendingu investori nestrácajú svoje investície, nakoľko právny vzťah pri poskytovaní pôžičky vzniká medzi dlžníkom a investorom, nie investorom a subjektom prevádzkujúcim platformu.²¹ Napriek tejto skutočnosti prináša prípadný zánik subjektu prevádzkujúceho peer to peer lendingovú platformu problémy s reálnou administráciou už existujúcich zmlúv. Nariadenie sa vysporiadava s touto otázkou tým spôsobom, že právnická osoba, ktorá má v úmysle poskytovať služby hromadného financovania musí v žiadosti o vydanie povolenia na výkon činnosti poskytovateľa služieb hromadného financovania uviesť opis plánu na zabezpečenie kontinuity činnosti, v ktorom sa so zreteľom na povahu, rozsah a zložitosť služieb hromadného financovania, ktoré potenciálny poskytovateľ služieb hromadného financovania zamýšľa poskytovať, stanovujú opatrenia a postupy, ktorými sa v prípade zlyhania potenciálneho poskytovateľa služieb hromadného financovania zabezpečuje kontinuita poskytovania kritických funkcií súvisiacich s existujúcimi investíciami a riadnou správou dohôd medzi potenciálnym poskytovateľom služieb hromadného financovania a jeho klientmi.²² Na vypracovanie návrhu regulačných predpisov s cieľom spresniť opatrenia a postupy týkajúce sa plánu na zabezpečenie kontinuity činnosti bol Nariadením poverený orgán ESMA (ďalej len „Návrh regulačných predpisov“). Návrhu regulačných predpisov vymedzuje pojem zlyhanie, ako aj kritické funkcie poskytovateľa služieb hromadného financovania, pričom pojem zlyhanie viaže na národné právne úpravy z dôvodu existencie rôznych režimov zániku obchodných spoločností v závislosti od konkrétneho štátu.²³ Na rozdiel od tohto prístupu, Návrh smernice neobsahuje ustanovenia, ktoré by sa venovali otázke zániku poskytovateľa úverových služieb hromadného financovania. Vzhľadom na vyššiu mieru potreby ochrany oboch subjektov, tak investora ako aj dlžníka, a to najmä v prípade, že ide fyzické osoby nepodnikateľov považujeme túto absenciu za nedostatok navrhovanej právnej úpravy.

4 ZÁVER

Právnu úpravu zániku spoločností poskytujúcich úvery podmienila i) potreba zachovania stability finančného trhu z pohľadu významu úverových inštitúcií, ako aj ii) potreba ochrany dlžníka-spotrebiteľa v korelácii so znižovaním zadlženosti domácností. Tieto aspekty ovplyvňovali celkový vývoj legislatívy upravujúcej činnosť poskytovania úverov a prispeli k odlišnej úprave zániku spoločností poskytujúcich úvery, v rámci ktorej sa odzrkadľujú pôvodné potreby jej zakotvenia. V súčasnosti stojí legislatíva pred novými výzvami spojenými s prienikom nových obchodných modelov na finančný trh a nárastom ich popularity. Potreba adekvátnej úpravy činnosti poskytovania pôžičiek/úverov cez peer to peer lending je znásobená samotnými charakteristickými črtami peer to peer lendingu. Z tohto dôvodu máme za to, že adekvátna úprava zániku subjektov poskytujúcich úvery týmto spôsobom by sa mala stať imanentnou súčasťou legislatívy, ktorá postupne pristupuje k regulácií tejto činnosti. Reguláciu činnosti poskytovania služieb založených na peer to peer lendingu, kde na pozícii dlžníka nevystupuje spotrebiteľ nachádzame v Nariadení. Máme za to, že Nariadenie vhodne rieši identifikované problémy spojené so zánikom poskytovateľa služieb hromadného financovania cez zakotvenie povinnosti predložiť opis plánu na zabezpečenie kontinuity činnosti už v procese autorizácie jeho vstupu na finančný trh príslušným orgánom členského štátu. V prípade, ak na pozícii dlžníka vystupuje spotrebiteľ, sa stretávame so snahou o reguláciu činnosti peer to peer lendingu v Návrhu smernice. V tomto prípade však absentuje konkrétna úprava týkajúca sa zániku poskytovateľa úverových služieb hromadného financovania. Neexistencia povinnosti predložiť plán na zabezpečenie kontinuity činnosti v prípade peer to peer lendingu, ktorý spadá pod pôsobnosť Návrhu smernice môže spôsobiť významnú mieru právnej neistoty a reálnej nevyhnutnosti záväzkov plynúcich z právnych vzťahov, ktoré vznikli v rámci peer to peer lendingu a to najmä v rámci

(11) Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

²¹ Aj medzi týmito subjektmi vzniká právny vzťah, ale ide o rámcovú zmluvu o spolupráci, predmetom nie je poskytovanie peňažných prostriedkov vo forme pôžičky/úveru

²² Článok 12 ods. 1 písm j) Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

²³ ESMA: Consultation Paper Draft technical standards under the ECSP Regulation, Annex V Draft RTS pursuant to Article 12(16) of the ECSPR

právných vzťahov, kde na pozícii veriteľa neparticipuje aj samotný poskytovateľ úverových služieb hromadného financovania. Ako možný spôsob riešenia tohto problému prichádza do úvahy včlenenie povinnosti žiadateľa o povolenie na poskytovanie úverových služieb hromadného financovania disponovať plánom na zabezpečenie kontinuity činnosti už v rámci povoľovacieho konania, tak ako je tomu v Nariadení. Vzhľadom k tomu, že postup udelenia povolenia pre neúverové inštitúcie, ako aj výkon dohľadu nad nimi necháva Návrh smernice v gescii členských štátov, táto alternatíva sa nejaví ako reálna. Druhou možnosťou sa javí ošetrovanie otázky zániku subjektu vystupujúceho na pozícii poskytovateľa úverových služieb hromadného financovania v národnej legislatíve. Tu máme za to, kvalitný základ na riešenie tejto otázky poskytuje aj Metodické usmernenie NBS upravujúce predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska na vrátenie povolenia na poskytovanie spotrebiteľských úverov a to najmä z pohľadu vymedzenia rozsahu jednotlivých záväzkov, ktoré vznikli v súvislosti s poskytovanými úvermi. Zároveň však vzhľadom na špecifická činnosti peer to peer lendingu by bolo potrebné modifikovať tieto ustanovenia aj o doplnenie opatrení a postupov, ktorými sa v prípade zlyhania potenciálneho poskytovateľa úverových služieb hromadného financovania zabezpečí kontinuita poskytovania kritických funkcií súvisiacich s existujúcimi investíciami a riadnou správou dohôd medzi potenciálnym poskytovateľom úverových služieb hromadného financovania a jeho klientmi. Máme za to, že v nadväznosti na význam zabezpečenia kontinuity správy už existujúcich zmlúv, by sa táto povinnosť, zosobnená v pláne opisu činnosti na zabezpečenie kontinuity činnosti, mala splniť už v povoľovacom konaní a teda by mala patriť medzi podmienky na udelenie povolenia.

Použitá literatúra:

- DAUDRIKH, Y.: Požiadavky na podnikanie bánk. In: Právo finančného trhu. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 257 s. ISBN 9788081687532.
- HAVRYLCHYK, O, MARIOTTO, C. and col.: The Expansion of the Peer-to-Peer Lending. Review of network economics. 2021, 19 (3), s.145-187.
- HESEKOVÁ, S.: Vplyv ekonomických aspektov na normotvorbu v oblasti poskytovania úverov. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 118-124, ISBN 978-80-7160-558-4
- ILLIOVÁ, Z.: Právo súkromné a verejné. In: Comenius Časopis, 2017, ISSN 2454-0846, Dostupné na <https://comeniuscasopis.flaw.uniba.sk/2017/10/>.
- KUTI, M., MADARÁSZ, G.: Crowdfunding. Public Finance Quarterly. 2014, 59(3), 355–366.
- PINTÉROVÁ, D.: Identifikácia kogentných a dispozitívnych ustanovení v Obchodnom zákonníku. In: COMENIUS BLOG, 2021, ISSN 2644-5581, Dostupné na <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2021/05/10/identifikacia-kogentnych-a-dispozitivnych-ustanoveni-v-obchodnom-zakonniku/>
- ŠIMONOVÁ, J.: Základné východiská Európskeho vplyvu na právnu reguláciu finančného trhu v SR. In: Sborník příspěvků z konference Cofola 2008 konané na PrF MU 13. – 14.5.2008. Brno: Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-210-4630-6.
- ZIEGLER, T. SCHNEOR, R.: Lending Crowdfunding: Principles and Market Development. In: Shneor R., Zhao L., Fláten BT. (eds) Advances in Crowdfunding. Palgrave Macmillan, Cham. 2020, 532 s. ISBN 978-3-030-46311-3.
- VALCKX, N. et al.: Household debt and financial stability, Global Financial Stability Review, IMF, 2017.

Kontaktné údaje:

JUDr. Simona Heseková, PhD.
simona.hesekova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika

POLITIKY NA PODPORU STARTUPOV¹

Ján Mazúr

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Je dlhodobou ambíciou a súčasne výzvou pre jednotlivé štáty vytvárať politiky na podporu inovatívnych segmentov ekonomiky - startupov. Ťažiskovým pre tieto politiky je práve finančné právo, ktoré predstavuje rámec pre poskytovanie rôznych foriem podpory zo strany verejnej správy. V príspevku ponúkame prehľad rôznych návrhov politik na podporu startupov na Slovensku, zvlášť s ohľadom na finančno-právne a obchodno-právne nástroje.

Abstract: It is a long-term ambition and challenge for individual states to create policies to support innovative segments of the economy - startups. The focus of these policies is primarily financial law, which represents a framework for providing various forms of support by the public administration. In this paper we offer an overview of public policies to support startups in Slovakia, especially regarding instruments of financial law and company law.

Key words: startups, public policy for innovative economy, innovation, financial instruments.

Kľúčové slová: startupy, verejná politiky v prospech inovatívnej ekonomiky, inovácie, finančné nástroje.

1 ÚVOD

V ostatných rokoch sa aj na Slovensku píše a hovorí veľa o startupoch a ich podpore, a to zvlášť v kontexte potreby zabezpečiť prerod slovenskej ekonomiky z výrobnéj s nízkou pridanou hodnotou na inovačnú s vysokou pridanou hodnotou.² Práve inovácie však vznikajú v priaznivom kontexte, reagujúc na vhodné vstupy a impulzy. Verejný sektor sa obvykle usiluje vytvoriť tento priaznivý kontext a zabezpečiť primeranú motiváciu aktérov – môžeme hovoriť o politikách na podporu inovácií. Tento príspevok sa usiluje stručne zhrnúť a popísať kľúčové politiky na podporu špecifických nositeľov inovácií – startupov. Práve startupy možno označiť za hlavný nástroj tvorby a rozširovania inovácií³ a taktiež produktívnych pracovných miest s vysokou pridanou hodnotou.⁴ Okrem toho tvoria startupy množstvo iných spoločenských hodnôt cez pozitívne externality.⁵ Ich podpora je preto viac ako potrebná pre podporu tvorby inovácií v ekonomike, no tiež preto, aby verejný sektor korigoval „zlyhanie trhu“, akým je napríklad nedostatočné financovanie pre tieto rizikové formy podnikania (ang. *funding gaps*).⁶ Podpora inovácií je osobitne významná v kontexte prebiehajúcich zmien v hospodárstvach členských štátov EÚ súvisiacich s potrebou dosiahnuť trvalo udržateľnú spoločnosť.⁷ Hoci za startup možno teoreticky označiť všetky začínajúce podnikateľské iniciatívy, formalizované či neformalizované v špecifickej forme obchodnej spoločnosti, bez ohľadu na odvetvie podnikania, v praktickej rovine pre účely tohto príspevku považujeme za startup obchodnú spoločnosť

¹ Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0553 (projekt „*Premeny a inovácie konceptu kapitálových spoločností v podmienkach globalizácie*“).

² Pozri napr.: DRAHOKOUPIL, J., FABO, B.: The limits of foreign-led growth: Demand for digital skills by foreign and domestic firms in Slovakia.

³ EDWARDS, T. a kol.: Understanding Innovation in Small and Medium-Sized Enterprises: A Process Manifest; van de VRANDE, V. a kol.: Open Innovation in SMEs: Trends, Motives and Management Challenges; LOVE, J. H.; ROPER, S.: SME Innovation, Exporting and Growth.

⁴ DECKER, R. a kol.: The Role of Entrepreneurship in US Job Creation and Economic Dynamism.

⁵ JONES, B.; SUMMERS, L.: *A Calculation of the Social Returns to Innovation*.

⁶ WILSON, K.: *Policy Lessons from Financing Innovative Firms*, s. 11.

⁷ EUROPEAN COMMISSION. DIRECTORATE GENERAL FOR RESEARCH AND INNOVATION a kol.: *Industry 5.0: Towards a Sustainable, Human Centric and Resilient European Industry*.

mladšiu ako 10 rokov, obvykle naviazanú na (vysoko) inovatívnu technológiu alebo biznis model, ktorá má alebo sa usiluje o značný rast počtu zamestnancov a/alebo tržieb.⁸

Ambíciou príspevku je predstaviť kľúčové typy politík na podporu startupov s prepojením na finančné právo. Ide prevažne o politiky na ponukovej strane podpory – podpora tvorby investícií do startupov, a to primárne cez uľahčovanie investícií a motivovanie súkromných investorov k investovaniu, priamou podporou z verejného sektora či zmenou daňovo-odvodového zaťaženia podporujúceho investície. Príspevok začína rozdelením politík na tri kategórie, ktoré neskôr hlbšie popisujeme. V závere politiky stručne kontextualizujeme na Slovensko.

2 POLITIKY NA PODPORU STARTUPOV

Ekonomické a ekonomicko-právne politiky možno všeobecne rozdeliť na tri základné kategórie:⁹

1. Všeobecný regulačný rámec definujúci základné pravidlá pre ekonomické aktivity, akými sú najmä stabilné právne a regulačné prostredie, predvídateľné daňové a právne podmienky, vymožitelnosť práva a právny štát, či makroekonomická stabilita. V tomto kontexte možno diskutovať taktiež základné koncepty obchodného práva, hospodárskeho práva či finančného práva, ktoré by mali umožniť flexibilné nastavenie správy obchodnej spoločnosti, vydávanie finančných nástrojov vhodných pre financovanie typické pre startupy, či iné potrebné právne rámce (napr. konkurzné právo, reštrukturalizácie).
2. Politiky na dopytovej strane predstavujúce podporu podnikania, inovácií, tvoriace prostredie motivujúce k vedeckému bádaniu a zapájaniu jeho výsledkov do aplikačnej praxe cez spin-offy¹⁰, prípadne podporujúce vzdelávanie či ľudský kapitál celkovo.
3. Napokon sú to politiky podporujúce ponukovú stranu – zabezpečenie financovania a investícií do mladých podnikateľských aktivít. Tieto politiky majú motivovať investorov zo súkromnej sféry k investovaniu do inovatívnych spoločností, prípadne zabezpečiť doplnkové financovanie zo strany verejného sektora, ak je súkromných investícií nedostatok a vzniká takzvaný nedostatok vo financovaní.¹¹

Pre celkový úspech štátu – ekonomiky v tejto oblasti je dôležité zabezpečiť optimálne podmienky vo všetkých troch kategóriách. V ďalšej časti popíšeme jednotlivé kategórie a uvedieme, aké základné politiky sa zvyknú uvádzať v literatúre ako kľúčové. Sústredíme sa pritom na poslednú tretiu kategóriu.

2.1 Všeobecný regulačný rámec

Okrem všeobecnej politicko-právnej a ekonomickej stability je pre rozvoj startupov kľúčové vhodné nastavenie obchodného práva, resp. najmä práva obchodných spoločností. Právo

⁸ V anglickom origináli sa nehovorí o *obchodnej spoločnosti* ale o *podniku* (ang. *enterprise*). Vzhľadom k odlišným významom týchto pojmov v slovenskom práve a vzhľadom k tomu, že tento príspevok sa venuje primárne právnym otázkam, sme sa rozhodli používať označenie *obchodná spoločnosť* s príslušnými parametrami. Pozri: KOLLMANN, T. a kol.: *European Startup Monitor 2016*; BORMANS, J. a kol.: *European Startup Monitor 2019-2020*.

⁹ DURUFLÉ, G. a kol.: *From Start-up to Scale-up: Examining Public Policies for the Financing of High-Growth Ventures*, s. 27.

¹⁰ Spin-offom rozumieme osobitnú právnickú osobu, spravidla založenú osobami z materskej inštitúcie alebo samotnou materskou inštitúciou, v rámci ktorej vznikla určitá inovácia – duševné vlastníctvo ako výsledok vedecko-výskumnej činnosti. Cieľom spin-offu je komercializovať túto inováciu cez transfer duševného vlastníctva a oddelenie rizík spojených s komercializáciou od činností materskej inštitúcie. Skutočnosť, že spin-off je samostatnou právnickou osobou, umožňuje aj získanie investorov priamo pre potreby spin-offu. Pozri napr. DE CLEYN, S. a BRAET, J.: *Research Valorisation Through Spin-off Ventures: Integration of Existing Concepts and Typologies*.

¹¹ ESHO, E.; VERHOEF, G.: *The Funding Gap and the Financing of Small and Medium Businesses: An Integrated Literature Review and an Agenda*; CRESSY, R.: *Funding Gaps: A Symposium*; VEUGELERS, R.: *Mind Europe's Early-Stage Equity Gap*; THOMADAKIS, A.: *Nothing Ventured Nothing Gained: How the EU Can Boost Growth in Small Businesses and Start-Ups*, s. 8.

obchodných spoločností, tradične orientované skôr na menšie *súkromné* obchodné a súčasne na väčšie *verejné* obchodné spoločnosti, dlho neobsahovalo vhodné inštitúty, ktoré by saturovali potreby typické pre startupové obchodné spoločnosti.¹² V tomto kontexte môžeme spomenúť pár kľúčových parametrov typických pre startupové spoločnosti:

1. Startupy sú veľmi mladými spoločnosťami. Startupy tak nemajú dostatočne vyvinuté procesy a riadenie, ich štruktúry môžu pôsobiť neprofesionálne či nevyvinuto. Súčasne tak nemajú dostatočnú prevádzkovú históriu, z ktorej by sa dalo aspoň odhadnúť, ako sa bude spoločnosti dariť do budúcnosti. Ich personál môže vychádzať skôr z vedecko-výskumného prostredia, než z podnikateľského, čím je dané, že potrebné know-how môže startupu chýbať.
2. Startupy sa venujú rizikovému podnikaniu. Hoci je každé podnikanie rizikové, startupy v klasickom poňatí predstavujú spoločnosti, ktoré v prvom rade len tvoria svoj produkt, o ktorom nie je jasné, či bude alebo nebude na trhu úspešný. Vytvorenie produktu môže byť veľmi nákladné – množstvo startupov musí v prvom rade ukončiť výskum či vývoj určitej technológie – inovácie, ktorá sa následne musí na trhu overiť.
3. Vyššie uvedené parametre spôsobujú vysokú informačnú asymetriu (ang. *information asymmetries*) a intenzívny problém zastúpenia (ang. *agency problems*) medzi startupom a jeho zakladateľmi a zamestnancami na jednej strane a perspektívnymi investormi na strane druhej.¹³ Táto informačná asymetria predstavuje hlavné východisko pri nastavovaní profesionálnej korporátnej správy pri vstupe profesionálneho investora, ktorým je spravidla fond rizikového kapitálu (ang. *venture capital fund*), prípadne podnikateľský anjel (ang. *business angel*).¹⁴
4. Investori startupu obvykle poskytujú investíciu formou vkladu do základného/vlastného imania startupu; cudzí kapitál v podobe dlhového financovania je skôr nezvyčajný a ak sa zapája, tak skôr s predpokladom konverzie do vlastného kapitálu alebo až v neskorších obdobiach rozvoja spoločnosti, keď má dostatok príjmov na úhradu dlhovej služby. Tendencia poskytovať investíciu cez vlastný kapitál vyplýva jednak z vysokej investičnej potreby startupu, nedostatočných príjmov počas prvých rokov existencie startupu, no tiež z potreby investorov kontrolovať kľúčové rozhodnutia uskutočnené v rámci startupu.¹⁵

Z hľadiska obchodného práva je preto dôležité poskytnúť startupom určitú mieru flexibility, ktorá umožní startupom a investorom asymetricky nastaviť vzájomné práva a povinnosti.¹⁶ Osobitne možno hovoriť o širokej zmluvnej voľnosti v kontexte dohôd medzi spoločníkmi (akcionárskych zmlúv); flexibilita pri vydávaní finančných nástrojov (najmä dlhopisov, či rôznych druhov akcií); úprave exitových práv (práv pri „vystúpení“ investora zo spoločnosti, kedy sa investor usiluje získať naspäť určitý výnos zo svojej investície); či o pravidlách upravujúcich požiadavky na základný kapitál.¹⁷ Tieto potreby mala do veľkej miery uspokojiť novela Obchodného zákonníka z roku 2015, ktorou sa okrem iného vytvorila nová právna forma jednoduchej spoločnosti na akcie (JSA).¹⁸ JSA dokonca túto úlohu do určitej miery aj plní, hoci presadenie sa tejto právnej formy je relatívne pomalé.¹⁹

¹² Pre detailný prehľad typických aspektov správy startupových obchodných spoločností možno odporučiť napríklad článok POLLMAN, E.: Startup Governance.

¹³ Pozri klasickú prácu Jensena a Mecklinga: JENSEN, M. C.; MECKLING, W. H.: Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure, prípadne ARMOUR, J., HANSMANN, H., a KRAAKMAN, R.: Agency Problems and Legal Strategies; MITNICK, B. M.: Origin of the Theory of Agency: An Account By One of the Theory's Originators.

¹⁴ Schupp and Gansel, *Principal Agents in Venture Capital and Private Equity Contracting*.

¹⁵ Ferran and Ho, "Capital Structure—Fundamental Legal, Accounting, and Financing Considerations,"

¹⁶ SCHUPP, S.; GANSEL, E.: *Principal Agents in Venture Capital and Private Equity Contracting*.

¹⁷ GIUDICI, P.; AGSTNER, P.: Startups and Company Law: The Competitive Pressure of Delaware on Italy (and Europe?), s. 617–24.

¹⁸ Zákon č. 389/2015 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁹ PATAKYOVÁ, M.; KAČALJAK, M.; GRAMBLIČKOVÁ, B.; MAZÚR, J.; DUTKOVÁ, P.: Slovak Simple Joint Stock Company – Critical Review and Preliminary Assessment. V tejto súvislosti možno

2.2 Politiky podporujúce dopytovú stranu

Politiky podporujúce dopytovú stranu sa zvyknú orientovať na budovanie podnikateľskej kultúry, osvetu a vzdelania, no tiež na posilňovanie pripravenosti startupov na získanie investícií, či celkový rozvoj podnikateľského prostredia či startupového ekosystému.²⁰ Vnútnou logikou týchto politík je vytvoriť dostatočné množstvo osôb produkujúcich inovácie, ktoré budú súčasne schopné a motivované uvedenú inováciu komercionalizovať a tak s ňou podnikáť. Okrem podpory vzdelávania a inovačnej a podnikateľskej kultúry sa tieto politiky orientujú na rôzne podporné služby pre startupy. Typickými podpornými službami sú najmä inkubátory a akcelerátory, no taktiež rôzne podporné agentúry. Zatiaľ čo podpora inkubátorov súvisí s poskytnutím určitých služieb pre startup s cieľom izolovať ho od rizík vonkajšieho trhového prostredia, podpora akcelerátorov nastupuje obvykle neskôr s cieľom poskytnúť startupom limitované, spravidla niekoľko mesiacov trvajúce programy s podpornými službami, vzdelávaním či prezentačnými príležitosťami pred investormi.²¹

2.3 Politiky podporujúce ponukovú stranu

Politiky na ponukovej strane sa sústreďujú na priamu či nepriamu podporu poskytovania investícií startupom – môže pri tom ísť o ekonomické či právne nástroje na podporu investícií zo súkromného sektora (napríklad daňové úľavy), rôzne koinvestičné schémy medzi súkromným a verejným sektorom, či čisto verejné investičné schémy (fondy). Okrem toho sa môžu prejavovať v nepriamej podpore ponukovej strany formou uľahčovania prepájania startupov s investormi, či investorov vzájomne (často do tzv. investičných syndikátov, ktoré spájajú viacerých investorov investujúcich do konkrétneho startupu v jednom investičnom kole).²² Cieľom týchto politík je okrem poskytnutia finančných prostriedkov startupu (investičná funkcia), aj signalizačná funkcia pre ostatných investorov, no tieto politiky môžu sledovať aj iné napr. rozvojové ciele v špecifických regiónoch.²³ Výklad v tejto časti začneme oblasťou investičnej politiky štátu, v rámci ktorej je k dispozícii viacero nástrojov návratnej investičnej pomoci, budeme pokračovať nenávratnými formami pomoci a ukončíme ho otázkou nastavenia daňového systému a nástrojmi v tejto oblasti.

Návratné investície môže štát poskytovať do vlastného alebo cudzieho kapitálu startupov. Investície do vlastného kapitálu štát obvykle realizuje buď sám prostredníctvom vlastných investičných, fondových štruktúr a správcov fondov (Model štátny fond), prípadne ako spoluinvestor so súkromnými investormi (Model spoluinvestor), alebo tak, že zainvestuje do iného fondu rizikového kapitálu so špecifickou investičnou politikou (Model fond fondov).²⁴

1. V rámci Modelu štátny fond má štát, v rámci pravidiel štátnej pomoci, relatívnu voľnosť s nastavením svojej investičnej politiky, ktorá nemusí nutne sledovať výlučne finančné ciele, ako je obvyklé u klasických fondov rizikového kapitálu. Štát zároveň môže ušetriť na správcovských poplatkoch, no predpokladom je, že si štát vytvorí vlastné adekvátne know-how v rámci správcu štátneho fondu, čo nemusí byť v prostredí verejnej správy jednoduché.
2. Model spoluinvestora predstavuje situáciu, kedy štát za trhových podmienok spoluinvestuje so súkromnými investormi do špecifickej spoločnosti. Výhodou modelu

polemizovať, či pomalý nábeh využívania JSA v kombinácii s jej nesystémovým zakotvením v slovenskom právnom poriadku poháňajú snahy o odstránenie JSA zo slovenského právneho poriadku v súvislosti s plánovanou rekonštrukciou práva obchodných spoločností. Pozri zámer: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2020-627>.

²⁰ OECD: *Financing High-Growth Firms: The Role of Angel Investors*.

²¹ COHEN, S., HOCHBERG, Y. V.: *Accelerating Startups: The Seed Accelerator Phenomenon*, s. 4. K všeobecnému prehľadu o akcelerátoroch pozri aj MILLER, P.; BOUND, K.: *The Startup Factories The Rise of Accelerator Programmes to Support New Technology Ventures*.

²² MASON, C. M.: *Public Policy Support for the Informal Venture Capital Market in Europe: A Critical Review*.

²³ COLOMBO, M. G. a kol.: *Governmental Venture Capital for Innovative Young Firms*; LELEUX, B.; SURLEMONT, B.: *Public versus Private Venture Capital: Seeding or Crowding out? A Pan-European Analysis*.

²⁴ DURUFLÉ, G. a kol.: *From Start-up to Scale-up: Examining Public Policies for the Financing of High-Growth Ventures*.

je validácia investičnej príležitosti nezávislým trhovým aktérom, z čoho následne plynú aj voľnejšie pravidlá štátnej pomoci.

3. Napokon Model fondov predstavuje situáciu, kedy štát investuje do fondu rizikového kapitálu spravovaného profesionálnym nezávislým správcom spolu s inými investormi. Výhodou je, že štát si nemusí budovať know-how na výber individuálnych investičných príležitostí – startupov, postačí mu know-how na výber správcu takého fondu. Nevýhodou je povinnosť participovať na poplatkoch (správa, výkon).

Modely zapájania súkromných investorov umožňujú štátnym investorom získať pre svoje portfóliové spoločnosti spojenie s globálnym trhom a sieťami, čo je pre ich úspech v budúcnosti kritické.²⁵ Rôzne formy spoluinvestovania štátu umožňujú rôznym spôsobom zdieľať riziká so súkromným sektorom s cieľom motivovať a mobilizovať dodatočné zdroje, ak sú nedostatkové. Štandardný prístup predpokladá *pari-passu* investície a proporcionálne rovnaký výnos pre všetkých investorov, vrátane štátu. Avšak existujú aj osobitné motivačné dojednania, ktoré môžu zabezpečiť súkromným investorom ochranu pred stratou investície (štát absorbuje väčšiu proporciu straty fondu), prípadne asymetrické delenie výnosov z investičnej činnosti (v prospech súkromných investorov).²⁶ Asymetrické delenie môže spočívať aj v rozličnom načasovaní investície (štát prvý vstupuje a posledný vystupuje, čím súkromnému investorovi umožňuje získať väčšiu vnútornú mieru návratnosti), úhrade nákladov na správu fondu, prípadne poskytnutím návratných zdrojov fondu pre účely dosiahnutia pákového efektu (ang. leverage) pre všetkých investorov, alebo poskytnutím opcie na odkúpenie podielu štátu zo strany súkromných investorov do fondu.²⁷

Štát môže poskytovať rôzne schémy podpory formou pôžičiek, úverov či iných návratných foriem cudzieho kapitálu. Tieto však na rozdiel od financovania vlastným kapitálom nie sú bez špecifickej úpravy podmienok všeobecne užitočné pre startupy. Dôvodom je, že startupy nemajú v ranných etapách svojho vývoja (vysoké) tržby, ktorými by dokázali zabezpečiť úhradu splátok pôžičiek či úverov s úrokmi. Podobne nemajú takmer žiadny majetok, ktorý by mohol slúžiť na zabezpečenie a uspokojenie záväzkov veriteľov. Navyše financovanie startupov je vysoko rizikové. Medzi veriteľmi a startupom môže existovať vysoká informačná asymetria, pričom tá je aspoň čiastočne riešiteľná akcionárskymi právami/právami spoločníkov, ktoré sú silnejšie ako práva veriteľov.²⁸ Prekonávanie informačnej asymetrie bude pre veriteľov nepomerne náročnejšie, hoci kvalitné zmluvné dojednania sú spôsobilé tento problém zmierniť. Z týchto dôvodov klasickí veritelia ako banky nezvyknú poskytovať (substantívne) návratné zdroje financovania startupom. Práve preto však vzniká priestor pre dobre ciele politiku štátu poskytnúť špecifické zvýhodnené návratné formy financovania startupom buď priamo alebo nepriamo prostredníctvom poskytnutia záruk klasickým poskytovateľom financovania (bankám, fondom).

Návratné zdroje – najmä výskumné granty, či vouchere využiteľné na úhradu špecifických služieb – sa často poskytujú startupom v najrannejších etapách ich vývoja, kedy sa ešte len vyvíja produkt a riziká pre externých investorov sú najväčšie. Pochopiteľne riziko morálneho hazardu je vzhľadom nenávratnosť týchto nástrojov relatívne intenzívnejšie. Práve tieto nástroje sú však pre ranné etapy najčastejšie používanými nástrojmi v rámci krajín OECD.²⁹

Poslednou väčšou skupinou politík na motivovanie investorov investovať do startupov je *daňová politika*. V rámci nej možno identifikovať niekoľko spôsobov podpory startupov a investovania do nich. V prvom rade môže ísť o zníženie sadzieb pri dani z kapitálových príjmov, prípadne úplne oslobodenie od dane z kapitálových príjmov z investícií do startupov. V zásade sa jedná o príjmy

²⁵ LERNER, J.: The Future of Public Efforts to Boost Entrepreneurship and Venture Capital, s. 262.

²⁶ DURUFLÉ, G. a kol.: From Start-up to Scale-up: Examining Public Policies for the Financing of High-Growth Ventures, s. 28; EVCA: EVCA Venture Capital White Paper: Closing Gaps and Moving up a Gear: The next Stage of Venture Capital's Evolution in Europe; MURRAY, G. a kol.: Government Co-Financed 'Hybrid' Venture Capital Programmes: Generalizing Developed Economy Experience and Its Relevance to Emerging Nations.

²⁷ MURRAY, G. a kol.: Government Co-Financed 'Hybrid' Venture Capital Programmes: Generalizing Developed Economy Experience and Its Relevance to Emerging Nations.

²⁸ DROVER, W. a kol.: Review and Road Map of Entrepreneurial Equity Financing Research: Venture Capital, Corporate Venture Capital, Angel Investment, Crowdfunding, and Accelerators; NOFSINGER, J. R.; WANG, W.: Determinants of Start-up Firm External Financing Worldwide.

²⁹ WILSON, K.: *Policy Lessons from Financing Innovative Firms*, s. 7.

z kapitálového majetku alebo ostatné príjmy vzťahujúce sa na špecifickú formu exitu investora zo startupu (spravidla predaj cenných papierov alebo obchodného podielu tretej osobe). Hoci, nezriedkavo býva také oslobodenie limitované určitou výškou príjmu,³⁰ oslobodenie predstavuje najštedrejšiu formu podpory priamo pre investorov. Po druhé môže ísť o odloženie daňovej povinnosti do budúcnosti; ide o relatívne málo štedrú formu daňovej politiky, nakoľko sa ňou nedosahuje permanentný účinok. Treťou možnosťou je zníženie základu dane o špecifické kategórie výdavkov, čím sa dosahuje jasný ekonomický benefit pre daňovníka – investora. Daňové bonusy zas umožňujú investorom odpočítat' od daňovej povinnosti zákonodarcom definovanú sumu, čím sa znižuje daňová povinnosť a tak implicitne zvyšuje motivácia investora. Práve daňové bonusy spolu s oslobodením od dane patria k najčastejšie využívaným daňovým nástrojom v rámci štátov EÚ a OECD.³¹ Napokon je piatou alternatívou odpočítanie daňovej straty od základu dane.³² Osobitnou kategóriou podpory startupov cez daňovú politiku sú špeciálne pravidlá odpisovania vhodné pre startupy. Môže ísť o zavedenie asymetrického zrýchleného odpisovania majetku použitého na výskum a vývoj, prípadne využitie daňových bonusov.³³ Pre startupy sú zároveň relevantné osobitné daňové režimy vo vzťahu k inováciám (ang. *patent box*), ktoré predstavujú úplné alebo čiastočné oslobodenie od dane príjmov z odplát za poskytnutie práv k vynálezom či inému duševnému vlastníctvu chránenému autorským právom, prípadne príjmov z výrobkov (služieb), na ktorých vytvorenie bolo použité také duševné vlastníctvo či nehmotné aktíva.³⁴

Významnou otázkou je v kontexte daňovej politiky otázka kvalifikácie na uvedené daňové politiky. Osobitne je potrebné zdefinovať startup (napr. cez finančnú veľkosť, počet zamestnancov, vek, prípadne sektorové či geografické zameranie), investorov (fyzické osoby, právnické osoby), investíciu (minimálna, maximálna veľkosť, vlastný, prípadne cudzí kapitál) či minimálnu dobu trvania investície.³⁵

3 ZÁVER

V príspevku sme sa venovali primárne politikám na podporu startupov v oblasti ponuky finančných prostriedkov pre startupy, zvlášť s ohľadom na nástroje finančného práva – ide najmä o účasť štátu na trhu s rizikovým kapitálom a daňovú politiku. V ďalšom výskume je potrebné sa venovať detailnej analýze ich ukotvenia v slovenskom právnom prostredí, no tiež súvislostiam s pravidlami štátnej pomoci v EÚ. Ako ukazuje viacero medzinárodných indexov³⁶, no tiež národné výskumy o podnikateľskom prostredí³⁷, slovenské prostredie nie je veľmi vhodne nastavené s ohľadom na startupy a aktiváciu inovačného potenciálu. Súčasne však výskum naznačuje, že na Slovensku je množstvo nástrojov na ponukovej strane už zavedených, avšak neexistuje jasná stratégia na dopytovej strane – tvorba inovatívnych technológií a startupov. Hoci existuje množstvo strategických dokumentov diskutujúcich tieto nedostatky a možné spôsoby ich riešenia, len

³⁰ ROSENBERG, J.; MARRON, D.: *Tax Policy and Investment by Startups and Innovative Firms*, s. 6.

³¹ PRICEWATERHOUSECOOPERS LLP, LONDON a kol.: *Effectiveness of Tax Incentives for Venture Capital and Business Angels to Foster the Investment of SMEs and Start-Ups. Final Report*, s. 103.

³² PRICEWATERHOUSECOOPERS LLP, LONDON a kol.: *Effectiveness of Tax Incentives for Venture Capital and Business Angels to Foster the Investment of SMEs and Start-Ups. Final Report*, s. 69 a nasl.

³³ ROSENBERG, J.; MARRON, D.: *Tax Policy and Investment by Startups and Innovative Firms*.

³⁴ Pozri § 13a a 13b zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

³⁵ PRICEWATERHOUSECOOPERS LLP, LONDON a kol.: *Effectiveness of Tax Incentives for Venture Capital and Business Angels to Foster the Investment of SMEs and Start-Ups. Final Report*, s. 118

³⁶ Pozri napr.: European Innovation Scoreboard; Regional Entrepreneurship and Development Index; Doing Business; European Digital City Index; Global Innovation Index; Digital Economy and Society Index; Advanced Technologies for Industry Index, ktoré všetky ukazujú na prevažne podpriemernú výkonnosť Slovenskej republiky v oblasti inovácií, inovačných ekosystémov či prostredia pre priaznivý rozvoj startupov a podnikania.

³⁷ PILKOVÁ, A. a kol.: *GEM Slovensko 2017: Podnikanie Na Slovensku: Vysoká Aktivita, v Problematickom Prostredí*.

koncentrovaná a dlhodobá snaha dokáže vytvoriť vhodné a motivujúce podhubie pre vznik a rast startupov. Jej súčasťou nie sú len právne či ekonomické nástroje ale tiež vzdelávacie a výskumné politiky, či zmena kultúry s cieľom normalizovať rizikovú činnosť, akou je podnikanie.

Použitá literatúra:

- ARMOUR, J., HANSMANN, H., a KRAAKMAN, R.: Agency Problems and Legal Strategies. In KRAAKMAN, R., ARMOUR, J., DAVIES, P., ENRIQUES, L., HANSMANN, H., HERTIG, G., HOPT, K., KANDA, H., PARGENDLER, M., RINGE, W.-G., ROCK, E.: *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Oxford University Press. 2017.
- BORMANS, J., PRIVITERA, M., BOGEN, E.: European Startup Monitor 2019-2020. 2019.
- COHEN, S., HOCHBERG., Y. V.: Accelerating Startups: The Seed Accelerator Phenomenon. In *SSRN Electronic Journal*. 2014. K dispozícii online (sprístupnené 08. 07. 2021): <http://www.ssrn.com/abstract=2418000>.
- COLOMBO, M. G.; CUMMING, D. J.; VISMARA, S.: Governmental Venture Capital for Innovative Young Firms. *J Technol Transf* 2016, 41 (1), 10–24. <https://doi.org/10.1007/s10961-014-9380-9>.
- CRESSY, R.: Funding Gaps: A Symposium. *The Economic Journal* 2002, 112 (477), 1–16.
- DE CLEYN, S.; BRAET, S.: Research Valorisation Through Spin-Off Ventures: Integration Of Existing Concepts And Typologies. University of Antwerp 2007.
- DECKER, R.; HALTIWANGER, J.; JARMIN, R.; MIRANDA, J. The Role of Entrepreneurship in US Job Creation and Economic Dynamism. *Journal of Economic Perspectives* 2014, 28 (3), 3–24. <https://doi.org/10.1257/jep.28.3.3>.
- DRAHOKOUPIL, J., FABO, B.: The limits of foreign-led growth: Demand for digital skills by foreign and domestic firms in Slovakia. *NBS Working paper 7/2019*.
- DROVER, W.; BUSENITZ, L.; MATUSIK, S.; TOWNSEND, D.; ANGLIN, A.; DUSHNITSKY, G.: A Review and Road Map of Entrepreneurial Equity Financing Research: Venture Capital, Corporate Venture Capital, Angel Investment, Crowdfunding, and Accelerators. *Journal of Management* 2017, 43 (6), 1820–1853. <https://doi.org/10.1177/0149206317690584>.
- DURUFLÉ, G.; HELLMANN, T.; WILSON, K.: From Start-up to Scale-up: Examining Public Policies for the Financing of High- Growth Ventures. *Bruegel Working Paper* 2017, No. 04, 43.
- EDWARDS, T.; DELBRIDGE, R.; MUNDAY, M.: Understanding Innovation in Small and Medium-Sized Enterprises: A Process Manifest. *Technovation* 2005, 25 (10), 1119–1127. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2004.04.005>.
- ESHO, E.; VERHOEF, G.: The Funding Gap and the Financing of Small and Medium Businesses: An Integrated Literature Review and an Agenda. *MPRA Paper No. 90153* 2018.
- EUROPEAN COMMISSION. DIRECTORATE GENERAL FOR RESEARCH AND INNOVATION.; BREQUE, M.; DE NUL, L.; PETRIDIS, A.: *Industry 5.0: Towards a Sustainable, Human Centric and Resilient European Industry.*; Publications Office: LU, 2021.
- EVCA: EVCA Venture Capital White Paper: Closing Gaps and Moving up a Gear: The next Stage of Venture Capital's Evolution in Europe. EVCA 2010.
- FERRAN, E.; HO, L. C.: Capital Structure—Fundamental Legal, Accounting, and Financing Considerations. In *Principles of Corporate Finance Law*; Oxford University Press, 2014. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671342.001.0001>.
- GIUDICI, P.; AGSTNER, P.: Startups and Company Law: The Competitive Pressure of Delaware on Italy (and Europe?). *Eur Bus Org Law Rev* 2019, 20 (4), 597–632. <https://doi.org/10.1007/s40804-019-00163-x>.
- JENSEN, M. C.; MECKLING, W. H.: Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics* 1976, 3 (4), 305–360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X).
- JONES, B.; SUMMERS, L.: *A Calculation of the Social Returns to Innovation*; w27863; National Bureau of Economic Research: Cambridge, MA, 2020; p w27863. <https://doi.org/10.3386/w27863>.
- KOLLMANN, T.; STÖCKMANN, C.; HENSELLEK, S.; KENSBOCK, J.: *European Startup Monitor 2016*; German Startups Association, 2016; p 112.
- LELEUX, B.; SURLÉMONT, B.: Public versus Private Venture Capital: Seeding or Crowding out? A Pan-European Analysis. *Journal of Business Venturing* 2003, 18 (1), 81–104. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(01\)00078-7](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(01)00078-7).

- LERNER, J.: The Future of Public Efforts to Boost Entrepreneurship and Venture Capital. *Small Bus Econ* 2010, 35 (3), 255–264. <https://doi.org/10.1007/s11187-010-9298-z>.
- LOVE, J. H.; ROPER, S.: SME Innovation, Exporting and Growth: A Review of Existing Evidence. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship* 2015, 33 (1), 28–48. <https://doi.org/10.1177/0266242614550190>.
- MASON, C. M.: Public Policy Support for the Informal Venture Capital Market in Europe: A Critical Review. *International Small Business Journal* 2009, 27 (5), 536–556. <https://doi.org/10.1177/0266242609338754>.
- MILLER, P.; BOUND, K.: *The Startup Factories The Rise of Accelerator Programmes to Support New Technology Ventures*; NESTA, 2011.
- MITNICK, B. M.: Origin of the Theory of Agency: An Account By One of the Theory's Originators. *SSRN Electronic Journal* 2011. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1020378>.
- MURRAY, G.; COWLING, M.; LIU, W.; KALINOWSKA-BESZCZYNSKA, O.: Government Co-Financed 'Hybrid' Venture Capital Programmes: Generalizing Developed Economy Experience and Its Relevance to Emerging Nations; Liverpool, 2012.
- NOFSINGER, J. R.; WANG, W.: Determinants of Start-up Firm External Financing Worldwide. *Journal of Banking & Finance* 2011, 35 (9), 2282–2294. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2011.01.024>.
- OECD: *Financing High-Growth Firms: The Role of Angel Investors*; OECD, 2011. <https://doi.org/10.1787/9789264118782-en>.
- PATAKYOVÁ, M.; KAČALJAK, M.; GRAMBLIČKOVÁ, B.; MAZÚR, J.; DUTKOVÁ, P.: Slovak Simple Joint Stock Company – Critical Review and Preliminary Assessment. *European Company and Financial Law Review* 2020, 17 (2), 205–230. <https://doi.org/10.1515/ecfr-2020-0011>.
- PILKOVÁ, A.; HOLIENKA, M.; KOVAČIČOVÁ, Z.; REHÁK, J.; MIKUŠ, J.: *GEM Slovensko 2017: Podnikanie Na Slovensku: Vysoká Aktivita, v Problematickom Prostredí*; Univerzita Komenského v Bratislave: Bratislava, 2018; p 112.
- POLLMAN, E.: Startup Governance. *University of Pennsylvania Law Review* 2019, 168 (1), 155–222.
- PRICEWATERHOUSECOOPERS LLP, LONDON; CENTER FOR SOCIAL AND ECONOMIC RESEARCH, WARSAW; INSTITUTE FOR ADVANCED STUDIES, VIENNA: *Effectiveness of Tax Incentives for Venture Capital and Business Angels to Foster the Investment of SMEs and Start-Ups. Final Report*; TAXUD/2015/DE/330; European Commission, 2017.
- ROSENBERG, J.; MARRON, D.: Tax Policy and Investment by Startups and Innovative Firms. Tax Policy Center, Urban Institute & Brookings Institution 2015.
- SCHUPP, S.; GANSEL, E.: *Principal Agents in Venture Capital and Private Equity Contracting*; Seminar Paper; Grin, 2005.
- THOMADAKIS, A.: Nothing Ventured Nothing Gained: How the EU Can Boost Growth in Small Businesses and Start-Ups. *ECMI Research Report* 2016, No. 10.
- van de VRANDE, V.; de JONG, J. P. J.; VANHAVERBEKE, W.; de ROCHEMONT, M.: Open Innovation in SMEs: Trends, Motives and Management Challenges. *Technovation* 2009, 29 (6–7), 423–437. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2008.10.001>.
- VEUGELERS, R.: *Mind Europe's Early-Stage Equity Gap*; Bruegel Policy Contribution, No. 2011/18; Bruegel: Brussels, 2011.
- WILSON, K.: *Policy Lessons from Financing Innovative Firms*; OECD Science, Technology and Industry Policy Papers; OECD Science, Technology and Industry Policy Papers 24; 2015; Vol. 24. <https://doi.org/10.1787/5js03z8zrh9p-en>.

Kontaktné údaje:

Mgr. Ján Mazúr, PhD., EMPA
jan.mazur@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

MENIACA SA POVAHA FINANČNEJ A HOSPODÁRSKEJ ÚSTAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ján Mazúr, Tibor Hlinka¹

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: At the end of 2020, the Constitution of the Slovak Republic was amended, which introduced further constitutional starting points for the socio-economic and financial organization within the Constitutional Order of the Slovak Republic. Thus, the "financial constitution" of the Slovak Republic is expanding, which, although brief, has relatively far-reaching implications for the functioning of the state. The subject of the article is to present the provisions of the "financial constitution" of the Slovak Republic.

Abstrakt: Koncom roka 2020 došlo k novelizácii Ústavy SR, čo vneslo do ústavného poriadku SR ďalšie ústavné východiská pre socio-ekonomické a finančné usporiadanie štátu. Rozširuje sa tak „finančná ústava“ SR, ktorá, hoci stručná, má relatívne ďalekosiahle implikácie pre fungovanie štátu. Predmetom článku je predstaviť ustanovenia „finančnej ústavy“ SR.

Key words: financial constitution, economic constitution, budgetary responsibility, constitutional grounds of financial law.

Kľúčové slová: finančná ústava, hospodárska ústava, rozpočtová zodpovednosť, ústavné východiská finančného práva.

1. ÚVOD

Na sklonku roku 2020 bola národnou radou prijatá rozsiahla novela Ústavy SR.² Táto novela obsahovala viaceré zásadné zmeny týkajúce sa súdnictva, no neobišla ani relatívne skromnejšie reprezentovanú časť tzv. finančnej ústavy štátu, resp. v širšom zmysle slova hospodársku ústavu štátu. Cieľom tohto príspevku je predstaviť širšie chápanie finančnej ústavy a základné ústavné východiská pri finančnom a ekonomickom usporiadaní štátu. Podobne ako ostatné odvetvia práva aj finančné právo pramení z ústavy (a ústavných zákonov), a to nielen z ustanovení, ktoré o ňom vyslovene pojednávajú, no tiež z iných ustanovení ústavy, ktoré determinujú finančno-právne vzťahy a východiská. Tento diskusný príspevok je úvodným zo série článkov, ktoré budú do hĺbky rozoberať jednotlivé ústavné normy cez prizmu najmä finančného práva a verejných financií.³ Jeho ambíciou je predstaviť a ustáliť rozsah ústavných východísk pre finančné právo, pričom v ďalších príspevkoch sa budeme venovať jednotlivým východiskám detailnejšie.

2. HOSPODÁRSKA ČI FINANČNÁ ÚSTAVA?

Diskusie o povahe štátu sú do veľkej miery diskusiami o redistribúcii statkov v ekonomike, z čoho vyplýva množstvo základných otázok, ktoré právne štáty obvykle, v abstraktnej rovine, riešia na ústavnej úrovni. Pritom otázka redistribúcie statkov je priamo spojená s predstavou spoločenskej spravodlivosti – ako veľmi egalitárna má byť spoločnosť? Predstavujeme si rovnosť v príležitostiach či vo výsledkoch? Aké verejné služby a v akej kvalite a intenzite má štát poskytovať? Akú mieru solidarity chceme v spoločnosti? Ako sa má štát správať voči budúcim generáciám – aká má byť medzigeneračná solidarita? Odpovede na tieto otázky nachádzajú v ústave svoje najabstraktnejšie právne vyjadrenie, pričom priamo determinujú východiská a fungovanie ekonomiky štátu a s tým súvisiace finančno-právne vzťahy. Ide najmä o zdanenie, spoločné hospodárenie cez verejné rozpočty, mieru centralizácie a decentralizácie v tomto hospodárení, kontrolu a zodpovednosť za

¹ Tento príspevok vznikol v rámci projektu APVV-16-0499 Zabezpečenie efektívneho výberu daní v kontexte informatizácie.

² Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z.

³ Tento príspevok voľne nadväzuje na starší príspevok spoluautora; pozri: MAZÚR, J.: Financial constitution and austerity measures.

priebeh a výsledok hospodárenia, či obeh a postavenie peňazí v ekonomike. Na rozdiel od ústavnoprávnej úpravy mnohých iných častí právneho poriadku sú ekonomika a financie štátu upravené na ústavnej úrovni len relatívne stručne, pričom samotný ústavný súd opakovane zdôraznil, že v ekonomických otázkach má výkonná a zákonodarná moc pomerne veľkú voľnosť.⁴

Pojmy finančná ústava a hospodárska (ekonomická) ústava sú pomerne mladé, hoci ústavy štátov dlhodobo upravujú najrôznejšie ekonomicko-právne vzťahy (najmä v kontexte ústavnej ochrany vlastníckych práv), no tiež rozpočtové pravidlá.⁵ V anglo-americkom akademickom diskurze sa osobitne diskutuje potreba vymedzenia základných pravidiel pre trhové hospodárstvo v tzv. hospodárskej ústave (ang. economic constitution). Motiváciou pre zavedenie hospodárskej ústavy do ústavného poriadku je často ochrana pred excesívnou štátnou mocou, a to tak ochranou vlastníckych práv, ako aj federalizáciou (vo federatívnych štátoch) či decentralizáciou štátnej moci všeobecne.⁶ Avšak detailná úprava ekonomicko-finančných determinantov v ústavách štátov obvykle chýba; zvykne sa ponechať na flexibilnejšiu zákonnú úpravu.⁷

V lokálnom kontexte sa téme finančnej ústavy venovalo len zopár autorov. Napríklad Bröstl označil finančnú ústavu za úpravu základných princípov „zodpovednej a i do širšej budúcnosti orientovanej finančnej a hospodárskej politiky.“⁸ Tento prístup však redukuje finančnú ústavu prakticky výlučne na otázky rozpočtovej zodpovednosti v kontexte ústavného zákona č. 493/2011 Z. z. o rozpočtovej zodpovednosti (ďalej len „ÚZoRZ“), resp. najnovšie aj čl. 55a Ústavy SR, čo neumožňuje vnímať ústavnoprávne východiská finančného práva komplexne a v nadväznosti na ostatné ústavné hodnoty. Podobne úzko pristupuje k téme finančnej ústavy aj česká publikácia Finanční ústava od editora Šimíčka (2013).⁹ Štandardná ústavnoprávna akademická tvorba sa nezvykne do hĺbky venovať ústavnoprávnym východiskám ekonomiky a verejných financií.¹⁰ Napriek zdanlivej všeobecnej neoblube ekonomických tém u právnikov sa však Giba a Bujňák venovali do hĺbky pravidlám rozpočtovej zodpovednosti na Slovensku vo svojej sérii článkov.¹¹ Ústavnoprávne

⁴ Pozri PL. ÚS 8/2017: „Možnosti súdnej kontroly rozhodnutí zákonodarcu v oblasti verejných výdavkov, medzi ktoré patria aj platy verejných funkcionárov, sú však limitované. Každé rozhodnutie týkajúce sa rovnováhy medzi príjmami a výdavkami štátu sa totiž vždy zakladá na posúdení politických, ekonomických a sociálnych otázok, v ktorých je miera úvahy zákonodarcu pri zavedení rôznych opatrení sociálnej a ekonomickej politiky široká.“ Taktiež PL. ÚS 5/2012: „Sféra daní patrí do okruhu „politických otázok“, vo vzťahu ku ktorým treba rešpektovať vyššiu mieru autonómie zákonodarcu, čo sa musí prejaviť v intenzite (rozsahu), vecnom zameraní a metodike ústavného prieskumu,“ a PL. ÚS 14/2014: „Preferencie princípu delby moci a významu daní pre efektívne fungovanie štátu determinujú aj v slovenských pomeroch zdržanlivejší prístup ústavného súdu pri prieskume substantívnych aspektov daňového zákonodarstva (teda aj čo sa týka výšky dane, pozn.), tieto komponenty daňovej politiky je ústavne vhodnejšie ponechať v diskreícii demokraticky zvoleného zákonodarcu, samozrejme, potiaľ, pokiaľ dopad dane na osoby nemá konfiškačný alebo extrémne disproporcionálny (škrtiaci) efekt.“ Pozri aj PL. ÚS 27/2015.

⁵ Napríklad história ústavných noriem upravujúcich rozpočtové vzťahy (osobitne tzv. pravidlá rozpočtovej zodpovednosti) siaha až do 19. stor. Pozri výskum: ELKINS, Z. et al.: Characteristics of national constitutions, version 2.0. Comparative Constitutions Project. v ASATRYAN, Z.: Balanced Budget Rules and Fiscal Outcomes: Evidence from Historical Constitutions. Aj Ústavná listina Československej republiky z roku 1920 upravovala na viacerých miestach tvorbu rozpočtu (§ 41, § 43), požiadavku na zákonodarcu sledovať rozpočtové dopady novej legislatívy (§ 41), no tiež princíp ochrany minoritných záujmov pri rozpočtovaní (§ 132).

⁶ SHAH, A.: On the design of economic constitutions.

⁷ ELSTER, J.: The Impact of Constitutions on Economic Performance, s. 209.

⁸ BRÖSTL, A. a kol.: Ústavné právo Slovenskej republiky, p. 351.

⁹ ŠIMÍČEK, V. a kol.: Finančná ústava.

¹⁰ Porovnaj napr.: GIBA, M. a kol.: Ústavné právo; CIBULKA, L. a kol.: Štátoveda.

¹¹ GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Nové úlohy obcí a vyšších územných celkov v kontexte ústavnej úpravy rozpočtovej zodpovednosti; GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti; GIBA, M., BUJŇÁK, V. a DELANEUVILLE, F.: Caractéristiques Et Conséquences Des Dispositions Constitutionnelles Relatives à La Responsabilité Budgétaire En Slovaquie.

východiská verejných financií, hospodárstva a finančného práva však podľa našej vedomosti dosiaľ na Slovensku neboli komplexne spracované.

2.1 Trhové hospodárstvo, sociálne garancie, životné prostredie

Základným parametrom ekonomiky je jej umiestnenie na pomyselnom spektre medzi voľným trhovým hospodárstvom a centrálné plánovaným hospodárstvom. Moderné európske štáty, medzi ktoré chce patriť aj Slovenská republika, majú trhové hospodárstvo, pričom sa však obvykle predpokladajú určité odôvodnené zásahy verejnej moci do jeho fungovania s cieľom korigovať zlyhania trhu a vnášať väčšiu mieru solidarity do spoločnosti. Základný rámec trhového hospodárstva má svoje vyjadrenie aj v Ústave SR, špecificky v čl. 55 (1) ústavy, v ktorom sa okrem princípu trhovej ekonomiky zakotvujú aj korekčné princípy ochrany sociálnych a ekologických záujmov. V odseku 2 sa potom upravuje ochrana a podpora hospodárskej súťaže, bez ktorej trhové hospodárstvo neexistuje.

Pre optimálne fungovanie trhového hospodárstva je však nevyhnutné zabezpečiť viaceré predpoklady. V prvom rade sú pre funkčnú demokraciu a právny štát v spojení s ostatnými právami nevyhnutné opakujúce sa slobodné voľby.¹² Právny štát ďalej tvorí a udržiava inštitúcie, ktoré bránia bezbrehej vláde väčšiny, a robia dôveryhodné záväzky, že tak budú robiť aj kedykoľvek v budúcnosti.¹³ Tieto inštitúcie obsahujú aj základné práva a slobody, napr. politické práva, ako slobodu zhromažďovania, združovania, slobodu prejavu, sociálne práva (právo na prácu, primerané zabezpečenie), hospodárske práva (sloboda vlastníckeho práva, zmlúv etc.) – pochopiteľne upravené na ústavnej úrovni.¹⁴

Ďalej sú pre riadne fungovanie trhového hospodárstva nevyhnutné aj klasické prvky právneho štátu ako takého (stabilné právne prostredie, právna istota a predvídateľná normotvorba, vymožitelnosť práva)¹⁵, no tiež primerané daňové zaťaženie či primeraná miera regulácie (ochrana pred excesívnou štátnou mocou). Všeobecná teória znie, že z dobre fungujúceho právneho štátu benefitujú všetci, bez ohľadu na ich ekonomickú silu, pretože právny štát zabezpečuje rovnosť pred zákonom pre všetkých, ako aj stabilitu a predvídateľnosť práva, jeho zmien a tvorby, čo má vplyv aj na ekonomické postavenie a ochranu majetku a vlastníckych práv osôb. Súčasťou konceptu právneho štátu je preto dôsledná ochrana vlastníckeho práva (ochrana pred štátnou mocou – vyvlastnením, no tiež pred zásahom tretích strán prostredníctvom dobre fungujúcich súdov)¹⁶ a vynucovanie súkromnoprávných záväzkov (zmlúv), čo má predovšetkým brániť násiliu (ang. coercion) a viesť či motivovať ľudí k spolupráci v rámci hospodárstva. Spolupráca je pochopiteľne vítaná a produktívna.¹⁷ Z medzinárodného hľadiska je potom významná ochrana investícií, ktoré prichádzajú do ekonomiky zo zahraničia, no tiež prípadné limity na dovoz a vývoz kapitálu.¹⁸

Zaujímavým príspevkom k ústavnému historickému vývoju aj z hľadiska finančno-právnych ústavných ustanovení je nedávna publikácia Lindy Colley.¹⁹ Colley na podklade mnohých svetových

¹² ELSTER, J.: *The Impact of Constitutions on Economic Performance*, s. 223. PERSSON, T., a TABELLINI, G.: *Constitutions and Economic Policy*.

¹³ WEINGAST, B. R.: *Constitutions as Governance Structures: The Political Foundations of Secure Markets*, s. 289.

¹⁴ ELSTER, J.: *The Impact of Constitutions on Economic Performance*, s. 211.

¹⁵ ELSTER, J.: *The Impact of Constitutions on Economic Performance*, s. 223. K vývoju vzťahu medzi konceptami právneho štátu a kapitalizmu pozri napr.: KREVER, T.: *The rule of law and the rise of capitalism*.

¹⁶ WEINGAST, B. R.: *Constitutions as Governance Structures: The Political Foundations of Secure Markets*.

¹⁷ Vlastníckym právam a kontraktnej slobode, vrátane jej vynucovania, v kontexte právneho štátu sa venovali viacerí filozofi, právnici a ekonómovia, medzi najprominentnejších môžeme zaradiť Johna Locka, Maxa Webera, či Friedricha A. Hayeka.

¹⁸ Vzťah medzi ekonomickým rozvojom a rastom na jednej strane a ochranou súkromného vlastníctva a vynucovania záväzkov bol dlhodobou predmetom skúmania mnohých ekonómov. Pozri napr. práce Dounglasa Northa, Hernanda de Soto, či Richarda A. Posnera, alebo Amartya Sena. Pozri aj PRADA, M. M.: *The rule of law from a law and economics perspective*.

¹⁹ COLLEY, L.: *The Gun, the Ship, and the Pen: Warfare, Constitutions, and the Making of the Modern World*.

historických ústav v období od 18.-20. stor. ukazuje, že potreba štátov (vládcov) mobilizovať armády a zvyšovať dane kvôli vojenským konfliktom často viedla k ústavným garanciam aspoň minimálneho okruhu základných práv a slobôd, zvlášť politických, najprv pre mužskú populáciu, neskôr aj pre ženskú. Ústavy boli súčasne často vyžadované ako akýsi znak vyspelosti a stability štátu a jeho systému vládnutia pre medzinárodných veriteľov. Prijatie ústavy potom umožnilo napríklad prístup k medzinárodným finančným trhom od 19. storočia.

2.2 Východiská makroekonomickej politiky

Na ústavnej úrovni sa taktiež môžu upravovať základné inštitucionálne predpoklady makroekonomickej stability, ako napr. zriadenie centrálnej banky, ktorá vykonáva menovú politiku. Prítom v Ústave SR je táto úprava veľmi skromná a detaily výkonu menovej politiky, výber meny ako aj cenová politika štátu sú upravené na zákonnej a podzákonnej úrovni. Kľúčovým princípom je však nezávislosť centrálnej banky a tým pádom aj výkonu menovej politiky, čím sa upravuje najmä jej nezávislé postavenie voči ostatným štátnym mociam v systéme delenia moci, no taktiež voči samotnej vláde, hoci sa menová politika tradične chápe ako súčasť výkonnej moci.²⁰

Schopnosť štátu ukladať dane patrí k hlavným oprávneniam štátu, keďže ním štát vytvára verejné rozpočty pre zabezpečenie svojho chodu ako aj zabezpečenie poskytovania služieb. Na rozdiel od všetkých ostatných subjektov ekonomiky môže štát jednostranne rozhodnúť o uložení a výbere určitej pravidelnej či nepravidelnej dávky – dane. Táto právomoc štátu umožňuje okrem financovania štandardných verejných služieb aj výkon výnimočnej funkcie: štát predstavuje ultimátneho veriteľa, čo mu umožňuje byť aj ultimátnym manažérom spoločenských rizík v danej spoločnosti. Právomoc ukladať dane je však limitovaná ústavnými garanciami, že dane nebudú excesívne (nebudú mať „škrtiaci“ efekt na populáciu).²¹

Ukladanie daní je preto vysoko politickou otázkou, pretože daňovou politikou sa určuje, ako je daňové bremeno rozložené na populáciu (či právnické osoby). Z politických úvah sa prítom zohľadňujú najmä otázky samotnej daňovej sústavy (aké dane sa zavedú?), progresivity zdanenia (progresívne v. rovné zdanenie), rôzne daňové nástroje upravujúce oslobodenia od daní, základy daní či výšku samotnej dane. Tieto otázky stoja na základných princípoch daňového práva (neutralita, efektívnosť, jednoznačnosť, istota a jednoduchosť, spravodlivosť, flexibilita, daňová spravodlivosť).²² Keďže ide o jednu z najvýznamnejších politických otázok štátu, rozhodovanie o otázkach daní musí byť upravené aj na ústavnej úrovni, kde obvykle nachádzame základnú úpravu právomoci ukladať dane (zákonodarná moc), úpravu procesných či formálnych aspektov ukladania daní (princíp zákonnosti), prípadne limity vo vzťahu k intenzite zdaňovania (daňová brzda).²³

2.3 Štátoprávne usporiadanie z hľadiska finančného práva

Pre finančno-právne usporiadania je zásadné taktiež štátoprávne a správno-právne (samosprávne) usporiadanie štátu. Decentralizácia vychádzajúca zo základného členenia štátnej moci na rôzne úrovne vládnutia umožňuje adresnejšie a efektívnejšie poskytovanie verejných statkov, ako aj priamočiarnejšie zodpovednostné vzťahy medzi elektorátom a volenými zástupcami.²⁴ Väčšia miera decentralizácie môže taktiež spôsobiť väčšiu distribúciu regulačnej moci (najmä v kontexte federatívnych usporiadaní), čím pôsobí ako poistka pred prílišnými zásahmi centrálnej vlády do ekonomiky.²⁵

Súčasťou ústavných východísk pre finančno-právne a ekonomické vzťahy preto bude v prvom rade štátoprávne usporiadanie (unitárny štát, federácia a pod.), ako aj ďalšie vnútorné členenie štátu na územné samosprávne jednotky, ktoré sú spravidla taktiež nositeľmi verejnej moci. S tým úzko súvisí potreba rozdeliť kompetencie, podobne ako je tomu v prípade kompetencií prenesených na

²⁰ Pozri: ČUNDERLÍK, L.: Niektoré ústavnoprávne aspekty postavenia a pôsobnosti centrálnej banky.

²¹ Pozri poznámku pod čiarou č. 4.

²² Pozri napr.: DURAČINSKÁ, M.: Daňové právo, s. 192.

²³ Čl. 59 Ústavy SR. Pozri aj: CJEU: Research Note: Scope of the principle of the legality of taxation, particularly in relation to value added tax.

²⁴ SHAH, A.: On the design of economic constitutions, s. 614.

²⁵ Z tohto dôvodu viacerí autori favorizujú federatívne štátoprávne usporiadania. Pozri aj WEINGAST, B. R.: Constitutions as Governance Structures: The Political Foundations of Secure Markets, s. 290 – 291.

Európsku úniu členskými štátmi (výlučné, zdieľané). Spolu so štátoprávnym či správnoprávnym usporiadaním štátu a rozdelením kompetencií je taktiež potrebné zabezpečiť jednotlivým úrovňam vládnutia pre výkon ich kompetencií potrebné zdroje. Z toho vyplýva predovšetkým alokácia právomoci ukladať nové dane na špecifickej úrovni (prípadne jej rozdelenie medzi viaceré úrovne), ako aj vytvorenie predpokladov pre transfery medzi úrovňami vládnutia. S tým taktiež prichádza potreba určiť právomoci pre tvorbu verejných rozpočtov, ich legitimitáciu schvaľovaním na úrovni zástupcov voličov (napr. štátny rozpočet vo forme zákona), no tiež kontrolu ich čerpania, vrátane vyvodzovania zodpovednosti za ich používanie. Samotné jednotky (samo)správy majú potom obvykle garantovanú väčšiu či menšiu mieru autonómie pri hospodárení. Mieru decentralizácie potom možno určiť aj tým, akú mieru fiškálnej nezávislosti vybrané úrovne (samo)správy majú. Štruktúra verejných rozpočtov pritom vychádza zo štátoprávneho a správnoprávneho, resp. územného usporiadania štátu.

2.4 Pravidlá rozpočtovej zodpovednosti

ÚZoRZ bola pozdvižená finančno-právna matéria na ústavnú úroveň, čím sa Slovensko prihlásilo k štátom uplatňujúcim pravidlá o zodpovednom nakladaní s verejnými financiami.²⁶ Prijatie takejto právnej úpravy determinovalo celé penzum tak aplikačných, ako aj interpretačných otázok, pri zodpovedaní ktorých je potrebné vychádzať predovšetkým zo všeobecného rámca poskytnutého ústavnou úpravou, t. j. pre správnu nielen interpretáciu ale aj aplikáciu ústavných noriem je nevyhnutné vnímať text a aj účel konkrétnej právnej normy.^{27, 28}

Čl. 1 ÚZoRZ ustanovuje, že: „*Tento ústavný zákon s cieľom dosiahnuť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky, posilniť transparentnosť a efektívnosť vynakladania verejných prostriedkov a v snahe podporiť dlhodobú konkurencieschopnosť Slovenskej republiky s prihliadnutím na požiadavku ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami upravuje zriadenia a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, pravidlá rozpočtovej zodpovednosti a pravidlá rozpočtovej transparentnosti.*“²⁹ Uvedený článok tak priamo určuje nielen ciele finančnej ústavy ale aj interpretačné a aplikačné zásady.

Hlavným cieľom finančnej ústavy v užšom na verejné financie zameranom význame je dosiahnutie dlhodobej udržateľnosti hospodárenia štátu. Ústavný zákon definuje dlhodobú udržateľnosť ako dosiahnutie takého stavu hospodárenia štátu, ktorý vytvára predpoklady (z hľadiska salda rozpočtu a výdavkov verejnej správy) preto, aby predpokladané zmeny príjmov a výdavkov verejnej správy nevedli k nárastu dlhu nad horný limit dlhu verejnej správy. Inak povedané, vývoj salda rozpočtu a výdavkov verejnej správy by mal neustále reflektovať na predpokladaný scenár vývoja demografie a hospodárstva („základný scenár“) tak, aby sa v dlhodobom horizonte 50 rokov neprekročil horný limit dlhu verejnej správy. Demografia a vývoj hospodárstva predstavujú do veľkej miery objektívne parametre, ktoré môžu negatívne (no aj pozitívne) ovplyvniť predpokladaný vývoj verejných financií. Pritom základný scenár zároveň predpokladá aj stabilitu právneho poriadku štátu, čo je viac subjektívny faktor, ktorý dokážu ústavodarcovia a zákonodarcovia priamo ovplyvniť. Zmenou právneho poriadku možno narušiť stabilitu verejných financií cez rôzne mechanizmy, ako uvádzame vyššie, preto túto zmienku v ústavnom zákone považujeme za významnú.³⁰

²⁶ Vychádzajúc z dát Comparative Constitutional Project malo 45 štátov aspoň nejaké pravidlá rozpočtovej zodpovednosti prijaté na ústavnej úrovni (19. – 20. storočie, pozri: ELKINS, Z., GINSBURG, T. a MELTON, J.: Characteristics of national constitutions, version 2.0. Comparative Constitutions Project). K úprave pravidiel rozpočtovej zodpovednosti na ústavnej úrovni, ako aj k zdôvodneniu tejto potreby bližšie pozri aj ASATRYAN, Z., CASTELLÓN, C., STRATMANN, T.: Balanced budget rules and fiscal outcomes: Evidence from historical constitutions.

²⁷ GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, s. 1108 – 1109.

²⁸ K tomuto pozri aj napr. rozhodnutie sp. zn. III. ÚS 341/07, III. ÚS 72/2010 alebo III. ÚS 212/2011.

²⁹ Čl. 1 ÚZoRZ.

³⁰ Príkladom môže byť napríklad právne oslabenie vymožitelnosti štátnych záruk (podmienený záväzok štátu). Na prvý pohľad opatrenie prináša potenciál zníženia reálnych záväzkov štátu, no v skutočnosti so sebou prináša takéto opatrenie riziko významného zníženia dôveryhodnosti štátu ako ekonomického partnera, čo môže viesť k zvýšeniu rizikových prirážok pri financovaní štátneho dlhu.

Medzi zásady interpretácie a aplikácie celého obsahu ÚZoRZ patria: (i) zásada transparentnosti vynakladania verejných prostriedkov, (ii) zásada efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov, (iii) zásada ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a (iv) zásada solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami.³¹ Zároveň je však potrebné dodať, že tieto zásady pôsobia popri všeobecných zásadách aplikácie ústavného práva, ktorých zohľadnenie v rámci interpretácie a aplikácie ÚZoRZ je rovnako nevyhnutné.³²

Pravidlá rozpočtovej zodpovednosti obsiahnuté v ÚZoRZ však so sebou okrem iného prinášajú nielen právny status predmetných pravidiel, ale aj výkladový priestor najmä ohľadom postavenia Rady pre rozpočtovú zodpovednosť³³ (ukladanie povinností nezávislému ústavnému orgánu³⁴ či možnosť iniciovania konania pred ústavným súdom³⁵), ako aj v oblasti územnej samosprávy (platobná schopnosť obce a vyššieho územného celku³⁶, zabezpečenie finančných prostriedkov pre obec alebo vyšší územný celok v prípade nových úloh nimi vykonávaných³⁷, súdna ochrana obcí a vyšších územných celkov v prípade nezabezpečenia zdrojov na plnenie nových úloh zo strany štátu).³⁸

Výklad o finančnej ústave by bol nekompletný, ak by sme sa nevenovali aj otázke finančnej kontroly. Zásadným ústavným orgánom je Najvyšší kontrolný úrad (ďalej len „NKÚ“), ktorý predstavuje nezávislú štátnu kontrolnú inštitúciu, ktorej pôsobnosť je vymedzená tak Ústavou SR, ako aj zákonným rámcem.³⁹ Medzi jeho hlavné kompetencie patrí aj overovanie udržateľnosti verejných politík a rozpočtovej zodpovednosti, a to prostredníctvom stanovísk k návrhu rozpočtu verejnej správy a k štátnemu záverečnému účtu. Samotná rozpočtová zodpovednosť nemá len makroekonomickú rovinu, ktorej sa primárne venuje Rada pre rozpočtovú zodpovednosť, ale aj politickú, v kompetencii parlamentu (vo vzťahu k vláde), prípadne priamo občanov (vo vzťahu k parlamentu), a kontrolnú. Kontrolu nad hospodárením vykonáva množstvo orgánov štátu, no na najvyššej, ústavnej, úrovni je touto úlohou poverený NKÚ. Prostredníctvom výkonu kontrolnej činnosti NKÚ dochádza k overovaniu správnosti nakladania a hospodárenia s prostriedkami jednotlivých rozpočtov, pričom ak sú zistené určité nedostatky, NKÚ je oprávnený, resp. povinný konať v zmysle jeho zákonných právomocí.⁴⁰

2.5 Meniaca sa povaha finančnej ústavy SR?

Ústava SR položila ako primárny prameň práva (väčšinou len abstraktné) základy niektorým finančno-právnym otázkam (napr. hmotné zabezpečenie občanov v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa, charakter finančného hospodárenia a daní a poplatkov, spôsob ukladania daní a poplatkov či financovanie obcí). V nasledujúcej časti tohto príspevku poukážeme na

³¹ K tomuto bližšie pozri aj GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, s. 1110 – 1111.

³² Napr. cieľ a účel právnej normy, či interpretačné pravidlá zohľadňujúce okrem iného systematický výklad, na základe ktorého je potrebné, aby každá právna norma bola vykladaná vo vzájomných súvislostiach s inými právnymi normami.

³³ Čl. 3 ÚZoRZ. K tomuto bližšie pozri aj GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, s. 1132.

³⁴ Čl. 2 ods. 2 Ústavy SR: „*Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.*“ K činnosti orgánu verejnej moci bez priameho sankčného oprávnenia pozri napr. uznesenie sp. zn. II. ÚS 493/2017.

³⁵ GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, s. 1117.

³⁶ Tamtiež, s. 1136 – 1137. K tomuto bližšie pozri aj nález sp. zn. III. ÚS 314/07. K opakovanému ukladaniu sankcie, ak by nežiaduci stav trval počas viacerých rokov, bližšie pozri napr. rozhodnutie sp. zn. III. ÚS 51/2015.

³⁷ GIBA, M. a BUJŇÁK, V.: Nové úlohy obcí a vyšších územných celkov v kontexte ústavnej úpravy rozpočtovej zodpovednosti, s. 447.

³⁸ Tamtiež, s. 453 – 454.

³⁹ Bližšie pozri čl. 60 a nasl. Ústavy SR a zákon č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

⁴⁰ Jednotlivé správy o výsledkoch kontrolnej činnosti NKÚ za príslušné kalendárne roky sú dostupné na: <https://www.nku.gov.sk/sk/spravy-o-vysledkoch-kontrolnej-cinnosti-nku-sr>.

novely Ústavy SR, ktoré v sebe zahŕňali aj finančno-právny aspekt, čím došlo k rozšíreniu konceptu a štruktúry tzv. slovenskej finančnej ústavy.

Ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov okrem iného boli posilnené postavenia tak Národnej banky Slovenska ako centrálnej banky, ako aj NKÚ, navyše touto novelou bol rozšírený pojem územná samospráva aj o vyššie územné celky.⁴¹

Predmetom ústavného zákona č. 463/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov bola opätovne revidovaná pôsobnosť NKÚ, pričom touto novelou sa NKÚ stal aj aktívne legitimovanou osobou v konaní pred ústavným súdom (konkr. v prípade sporných otázok o tom, či je alebo nie je daná pôsobnosť NKÚ).⁴²

V roku 2019 bol prijatý ďalší zo série ústavných zákonov meniacich finančnú ústavu štátu – ústavný zákon č. 99/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Jeho predmetom bolo nielen stanovenie limitu minimálnej mzdy či nároku osoby nachádzajúcej sa v hmotnej núdzi na pomoc nevyhnutnú pre zabezpečenie základných životných podmienok, ale aj precizovanie podmienok primeraného hmotného zabezpečenia v starobe. To sa má vykonávať prostredníctvom priebežne financovaného dôchodkového systému a systému starobného dôchodkového sporenia. Táto novela sa takisto dotýkala podmienok stanovenia dôchodkového veku, a to obzvlášť s akcentom na výchovu dieťaťa, resp. detí žienou.⁴³

Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov predstavuje ostatnú novelu Ústavy SR. Účinnosť tejto novely je rozdelená do troch období. (i) Od 01. 01. 2021 sa do Ústavy SR zaviedol mimo iného aj nový článok 55a upravujúci dlhodobú udržateľnosť hospodárenia štátu.⁴⁴ Tento článok prepája text Ústavy SR s ÚZoRZ, čím sa zdôrazňuje význam finančnej ústavy priamo v texte ústavy. (ii) Od 01. 01. 2023 je z finančno-právneho pohľadu dôležitá najmä plánovaná zmena týkajúca sa primeraného hmotného zabezpečenia v starobe, keďže v Ústave SR budú predefinované podmienky doby účasti na systéme primeraného hmotného zabezpečenia v starobe. Navyše starostlivosť o dieťa počas zákonom ustanovenej doby po jeho narodení nebude v zmysle tejto novely ústavne limitovaná pohlavím osoby vykonávajúcej starostlivosť (ako to bolo ústavným zákonom č. 99/2019 Z. z., kedy iba žena mala právo na zníženie maximálneho veku potrebného v starobe, ak vychovala jedno, dve, tri alebo viac detí). Tým sa odstráni nevyrovnaná ústavnoprávna úprava. V neposlednom rade sa touto novelou zavedie aj inštitút poskytnutia časti uhradenej dane alebo platby spojenej s účasťou na systéme primeraného hmotného zabezpečenia v starobe inej osobe (osobe, ktorá vychovala osobu, ktorá predmetnú daň alebo platbu uhradila). (iii) Od 01. 01. 2025 sa zavedené prvky finančnej ústavy nemenia (v rozsahu uvedenej novely).⁴⁵

Vo všeobecnosti s ohľadom na všetky novely Ústavy SR je možné konštatovať, že ústavné zmeny sú determinované potrebou prameniacaou v spoločenskom a právnom vývoji – inými slovami, podmienky života spoločnosti ako materiálneho prameňa práva sa pretavujú do toho formálneho. Zmeny vo finančnej a ekonomickej ústave sú odrazom politického zloženia parlamentu v čase prijatia noviel.

Postupne (možno aj v nadväznosti na rôzne kauzy týkajúce sa nakladania s verejnými prostriedkami) sa aj v ústavnej rovine dostávajú do popredia otázky finančno-právneho charakteru, čím je tak posilňovaná dôležitosť príslušných inštitútov. Tým by mala byť venovaná tak v akademickej obci, ako aj na odbornej úrovni náležitá pozornosť, pretože iba správna aplikácia ústavnoprávnych noriem a na ne nadväzujúcich (ak je to potrebné a možné) zákonných a podzákonných pravidiel je predpokladom racionálneho využívania statkov v ekosystéme, ktorý funguje zvnútra von, resp. zdola nahor a *vice versa*.

⁴¹ Ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.

⁴² Ústavný zákon č. 463/2005 Z. z.

⁴³ Ústavný zákon č. 99/2019 Z. z.

⁴⁴ K záväznosti článku 55a Ústavy SR bližšie pozri: GIBA, M., BUJŇÁK, V., DELANEUVILLE, F.: *Caractéristiques et conséquences des dispositions constitutionnelles relatives à la responsabilité budgétaire en Slovaquie.*

⁴⁵ Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z.

3. ZÁVER

Ambíciou tohto príspevku bolo predstaviť široké teoretické a ústavnoprávne základy verejných financií, hospodárskeho usporiadania a finančného práva – ekonomickej a finančnej ústavy. Ako vidno, ani zďaleka nejde o úzky okruh tém viazaných výlučne na tému rozpočtovej zodpovednosti, ale naopak ekonomickú a finančnú ústavu môžeme vnímať ako široký koncept determinujúci tak základné pravidlá fungovania hospodárstva, ako aj finančné usporiadanie štátu. Tento koncept sa navyše rozširuje, ako vidno na nedávnej novele Ústavy SR, ktorou došlo k prepojeniu konceptov základných ľudských práv s rozpočtovým hospodárením.

V ostatnej dobe sa čulo diskutuje aj téma ústavnej daňovej brzdy, ktorá by mala byť daňovým ekvivalentom dlhovej brzdy v zmysle ÚZoRZ, rovnako prijatým na ústavnej úrovni.⁴⁶ Daňová brzda môže zahŕňať ustanovenia o absolútnej hranici celkového daňového zaťaženia populácie, prípadne detailnejšie zakotvenie princípov a pravidiel zdaňovania, prípadne spresňovať princíp právnej istoty, ktorý je často spájaný s otázkou zdaňovania.⁴⁷

Tu ostáva už iba skonštatovať, že pri komplexnom skúmaní ústavnoprávnych otázok finančného práva (či už je to otázka verejných financií, hospodárskeho usporiadania alebo daňovej brzdy, prípadne iná) je žiaduce pochopenie postavenia všetkých aktérov pôsobiacich v danej oblasti, keďže iba absolútne zohľadnenie práv a povinností každého jedného subjektu samostatne a vo vzájomných súvislostiach nám umožní správne vyhodnotiť pozitíva a odhaliť negatíva nastavených mechanizmov. Následným odstránením takto zistených nedostatkov a ich správnym nahradením, ak to bude potrebné, je možné predpokladať zefektívnenie fungovania verejnej správy nielen v oblasti finančno-právnej, ale verejnej správy ako celku, čo by malo byť primárnym cieľom každej regulácie.

Použitá literatúra:

- ASATRYAN, Z., CASTELLÓN, C. A STRATMANN, T.: Balanced Budget Rules and Fiscal Outcomes: Evidence from Historical Constitutions. *ZEW Discussion Papers*, No. 16-034. 2017. <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp16034.pdf>.
- BERDISOVÁ, L.: Ústavné Právo II: Hospodárstvo Slovenskej Republiky (Handout). 2020.
- BRÖSTL, A. a kol.: Ústavné právo Slovenskej republiky. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. S. 423. ISBN 978-80-7380-580-7.
- CIBULKA, Ľ. a kol.: Štátoveda. Wolters Kluwer, 2017. S. 358.
- CJEU: Research Note: Scope of the principle of the legality of taxation, particularly in relation to value added tax. 2018.
- COLLEY, L.: The Gun, the Ship, and the Pen: Warfare, Constitutions, and the Making of the Modern World. Liveright, 2021. S. 508.
- ČUNDERLÍK, Ľ.: Niektoré ústavnoprávne aspekty postavenia a pôsobnosti centrálnej banky. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018*. Bratislava. 2018. S. 17-23.
- DURAČINSKÁ, M.: Daňové právo In SIDAK, M., DURAČINSKÁ, M. a kol.: *Finančné právo*. 2. vyd., s. 182-268. Bratislava: C. H. Beck. 2014.
- ELKINS, Z., GINSBURG, T. a MELTON, J.: Characteristics of national constitutions, version 2.0. Comparative Constitutions Project. 2014.
- ELSTER, J.: The Impact of Constitutions on Economic Performance. *The World Bank Economic Review* 8, no. suppl. 1. 1994. S. 209–26. <https://doi.org/10.1093/wber/8.suppl.1.209>.
- GIBA, M. a BUJŇÁK V.: Nové úlohy obcí a vyšších územných celkov v kontexte ústavnej úpravy rozpočtovej zodpovednosti. *Justičná Revue*, no. 4. 2021. S. 445-456.
- GIBA, M. a BUJŇÁK V.: Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. *Justičná Revue*, no. 10. 2020. S. 1107–43.
- GIBA, M., BUJŇÁK V. a DELANEUVILLE, F.: Caractéristiques Et Conséquences Des Dispositions Constitutionnelles Relatives à La Responsabilité Budgétaire En Slovaquie. *International and Comparative Law Review* 21, no. 1. 2021. S. 227–41. <https://doi.org/10.2478/iclr-2021-0009>.
- GIBA, M. a kol.: Ústavné právo. Wolters Kluwer, 2019. S. 481.

⁴⁶ TASR: Daňová brzda je dohodnutá, stačí ju prijať, tvrdí Sulík.

⁴⁷ Daňovú brzdou sa pokúšala zaviesť napríklad koaličná strana FDP okolo roku 2015 v Nemecku. Pozri: RIXEN, T.: Administering the Surplus: The Grand Coalition's Fiscal Policy, s. 398.

- KAČALJAK, M.: Ústavné východiská finančného práva - chráni nás ústava pred štátnym bankrotom? *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. 2009.
- KREVER, T.: The Rule of Law and the Rise of Capitalism. In MAY, C., WINCHESTER, A.: *Handbook on the Rule of Law*, s. 184–200. Edward Elgar. 2018.
- KUMAR, X., et al. Promoting Fiscal Discipline. Washington D.C.: IMF. 2006.
- LA PORTA, R., LOPEZ-DE-SILANES, F., SHLEIFER, A. a VISHNY, R. W.: Law and Finance. *Journal of Political Economy* 106, no. 6. 1998. S. 1113–55. <https://doi.org/10.1086/250042>.
- MAZÚR, J.: Financial constitution and austerity measures. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018*. Bratislava. 2018. S. 74-81.
- PERSSON, T. a TABELLINI, G.: Constitutions and Economic Policy. *The Journal of Economic Perspectives* 18, no. 1. 2004. S. 75–98.
- PRADO, M. M.: The Rule of Law from a Law and Economics Perspective. In *Handbook on the Rule of Law*, edited by Christopher May and Adam Winchester, s. 383–404. Edward Elgar. 2018.
- RIXEN, T.: Administering the Surplus: The Grand Coalition's Fiscal Policy, 2013–17. *German Politics*, 28, no. 3. S. 392-411. 2019. <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1488245>.
- SHAH, A.: On the Design of Economic Constitutions. *The Canadian Journal of Economics* 29, no. Special Issue: Part 2. 1996. S. 614–18.
- ŠIMÍČEK, V., ed.: *Finanční Ústava*. Brno: Masarykova univerzita. 2013.
- TASR: Daňová brzda je dohodnutá, stačí ju prijať, tvrdí Sulík. *Hospodárske noviny*. 2022. <https://slovensko.hnonline.sk/19015818-danova-brzda-je-dohodnuta-staci-ju-prijat-tvrdi-sulik>.
- TRELLOVÁ, L.: Ústavnoprávne aspekty územnej samosprávy. Wolters Kluwer, 2018. S. 228.
- WEINGAST, B. R.: Constitutions as Governance Structures: The Political Foundations of Secure Markets. *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 149, no. 1. 1993. S. 286–311.

Ústavná listina Československej republiky z roku 1920

Ústava Slovenskej republiky 4. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov

Ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.

Ústavný zákon č. 463/2005 Z. z.

Ústavný zákon 493/2011 Z. z.

Ústavný zákon č. 99/2019 Z. z.

Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z.

Zákon č. 39/1993 Z. z.

PL. ÚS 5/2012

PL. ÚS 14/2014

PL. ÚS 27/2015

PL. ÚS 8/2017

II. ÚS 493/2017

III. ÚS 341/07

III. ÚS 72/2010

III. ÚS 212/2011

III. ÚS 51/2015

Kontaktné údaje:

Mgr. Ján Mazúr, PhD., EMPA

jan.mazur@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta
Šafárikovo nám. Č. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

Mgr. Tibor Hlinka, PhD.
tibor.hlinka@uniba.sk
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. Č. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave